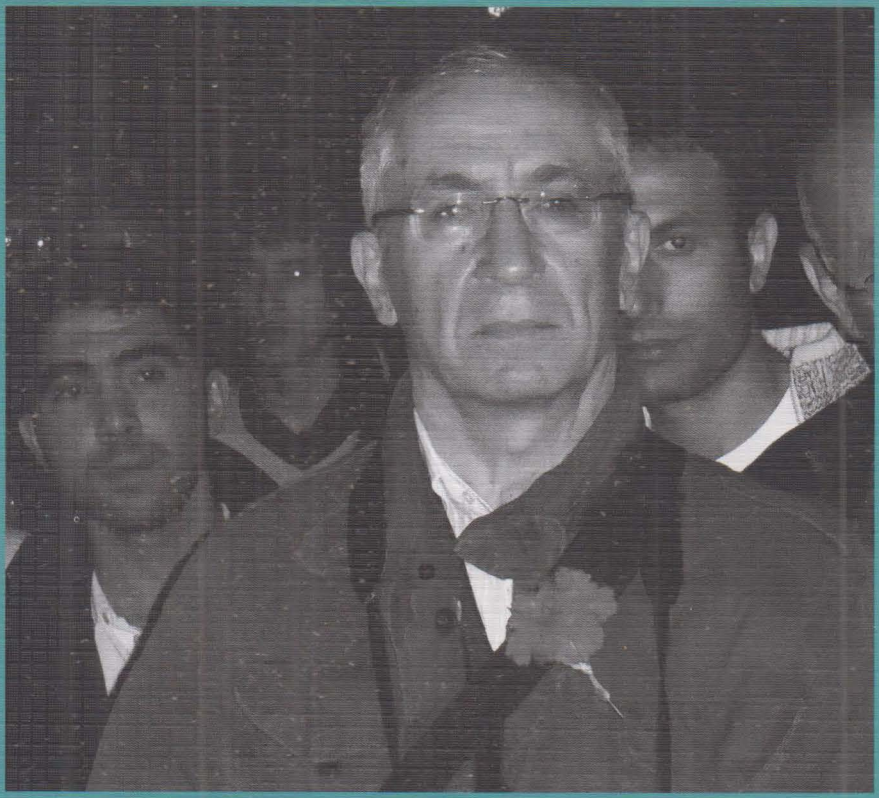
ANILAR BELLEĞİMİZİN BEKÇİLERİDİR

Tayfur Cinemre

AYRINTI
Yakın Tarih

Ayrıntı: *1398* .
Yakın Tarih Dizisi: *43*

Anılar Belleğimizin Bekçileridir
Tayfur Cinemre

Yayıma Hazırlayan
A. Tuncer Sümer

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© *Nalan Cinemre,* 2020

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Fotoğrafı
Tayfur Cinemre 1 Mayıs'ta

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı ve Cilt
Deren Matbaacılık Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. No: 9/Z
Merkez Köyü / Merkez Bucağı / Beylikdüzü / İstanbul
Tel.: (0212) 875 48 86-87 – Fax: (0212) 875 48 88
Sertifika No.: 34011

Birinci Basım: *Mart 2020*

Baskı Adedi *1000*

ISBN 978-605-314-445-8
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212)512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Anılar Belleğimizin Bekçileridir

Tayfur Cinemre

YAKIN TARİH DİZİSİ

Sinançа
Şirin Cemgil Sinan Cemgil'i Anlatıyor
Şirin Cemgil

Cepheden Anılar
Orhan Savaşçı'nın THKP-C Anıları
Söyleşi: İlbay Kahraman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü
1968-1975
Yaşayanlar Anlatıyor
Oktay Duman

Keşiş'in Torunları
Dersimli Ermeniler
Kâzım Gündoğan

Tek Yola Sığmayan Devrim
İbrahim Çelik

Görülememiştir
Bir TKP/ML Sanığının Günlükleri
Ali Türker Ertunca

Üç Devrimci Tiyatro Bir Meddah
Anılar
Erdoğan Akduman

Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor
Zavot'dan Vartinik'e
Söyleşi: İbrahim Eki

Yolculuk Sürer...
Nuri Salman

Bizum Cihan
Cihan Alptekin Kitabı
Nuran Alptekin Kepenek

Merhaba Kör Kadı
Mahir Çayan'ın Avukatının Anıları
Faik Muzaffer Amaç

Çizmeleri Çıkarayım mı?
Soma... 13 Mayıs 2014
Onur Yıldırım & Uğur Şahin Umman

Devrimcilerin Filistin Günlüğü 2
1976 – 1985
Oktay Duman

Sabo
Sabahattin Kurt Kitabı
Murat Bjeduğ

. Işid ve Türkiye
"Katili Tanıyoruz"
Erk Acarer

Ha Bu Nasul Dev-Genç'tur Uşağum?
Mustafa Korkmaz

10'lardan Biri
Devrimci Subay Saffet Alp Kitabı *Murat Bjeduğ*

Porsuk Durgun Akardı Mustafa Çalıkuşu Anısına
Ersin Toker

Gülay Ünüvar (Özdeş) Kitabı
Adsız Kahramanlar
Ahmet Tuncer Sümer

Kivamini Tutturamaduk
Recep Memişoğlu

Giresun Yol Hikâyeleri
Ziya Gül

Bir Kürt Devrimcisi
Niyazi Usta
Ruşen Arslan

Necmettin
Bir Devrimcinin Hatırası
Can Şafak

Kürt Sorunu
Yerel Dinamikler ve Çatışma Çözümü
E. Fuat Keyman - Ayşe Köse Badur

Hiçbir Şey Aynı Olmayacak
Siyasi Mülteciler
12 Eylül Darbesi'ni Anlatıyor
Özlem Delikanlı - Eylem Delikanlı

Benim Adım Dilaver
Mehmet Fatih Öktülmüş Kitabı
Ufuk Bektaş Karakaya - Oktay Duman

Nalan ve Cihan'a

O DÖRT KİŞİDEN TEK SAĞ KALAN

Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi Başkanı Tuğgeneral sordu:
"O dört kişiden tek sağ kalan sensin. Bu sanığı tanıyor musun?"
Deniz Gezmiş, *Yusuf Aslan* ve *Hüseyin İnan*'ı darağacına gönderen 12 Mart 1971 Cunta'sının Faşist Generali *Ali Elverdi*, 1973 yılında başka bir davada yargılanan *Üsteğmen Alpaslan Batu*'yu soruyor bana. Kastettiği dört kişi ise *Deniz, Yusuf, Sinan* ve *benim*.

Tayfur Cinemre

İçindekiler

Özgeçmiş 13
Babam Tayfur Cinemre 13
Yoldaşım Tayfur 20

1 Aşkın Yazı (Summer Of Love) 25
"Savaşma Seviş!" ("Make Love, Not War!") 26
"Tam Genç Olunacak Zamandı!..." 27
Otostopla Avrupa Yollarında 28
"Toprağım Kokuyorsun!" 30
Havada Başkaldırının Kokusu Vardı... 31

2 Dağlar... Dağlar... Ve Bir Küba Hatırası 34
Vietnam Kasabı "Honço" Komer 37
Kanlı Pazar 39

3 ODTÜ Boykotu – Tüm Sosyalistler Anadolu'ya 41
"Hasan Dağı, Hasan Dağı, Eğil, Eğil Bir Bak" 42
"Bizim de Dağlarımız Vardır Che Guevara" 44
1961 Anayasası Madde 37 47
"Ağanın Jandarması Var, ODTÜ'lüler de Bizim Jandarmamız Oldu" 48
Bozkırın Soğuğunda Sırt Sırta Verip Uyumak 49

4 Erzurum Yollarında 52
5 ODTÜ SFK'nın Üçüncü Kaybı 56
Celaleddin'in Ölümü, ODTÜ SFK'nın Üçüncü Kaybı. 58
6 Diyarıbekir Mapushanesi 60
7 Haşhaş Mitingi 62

8 *Motosiklet Günlüğü* (*Diarios De Motocicleta*) 63
9 Deja Vu 67
"Devrim Yolunda Kurban Oluruz Bizler" 68
10 Hareketli Nagant 76
"Ben Can Taşıyana Ateş Etmem" 78
11 Erdal Hoca'nın Ardından – İnanmama Sırası
Bugün Bendeydi 80

12 Dört Amerikalı – "Polis!... Teslim Ol!..."
"Asıl Sen Teslim Ol!" 85
5 Mart 1971, ODTÜ Meydan Muharebesi 87
Devrim Stadyumu 90
Motor Kulübü 92
Dört Amerikalı 94
Cunta Girişimleri ve CIA 95
Ankara'da Köşe Kapmaca 96

13 "Gövdelerimizle Karanlıkları Yara Yara" 99
"Safları Sıklaştırın Çocuklar" 101
"Bazı Anılar Sizden Bağımsızlaşır,
Kendi Tarihini Yaratır" 104
"Şarkışla'ya Düşürmesin Allah Sevdiği Kulunu..." 106
"Bize Güç Veren, İnancımızdı, Amacımızdı" 108
"Acaba Vurulan Ölen Oldu mu? Diye Düşünmekten
Alamıyorum Kendimi. Üzülüyor İnsan..." 110
"Gemerek'te Çevirmişler Deniz Gezmiş'in Yolunu" 113
"Söz Sırası Mavzer Arkadaşta. Şimdi O Konuşacak" 115
"Bir Devrimci Nasıl Ölmesi Gerekiyorsa Öyle Ölmeli" 116
"Yürek Garip Bir Değer Kazanıyor Orada" 117
Yağ Donduran Beli Geçit Vermez 119
"Biraz Durun, Size Yolu Gösteririz" 120
THKO'nun Dağ Kadrosuna Kavuşuyoruz 121
Güvercinlik Mağarası – Dağ Kadrosunun İlk Durağı 124
"Vurulmuşum Dağların Kuytuluk Bir Boğazında" 126
"Devleti Soysalardı Suç Bile Sayılmazdı ki Zaten" 126
"Ben THKO'nun Kumandanı Değil, Neferiyim" 128
"Bizler Boynumuzda İple Dolaşıyoruz..." 129

14 Motosiklet Eğitimi 130
12 Mart Paradoksu 133

15 İstanbul Yolculuğu 136
Zehir Hafiye Usulü "Top Secret" Bir Buluşma 136
Gerçek Hüviyette Yanlış Doğum Tarihi 138

16 Cihan Alptekin'le Tanışmamız 141
Hem Av, Hem Avcı 145
"O Hoparlörü Bize Ver, Halkın Kimi
Yuhalayacağını Görürsün!..." 147
Sansaryan Hanı 148
Tabutluk 149
"Şerefinle Girdin Şerefinle Çık" 150
"Bu Mahir'in Kanı!..." 151
"Evet, Bu Kez Yenildik Ama Temelli Değil..." 152
Telefonlu Hücreler 152
"Hipokrat Yeminini Bunun İçin mi Ettin Sen?" 154
Camiden Gelmişti, Kennedy'yi Öldürdüğünü İtiraf Etti 155
Müteferrika ve Yandan Yaralama 156
"Vurulmuşum Dağların Kuytuluk Bir Boğazında" 158
"Bunlar Gizli Ordu. Apolet Takacak Değiller Ya!" 162
"Herifler Komünist, Satmazlar Arkadaşlarını" 163
"Ah Ulan İstanbul Ah... Komadın ki
Seni Yaşayak Doyasıya" 167
Mahir'in Hücresi 168
"Bu İfadenin Seni Nereye Götüreceğini Biliyor Musun?" 169
Maltepe Askeri Cezaevi 171
Dündar Kılıç 171
Yaşar Kemal 174

17 İlk Duruşma ve Cihan Alptekin'in Savunması 176
"Hapisteki Devrimcinin Birinci Görevi Firar Etmektir" 179
Büyük Firar (*The Great Escape*) 181
Tünel Şantiyesi Başlıyor 183
"Şarkılarımız En Önde Saldırmalıdır Düşmana" 185
Gerçek Hayat Filmlerdeki Gibi Değildi 185
"Değirmenin Bendine, Taş Dönmüyor Dönmüyor" 187
Tupamaro'lar 190

Firar Edecekler Beş Kişi 192
Tünelin Ucundaki Işık 193
"Uçtuu!..." 195
Bu isyan demek oluyordu. 195
"Adamlar İstanbul Metrosunu Kazmışlar" 196

18 "Sallandıracaksın Hepsini" 198
"Emaneti Gönderdim!" 199
Mamak'ta Mahpusluk 200
Beyaz Motosiklet Müsadere Ediliyor 202
Uğur Mumcu'yla Gırgır, Şamata 204
"Moralini Bozma, Sıkı Dur" 205
Samsun Asfaltında Otomobiller 206
"Oy Dere Kızıldere" 208
Yılmaz Güney 209
Üç Fidan 210
Son Sözler 211

19 Genel Af ve Sonrası 214
Yıllar Sonra Yine Çukurova'da 215
Polatlı Topçu Okulu 216
Sisler Arasından Tanıdık Bir İsim 220

20 Askerlik Sonrası Mesleki Yaşantım 227
Tahditli Pasaport 228
Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz 231
Hüzün, Bir "Ardından Bakmadır" Yaşanana 238
Şöyle Ya Da Böyle, Ne Yaşadım Ama!... 239
Bazı İdealler O Kadar Değerlidir ki,
O Yolda Mağlup Olman Bile Zafer Sayılır 241

Dizin 249

Özgeçmiş

1959, Ankara

1949'da Trabzon'da doğdu. Ortaokulu Eskişehir Maarif Koleji'nde, liseyi Ankara Fen Lisesi'nde okudu. 1968'de ODTÜ Makine Mühendisliği Bölümü'ne başladı. 12 Mart 1971 cunta döneminde üç yıl tutuklu kaldı. 1974'te yeniden başladığı lisans eğitimini 1978'de, yüksek lisansını 1983'te bitirdi. İki yıl Çukurova Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi, Üç yıl da Suudi Arabistan Petrol ve Maden Üniversitesi Araştırma Enstitüsü Güneş Enerjisi Bölümü'nde Araştırma Mühendisi olarak çalıştıktan

sonra Türkiye'ye döndü. Üç yıl uluslararası bir mühendislik-danışmanlık firmasında, ardından yatırımcı Japon firmaları adına süpervizyon görevlerinde bulundu. Daha sonra otellerde Mühendislik Direktörü olarak çalıştı. En son Kempinski Çırağan Otel Mühendislik Teknik Direktörü olarak görev yapıyordu. Evli ve bir çocuk babasıydı.

Babam Tayfur Cinemre

Bir devrimcinin, babam Tayfur Cinemre'nin anılarından oluşan bu kitap, en başta bir dünya tarihsel olayı, 1968 İsyanını, isyanın bu ülkedeki öznelerinden birinin bakışından anlatıyor. Öte yandan bu kitabın içeriğini, üzerinden neredeyse yarım asır geçtiği için günümüz siyasetiyle ilgisiz fragmanlar olarak değerlendirmek yanlış olur. Çünkü bu dünya tarihsel olayın Türkiye'deki öznelerinin bu kitapta da anlatılan mücadeleleri sırasında karşılaştıkları devlet şiddeti (katliamlar, cinayetler, hapsetme, fiziksel ve ruhsal işkence, vb) bugün de benzer metotlarla Türkiye halklarına karşı uygulanmaktadır. Bu eserin bizim şimdiki gerçekliğimizle sahip olduğu bağlardan biri budur; aynı zamanda bizim şimdiki gerçekliğimizin siyasal kökenlerini de anlatmaktadır. Her ne kadar bu yazı kaleme alındığı sırada Türkiye toplumunda somut bir devrimci gücün varlığından söz edilemeyecekse de, Türkiye'nin sonraki devrimci nesilleri de bu eserden, verecekleri mücadelenin beraberinde büyük fedakârlıklar getireceğini, düşmanın acımasız olacağını, mücadelenin ne denli zorlu olacağını, tarihsel sorumluluklarını yerine getirmeleri için sahip olmaları gereken cesareti ve ciddiyeti anlayabilirler.

Bu kitapta yazılanlar, Marksizm ve Leninizmin günümüzdeki kriziyle ilgili olarak da bize bir şeyler söylüyor. Marksizm ve Leninizm günümüzde akademik alana hapsediliyor. Onların kurucularının teorilerinin kalbinde teori ve pratiğin birliğinin olduğu gerçeği göz ardı ediliyor. Pratikten koparılmış Marksizm ve Leninizm de giderek daha fazla gizemlileştirilmeye konu oluyor. Bu teoriler aynı zamanda pratiğin teorileri; bunu onlara verecek olansa devrimci öznedir. Bu yolla Marksizm ve Leninizm

gerçek bir tarihsel güce dönüşür ve burjuva düzenini köklerinden sarsar. Türkiye 1968'i bunun en açık kanıtlarını sunmaktadır. Dağınık örgütlenmiş, son derece kısıtlı olanaklar içinde hareket etmek zorunda kalan bir devrimci öğrenci kuşağı bile burjuvaziyi onlara karşı topyekûn saldırıya geçecek ölçüde tehdit etmiştir. Tam olarak Marx'ın *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*'nde söylediği gibi eleştiri silahının, silahlar yoluyla eleştirinin yerini tutamayacağının somut tarihsel kanıtıdır Türkiye'deki 1968.

Babamın bu kitapta yenilgiden ne anladığı ve sonraki devrimci nesillerin yenilgiden ne anlaması gerektiğiyle ilgili düşüncelerinin günümüz için çok sayıda ve çok önemli çıkarımları bulunuyor. Marksizm ve Leninizm yönteminin temel ilkelerinden biri olayları, kavramları tecrit edilmiş tarihsel uğraklar olarak ele alınmamasıdır. Tarihe her bir devrimci müdahale bir bütünün oluşturucusudur. Öyleyse tarihteki bir devrimci müdahale yenilgiye uğrasa bile başka devrimci güçlerin tarihsel sorumluluğunu oluşturmaya devam eder. Walter Benjamin *Tarih Felsefesi Üzerine Tezler*'de bunu geçip gitmiş olana bir kaplan sıçrayışı olarak ifade eder. Benjamin'e göre geçmişi ifade etmek, onun gerçekte nasıl olduğunun farkına varmak değildir. Onun anlamı, bir anının, o anı parladığı anda kontrolünü almaktır. Tarihsel materyalizm için geçmişin bir resmine sıkıca tutunma meselesidir bu, sanki o kendisini tarihsel özneye beklenmedik şekilde itiyormuş gibi. Her devirde geleneği, onu boğmak üzere olan konformizmden kurtarmak gerekir. Çünkü sınıfın kini ve onun fedakârlık ruhu özgürleşmiş mirasçılarının değil, zincire vurulmuş öncüllerinin resminden beslenir. Öyleyse Türkiye'de 1968 devrimcilerinin uğradığı yenilgi, devrimci teşebbüsün bir başarısızlığı olarak anlaşılmamalıdır. Bu yenilgi sonraki devrimci nesillerin hıncını, fedakârlık ruhunu besleyecek, onların devrimci gayretine rehberlik edecek, ele geçirilmesi gereken bir kıvılcımdır.

Türkiye'nin 1968'i oportünizmin doğru bir eleştirisini oluşturmak için de düşünülmelidir. Lenin, devrim için bir garanti arayışında olanları ikiye ayırır. Bir yanda tarihe devrimci müdahaleyi devrim için gerekli koşulların oluşmadığını iddia ederek erteleme tutumunda olanlar vardır. Diğer taraftaysa halkın çoğunluğunun devrimcilerden yana olmadığını söyleyerek devrimci müdahaleyi ertelemek isteyenler bulunur.

Şüphesiz 1968 yılının –nüfusun üçte ikisinden fazlasının kırda yaşadığı– Türkiyesi'nde de devrim için aynı garantiler aranabilirdi. Türkiye'de tarihsel olarak devrim için doğru ânın henüz gelmediği, ilerlemeci ve aydınlanmacı bir tutumla sanayinin gelişmesinin, işçi sınıfının kendiliğinden bilinçlenip aydınlanmasıyla devrimci saflara geçmesinin beklenmesi gerektiği söylenebilirdi. Hatta bu süreçlerin hızlandırılması gerekçesiyle egemen sınıfla işbirliğine gidilmesi de savunulabilirdi. Halkın çoğunluğunun devrimci siyasetten yana olmadığı ileri sürülebilirdi. Tüm bunlar aklıselim için makul tespitler de olurdu. Ama bu aklıselimin benimsenmesi, burjuva aklının dayattığı doğrultuda, burjuvazinin belirlediği koordinatlar içerisinde hareket etmektir. Türkiye devrimcileri 1968'de tam olarak bu aklıselimi reddederek, egemen sınıfı ve onların devletlerini kökten sarsmış, bunu yaparak sonraki devrimci nesilleri de eğitmişlerdir. Onların tarihsel önemi ve burjuva devletinin onlar karşısında bu denli tehdit altında hissetmesinin en temel iki nedeni vardır. Bunlardan birincisi '68'lilerin eylemlerini Filistin ve Vietnam halklarıyla enternasyonalist dayanışmanın devrimci sorumluluğunun bilincinde olarak gerçekleştirmesidir. İkincisi de, babamın kitapta da söz ettiği "muhbir vatandaş" figürün yaygınlığına rağmen, devrimcilerin eylemlerini her zaman –başta topraksız köylüler olmak üzere– halk yığınlarıyla ilişki içinde ve halka güvenerek düşünmeleridir.

Öyleyse devrimi burjuvaca düşünmemek gerekir. İlk olarak herhangi bir devrim teşebbüsü tarih içerisindeki izole bir olay değildir. Muzaffer ya da mağlup, her bir devrimci kalkışma, insanlığın sınıf tahakkümünden kurtuluşunun bir uğrağıdır. İkinci olarak da, gerçek bir devrimci örgütlenmenin, kendi haline bırakılmış zamanın devrim lehine işleyeceği yanılgısından kurtulması gerekir. Tarih bize burjuva zamanının sürekliliğine müdahale edilmediği her ânın halk yığınlarının egemen sınıfların saflarına geçişi, savaş, baskı ve faşizm olarak sonuçlandığını göstermiştir; babamın bu kitabın sonunda söylediği gibi "tarih bizden yanadır yanılgısından uzak durmalıyız". Devrimciler asla harekete geçmek için halkın çoğunluğunun kendi taraflarına geçmesini bekleyemez. Bu devrimin zorunlu koşulu olmadığı gibi, halkın devrimcilere desteği de kendiliğinden olacak şey değildir; devrimciler pratik yoluyla halkı ortak düşmana karşı

harekete geçmeye ikna etmelilerdir. Burada savunulan konum, devrimcilerin onları fiziksel ya da moral olarak yıpratma pahasına, üzerine kafa yormadan, ayırt etmeksizin eyleme girişmesi değildir.

Şüphesiz devrimci de sabreder; ama Mao'nun sloganında olduğu gibi: "Yenilgiden yenilgiye, nihai zafere doğru." Bu çerçevede düşünülürse eğer, 1968 devrimcilerinin yenilgisi bir sol melankolinin öğesi olmaktan çıkar ve şimdiki devrimcinin kendi pratiği için tarihten sökerek kendisi için ele geçirdiği bir öğe haline gelir. Böylece şimdinin devrimci kuşağı, geçmişte yenilmiş olanlara karşı, devrimci sorumluluklarını yerine getirir; geçmiş devrimci kuşağın yenilgilerini nihai zaferin koşulu haline getirirler.

Babamın yazdıklarında, günümüzde –solun azımsanmayacak bir kesiminin de katkısıyla– gizemlileştirilerek, Türkiye'deki egemen sınıfların ideolojisinin bir yönü haline getirilmiş olan antiemperyalizm kavramının 1968'lilerin mücadelelerinin temel bir öğesi olduğunu fark ediyoruz. Şüphesiz, 1968'liler bu kavramı gerçek Marksist Leninist bağlamı içerisinde düşünüyorlardı. Bugün ise sol, bu kavramı, büyük emperyalist güçlerle işbirliği içerisinde, sözde antiemperyalist bir retorikle kendi geç kalmış emperyalist hedeflerini gizlemek için kullanan Türkiye'deki egemen sınıflara kaptırmıştır. Böylece şimdi antiemperyalizm, halk yığınlarına sahte bir karşıtlığı dayatmanın kavramına dönüştürülmüştür. Şu anda Türkiye'de devlet, antiemperyalizm kavramını, sanki emperyalizm salt ABD'nin temsil ettiği bir kendinde şeymiş gibi, Türkiye bu emperyalist düzenin bir parçası değilmiş gibi, halk yığınlarını kendi fetihçi hedefleri için seferber etmekte kullanmaktadır. Aynı zamanda, antiemperyalizm kavramı yoluyla, iktisadi kriz içerisinde yaşayan bir halkın maddi hoşnutsuzluklarının hedefi saptırılmaktadır; Türkiye burjuvazisi ve onu temsil eden devlet antiemperyalizm kavramı yoluyla Türk devletini sanki birtakım dış güçlere karşı, bir bütün olarak halk adına mücadele veren bir siyasal güç olarak gösterip, halkı şaşkınlığa düşürmekte, mevcut politikaya herhangi karşıtlığı bu topluma dışsal, yabancı bir ihlalci olarak gösterme işini başarmaktadır.

Oysa Lenin, emperyalizm kavramını 20. yüzyılın ve şimdinin Marksizminin teorik gövdesi için vazgeçilmez bir kavram olarak

formüle ederken, emperyalizmi asla şeyleşmiş bir kavram haline getirmek istememiştir. Her ne kadar burası emperyalizm kavramı üzerine kapsamlı bir teorik tartışmanın yürütüleceği yer değilse de, kısaca şunu söylemek gerekir: Lenin emperyalizmi, kapitalizmin tekelci aşamasında bireysel sermayelerin ve bunları temsil eden devletlerin arasındaki ilişkinin ve rekabetin yeni bir konfigürasyonunu, bu konfigürasyonun sınıf mücadelesi için çıkarımlarını kavramak için teorileştirmiştir.

THKO ve THKP-C kadrolarının benimsedikleri antiemperyalist siyasetin, bugün Türkiye'de egemen ideoloji olarak bize dayatılan, sınıf mücadelesinden koparılmış, bizi emperyalistler arası mücadelede proletarya dışında bir taraf tutmaya zorlayan "antiemperyalist" siyasetle hiçbir ilgisi yoktur. Şüphesiz '68'lilerin antiemperyalist mücadelesi de ABD ve NATO karşıtlığını içerir. Ama bu mücadele asla sınıf mücadelesinin ikincil konuma itildiği, sömürü düzeninin temel failleri olarak emperyalist güçlerin yerli işbirlikçilerin göz ardı edildiği, enternasyonalizmin ve ulusların kendi kaderini tayin hakkının dışlandığı, milliyetçilikle iç içe geçmiş bir antiemperyalist mücadele değildir. Bunu ileri sürmemizi mümkün kılan ve bu kitapta da vurgulanan bir sürü tarihsel veri var elimizde: ODTÜ'de Kasım 1968 eylemlerinin Vietnam'da on binlerce sivilin ölümünden sorumlu Robert Komer'e tepki olarak gelişmesi; devrimcilerin silahlı eğitimlerini Filistin'de İsrail'e karşı savaşarak almaları; Deniz Gezmiş'in idam edilmeden önceki son sözleri. Tüm bunları babam kitapta "kendimiz gibilerin ABD'de, Paris'te, Filistin'de, Küba'da varlığını ve mücadelelerini bilmek bizleri heyecanlandırıyordu" diyerek özlü biçimde ifade ediyor zaten. Öyleyse şimdi Türkiye devrimcilerinin görevi, proletaryanın kapitalist sınıfa karşı mücadelesinin kavramı olarak antiemperyalizmi sosyal şovenist çarpıtmadan kurtarmaktır.

Babamın yazdıklarında, Türkiye'nin '68'lilerinin verdikleri mücadelenin –özellikle babamın baktığı yerden– başka bir yönü daha belirginleşiyor: Doğayla mücadele. Devrimciler, devletin zor aygıtlarının sürekli baskısı altında, çok kısıtlı olanaklarla sürekli kentten kıra doğru hareket etmek zorunda kalıyorlar. Bu da onların İç Anadolu ve Doğu Anadolu'nun zorlu doğa koşullarıyla karşı karşıya kalmalarına yol açıyor. Ama görüyoruz ki babam bu mücadeleyi doğayla bir karşıtlık olarak değil,

onunla bütünleşmenin bir uğrağı olarak anlıyor. Babam yalnızca devrimcilik yıllarında değil, benim tanıklık ettiğim yaşamı sırasında da doğayla ilişkisini hep bu yolla, kendisini de doğanın bir parçası sayarak kurmuştur; çocukluğumdan başlayarak benim de doğayla ilişkimi böyle kurabilmem için uğraştı.

Kitabın sonunda, içeriğini babamın yaptığı bir konuşmanın oluşturduğu metinde, onun sosyalizmin ekoloji mücadelesiyle birleşmesi gerektiği yönündeki içgörüsü de en başta onun doğayla kendini özdeşleştirdiği bu ilişkiden kaynaklanıyor. Onun bu konuşmada söyledikleri günümüz devrimci siyaseti için özellikle önemli. Babam bu konuşmada şu anda küresel boyutta yaşanan iktisadi ve ekolojik krizden söz ediyor. Sermaye muazzam bir değerlenme sorunu yaşarken eş zamanlı olarak dünyayı geri döndürülemez ekolojik bir yıkıma sürüklüyor. Bu iki krize bir de siyasal krizi eklemek gerekiyor: Halk yığınları geleneksel siyasal partilerden kopuyor, sınıf temsiliyetine dayanan siyasal partilerin temsiliyet yetenekleri yıpranıyor ve böylece dünyanın dört bir yanında popülist, faşist hareketler yükseliyor. İktisadi kriz, sermayenin yeni alanlar bulmakta çektiği güçlüğe işaret ettiği ölçüde, halkların yaşam alanları olan ekolojinin sermaye birikimi için talan edilmesi söz konusu oluyor. Babam tüm dünya halkları için acil bir tehdit oluşturan bu yıkıma karşı bizleri uyarırken, aynı zamanda bunun tüm dünyadaki devrimciler için bir olanak yarattığını söylüyor. Devrimcilere düşen görev, yaşamları gelmekte olan ekolojik yıkım tarafından en acil tehdit altında olan halk yığınlarına yaşadıkları tehdidin kapitalist üretim ilişkileriyle ilgili olduğunu ifade etmek ve ekoloji için mücadeleyi devrimci mücadeleyle özdeş hale getirmek. Bu yapılmadığı takdirde üzerinde devrimci mücadele verilecek bir dünyanın artık var olmama ihtimali çok güçlüdür. Tıpkı babamın söylediği gibi, tarih bizim yanımızda yanılgısından vazgeçmek gerekir; bu 1968'in de bize verdiği derstir.

Bu önsözü kaleme aldığım sırada babamın ölümünün üzerinden beş aydan uzun bir süre geçmiş oluyor. Ben de beş aydır eksik bir insanım ve yaşamımın sonuna dek öyle kalacağım. Çünkü Tayfur Cinemre yalnızca babam değildi; o beni yapılandıran kişiydi. Doğa sevgisini ondan öğrendim, adalet duygumu ondan aldım, diğer insanlara eşitlerim olarak yaklaşmayı ondan gördüm, yaşamın ciddiye alınması gerektiğini, insanın sorum-

luluklarını özgürce belirlemesini ve onları tüm yükleriyle kabul etmesi gerektiğini ondan öğrendim. Bu kitapta yazılanlardan da anlaşılacağı üzere, babamın "ne yaşadım ama!" demesi için çok fazla nedeni var. Babam her ne kadar büyük kayıplar yaşamış, büyük bedeller ödemiş, bu dünyadan erken ayrılmış olsa da, onun bu dünya üzerinde geçirdiği zaman zengin bir içerikle doluydu. Ben de böyle bir insanı tanıdığım, hayatımın azımsanmayacak bir bölümünü onla geçirdiğim için kendimi şanslı sayıyorum. Kendisini 1968 Başkaldırısı gibi dünya tarihsel bir olayın öznesi haline cesaretle getirmiş olduğu için ona imreniyorum. Tayfur Cinemre bu ülkenin tarihinde, benim duygumda, aklımda, sözlerimde yaşamaya devam edecek.

Cihan Cinemre
İstanbul, Kasım 2019

Yoldaşım Tayfur

Tayfur'la bundan elli yıl önce, 1969'da Hüseyin İnan aracılığı ile tanıştım. Dile kolay, tam yarım asır geçmiş yoldaşlığımızın başlamasından bugüne.

Devrimci mücadelenin hızla yükseldiği 1969-1971 döneminde çok önemli işler yapmıştı Tayfur.

Tanıdığım en gösterişsiz, dikkat çekmeden büyük işler yapan devrimcilerden biriydi. THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) hareketi içinde çok önemli işler yapmasına rağmen, hiçbir zaman öne çıkmadı, gösterişe kaçmadı, övünme meselesi yapmadı. İnancını ve gücünü hep içinde sakladı. Tekirdağ'da ölümden döndü, Sansaryan Han'da korkunç işkenceler gördü ama yaşamının sonuna kadar bozulmadı, inancını korumaya devam etti ve asla geriye adım atmadı. Gösterişsiz bir kahramandı o...

Şair Can Yücel'in Deniz Gezmiş için yazdığı şiirinde dediği gibi "En sekmez lüverin namlusundan fırlayarak..." en önde koşanlardan biriydi. Hiç öne çıkmadan, bir karınca gibi sessizce görevini yerine getiren ender bir kişilikti. Ele aldığı her şeyi, sıradan bir iş yapıyormuş gibi kimseye fark ettirmeden yapardı. Tam bir görev adamıydı.

Beyaz motosikletinin üzerinde görevden göreve, kentten kente koştu; Diyarbakır'dan, Erzurum'a, Çukurova'dan Elmalı'ya, Ankara'dan Malatya'ya, İstanbul'dan Tekirdağ'a ve nerede bir görev varsa, nerede yapılması gereken bir iş varsa oraya gitti. Bunları yaparken kimse ona bir görev de vermedi. Zaten bütün THKO'lular böyleydi o zamanlar. THKO kadrolarının genel özelliği de buydu. Tıpkı nesli tükenmiş Dinozorlar gibi... Herkes birbirine sonuna kadar güvenir, "Yürü!" dendiği zaman hiçbir

şey sormadan, sonunda ölüm bile olsa yürür giderdi. İşte Tayfur da böyleydi...

Deniz, Sinan ve Yusuf'u Malatya'ya oradan da Nurhak'a götürmek üzere yola çıkması ama Deniz'le Yusuf'un yakalanması, Sinan'ın Tayfur'la hedefe ulaşması, Cihan'ı ta İstanbul'dan alıp Nurhak'taki yoldaşlarının yanına götürmek üzere yola çıktıktan sonra Tekirdağ'da yakalanmaları, birçokları içinde en önemli örneklerdir. Kimse ona bunları yap demedi. O, karşılaştığı durumun gereğini yapılması gereken bir görev olarak yerine getirmeye çalıştı.

Tayfur'la yıllardan beri dosttuk ve yakın bir görüş alıverişi içinde olduk. Anılarını yazarken başından beri birçok konuyu benimle paylaştı. Yer yer yazdıklarını konuştuk. Yazamadığı, bu kitaba girmeyen çok anısı var. Bunların bir kısmını, bazı dost toplantılarında ve görüşmelerimizde kayıt altına aldık. Bu kayıtlar elimin altında duruyor. Bunlar içinde, Maltepe Askeri Cezaevi'nden Cihan Alptekin ile Mahir Çayan ve arkadaşlarının FİRAR olayının bu kitaptaki anlatımlarını destekleyecek başka detaylar da var.

Bu FİRAR'ı, olayın içinde yer alan diğer kahraman Oktay Kaynak bana anlatmış ve kaydetmiştim. Gülay Ünüvar da kaçıştan sonraki Ankara'da geçen bir bölümünü anlatmıştı. Tayfur'un, Oktay'ın ve Gülay'ın bu üç anlatımını birleştirerek ayrıca kitaplaştırmaya çalışacağım. Bunu kendime bir görev olarak görüyorum.

Yine Kazdağları gezimiz sırasında, Tayfur'la bir arada Mete Ertekin'in ve İstanbul Çırağan Otel'de Alpaslan Batu'nun anlatımları da var ayrı ayrı bende. Bunları da birleştirerek başka bir kitap oluşturmaya çalışacağım.

Tayfur aramızda olmasa da onun anlatımlarının devamı olacak. Zengin içeriği ile bu anlatımların, yakın tarihimizin başka noktalarını aydınlatacağını ve kaybolmadan gelecek nesillere bir deneyim mirası olarak kalacağını düşünüyorum.

Tayfur'dan söz açılınca anlatacak çok şey var.

Tayfur, yaşamının her dönemini zevkle yaşamış bir yoldaşımızdı.

Onun doğa tutkusundan söz etmeden geçemeyeceğim. Yazdıklarından da anlaşılacağı gibi, fırsatını buldukça kendisini doğanın kucağına atar, bundan da büyük keyif alırdı. Tabi

ki bunu tek başına yapmaz, yanında mutlaka sevdiklerinden, dostlarından birileri daha olurdu. Her yıl mutlaka birkaç geziye çıktığını biliyorum.

Bu gezileri yalnızca ülkemizin güzel doğası içinde yapmaz, yurtdışında da gezilere çıkardı. Küba'ya, Alp Dağları'na, Vietnam'a, Kamboçya'ya vb gittiğini ve güzel anılarla döndüğünü biliyorum. Mutlaka benim bilmediğim gezileri de olmuştur.

Tayfur her zaman yenilikçi ve çağdaş düşünceler içinde oldu. Tutuculuk onun en uzak olduğu bir kavramdı. Aydınlık yüzü, kendisini tanıdığım elli yıldan bu yana her zaman aydınlık oldu.

Tayfur, devrimciliğinin ve gezi tutkusunun yanı sıra, yine gösterişsiz, sade ve işini şevkle yapan bir mühendisti aynı zamanda. Suudi Arabistan'da bulunduğu sırada yaşadığı bazı mühendislik hikâyelerini dinlemiştim kendisinden. Alanıyla ilgili bir durumla karşılaştığı zaman nasıl heyecanla çözümler aradığına ilişkin bir tanıklığımı da anlatmak istiyorum.

2015 yılıydı. Sevgili Enis Rıza ve belgesel ekibi ile *Nurhak Belgeseli* çekimleri için Nurhak Dağı eteğindeki Kahramanmaraş'ın Nurhak ilçesinin Kullar Köyü'ndeyiz. Sevgili Kuzenim Nuri Şahin; Kullar Köyü'nde çok güzel, malikâne gibi büyük bir konutun inşaatını yeni tamamlamış. Bina bitmiş ama henüz daha çevre düzenlemesi yapılmamış. Belgesel Ekibi olarak, Tayfur'la birlikte hepimiz konuk olarak bulunuyoruz burada, bu evde.

Bir sohbet sırasında Kuzenim Nuri ile Tayfur konuşuyorlar. Tayfur Nuri'ye bu koca binayı kışın nasıl ısıtacaklarını soruyor. Nuri, elektrik enerjisi ile ısıtmayı düşünerek buna göre tesisat döşediklerini anlatıyor. Tayfur bunun ekonomik olmayacağını ve altından kalkamayacaklarını söylüyor. Bunun üzerine Nuri'nin, bina yapılıp bittikten sonra havalar soğuyunca bir ay kadar denemek amacıyla bu tesisatı çalıştırdıklarını, 2015 yılı fiyatına göre yaklaşık bir ayda 5.000 TL'yi aşkın bir elektrik ücreti ödemek zorunda kaldıklarını ve çok pahalıya geldiğini anlatıyor. Bizler de kulak misafiri olarak bu konuşmayı can kulağı ile dinliyor ve izliyoruz.

Tayfur; "Nuri! Bununla baş edemezsiniz. Sizin için en uygun çözüm güneş enerjisi olur. Sen bana bir kâğıt kalem ver, ben sana bir güneş enerjisi projesi çizeyim. En iyisi bunu yapın" diyor ve binayı gezerek Nuri'den aldığı deftere bir proje çizip uzatıyor.

Nuri bu çizimi konudan anlayan başka kişilere gösterdiğini anlatmıştı bana. Hepsi de çizimin gerçekçi ve doğru olduğunu kabul etmişler. O günün koşullarında bu projenin uygulanma maliyeti oldukça yüksekti. Geçen zaman içinde güneş enerjisi yapım maliyetlerinin düşmesi üzerine bugünlerde bu projeyi hayata geçirmeyi düşünüyorlar.

İkinci anım da İstanbul'da geçiyor.

Yıl 2018. Sevgili Aslı Esma Karaca ve ekibi *Motosiklet Belgeseli* yapımı için İstanbul'da bulunuyorlar. Motosikletin marifetleri ve yine firar olayı anlatılıyor. Çekimler de büyük bir titizlikle sürüyor. Ben de oradayım.

Anlatımın bir yerinde, Esma'nın elindeki defteri önüne çekerek Maltepe Askeri Cezaevi'nde firar eyleminin gerçekleştiği yeri çizerek anlatma gereği duyuyor Tayfur. Bir yandan anlatıyor bir yandan çiziyor. 12 metre hesapladıkları kaçış tünelinin eğik kazılarak nasıl 14 metreye çıktığını anlatıyor.

Nöbetçi kulelerinin yerleri, tünelin kazıldığı yer, yemekhane, koğuşlar, avlu vb gibi yerleri büyük bir heyecan ve özveriyle gösteriyor çizimiyle. Firar'ın diğer kahramanı Oktay Kaynak bu çizimlere bakıyor ve onaylıyor. Hatta nerede ne olduğu konusunda Oktay da arada söze karışıyor.

Tayfur böyleydi işte. Fırsatını yakaladığı anda anlatması gerekenleri en ince detayına kadar, gayet anlaşılır bir şekilde, büyük bir ciddiyetle anlatırdı yüksünmeden, üşenmeden...

Tayfur, çok uzun zamandan beri zaman zaman elinizdeki anıları üzerinde çalışıyordu. Kitabında yer alan anılarından bazı bölümleri çeşitli dergilerde kısa kısa yayınlandı. Daha sonra yayınlananlarla yayınlanmayan anılarını birleştirerek elinizdeki bu kitabı oluşturdu. Kitabını bitirdi, hastalandı ve ne yazık ki aramızdan ayrıldı.

Eşi sevgili Nalan ve oğlu sevgili Cihan, kitabı gözden geçirdiler ve yayınlanması görevini de ben üstlendim. Çalışmamda bana yardımcı olan ve ve destek veren sevgili Aslı Esma Karaca ve sevgili Orhan Kazbek'e ayrıca teşekkür ediyorum.

Bu değerli kitabı ailesi ile birlikte keyifle yayına hazırlamaya çalıştım. Benim için çok büyük bir gurur ve onur oldu bu değerli kitabı yayına hazırlamak. Bu görevi bana veren başta sevgili yoldaşım Tayfur olmak üzere, sevgili eşi Nalan Cinemre

ve sevgili oğlu Cihan Cinemre'ye teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

Tayfur, yaşı 70 olmasına rağmen hâlâ gençti. 29 Ekim Atatürk Koşularına katılıyor, uzun ince fiziğiyle dimdik ve sağlıklı gözüküyordu.

Erken aramızdan ayrıldı.

Yeri doldurulamayacak.

Daha uzun yıllar yaşamasını ve hep üretmesini dilerdim.

Tayfur'un sevdiği bir şiirle, özlemle ve sevgiyle anıyorum onu...

Yolun düşerse kıyıya bir gün
Ve maviliklerini enginin seyre dalarsan
Dalgalara göğüs germiş olanları hatırla
Selamla yüreğin sevgi dolu
Çünkü onlar fırtınayla çarpıştılar
Eşit olmayan bir savaşta
Ve dipsizliğinde enginin yitip gitmeden
Sana liman gösterdiler uzakta

Pierre Jeanne de Beranger (1780-1857)

A. Tuncer Sümer
İstanbul, Aralık 2019

1
Aşkın Yazı (Summer Of Love)

1967 senesi, kendisinden sonra gelen 1968 Başkaldırısının ana rahmine düştüğü yıldır. O yıl dünyada çok önemli sosyal ve politik olayların yaşandığı bir yıl oldu.

Nisan ayında Yunanistan'da Albaylar Cuntası'yla gelen faşist iktidar, Haziran'da Altı Gün Savaşı'yla İsrail'in Arap İttifakı'nı ağır bir yenilgiye uğratması ve Ortadoğu haritasını bir daha geri dönülmeyecek biçimde değiştirmesi, Ekim'de Che Guevara'nın Bolivya dağlarında isyan ateşini yakarken katledilmesi, hepsi bu yıl içinde oldu. Fakat '67 ye esas damgasını vuran, tüm dünyada Vietnam Savaşı ve nükleer savaş karşıtı protesto gösterileri oldu.

Amerika'da Vietnam savaşı karşıtlarına silah doğrultan askerlerin namlularına karanfil çiçeklerinin takıldığı yıldır, o yıl. *Egalite, liberte, fraternite* sloganında kendisini ifade eden Batı dünyasının gençliği "eşitlik, özgürlük, kardeşlik" adına geçmişin tabularını yıkmaya o yıl başladı. Dünyada eski kültürün yıkılıp yerini özgürlükçü yepyeni bir kültürün aldığı yıldır 1967.

O yıl Ankara Fen Lisesi'nde ikinci sınıftan son sınıfa geçmiştim. Ankara'daki İngiliz Kültür Ataşeliği'ne yaptığım başvuru kabul edilmiş, yaz tatili boyunca İngiltere'deki Tarımsal Çalışma Kampları'nda çalışmaya hak kazanmıştım. Yola çıkmamdan bir hafta önce Arap-İsrail Altı Gün Savaşı, Arap'ların ağır bir yenilgisiyle ve İsrail'in Kudüs'ün tamamı da dahil olmak üzere, 1948 yılında çizilen sınırlarını iki katından fazla genişletmesiyle sonuçlanmıştı.

Bosfor Turizm'in Sirkeci'den kalkan otobüsüyle Almanya'nın Köln şehrine kadar geçen üç günlük otobüs seyahatinde, Almanya'da işçi olarak çalışmakta olan yolcular arasındaki soh-

betin ana konusu İsrail-Arap savaşıydı. Otobüsteki herkes bir yandan İsrail'i lanetliyor, bir yandan da Araplar'ı eleştiriyordu.

Üç gün sonra otobüs bizi Köln İstasyonu'nda, o ünlü Katedral'in yakınlarında bir yerde indirdiğinde, duvarlara ve otomobillerin üstüne yapıştırılmış olan etiketlerin üstünde "Support Israel" (İsrail'i destekle) yazısını hayretle okuduğumu hatırlıyorum. Burası ülkemizdekinden farklı değerlere sahip bir yerdi. Otobüste en ateşli İsrail karşıtı konuşmaları yapan bir işçiye "Bu ne iştir?" diye sorduğumda "Burda böyle. Ya bu deveyi güdersin ya bu diyardan gidersin!" gibi bir laf etti. İnsanların beş dakika içinde gerçek düşüncelerini reddetmeleri ve nerede kim güçlüyse onun borusunu çalmaları beni şaşkınlığa sürüklemişti. İnsanımızın büyük çoğunluğunun sahip olduğu bu davranışa "Yağmur nereye yağarsa tarlayı oraya koymak" dendiğini sonradan öğrenecektim.

Çalışma kampımız Londra'nın yaklaşık 300 km kadar kuzeyinde "Friday Bridge Agricultural Working Camp" adlı bir yerdi. Kampımız, 2. Dünya Savaşı sırasında Alman savaş esirlerini barındırmıştı. Koğuş olarak kullanılan barakaların duvarlarında hâlâ o günlerden kalan yazılar duruyordu.

Sabah 6:00'da kalkıp traktör ya da kamyonlarla çalışacağımız tarlalara götürülüyor, akşam 18:00'e kadar yoğun bir biçimde tarladaki ürünleri topluyorduk. Duruma göre bu ürün çilek, patates ya da dikenli bir çalıda yetişen gooseberry (bektaşi üzümü) olabiliyordu. Topladığımız miktar tartılıyor, ona göre gün sonunda paramızı alıyorduk. Elim biraz çabuk olduğu için diğer arkadaşlardan daha fazla toplayabiliyor, böylece günde yaklaşık yirmi Şilin, yani bir Pound kazanabiliyordum. Haftada beş Pound yani. İyi paraydı. O zamanlar İngiltere henüz Uluslararası Standatlar Organizasyonu'nun (ISO) birimlerine geçmemişti. Kullandığı para birimleri Pound (veya Sterling), Şilin (Shilling) ve Penny idi. On iki Penny bir Şilin, yirmi Şilin ise bir Pound ediyordu. Garip bir birim sistemi yani.

"Savaşma Seviş!" ("Make Love, Not War!")

Hafta sonları iki gün izinliydik. Hafta içinde kazandığım beş pound ile bazı hafta sonları Londra'ya iniyordum. Bunun için genellikle otostopu tercih ediyordum. İngilizler otostop konsep-

tine çok alışık olduğundan bu konuda hiç sıkıntı çekmiyordum. Bir araç tarafından bırakıldığım yerden en fazla 5-10 dakika içinde gideceğim yönde yeni bir araç bulabiliyordum. Londra'da genellikle Youth Hostel'larda (Gençlik Pansiyonları) veya evsiz ve kimsesizlere çok cüzi bir bedel karşılığında yatacak yer ve kahvaltı veren "National Salvation Army"nin (evsiz ve kimsesizlere yardım amacıyla kurulmuş bir teşkilat) koğuşlarında kalıyordum. Bazen bu yerlerin kapanış saatini kaçırdığımdaysa gelsin Hyde Park'ın bankları.

Bir hafta sonu Trafalgar Square (Trafalgar Meydanı) taraflarına gittiğimde bir olağanüstülük hissettim. Polis meydana çıkan bütün yolları tutmuş kimseyi geçirmiyordu. Meydanda birkaç yüz kişilik bir kalabalık *Vietnam Savaşı*'nı protesto ediyordu. Bazılarının ellerinde *Anarşizmin sembolü siyah bayraklar* vardı. Bazıları ise "Make love, not war!" gibi pankartlar taşıyordu. Erkekler uzun saçlı ve sakallı, kızlar ise ya mini ya da maksi etekliydi. Çoğunluğun üstünde çiçek desenli gömlek veya T-shirtler vardı. Sloganları ise tamamen barış üzerineydi. Sloganlara davul ve ziller eşlik ediyordu. *Beatles*'ın "Love is All You Need" (İhtiyacımız Olan Tek Şey Sevgi), *Jefferson Airplane*'in "Somebody to Love" (Sevecek Birileri) şarkıları dillerdeydi.

Polis kordonunun ardındaki kalabalık giderek büyüyor, kordona baskı uyguluyordu. Bir ara baskıya dayanamayan polis kordonu açılıverdi. Ben de fırsattan istifade meydana daldım. İçerideki grup, Amerika aleyhinde sloganlar atıyor, bir de ABD bayrağı yakıyorlardı. Zaten silahsız olan İngiliz Polisi içeridekilere müdahale etmiyor, yalnızca dışarıdan gelenlerin bu gruba katılmalarını engellemeye çalışıyordu.

"Tam Genç Olunacak Zamandı!..."

O sırada, protestocu kalabalığın içinde kamptan tanıdığım bir simaya rastladım. Hemen yanına giderek Friday Bridge kampından olup olmadığını sordum. Yanıtının olumlu olması üzerine burada ne aradığını sordum. Adı William (Bill) olan bu kamp arkadaşım meğerse *ABD vatandaşı iken Vietnam Savaşı'na gitmeyi reddettiği için ABD vatandaşlığından çıkarılmış*. O da Avrupa'ya gelerek çeşitli ülkelerde çeşitli işlerde çalışlarak yaşamını sürdürüyormuş. Kendisi gibi birçok Amerikalı gencin

bu durumda olduğunu da sözlerine ekledi. Hatta dünya ağır siklet boks şampiyonu olan ve müslümanlığı seçtikten sonra *Muhammed Ali* adını alan *Cassius Clay*'in de aynı durumda olduğunu söyledi.

Bill ile o günden sonra çok yakın dost olduk. Hafta içinde aynı tarlaya gidiyor, birimiz gün sonunda eksik topladıysak birbirimize yardım ediyor ve çilek topladığımız tarlalarda, Beatles'ın o yıl hit olan, zamana ve mekâna uygun parçası "Strawberry Fields Forever" şarkısını söylüyorduk. Hafta sonları da genellikle birlikte takılıp Londra'ya veya Cambridge şehrine gidiyorduk. Bill'in kulağı delikti. Londra'da olacak konserlerden ve protesto gösterilerinden hemen haberi oluyordu. Her tarafta Beatles'ın, *Jimmy Hendrix*'in, *Engelbert Humperdink*'in, *Rolling Stones*'un şarkıları söyleniyor; gençler hiçbir milliyet, cinsiyet ve sınıf ayrımı olmaksızın birbirini sevgiyle kucaklıyordu.

İnsanlar TV ya da akıllı telefonlara mahkûm olmamış, birbirleriyle sahici dostluklar kuruyor, faşizmi, sömürüyü ve savaşı lanetliyordu. Benim Türkiye'deyken İngilizcemi geliştirmek için mektuplaştığım ve kampımıza yüz kilometre kadar uzakta bir köyde yaşayan "Pen Pal"üm *Karen* ile de buluşmuştuk. Bazı hafta sonları ben onun köyüne gidiyordum. Bazen de o bizim kampa geliyordu ziyaretime. Kampımızdaki, yabani otlarla kaplanmış futbol sahası, asli görevinden ziyade kamptaki genç kız ve erkeklerin aşklarına mekân olmuştu. Dili olsa da konuşsaydı o futbol sahası!... Kısacası '67 yılının yazı, her yönüyle *"Summer of Love" yakıştırmasını* hak edecek bir mevsimdi. Ve o günü yaşayan birçoklarının söylediği gibi, "Tam da genç olunacak bir zamandı."

Otostopla Avrupa Yollarında

İki ay kadar çalıştığım Friday Bridge kampından Ağustos ortalarında ayrıldım. Bu süreçte kazancımdan artırdığım parayla otostop yapmaya karar verdim. Londra'dan çıktığım otostopla Avrupa içinde zigzaglar çizerek, *5.500 km* ve *dokuz ülke*yi katederek, Eylül ortalarında Ankara'ya ulaştım. İzlediğim güzergâh *Londra, Folkstone, Calais, Paris, Orleans, Lyon, Cenevre, Lozan, Zürih, Ulm, Münih, Salzburg, Innsburg, Venedik, Trieste, Rijeka, Lyubliana, Zagreb, Belgrad, Üsküp, Sofya, Edirne, İstanbul* ve

Ankara idi. Böylece değişik ülke ve kültürleri tanıma fırsatı bulmuştum. Otostopla bir ülkeyi gezmek, başka hiçbir araçla olmadığı kadar tanımanızı sağlıyor o ülkeyi ve insanlarını. Otomobille seyahat ediyor olsanız bu imkânınız olmuyor. Çünkü otomobiliniz sizinle dışarıdaki ortam arasında sürekli bir bariyer görevi yapıyor ve size "Güvenli bir bölge" oluşturuyor. Oysa otostopla defalarca araç değiştirerek ve insanlarla iletişim kurarak (bazen işaret diliyle de olsa) yaptığınız yolculuk çok farklı oluyor. *Kısacası o ülkenin içinden geçmiyorsunuz, orada yaşıyorsunuz, adım adım.*

Bir ay kadar süren bu otostop seyahatinin kendime güven konusunda bana çok şey kattığı inancındayım. O yıllarda iletişim imkânları şimdiki gibi olmadığı için dünya üzerinde tamamen tek başınasın her şeyden önce. Başına bir şey gelirse arayabileceğin, yardım isteyebileceğin hiç kimse yok. Sırt çantan ve sen yapayalnızsın. *Kaybolmak diye bir sorunun yok.* Çünkü zaten kayıpsın, yani dünya üzerinde kimsenin bilmediği bir yerlerdesin. Bir şeyin yerini bilmiyorsanız o şey size göre kayıptır doğal olarak. Öyle değil mi?

Akşama ya da ertesi güne yetişeceğin bir yer olmadığı için nerede akşam orada sabah yaşıyorsun hayatı. Bazen yanlış bir yola sapıyorsun ve bu sana gün kaybına malolabiliyor. Üç gün üstüste hiçbir asansör (lift) bulamadığım günler oldu Avusturya dağlarında. Çantamdaki yiyecekler tükendiği için iki gün aç kaldım. Ta ki yanıma bir İspanyol otostopçu gelip çantasındaki azığını benimle paylaşana dek...

"Nerde akşam orda sabah" dedim ya, hava nerede karardıysa orada uyku tulumunu serecek uygun bir yer bulup yatıyordum. Bu; bazen bir samanlıkta, bazen tamamen açıkta yağmur altında, bazense Venedik'te olduğu gibi bir teknenin başaltında olabiliyordu. Yorgunluktan yattığım yeri öyle beğeniyordum ki yanı başımda top atsalar uyanmıyordum. Venedik'te içinde yattığım tekne iskeleden ayrıldıktan dakikalar sonra uyanıp dışarı çıktığımda, tekne mürettebatının şeytan görmüş gibi bana bakışları evlere şenlikti doğrusu...

Bir seferinde de otoyol kenarındaki istinat duvarının üstüne uyku tulumumu serip, omzumu duvarın bitişiğine park etmiş olan bir otomobile dayadığım gecenin sabahında, o otomobilin ben farkına bile varmadan oradan ayrıldığını, yattığım duvarın

öbür tarafına baktığımdaysa 30 m derinlikte bir uçurumun üstünde uyumuş olduğumu görünce, yaşadığım dehşeti hiç unutmuyorum. Uyurken sol tarafıma dönmüş olsaydım, gece karanlığında görmediğim bu uçurumun dibini boylayacağım kesindi.

Kısacası bu bir aylık otostop yolculuğu bana, kendime güveni ve her koşul altında ayakta kalabilmeyi öğretti.

Bu otostop anılarımı okul başladıktan sonra günü gününe yazmış, zaman zaman da Fen Lisesi'ndeki sınıf arkadaşlarımla paylaşmıştım. Ankara Fen Lisesi'nde mezun olduğumuz 1968 senesinde çıkarmış olduğumuz yıllıkta, sınıf arkadaşlarımın hakkımda yazdıkları aynen şöyle idi:

> İlk konuşmaya başladığı gün "Seyahat Ya Resulullah" dedi ve yola çıktı. İçimizde en görmüş, geçirmiş kişi Tayfur'dur. Her gece hayranlıkla dinlediğimiz İngiltere seyahati ve otostop hikâyeleri hayatının en renkli zamanına rastlar. Bu hatıralar yakında *Hürriyet*'te tefrika halinde yayınlanmaya başlanacak.
>
> İngiltere'den döndüğünde 6-B'deki hayranları tarafından zorla Mümessilliğe getirildi. Başarılı yönetimi sırasında idarenin emperyalizmine karşı koyan tek kişi olarak 6-B'nin hür ve bağımsız geçmişine altın sayfalar eklemiştir. Çoğu derslerde uyur görünmesi, her ileri politikacının sahip olduğu perde arkasından politika yürütme yeteneğinin bir sonucudur. Edebiyat ve sosyoloji derslerinde başını sıradan kaldırıp, sınıfta bir an sesizliğe sonra da büyük gürültülere sebep olan birkaç veciz cümle söylemesi, kritik anlarda ortaya çıkan sınıftaki önemli rolünün delilidir.
>
> Motosikleti ile her Cumartesi alçaktan uçuş yapar. Bu sebepten Necmettin Bey Tayfur'un aslında mevcut olmayan ehliyetini almaya çalışmış fakat bunu içişlerine bir müdahale sayan Tayfur, derhal protesto etmiş ve her akşam idareye götürmesi gereken kâğıdı, mutad olmayan şekilde dört yerine sekiz parçaya bölmüştür.
>
> Çok okur, çok yazar; Vakanüvistir. "Tayfur Tarihi" adı altında romanı 80-100 cilt tutacak olan eserinin 18 cildini tamamlamıştır. Şiirlerini Lise Defteri'nde toplamıştır.

"Toprağım Kokuyorsun!"

Londra-Folkstone arasında rastladığım, benimle zıt yönde giden bir Fransız otostopçu genç, sohbet sırasında bana elindeki İngilizce yazılı kâğıdı göstererek, aynısının Fransızcasından isteyip istemediğimi sormuştu. Kendisi İngilizceyi ancak çat pat

biliyordu. Elindeki kâğıtta ise "FRENCH BOY" başlığı altında, "Ben bir Fransız öğrencisiyim. Aşağıdaki şehirlerden geçiyorsanız lütfen beni de yanınıza alır mısınız?" gibisinden bir şeyler yazılmış, altına da yerine göre güzergâhı üzerindeki şehir ya da köy isimleri yazıyordu.

Bu yöntem aklıma yatmıştı. Fransız otostopçu gencin yazdığı yazıya ek olarak sırt çantamın üzerine kocaman harflerle "GARÇON TURC" yazmış, bir de 20-25 santim büyüklüğünde bir Türk bayrağı iliştirmiştim.

Bu yazı Fransa'da birçok sürprizle karşılaşmama neden olmuştu sonradan. Bir seferinde beni hızla geçtikten sonra bayrağı ve "Garçon Turc" yazısını son anda gören ve durup geri geri gelerek beni arabasına alan yaşlı bir adamın bozuk bir Türkçeyle konuşmasına çok şaşırmıştım. *Kendisi 1915 Tehciri'nde, henüz küçük bir çocukken Türkiye'den ayrılmak zorunda kalan bir Ermeni imiş.* İneceğim yere kadar bana hikâyesini çabucak anlattı. Anne ve babasını Tehcir sırasında kaybettikten sonra Lübnan üzerinden Fransa'ya gelmeyi başardığını ve şimdi burada bir lunapark işlettiğini anlattı.

O güne kadar Ermeni Tehciri diye bir şey duymamıştım. Hiçbir tarih kitabımızda da bahsedilmiyordu bu acılı olaydan. O gün bu yaşlı adamın anlattıkları benim için resmen bir kültür şoku olmuştu. Yol boyu konuşan adamcağız sanki o günleri tekrar yaşıyormuş gibi duygulanmıştı. Yolunu benim gideceğim istikamette uzatıp, ayrılma zamanımız geldiğinde arabadan inerek beni kucaklamasını ve gözünde biriken yaşları silerken "Toprağım kokuyorsun!" demesini hiç unutmadım.

Havada Başkaldırının Kokusu Vardı...

Fransa'da oradaki Youth Hostel'lerin (Gençlik Merkezleri) eşdeğeri olan "L'auberge de Jeneusse"lerde (Gençlik Pansiyonu) kalıyordum. Paris'te kaldığım birkaç gün içinde, özgürlük isteyen gençliğin kurulu düzeni protesto eylemlerinin İngiltere'dekilere nazaran daha sert, daha militanca olduğunu gözlemledim.

Kaldığımız gençlik pansiyonunu paylaşan iki İspanyol gencin polis tarafından gözaltına alınmak istenmesine karşı, kapıları kapatıp çatışmayı göze alacak kadar birbiriyle dayanışma içinde olan uluslararası bir gençlik hareketi vardı. Gençliğin otoritey-

le olan çelişkisi giderek tırmanıyor, Paris sokaklarında 1968 Başkaldırısının ayak sesleri duyulmaya başlıyordu. Kaldığımız L'Auberge de Jeneusse'in ilan tahtasında, duvarlarında ve sokaklarda şu sloganlar göze çarpıyordu:

"Yasaklamak yasaktır!.."
"Gerçekçi ol, imkânsızı iste!..."
"Ne tanrı, ne de efendi!..."
"Patronların sana ihtiyacı var, senin onlara ihtiyacın yok!..."
"Eğer sen başkalarını düşünürsen, başkaları da seni düşünecektir!.."
"İnsanlığın kurtuluşu ya toptan olacaktır ya da hiç olmayacaktır!..."
"Koş yoldaş!... Eski dünya senin peşinden geliyor!..."

Bunlar bir yıl sonra gelecek olan '68 Paris Baharı'nın sloganlarıydı. Şimdiden Paris sokaklarında yerlerini almaya başlamışlardı. *Havada başkaldırının kokusu vardı...*

'60'lı yıllarda yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkması, dünya kapitalist sisteminin hegemonyasına ve emperyalizme karşı olduğu kadar, geleneksel eski sol statükoya da karşı bir tepki oldu. Önceleri, yeni unsurlar eski solu "reforme" etmeye çalıştılar. Ama daha sonraları onlardan açıkça koptular.

1968 başkaldırısı, dünya *kapitalist sisteminin olumsuzluklarına karşı yürekten gelen bir çığlık ve aynı zamanda eski sol statükonun sorgulanışı olarak ortaya çıktı. 1968 hareketi, ABD'deki Kara Panterlerden, Mayıs '68 Paris Barikatlarına, Prag '68 Baharından, Türkiye'nin '68'ine kadar uzanan bir süreçti.*

Birçok otorite ilişkisini ve en başta da Soğuk Savaş mutabakatını parçalayan bu '68 patlaması çok güçlüydü. İdeolojik hegemonyalara her yerde meydan okunuyordu ve bu hareketlerin güç ilişkilerinin paradigmalarında gerçekleştirdiği değişimler bir daha asla geri döndürülemedi.

Marksist düşünür Immanuel Wallerstein şöyle söylüyor:[1]

> "İnsanlık tarihinde yaşanmış devrimlerden bahsedilirken hep 1789 ve 1917 devrimlerinden söz edilir. Bu devrimlerin önceli ve ardılı

1. Immanuel Wallerstein, Giovanni Arrighi, Terence K. Hopkins; *Sistem Karşıtı Hareketler*, Çev. Bülent Somay, vb, Metis Yayınları, 1995. (y.h.n.)

olan iki devrimden pek söz edilmez. Oysa bu devrimlerin önceli ve ardılı sayılabilecek ve insanlığın tarihinde paradigmaları değiştiren iki dünya devrimi daha olmuştur. Bunlardan biri 1848'de, ikincisi ise 1968'de yaşanmıştır."

"Her ikisi de planlanmamış ve kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Ve sonunda, her ikisi de tarihsel birer yenilgiyle neticelenmiştir. Ne var ki her ikisi de, dünya politik sistemini derin ve geri çevrilemez bir biçimde değiştirmiştir."

"1848 bir halk egemenliği devrimiydi. Hem otokrasinin yıkılmasıyla ulus içinde egemenlik hem de kendi kaderini tayin hakkı ile ulusların egemenliği için yapılmış olan bir devrimdi. Hoşnutsuzluklar kadar umutlardan da doğmuş bir devrimdi. 1848, bir anlamda 1789'un aşılmasıydı."

"Aynı şey 1968 için de geçerliydi. O da kitlelerin hoşnutsuzlukları kadar umutlarından da doğmuştu. Hegemonyaya ve statükoya karşı bir devrimdi. O da bu kez 1917'nin aşılmasıydı.

'68 le birlikte:

- ABD'nin Vietnam yenilgisinden sonra Kuzey ülkelerinin (emperyalist ülkeler) Güney'i (3. Dünya ülkeleri) denetlemeleri sınırlı bir hal almıştır.
- Alt proleterler, cinsiyetler, etnik ve ırksal gruplar gibi statü grupları dünyanın gündemine girmiştir.
- Sermaye ile emek arasındaki 1968 öncesi güç ilişkileri bir daha asla eski haliyle yeniden kurulamamıştır.
- Sivil toplum güçlenmiş, devletlerin sivil toplum üzerindeki denetimi azalmıştır."

"Eski solu kurumsallaştıran, 1848'di. Yeni toplumsal hareketleri kurumsallaştıran ise 1968 oldu. Bu anlamda 1848, Paris Komünü ve 1917 Devrimi için, büyük bir provaydı."

"Başarı ve başarısızlıklarıyla 1968 de, gelecekteki olayların açılış taksimiydi ya da başka bir deyişle provasıydı."

2
Dağlar... Dağlar... Ve Bir Küba Hatırası

Birkaç yıl önce gittiğimiz Küba'da Havana'dan Cienfuegos'a doğru yol alıyoruz. Cienfuegos, Küba'da "Güneyin İncisi" unvanına hak kazanmış, koloniyal mimarisini hâlâ koruyan güzel bir şehir. *Fidel Castro* ve *Ernesto Che Guevara*'yla birlikte Küba devriminin üç önderinden biri olan *Camilo Cienfuegos* ile aynı adı taşıyor. Devrimin zafere ulaşmasından iki ay önce bir uçak kazasında hayatını kaybeden Camilo'nun ölüm yıldönümünde Küba'da hâlâ bayraklar yarıya indiriliyor, çocuklar onun adına denize çiçekler atıyorlar.

Tayfur Cinemre Küba'da (2006)

Minibüsümüzün şoförü Juan Carlos, yol üzerindeki dağlık bir yerde aracı durdurdu. Koluyla yolun sol tarafındaki ufuk çizgisinde uzanan sıradağları göstererek Sierra dedi. Ne söylediğini tam anlamadığım için sordum:

"Sierra Maestra?"

"Hayır!" dedi başını olumsuz anlamda sallayarak. "Aqui Sierra del Escabray" (Burası Escabray Dağları).

Direksiyon sallamaktan tutulan belini kütürdeterek torpido gözüne uzandı. İçinden yıpranmış bir harita çıkardı. Parmağını adanın güney doğusundaki kahverengi bölgenin üzerine bastırarak "Aqui Sierra Maestra" dedi. "Revolución Cubana comenzó aquí" (Sierra Maestra burası. Küba devrimi burada başladı).

"Biliyorum" dedim başımı sallayarak. "Hiç bilmez olur muyum?" *Sierra Maestra*, Castro ve yoldaşlarının devrim bayrağını ilk diktikleri yerdi. Adanın doğusundaki *Guantanamo* Bölgesinde, Küba'nın en yüksek dağ silsilesini oluşturuyordu.

Tam da o sırada minibüsün radyosundan "Guantanamera" şarkısı çalmaya başladı. Şoförümüz Carlos, başını müziğin ritmiyle sallayarak, Guantanamera, Jose Marti, Sierra Maestro, Guantanamo gibi bir şeyler mırıldanmaya başladı. Kübalıların kalbinde ayrı bir yeri olan Jose Marti'nin de, Fidel Castro ve arkadaşları gibi Sierra Maestra dağlarında İspanyollara karşı başkaldırdığını anlatmaya çalışıyordu. *Jose Marti*, İspanyollara karşı savaşırken 1895 yılında henüz 42 yaşındayken hayatını kaybetmişti. Küba'da hiçbir yerde Castro'nun heykeline rastlamamıştık ama Jose Marti'nin adı ve heykelleri her yerdeydi. Onun mısralara döktüğü "Guantanamera" (Guantanamo'lu kadın) şarkısı bugün hâlâ özgürlük türküsü olarak okunmaktaydı.

Şarkıda sık sık tekrarlanan "Guajira" İspanyolca ırgat demek ve şarkıda geçen "Guajira Guantanamera" "Guantanamolu ırgat kadınlar" anlamına geliyor:

Topraktaki yoksullarla ben
Aynı yazgıyı paylaşmak isterim
Ve dağdaki ırmak beni
Daha fazla mutlu eder denizden

1956 yılının sonunda, 82 devrimcinin *Granma* adındaki eski bir tekneyle Küba'ya ayak basmasıyla, *Sierra Maestra* yeni bir devrim dalgasına daha sahne olacaktı. Karaya çıkanların çoğu, daha ilk gün pusuya düşürülerek öldürülmüş, sağ kalan *12 kişi ise Sierra Maestra'ya sığınmıştı.* İşte bu 12 ihtilalcinin yaktığı devrim ateşi iki yıl içinde tüm Küba'yı tutuşturacak ve *Ocak 1959*'da devrimi zafere ulaştıracaktı.

Küba gezisi.

Şoförümüz Juan Carlos aracı yolun kenarına çekti. "Küba'nın dağları bizim için çok önemlidir. Onlara biraz daha yakından bakın" dedi yarım yamalak İngilizcesi ile.

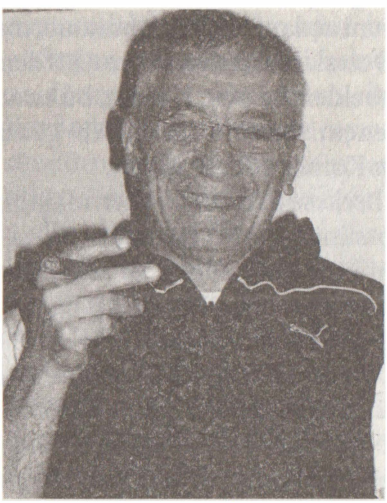
Araçtan indik. İnce uzun bir dağ silsilesi ufku kaplıyordu. Tepelerinde kar yoktu. Ormanlarla kaplı olduğu anlaşılıyordu uzaktan. Üzerlerini hafiften bir sis bulutu kaplamış gibiydi sanki. Birbiri ardı sıra sıradağlar, kaskad bir şekilde uzanıyorlardı önümüzde.

Küba'nın dağlarını seyrederken anılarım beni aldı, ta uzaklara götürdü. Zirveleri karlarla örtülü bir başka dağ silsilesi canlandı gözümün önünde. Uzun ince bir yolun kıvrılarak yamaçlarına sarıldığı bir dağ silsilesi. Ve bu yolun üzerinde dağlara doğru tırmanan bir motosiklet.

Sene 1969. Aylardan Nisan. Beyaz renkli, Jawa marka motosikletin üstündeki iki kişi soğuğa karşı iyice sarınıp sarmalanmış. *Aynı motosiklet iki yıl sonra Deniz'i ve Yusuf'u götürecekti Ankara'dan Şarkışla'ya kadar.* Toprak hafiften uyanmaya başlamış, ama soğuk hâlâ ısırıyor. Toroslara doğru tırmanıyoruz Ulukışla istikametinden. Motosikletin arkasında oturan *Hüseyin İnan.*

ODTÜ'deki ilk yılım. '68 Başkaldırısının rüzgârları esiyor her yerde. Daha iyi bir dünyayı hayal ediyoruz sömürünün olmadığı, insanın insanı ezmediği. Tam bağımsız bir Türkiye'nin hayalini kuruyoruz. Ve bu hayallerimizin peşinde yürüme cesaretini görüyoruz kendimizde.

Vietnam Kasabı "Honço" Komer

Küba, 2006

Amerika'nın Vietnam'daki pasifikasyon[2] *operasyonu Phoenix'in mimarı Robert Komer*, Ankara'ya Büyükelçi olarak atanıyor ve *Kasım 1968'de* Türkiye'ye geliyor. ABD resmî kayıtlarına göre Komer'in yürüttüğü pasifikasyon operasyonu neticesinde *26.000 Vietnamlı sivil ölüyor*. Bu rakam başka kaynaklara göre 50.000'in üzerinde. Bu nedenle Vietnamlılar kendisine "Honço" yani "Kasap" unvanını yakıştırıyorlar.

Uçağı ilk olarak İstanbul'a inen Komer'i, aralarında *Deniz Gezmiş*'in de bulunduğu devrimci öğrenciler Yeşilköy Havaalanına giderek protesto ediyorlar. Birkaç gün sonra Komer'in Ankara'ya geleceğini öğrenen ODTÜ öğrencileri olarak, okul otobüslerinin rotasını Esenboğa'ya çevirterek Komer'e yakışır bir "karşılama töreni" için havaalanına gidiyoruz. Ancak İstanbul'daki karşılamadan tecrübeli olan polis bu sefer hazırlıklı. Komer terminal binasına getirilmeden pistin uzak bir ucunda uçaktan alınarak protestoculara görünmeden şehre götürülüyor.

Komer'in gelişi devrimci kitlede gerginliği artırıyor. Bunca protesto eyleminden sonra Komer'in, devrimci kitlenin ağırlıkta olduğu ODTÜ gibi bir üniversiteye gideceğini hiç kimse düşünmüyor. Oysa Ankara'ya geldiği ilk günden beri Komer, *Rektör Kemal Kurdaş*'a, ABD'deki bir üniversiteden ortak tanı-

2. Pasifikasyon: Etkisizleştirme.

dıkları olan bir profesörün selamını iletmek bahanesiyle telefon açarak üniversiteye gelmek ve kendisini ziyaret etmek istediğini birkaç kez söylüyor. Kurdaş ise bu ziyaretin üniversitede olaylara yol açacağını tahmin ettiği için, birkaç kez bu talebi baştan savarak onaylamıyor. Yeni yılın ilk günlerinde Komer bir kez daha Kurdaş'ı arayarak o hafta sonu ondan habersiz olarak üniversiteye gelip kampüs içinde bir tur attığını, çok güzel bir üniversiteye sahip olduğu için kendisini tebrik etmek istediğini, ayrıca üniversitede yeni açılan nükleer laboratuarını da gezmek istediğini söylüyor. O sıralarda, üniversiteye ABD'den yedi milyon dolar gibi bir hibe beklentisi olan Kurdaş, bu ısrar karşısında artık daha fazla direnemiyor ve *6 Ocak 1969* günü rektörlükte bir öğle yemeği için Komer'i davet ediyor.

O gün Komer, sanki gelişini herkese ilan etmek istermiş gibi, Cadillac arabasında elçiliğin forsunu ve ABD bayrağını dalgalandırarak gelip rektörlüğün önünde park ediyor ve rektörlük binası içindeki yemek salonuna geçiyor. Arabanın gelişi öğrencilerin derhal dikkatini çekiyor ve bazıları yurtlara, bazılarıysa öğrenci birliğinin ve *SFK*'nın (Sosyalist Fikir Kulübü) bulunduğu barakalara koşarak Komer'in üniversitede olduğunu öğrencilere duyuruyorlar. Akabinde öğrenciler rektörlüğün önünde toplanmaya başlıyorlar ve "Komer go home" diye slogan atarak Komer'in gelişini protesto etmeye başlıyorlar.

Komer rektörlük penceresinden kalabalığı izlerken, Kemal Kurdaş aşağı inerek öğrencilerin yanına gidiyor. Arabanın başındaki öğrencilere çıkışarak Komer'in misafir olduğunu, derhal bu protestoya son vermeleri gerektiğini biraz da sert bir ifadeyle ikaz ediyor. O sırada öğrencilerin arasında gördüğü *Halil Çelimli*'ye doğru parmağını sallayarak, "Sen, seni tanıyorum, bunun cezasını çekeceksin" gibi bir şeyler söylüyor. Halil Çelimli'nin buna yanıtı da aynı sertlikte oluyor, o da parmağını Kurdaş'a yönelterek "Ben de seni tanıyorum, Amerikan işbirlikçisi rektörsün sen" diyerek cevap veriyor. Bunun üzerine öğrencileri ikna edemeyeceğini anlayan Kurdaş geriye, rektörlük binasına giriyor.

Bu sırada iyice kalabalıklaşan öğrenciler arabayı sallayarak devirmeye uğraşıyorlar ama birkaç tonluk zırhlı Cadillac'ı devirmek mümkün olmuyor. O sırada dikkatlerini yerde duran, henüz montajı yapılmamış aydınlatma direkleri çekiyor. Bunlardan

ikisini alarak arabanın altına sokuyorlar ve direkleri kaldıraç olarak kullanarak arabayı ters döndürmeyi başarıyorlar.

Arşimet ne söylemiş? "Bana uygun bir kaldıraç verin, dünyayı yerinden oynatayım." İşte o gün Komer*'in arabasını ters çeviren bu kaldıraç, Türkiye'deki devrimci mücadele için de bir kaldıraç görevi görüyor.*

Ters dönen arabanın yakıt deposundan benzin sızmaya başlıyor. Kalabalığın içindeki *Hüseyin İnan*, *Sinan Cemgil*'in boynundaki atkıyı alıp sızan benzine bulayıp arabanın çeşitli yerlerine vurarak kibriti çakıyor. Kısa sürede bir alev topuna dönen araç, pencereden olayı seyretmekte olan Komer ve Kurdaş'ın gözleri önünde cayır cayır yanıyor. Bu arada yangını söndürmeye gelen bir itfaiye aracının hortumu da protestocu öğrenciler tarafından kesiliyor.

Bu olay tüm ülkede ve dünyada büyük yankı uyandırıyor. Devrimciler bunu, emperyalizme karşı *başkaldırının meşalesi* olarak görüyorlar. Bu meşalenin Anadolu'ya taşınması, köylerde, fabrikalarda, meydanlarda da yakılması gerek. '69'un ilk üç ayı bu konuların tartışıldığı forumlarla, toplantılarla geçiyor. Bu arada Adalet Partisi iktidarı da boş durmuyor, 1961 Anayasası'nın özgürlükçü maddelerini budamak için Anayasa değişikliği yapmaya hazırlanıyor.

Kanlı Pazar

İstanbul'da Dolmabahçe önlerinde demirleyen *Amerikan 6. Filosu*'nu protesto etmek için devrimci işçiler, öğrenciler ve tüm demokratlar 16 Şubat 1969 Pazar günü, adı tarihe *Kanlı Pazar* olarak geçecek olan Taksim'de bir miting düzenliyorlar. Mitingin yapılacağını önceden haber alan bütün sağ basın miting aleyhinde halkı galeyana getiren yazılar yazıyor.

Kanlı Pazar'a yol açan provokasyonun mimarlarından *Mehmet Şevket Eygi* miting öncesi *Bugün* gazetesindeki köşesinde Müslümanları "Kızıl kâfirlere" karşı savaşa çağırmış:

> Müslüman kardeşim! Sen bu savaşta bitaraf kalamazsın. Ben namazımı kılar, tespihimi çekerim... Etliye, sütlüye karışmam deyip de kendine zulüm edenlerden olma! Gözünü aç, bak!... Onlarda taş, sopa, demir, molotof kokteyli mi var? Biz de aynı silahları kullanmaktan aciz değiliz... Cihat eden zelil olmaz. Sağ kalırsa gazi olur, canını verirse şehitlik şerefini kazanır!

Eygi 2006 Nisan'ında *Yeni Şafak* gazetesinde yayınlanan röportajında, Kanlı Pazar nedeniyle herhangi bir vicdani rahatsızlık duymadığını belirterek "Bugün aynı şartlar olsa yine aynı şeyi hiç tereddütsüz yapardım" diye açıklama yapmıştı.

Bu provakasyonlar neticesinde Dolmabahçe'de toplanan faşist dinciler ellerinde döner bıçakları, palalar vb olduğu halde polisin gözü önünde Taksim'e çıkarak mitingdeki kalabalığa saldırdılar. Saldırı sonucunda *TİP (Türkiye İşçi Partisi)* üyesi iki işçi bıçaklanarak öldürüldü. İki yüzden fazla kişi de yaralandı. Yıllar sonra o olayı anlatan *Osman Bahadır* şöyle diyordu:

> Ben Kazancı yokuşundan aşağıya doğru koşarak kaçarken tam arkamdan elinde palasıyla sarıklı bir adam tekbir getirerek koşuyordu. O an bir tökezlemiş olsaydım eminim ki gözü dönmüş bu mürteci kellemi vücudumdan ayırırdı.

Kanlı Pazar'ın bir gün sonrasında *Günaydın* gazetesinde TİP üyesi işçi *Ali Turgut Aytaç*'ın bıçaklandığı ânı gösteren bir fotoğraf yayınlandı. Cinayetin birkaç metre ötesinde bulunan polis ise olayı sadece seyrediyordu. O gün iki işçi aynı şekilde polisin gözü önünde öldürüldü, onlarcası da yaralandı.

Kanlı Pazar, Türkiye'deki devrimci mücadeleyi bir başka platforma taşımıştı. Faşistler ve dinciler artık devrimcileri tek tek öldürmekle, onları köşe başlarında avlamakla yetinmiyorlar, polisin de desteğiyle doğrudan doğruya kitlelere saldırarak katliamlar yapacak kadar pervasızlaşıyorlardı.

3
ODTÜ Boykotu – Tüm Sosyalistler Anadolu'ya

ODTÜ, 1969

'69 Nisan başında ODTÜ'de düzenlediğimiz forumda, bu cinayetleri ve bu durum karşısında sessiz kalan hatta bilfiil destekleyen iktidarın tutumunu ve çıkarmak istediği baskı kanunlarını protesto etmek için boykota gitmeye karar veriyoruz. Forum sonunda alınan karar gereğince öğrenciler, gruplar halinde Anadolu'ya dağılacak ve gittikleri her yerde bu durumun protesto edilmesi için toplantılar düzenleyeceklerdi.

Üçlü amfide yapılan o forumda konuşan *Sinan Cemgil*'in söyledikleri bugün bile aklımda. O tok ve etkileyici sesiyle Sinan forumdaki kitleye çağrıda bulunuyordu:

> Gün, devrimci hareketimizi Anadolu'ya, halk kitlelerine taşıma günüdür. Gün, Kanlı Pazar'da devrimcilere katliam düzenleyen faşistleri destekleyen ve cesaretlendiren iktidarın ipliğini pazara çıkarma günüdür. Gün, Komer'in arabasını tutuşturan alevle, Anadolu'nun dört bir köşesinde sömürüyle, ağalıkla, mütegallibelikle, emperyalizmle ve onun yerli işbirlikçileriyle mücadele ateşlerini tutuşturma günüdür.

ODTÜ Sosyalist Fikir Klübü'nün üyeleri boykot sırasında evlerine gidip tatil yapmayacaklardır. Tüm devrimci kardeşlerimizi, boykot süresince Anadolu'ya dağılmaya ve devrimci gençliğin vermekte olduğu özgürlük mücadelesini halkımıza anlatmaya çağırıyorum.

Tüm sosyalistler Anadolu'ya!

Bu konuşmadan sonra SFK'da yaptığımız toplantıda, küçük gruplara ayrılmamız ve daha önceden bilinen, ilişkide bulunulmuş olan yörelere gitmemiz kararlaştırıldı. Benim ODTÜ'deki henüz yedinci ayımdı. Çok kimseyi tanımıyordum. SFK'dan tanıdığım *Hüseyin İnan* yanıma geldi. Kendisi Komer'in arabasını ilk tutuşturan kişiydi. Sinan'dan aldığı atkıyı benzine bulayarak oluşturduğu fitile çakmağı çakarak o ateşlemişti. Devrimci hareketin ön saflarında yer almasına rağmen, Hüseyin son derece alçakgönüllü, pek göze batmayan ve fazla konuşmayı sevmeyen biriydi.

"Güneye gitmek ister misin?" dedi.

"Güneye nereye?" diye sordum.

"Adana, Mersin, Antalya civarına işte."

"Olabilir. Yalnız benim o yörelerde tanıdığım kimse yok."

"Orasını bana bırak. Senin motosikletle gidebilir miyiz? Havalar biraz soğuk ama güneyde daha sıcaktır."

"Neden olmasın?"

"Öyleyse hazırlan. Yarın yola çıkarız. İlk olarak Adana'ya gideriz. Adana İTİA'da (İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi) devrimci öğrenciler baskı kanunlarını protesto amacıyla boykota gitmeyi tartışıyorlarmış bugünlerde. Onlara moral ve destek vermek gerek."

"Tamam."

"Oradan da Kozan'a geçeriz, tanıdığım köylüler var orada ağanın zulmüne karşı mücadele eden. Daha sonra da Antalya'ya geçer, Elmalı'ya uğrarız. Geçen yıl orada, DSİ'nin tarıma açtığı Avlan Gölü'nün arazisine el koyan ağalarla köylüler arasında büyük bir mücadele yaşanmıştı. ODTÜ öğrencileri de köylülere destek olmak için gitmişlerdi Elmalı'ya..."

"Hasan Dağı, Hasan Dağı, Eğil, Eğil Bir Bak"

Hazırlıklarımızı yapıp ertesi gün erkenden yola çıktık. Parkalarımıza sarınmıştık. İç Anadolu'nun Mart soğuğu ısırıyordu.

Aksaray'ı geçip *Hasan Dağı*'nın önlerine geldiğimizde, babamın Şeker Fabrikası'na bağlı Pancar Bölge Şefliği'nde çalıştığı yıllardan tanıdığım bu coğrafya bana hiç yabancı değildi. O yıllar, ilk motosikletime sahip olduğum yıllardı. 1965 yılında Ankara Fen Lisesi'nin sınavlarını kazanınca babamın ödül olarak aldığı Doğu Alman yapımı Simpson marka motosikletimle bu bölgede girip çıkmadığım köy yolu kalmamıştı.

Önünde mola verdiğimiz Hasan Dağı bütün heybetiyle karayolunun üstüne abanmış, "Siz nereye gidiyorsunuz bilmem ama ben on binlerce yıldır buradayım" der gibi bizi seyrediyordu.

Hasan Dağı'nın, tarihte bir insanoğlu tarafından resmi yapılan ilk doğa parçası olduğunu çoğu kişi bilmez. MÖ 7000 yıllarına dayanan bir tarihe sahip *Konya Çatalhöyük*'teki yeraltı evlerinin duvarlarından birinde Hasan Dağ'ının resmi var. Hem de Büyük ve Küçük Hasan Dağlarının yan yana resimleri. İlginç bir şekilde Büyük Hasan'ın zirvesinden çıkan birtakım dumanlar resmedilmiş bu duvar panosuna. Jeologların ve arkeologların araştırmasına göre bu resmin tarihi, Hasan Dağı'nın volkanik bir patlamayla dünyayı sarstığı yıllara dayanıyor. Yani bizim Çatalhöyük'lü ressamımız Hasan Dağı volkanının patlamasına tanıklık etmiş ve bu doğa olayını duvara çiziktirdiği resme işlemiş.

Bu tarih aynı zamanda insanlık tarihi açısından da çok önemli. Hasan Dağı'nın ve onun ardı sıra patlayan *Erciyes, Melendiz volkanları* lavlarını Kapadokya'nın üzerine yayarken oluşan, çelikten de keskin ve sert obsidiyen kayalarının ustaca kesilmesiyle elde edilen bıçak vb gibi aletler, insanoğlunun *yontma taş devrinden cilalı taş devrine geçişini müjdeliyordu*. Hasan Dağı'ndan çıkarılan obsidiyen el aletleri Ürdün ve Kıbrıs'ta da bulunmuştu arkeolojik kazılarda. Bu da Hasan Dağı'nın, cilalı taş döneminde ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. İşte böyle muhteşem bir dağ Hasan Dağı. Önünden geçerken etkilenmemek mümkün değil.

Hele bir de Ruhi Su'nun 1951 Tevkifatından sonra İstanbul'dan Adana Cezaevi'ne nakledilirken mola verdikleri Hasan Dağı'nın eteklerinde, dağın sırtından yükselen dolunaya bakarak yazdığı o türkü, insanın yüreğine işliyor:

Hasan dağı, Hasan dağı,
Eğil eğil, eğil bir bak
Sıkıyor zincir bileği
Jandarmada din iman yok

Verilen molada mahkûmları birbirine bağlayan kelepçe ve zincirler çözülmüyor. Hatta tuvalete giderken bile. Onun için Ruhi Su jandarmanın bu insafsız tavrını vurguluyor türküsünde.

"Bizim de Dağlarımız Vardır Che Guevara"

Yolda verdiğimiz birkaç moladan sonra, ikindi üzeri Toros Dağlarına doğru tırmanmaya başlamıştık. O yıllarda yol Torosların yamaçlarına öylesine yılanvari kıvrımlarla tırmanıyordu ki, durup aşağı baktığınızda başınız dönebilirdi rahatlıkla. Yükseldikçe mavi dağ dumanı sarıyordu etrafımızı. Zirveye yaklaşırken yol kenarında kamyonculara hizmet veren küçük, derme çatma bir çay ocağının önünde durduk.

O zamanlar şimdiki gibi lokantalar yoktu yol üstünde. Olsa olsa bunun gibi çay ocakları bulunurdu. Çoğu yolda o bile yoktu. Bu nedenle yolcular yiyeceklerini yanlarına alırlardı genellikle. Bir su başında inip azıklarını birbiriyle paylaşır, karınlarını doyururlardı.

Bir göknar ağacının altındaki kırık dökük kerevete oturup biz de azık torbamızı açtık. Bir yandan tavşankanı çaylarımızı yudumlarken bir yandan da karşımızdaki heybetli dağları seyre daldık.

Hüseyin hafiften bir türkü tutturmuştu. Daha önce hiç duymadığım bir türkü:

Beyaz atlı şimdi geçti buradan,
Süvarisi can evinden vurulmuş,
Çıksın gayrı dağlar taşlar aradan,
Beyaz atın süvarisi yorulmuş

Hüseyin böyleydi, hep alçak sesle söylerdi türkülerini.

Görüyor musun şu dağları? Tarih boyunca isyanın, başkaldırının yatağı olmuş. Dadaloğlu'ları, Köroğlu'ları, Karayılan'ları hep bağrına basmış bu dağlar. Boşuna dememiş Anadolu'nun insanı "Ferman

padişahın dağlar bizimdir" diye. Dağlar her zaman, her yerde isyancılara kucak açmıştır. Castro ve arkadaşları da Küba'da Sierra Maestra dağlarında tutuşturmuşlardı isyan ateşini."

Bak şu çay içtiğimiz yerin hemen ilerisinden demiryolu geçiyor. Haydarpaşa-Bağdat demiryolunun en zor geçişi burada. Buranın önemi ne biliyor musun? Anadolu insanının 1. Dünya Savaşı'ndan sonra işgalci kuvvetlere ilk yenilgiyi yaşattığı yer olması. Mondros'taki Ateşkes Anlaşması'ndan sonra Fransızlar, Adana, Antep, Urfa ve Maraş'ı işgal etmeye başlamışlardı. Buradaki Belemedik ve Hacıkırı istasyonlarında da ikmal-irtibat yönünden stratejik önemi olan garnizonlar kurmuşlardı.

Anadolu halkı bu işgalleri protesto ederken bir yandan da Kuvva-i Milliye'yi oluşturuyordu. Nisan 1920'de yani bundan yaklaşık yarım asır önce, Kuvva-i Milliye çetecileri çetin bir muharebeyle bu istasyonları ele geçirmişler. Daha sonra da 40 kadar çeteci ve köylü, yardıma gelen Fransız Birliği'ni Karboğazı denen yerde pusuya düşürürek 400'den fazla ölü verdirip, kalanını da subaylarıyla birlikte teslim almışlar. Karboğazı Savaşı, aslında Kurtuluş savaşında bir dönüm noktasıdır. Fransızların Anadolu'dan çekilmeyi kabul ettikleri Ankara Anlaşması'nın da temelini oluşturur.

Yani bu dağlar bir anlamda Küba'nın Sierra Maestra dağlarına benzer. Gerilla savaşı için biçilmiş kaftan.

Hüseyin'in ağzından ilk defa gerilla savaşıyla ilgili bir söylem duyuyordum. O tarihe kadar başka hiç kimseden de duymamıştım. Geçtiğimiz Şubat ayında İstanbul'da yaşanan "Kanlı Pazar" saldırısında polisin gözü önünde işlenen katliama ve faşist milislerin cinayetlerine devletin göz yumması, Türkiye devrimcilerinin emperyalizme karşı ikinci bir kurtuluş savaşı, bir kuvva-i milliye ya da bir gerilla savaşını yavaş yavaş düşünmeye başladıklarının göstergesiydi Hüseyin'in bu sözleri. Bu sözlerin 1969'un bahar aylarında söylenmiş olması, Türkiye'deki devrimci hareketin evrildiği istikamet açısından önemliydi.

Hüseyin sözlerini *Metin Demirtaş*'ın o yıllarda yeni yazdığı şiiriyle tamamladı:

Bizim de dağlarımız vardır Che Guevara...
Bakma şimdi durgunsa, bir şahan gibi duruyorsa;
Yorgundur, savaşlar görmüştür, çeteciler barındırmıştır...
Yani satılmış değillerdir hiç tüfek patlamıyorsa,

Alaçamın, mor meşenin ardında silah çatıp yatmaya
Bizim de dağlarımız var Che Guevara.[3]

Bu uzun moladan sonra atladığımız motosikletimizle Çukurova'ya iniyoruz. Hava kararırken Adana'ya giriyoruz. Hüseyin daha önce Adana'ya gelmiş, doğruca şehrin merkezinde olan Atatürk Parkı içindeki Belediye Düğün Salonu'na gidiyoruz. Parkın yanındaki mavi renkli bir apartmanda Adana İktisadi ve İdari İlimler Akademisi (AİTİA) var. Renginden ötürü "Mavi Köşe" adını vermişler öğrenciler. Biz geldiğimizde Mavi Köşe'den çıkan öğrenciler Atatürk Parkı'ndaki salona geliyorlardı yavaş yavaş.

Öğrencilerin birçok akademik talepleri vardı. Bunun için boykota gitmeyi düşünüyorlardı. Boykot kararını oylamak için forum düzenlemişlerdi. Salon dolunca konuşmacılar kürsüye çıkıp konuşmaya başladılar. Sol grup boykottan yana, sağ grup ise karşısında konuşuyordu. Salondakilerin eğilimi sağdan yana görünüyordu. Konuşmacılardan sonra Hüseyin söz istedi. Kürsüye çıktı ve ODTÜ'deki boykotu ve nedenlerini, bağımsız bir Türkiye için ODTÜ'de ve Türkiye'nin diğer büyük şehirlerinde verilen mücadeleyi anlatmaya başladı. O konuştukça salondaki eğilimin elle tutulur bir şekilde değiştiği hissediliyordu. Kısa konuşmadan sonra oylamaya geçildi. Ve AİTİA öğrencileri oyçokluğuyla boykota gitmeye karar verdiler.

O akşam, AİTİA'nın yakınlardaki öğrenci yurdunda kaldık. Ertesi gün Kozan'a gidecektik.

Kozan yolu kısmen Çukurova'nın yükseklerinden, kısmen Toros'ların alçaklarından kıvrılarak gidiyordu. Havada bahar kokusu vardı. Tabiat uyanıyordu. Kısa bir mola verdiğimiz yerde o güne kadar hiç görmediğim bir yaratık duruyordu. Yanına yaklaşınca birden rengini değiştirip otların arasına daldı. Gördüğümüz bir bukalemundan başka bir şey değildi. Bulunduğu ortama göre renk değiştiriyordu. Değişen ortama adaptasyon kabiliyeti inanılmazdı.

"İşte!" dedi Hüseyin, "Gerillanın halk içinde suda balık olması tam da bu işte. Eğer içinde bulunduğun ortama uyum sağlayamıyorsan, sana yaşam hakkı tanımıyor doğa."

3. Metin Demirtaş, "Che Guevara" şiiri ilk kez *Türk Solu* dergisinde yayınlandı (Sayı 2, Kasım 1967). (y.h.n.)

1961 Anayasası Madde 37

Kozan'da Hüseyin'in daha önceden tanıdığı bir köylüye konuk olduk. Geldiğimizi duyan komşuları da eve geldiler. Sohbetin ana konusu, pamuk tarlalarında karın tokluğuna çalışan topraksız köylünün durumuydu. Oysa 1961 Anayasası toprak reformunu öngörüyor ve topraksız köylünün toprak sahibi yapılması için gerektiğinde kamulaştırma yapılmasından söz ediyordu. Yanımızda götürdüğümüz Anayasa kitapçığından bu konudaki 37. maddeyi okuduğumuzda, etrafımızı çevreleyen yoksul köylülerin hayret nidalarıyla tepki verdiklerini hatırlıyorum.

> Madde 37 - Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir. Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır.
>
> Toprak dağıtımı, ormanların küçülmesi veya diğer toprak servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz.[4]

Kozan'dan ayrılmadan önce konuk olduğumuz köylü, dolabından yazmaya sarılı bir şey çıkardı. Çok değerli bir şey gibi itinayla, çevresinde oturduğumuz yer sofrasının üzerine koydu. Hüseyin'e dönerek "Hüseyin kardeş!" dedi, "Bu baba yadigârını sana vermek istiyorum. Sizler o büyük şehirlerde can telaşındasınız. Bizde olsa da olur, olmasa da..."

Hüseyin de aynı saygıyla eline aldığı paketi saran yazmayı açtı. İçinden pırıl pırıl bir tabanca çıktı. Astra marka 9 mm'lik bir tabancaydı. Hüseyin "Sağ ol kardeşim" dedi, "Bundan daha değerli bir armağan olamazdı. Gerçekten de şu işlenen cinayetlere bakarsan nefsimizi müdafaa etmek için böyle bir şeye çok ihtiyacımız vardı."

"Allah kullandırtmasın!" dedi köylü dostumuz. "Ama gerekirse de canınızı korusun!"

Böylece devrimci hareket içinde ilk kez bir silah görüyordum. Hava değişiyordu... Rüzgâr daha sert esmeye başlamıştı ülkemin üzerinden.

Akşam geç vakit Adana'ya döndük. Ertesi gün Antalya'ya devam edecektik. Oradaki hedefimiz, birkaç yıl önce ODTÜ

4. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 10859, 20 Temmuz 1961 Perşembe, Kanun No: 334, Kabul Tarihi: 9/7/1961, Sayfa: 4643.

SFK'nın destek verdiği Elmalı Toprak İşgaline katılan köylülerle buluşmaktı. Sinan (Cemgil) Hoca, Hüseyin'e buluşacağımız köylülerin isimlerini vermişti.

Adana-Antalya yolundan ilk geçişimdi. Bahar bütün güzelliğiyle coşmuştu. Virajlı dağ yolları tam da motosiklete göreydi. Otomobillerin zorlanarak döndükleri keskin virajlarda motosikletimiz uçarak yol alıyordu. Yol üstünde uğradığımız "Cennet-Cehennem mağaraları" yolunda küçük kızlar topladıkları kır çiçeklerini satıyorlardı. Bir buket alıp motosikletimizin gidonuna sıkıştırdık. Sanki her yer cennetten bir köşeydi...

"Ağanın Jandarması Var,
ODTÜ'lüler de Bizim Jandarmamız Oldu"

Antalya üzerinden Elmalı'ya geldiğimizde akşam olmak üzereydi. Doğruca Hüseyin'in daha önceden tanıdığı Beyler Köyü Muhtarı'nın evine gidiyoruz. Beyler Köyü'nün 15.000 dönüm arazisinden 14.500 dönümü bir ağaya, kalan 500 dönümü ise 5 köylüye ait. 45 hane halkı ise tamamen topraksız. Elmalı'nın diğer köylerinde de durum bundan farklı değil. Ağa, haksız yere toprakların büyük bölümüne hatta DSİ tarafından kurutularak tarıma açılan Avlan Gölü arazisinin de büyük kısmına el koymuş.

Geçen sene köylülerin toprak taleplerine destek vermek için ODTÜ öğrencileri Elmalı'ya gelmişler. *Sinan Cemgil* de gelenlerin içinde. Köylüler işgal ettikleri toprağa mısır ekmişler. Yani tabiri caizse köylüler, Türkiye'nin ilk "Toprak Reformu'nu" gerçekleştirmişler. Bu işgal daha sonra *Bülent Ecevit*'in söylediği "Toprak işleyenin! Su kullananın!" sloganına da ilham kaynağı olmuş.

Beyler Köyü Muhtarı bizi çok iyi karşıladı. Ancak üzerinde bir tedirginlik de var. Geçen yılki toprak işgalinin ardından jandarma köyü basmış ve ağanın traktörleri, köylülerin yeni ekmiş olduğu mısır tarlalarını jandarma gözetiminde sürmüş. Köylülere destek için gelen öğrencileri de gözaltına alarak "Asker Kaçağı" oldukları gerekçesiyle Elmalı Askerlik Şubesi'ne götürmüşler. Sinan Cemgil, jandarmaya yakalanmadan Kaş'a kadar yürüyerek gidip oradan Antalya üzerinden Ankara'ya dönmüş. Kendisinin bu eyleme, üyesi olduğu TİP'in onayı olmadan katıldığı gerekçesiyle TİP'ten ihraç edildiği söyleniyordu.

Akşam muhtarın evine gelen köylülerle sohbet ediyoruz. Onlara geçen yıl ODTÜ'den gelip onlara destek olan öğrencilerin, özellikle de Sinan Cemgil'in selamını iletiyoruz. Ocak ayında ODTÜ'de yakılan Komer'in arabasının neden yakıldığını anlatıyoruz. Bu sohbet sırasında köylülerden birinin söylediği bir cümleyi hiç unutmuyorum: "Ağanın jandarması var, ODTÜ öğrencileri de bizim jandarmamız oldu!" diyor şakayla karışık. Aslında söylemek istediği şey açık: "Ağa'nın hakkını Devlet'in jandarması koruyor, bizimkini ise ODTÜ öğrencileri."

Elmalı köylülerinin toprak işgali, Türkiye'de sonraki yıllarda birçok yerdeki toprak işgallerinin başlangıcı sayılıyor. ODTÜ öğrencileri için de özel bir anlamı var, halkla kaynaşan bir eylem olduğu için. Ayrıca bu eyleme destek vermek için Ankara'dan yola çıkan öğrencilerin bindiği aracın Sivrihisar yakınlarında devrilmesi sonucunda yaşamını yitiren *Can Savran*, ODTÜ öğrencilerinin ilk devrimci kaybıdır. Bu nedenle Elmalı'nın, ODTÜ'nün devrimci mücadele tarihinde özel bir yeri var.

Bozkırın Soğuğunda Sırt Sırta Verip Uyumak

Ertesi sabah erkenden yola çıkıyoruz. Burdur, Afyon üzerinden Ankara'ya ulaşmaya çalışıyoruz hava kararmadan. Sivrihisar'ı geçip Polatlı'ya yaklaşırken motosikletin şarj lambasının yandığını fark ediyorum. Farı yaktığım zaman motor stop ediyor. Yeniden çalıştırmak için itmek gerekiyor motosikleti. Hava da kararmak üzere. Yolumuz üstündeki Polatlı'ya kırıyoruz gidonu. Babam o yıllarda Polatlı Pancar Bölge Şefliğinde ziraaat teknisyeni olarak görev yaptığı için sık sık Polatlı'ya gidip gelmişliğim olduğundan şehirdeki tamircileri biliyorum. Babam o gün Polatlı'da değil. Doğrudan tanıdığım tamircilerden birine sürüyorum motoru. Tamirci motorun platin ayarını yapıyor, şarj lambası sönüyor.

Polatlı'yı terk ederken hava kararıyor. Bir müddet sorunsuz gittikten sonra motorun şarj lambası yine yanmaya başlıyor. Farı açtığımda motor stop ediyor. Zifirî karanlıkta far olmadan Ankara'ya kadar gitmemiz mümkün değil. O sırada yanımızdan bir otomobil bizi geçiyor. Aracın iki stop lambası bizim için çok iyi bir nirengi noktası. Eğer yakın mesafeden bu stop lambalarını ortalayarak otomobili izleyebilirsek Ankara'ya kadar varabili-

riz. Bu düşünceyle otomobili takip etmeye başlıyoruz. Ancak bir süre sonra önümüzdeki otomobilin şoförü kendisini yakın mesafeden izleyen farları sönük bir motosikletin varlığından tedirgin olmalı ki, giderek hızını artırmaya başlıyor. Otomobil hızlandıkça biz de hızlanıyoruz. Bir süre sonra motosiklet son hızı olan 120 km/saate ulaşıyor. Oysa otomobil hâlâ hızlanmakta. Önümüzdeki kırmızı stop lambaları giderek bizden uzaklaşıyor. Zifirî karanlıkta önümüzde başka hiçbir nirengi noktası yok. Sonunda bu takibe daha fazla devam edemeyeceğimiz anlıyoruz ve hız kesiyoruz. İki kırmızı nokta karanlığın içinde giderek uzaklaşarak gözden kayboluyor.

Motosiklet durduğu anda zifirî bir karanlığa gömülüyoruz. Bulunduğumuz yer bozkırın ortasında ıssız bir yer. O yıllarda bu şehirlerarası yollar şimdiki gibi kalabalık değil. Tek tük araç geçiyor. Durduğumuz yerin birkaç kilometre gerisinde bir benzin istasyonunu geçmiş olduğumuzu hatırlıyoruz ve motordan inip, benzin istasyonuna kadar iterek geri dönüyoruz.

Hava soğuk. Benzin istasyon binasının kapısı kilitli. Ortalıkta kimseler de görünmüyor. Muhtemelen benzinci arkadaki odasına çekilmiş uyumakta. Cama vurarak benzinciyi uyandırmaya çalışıyoruz ama nafile. Sonunda vazgeçiyoruz ve benzinlik binasının kuytu bir köşesine sığınarak üstümüze motosikletin brandadan kılıfını örtmeye karar veriyoruz. Sığındığımız köşe nisbeten rüzgârlara karşı korunaklı. Sırt sırta vererek üstümüze branda kılıfı çekiyoruz. Uyumaya çalışıyoruz ama ne mümkün. Hava da soğudukça soğuyor. İç Anadolu bozkırının soğuğu insanın iliklerine işliyor. Bir süre sonra bu işin böyle olmayacağına kanaat getiriyoruz. Çünkü ikimizin de çeneleri soğuktan birbirine vurmakta. Böyle giderse donacağız. Kalkıyoruz ve bu sefer kararlılıkla benzincinin camına ısrarla vurmaya başlıyoruz. Dakikalar sonra içerde bir hareketlilik oluyor ve benzinci uykulu gözlerle kapıya geliyor. Önce bir tereddüt geçiriyor kapıyı açmak için. Kendisine bağırarak, motosikletimizin arıza yaptığını, dışarda soğuktan donacağımızı sesleniyoruz. Sonunda insafa gelip açıyor kapıyı.

Uyumak için elverişli bir yer yok elbette benzincinin içinde. Duvar diplerinde bol miktarda olan yağ tenekelerini yan yana dizerek kendimize bir yatak hazırlıyoruz. Üzerine de motosikletin branda kılıfını örtünce mükemmel bir iki kişilik yatak

oluyor. Kafamızı bu derme çatma yatağa koyar koymaz uykuya dalıyoruz.

Sabah erken kalkıp motosikleti bir kamyona yüklemek düşüncesindeyiz. Dediğimiz gibi de yapıyoruz. Gün ağarırken uyanıp yolun kenarına kadar motosikleti itiyoruz. Otostop yaptığımız birkaç kamyon durmadan geçip gidiyor. Aklıma motosikleti kullanırken taktığım kaskı takarak kendime bir polis görünümü vermek geliyor. Beyaz kaskı kafama geçiriyorum ve gelen kamyona durması için el sallıyorum. Beni gören kamyon şoförü sıkı bir frenle durduruyor kamyonu. Taktiğimiz işe yarıyor.

Kamyonda bir şoför ve bir de muavin var. Hep birlikte yardımlaşarak motosikleti kamyonun kasasına yerleştiriyoruz. Muavin şoförün yanına oturuyor biz de onun yanına biraz sıkışarak da olsa yerleşiyoruz. Yola çıktıktan birkaç dakika sonra kamyonun yolu şavullayarak yolun soluna doğru kayıp gittiğini fark ediyoruz. Bizim daha bir şey dememize kalmadan muavin şoförün omuzunu yumruklamaya başlıyor. Meğerse o sırada şoför uykuya dalmış. Bereket versin muavin uyanık. Pata küte girişiyor şoföre. Sonra bize izah ediyor durumu. İzmir'den yola çıkmışlar ve 24 saattir şoför uyumadan direksiyon sallamakta imiş. Sivrihisar'dan beri böyle devam etmişler yola.

Ankara'ya kadar her beş dakikada bir aynı yumruklama senaryosunu tekrarlayarak günün ilk ışıklarıyla beraber ODTÜ önüne geliyoruz. Hüseyin A Kapısı girişinde iniyor kamyondan. Kamyoncular beni Büyük Sanayi civarında indiriyorlar. Buradan, tanıdığım bir tamirciye rahatlıkla gidebileceğim.

Motosikleti tamir ettirdikten sonra öğlene doğru Küçükesat'taki evimize gidiyorum ve o yorgunlukla hemen kendimi yatağa atıp ertesi gün sabaha kadar deliksiz bir uykuya dalıyorum. Oysa o gün, bir haftadır ODTÜ'de sürmekte olan boykotun sonunda öğrenciler, akademik talepleri yerine getirilmediği için rektörlük binasını işgal etmeye karar vermişler. Benim Hüseyin'i ODTÜ'nün kapısında bıraktığım saatlerde rektörlük binası işgal ediliyor. Sonraki birkaç gün, ODTÜ jandarma tarafından kuşatıldığı için üniversiteye girmek mümkün olmuyor. Böylece ODTÜ tarihindeki ilk işgal eylemini ucundan kaçırmış oluyorum.

4
Erzurum Yollarında

Taylan Özgür'ün 23 Eylül 1969 günü İstanbul'da herkesin gözü önünde sokak ortasında öldürülmesinin ardından, ABD güdümündeki egemen güçlerin Türkiye'deki antiemperyalist devrimci hareketi kanla bastırmaktaki niyeti iyiden iyiye ortaya çıkmıştı. Komer'in arabasını yakan devrimcilerin teker teker öldürülmeleri Taylan Özgür'le başlamıştı. Yaşananlar, şubat ayındaki "Kanlı Pazar"ın devamıydı. Komando kamplarında silahlı eğitim gören sağcı milisler, devrimcileri köşe başlarında katletmeye devam ediyorlardı. Devrimcilerin elindeyse silah namına hemen hemen hiçbir şey yoktu.

Ayaktaki, Saygı Yağmurdereli, oturanlar soldan sağa Veli Karaöz, Tuncer Sümer, Tayfur Cinemre

Eylül ayının son günleriydi. *Hüseyin İnan*, SFK'nın bulunduğu barakanın kantinindeki sohbetimiz sırasında, *Tuncer Sümer*'le bir emaneti almak üzere Erzurum'a gidip gidemeyeceğimi sordu. Tuncer, Erzurum Atatürk Üniversitesi'nin öğrencisiydi ama vaktinin çoğunu ODTÜ'de geçiriyordu. Kendisine de birkaç ay önce bir Jawa motosiklet almıştık. Ancak henüz onu kullanmakta oldukça acemi sayılırdı. Hüseyin'in önerisini kabul ettim. Dersler henüz başlamamıştı. Bir haftada gidip gelebilirdik Erzurum'a.

Birkaç gün sonra sabahın erken bir saatinde Tuncer'in motosikletiyle yola çıktık Ankara'dan. Sivas üzerinden gidiyorduk Erzurum'a. Refahiye'ye yaklaştığımızda şiddetli bir fırtınaya yakalandık. Hız kesmeden bir sırtı aşarken şiddetli rüzgâr bizi havaya kaldırdığı gibi yolun kenarına fırlattı attı. Böylesine hiç rastlamamıştım! Rüzgârın en az beş yüz kilo tutan bizi ve motosikleti havalandırıp uçurabileceğini hiç düşünmemiştim doğrusu.

Motosikletin nasıl da riskli bir araç olduğunun bir göstergesiydi aslında bu. Yerde su olur kayar düşersin, yerde kum veya çakıl olur kayar düşersin, viraja sert girersin kayar düşersin, frene sert basarsın kayar düşersin, ani kalkış yaparsın şaha kalkar yine düşersin. Ve nihayet fırtına seni savurur yine düşersin...

Motosiklet bir anlamda özgürlük demek. Hiçbir aracın geçemeyeceği yerlerden sorunsuzca geçebilirsin. Önünde 20 cm genişliğinde bir patikanın olması yeter de artar sana. Böylelikle gidemeyeceğin, tırmanamayacağın dağ tepe yoktur. Hele bir de altındaki hafif bir kros motoruysa, *dünya tekerleklerinin altında* demektir. Yolda mola ihtiyacın olmaz. Bu özgürlük makinesi, öte yandan bir "Şeytan Arabası"dır dengesizliği açısından baktığınızda. Onun için en kötü olasılığı göz önüne alarak, dikkati bir an bile elden bırakmadan sürmek gerekir onu.

Motosikletin savrulması sırasında ayak pedalı kırılmıştı. Önümüzdeki Refahiye'ye gelince bir kaynakçı aradık onu tamir edebilmek için. Bu pek de kolay olmadı. Çünkü kasabanın elektrikleri saatlerdir kesikti. O yıllarda birçok Anadolu kasabası için normaldi bu uzun elektrik kesintileri. Üç dört saat kadar bekledikten sonra elektrikler gelince tamir işini halledip yolumuza devam ettik.

Geceyi İmranlı kasabasındaki bir yolgeçen hanında geçirdik. Dört kişilik odamızı iki kamyon şoförüyle paylaşıyorduk. O ka-

dar yorgunduk ki, bir horultu orkestrasının ve ayak kokularının ortasında deliksiz uyuduk sabaha kadar.

Erzurum'a geldiğimizde doğruca Tuncer'in tanıdığı *Kuddusi Öztaş*'ın evine gittik. Kendisi, 12 Mart '71 Cuntasının ilk günlerinde polis tarafından İzmir'de öldürülecek olan *İbrahim Öztaş*'ın ağabeyi idi. Orada bir gün kalıp kendisinden Hüseyin'in sözünü ettiği emaneti alacaktık. Emanet dediğimiz bir tabancaydı. Her gün ve her yerde faşist milislerin kurşunlarına hedef olan devrimci gençlik için bu tabanca çok önemliydi. Ama ne yazık ki Kuddusi bu tabancayı kardeşi İbrahim'e verdiğini söyledi. Tuncer bunu duyunca kızdı ve "O silahı ben sana vermiştim, benden başkasına vermemen gerekirdi. Bak o kadar yolu Ankara'dan boşuna gelmiş olduk" diyerek Kuddusi'yi eleştirdi.

O geceyi Kuddusi'nin evinde geçirdikten sonra, ertesi gün Atatürk Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan *İsmail Beşikçi*'yi ziyaret ettik. Kendisi *Doğu Anadolu'nun Düzeni*[5] kitabı yüzünden yargılanıyordu o zaman. Çok değerli bir bilimadamıydı. Özellikle Doğu Anadolu ve Kürt aşiretleriyle ilgili araştırmaları dünya çapında referans niteliğindeydi. Beşikçi, 12 Mart 1971 Cunta rejiminde de, bu ve diğer kitapları yüzünden yıllarca hapis yatacaktı.

Erzurum'da işimiz bitince dönüşümüzü elimiz boş olarak Trabzon üzerinden yapmaya karar verdik. Bu vesileyle yurdumuzun o köşesini de görmek istiyorduk. Ben her ne kadar Trabzon doğumlu isem de bir yaşında ayrıldığım bu şehri henüz hiç görmemiştim. Trabzon'u ilk görüşüm bu olacaktı. Daha sonraki görüşüm ise 1974 yılında, askeri cezaevinden tahliye olduktan sonra gerçekleşti.

Kop Dağı üzerinden *Zigana Geçidi*'ne geldiğimizde vakit gece yarısını bulmuştu. Zifirî karanlıkta dağın virajlı yollarına tırmanırken kafamızı kaldırıp gökyüzüne baktığımızda yıldızları değil, rampadan inen ve çıkan kamyonların farlarını görüyorduk. Önümüzdeki yol sanki gökyüzüne tırmanıyordu. Belli bir yükseklikten sonra yoğun bir sisin içine girdik. Öyle ki, keskin virajlarda uçurumun kenarına kadar geldiğimizi son anda görebiliyorduk ancak. Saatler süren yorucu yolculuktan sonra Zigana Geçidi'ndeki Hamsiköy'e ulaştık. Bundan sonra Trabzon'a kadar yol daha düzgündü, en azından sis yoktu.

5. İsmail Beşikçi, *Doğu Anadolu'nun Düzeni*, E Yayınları, 1969. (y.h.n.)

Trabzon'da bir otelde kaldıktan sonra ertesi gün yolumuza devam ettik. Samsun'a doğru gelirken bir ara, pratik yapması için motoru Tuncer'e verdim. Bir süre sorunsuz gittikten sonra karşımızda manevra yapan bir kamyona çarpmamak için Tuncer gidonu kırınca kendimizi şarampoldeki bir kum yığınının içinde bulduk.

Ankara'ya döndüğümüzde siyasi hava iyice ağırlaşmıştı. 1969'un son aylarında hükümet destekli faşist terör tırmanıyordu. *Taylan Özgür'den sonra devrimci öğrenciler Mehmet Cantekin, Mehmet Büyüksevinç, Battal Mehetoğlu, faşist milisler tarafından öldürüldüler. 1969 yılı sona ermeden sekiz öğrenci faşist milisler tarafından öldürülüyordu. Devrimci gençlik nefsi müdafaaya zorlanıyordu.*

5
ODTÜ SFK'nın Üçüncü Kaybı

1969'un Ekim ayındayız. *Fikir Klüpleri Federasyonu*'nun (*FKF*), *Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu*'na (*TDGF*, namı diğer *DevGenç*) dönüşeceği Genel Kurul toplantısından birkaç hafta önce. Bu arada Federasyon'a üye olan her Fikir Kulübü, kendi Genel Kurul'unu yapıyor. *ODTÜ SFK* da (*Sosyalist Fikir Klübü*) Genel Kurul'unu yapacak. Genel Kurul için izin dilekçesinin İçişleri Bakanlığı'na verilmesi gerekiyor.

Dilekçeyi İçişleri Bakanlığı'na götürme işi bana ve yine bizim bölümün öğrencisi ve SFK üyesi olan *Celaleddin Evrensel*'e veriliyor. Celaleddin insan sevgisiyle dolu, SFK'nın aktif üyelerinden. Benim 2. Sınıfında olduğum Makina Bölümü 3. Sınıfında okuyor.

Öğleden sonra ODTÜ'den benim motosikletle çıkıyoruz. Celaleddin arkamda oturuyor. Elinde izin dilekçesini içeren dosya var. İçişleri Bakanlığı binası TBMM'nin tam karşısında. Birkaç yüz metre öncesinde Dikmen Kavşağı var.

O yıllarda kavşaklarda henüz trafik ışıkları yok. Kavşağın ortasındaki bir şemsiyenin altında varile benzer küçük bir polis kabini var. İçindeki polisin önü ya da arkasının dönük olduğu istikametten gelenler durup bekleyecekler, sağ ya da solundan gelenler ise geçecekler. Trafik kuralları böyle. Biz kavşağa geldiğimizde polisin yüzü Dikmen istikametine bakıyor, yani sağ tarafı bize dönük. Buna göre yol bize açık Dikmen'den gelenlere kapalı. Normal bir şekilde kavşağa giriyoruz.

Tam polisin hizasını geçtiğimiz anda Dikmen istikametinden gelen bir kamyonetin sağımızda birdenbire beliriverdiğini fark

ediyorum. Kamyonet o kadar yakın ki, çarpışmadan kaçmamız mümkün değil. Ve saniyeden daha kısa bir süre içinde çarpışma gerçekleşiyor. Azrail gibi gelen kamyonet tam da polisin gözü önünde motosikletimize sağ önden büyük bir hızla çarpıyor. Kendisine yol kapalı olduğu halde hiç hız kesmeden kavşağa girmiş.

Darbeyi sağ ayağımın on santim kadar önünden alıyoruz. On santim daha ilerlemiş olsak, muhtemelen şimdi sağ ayağım olmayacaktı. Darbenin etkisiyle havaya savrulduğumu hatırlıyorum. Sağ omuzumun üstünde yere düşerken ilk gördüğüm şey ters dönmüş motosikletin tekerleklerinin havada dönmeye devam edişi oluyor. Gözlerim Celaleddin'i arıyor. Önce göremiyorum. Kafamı arkaya çevirdiğimde Celaleddin'in orta refüjün yanında boylu boyunca yattığını görüyorum. Kafa üstü refüjün bordürüne çakılmış. Kalkıp yanına gidiyorum. Sağ omzum feci ağrıyor ama Celaleddin'in durumu ağrımı unutturuyor. Anlaşılan Celaleddin elindeki dosya yüzünden motosiklete tutunamadığı için darbenin etkisiyle benim üzerimden aşıp bordüre çakılmış. Benim darbeyi daha hafif atlatmamın nedeniyse, motosiklete sıkı sıkıya tutunuyor olmam.

Yanına gitttiğimde Celaleddin'in bilinci yerinde değil. Kulağından kan geliyor. Belli ki ağır bir beyin kanaması geçiriyor. Vücudunda seğirmeler var.

Etrafımız kalabalıklaşıyor. Her kafadan bir ses çıkıyor. Sonunda yoldan geçen bir taksiyi çeviriyorlar. İkimizi birden taksinin arka koltuğuna atıyorlar. Celaleddin'in başı kucağımda. Vücudundaki seğirmeler giderek azalıyor. Şoföre, Hacettepe Hastanesi'ne gitmesini söylüyorum. Tıp Fakültesini o yıl bitiren ablam Ümit orada Intern Doktor olarak çalışıyor.

Acil servise geldiğimizde ablamın adını veriyorum. Celaleddin'i derhal ameliyata alıyorlar. Benimse sağ köprücük kemiğimde bir çatlak var. Bandajlayıp yoğun bakıma yatırıyorlar. Ondan sonra geçen 24 saat bir kâbus gibi. Her saat ablamdan Celaleddin'in durumunu öğreniyorum. Umut yok gibi. Ameliyattan çıkmış ama kurtulma ihtimali yok. Nitekim 24 saat dolmadan uğursuz haberi alıyorum. Celaleddin'i kaybetmişiz. O anda dünyalar başıma yıkılıyor sanki. Kendimi suçluyorum. O pırıl pırıl insan sevgisiyle dolu yürek artık atmıyor. Kara

haberi alan SFK'lı arkadaşlar ziyaretime geliyorlar. Söyleyecek bir şey bulamıyoruz.

Bize çarpan kamyonet 1951 model yeşil renkli eski bir araç. Sebze halinde çalışıyor. Aracı kamyonetin sahibi kullanıyor. Ehliyeti yok. Yanında ise şoförü var. Kazanın olduğu ilk anda şoför suçu üstleniyor, "direksiyonda ben vardım" diye. Ancak ölümlü kaza olduğunu öğrenince ifadesini değiştirip direksiyonda olanın kendisi değil aracın sahibinin olduğunu söylüyor. Kaza tam da polisin gözü önünde olduğu için kaza raporunda 8/8 (sekizde sekiz) kamyoneti kullanan kusurlu olarak yazılıyor. Yasal olarak suçun tamamı karşı tarafta ama bu Celaleddin'i geri getirmeyecek. Yüreğim kanamaya devam ediyor.

Celaleddin'in Ölümü, ODTÜ SFK'nın Üçüncü Kaybı.

Birincisi, 1968 baharında Antalya Elmalı'daki köylülerin toprak işgaline destek olmak için giderken Sivrihisar civarından geçirdikleri trafik kazasında yaşamını yitiren *Can Savran.*

İkincisi, 1969 Eylül'ünde İstanbul'a Amerikan 6. Filosu'nu protesto gösterilerine katılmak için giden *Taylan Özgür.* Beyazıt Meydanı'nda bir polis tarafından (bir başka bilgiye göre vuranın bir Üsteğmen olduğu söyleniyor) sırtından kurşunlanarak öldürülüyor. Katilin kimliği bilinmesine rağmen hakkında hiçbir işlem yapılmıyor.

Üçüncü kaybımız ise, 1969 Ekim'inde Dev-Genç Kurultayı öncesinde ODTÜ SFK'nın Genel Kurul dilekçesini İçişleri Bakanlığı'na vermek için giderken talihsiz bir trafik kazasında yaşamını yitiren *Celaleddin Evrensel.*

Tutuklanarak cezaevine konulan kamyonetin ehliyetsiz sahibi altı ay kadar tutuklu kaldıktan sonra serbest bırakılıyor. İnsan hayatı ne kadar da ucuz! Şoförün, Celaleddin'in ailesine şikâyetçi olmamaları için aracılar gönderdiğini hatırlıyorum. Onların da, adamın hapiste yatmasının Celaleddin'i geri getirmeyecek olması gerekçesiyle şikâyetlerini geri çektiklerini...

Aradan dört yıl kadar geçtikten sonra 1973 yılında Ankara Mamak Askeri Cezaevi'nde yatarken, Celaleddin'in kardeşi Şemseddin Evrensel ile aynı koğuşta kaldık ve aynı Dev-Genç Davasından yargılandık. Ortak davamıza adını veren Dev-

Genç'in kuruluşuyla Celaleddin'in ölümü arasındaki, birçok kişi tarafından bilinmeyen ilişkiyi bir buruk acı olarak içimize gömdük. Bu konuyu Şemseddin'le hiç konuşmadık. Daha sonraki yıllarda Şemseddin'i de kaybettiğimizi duydum.

Celaleddin'in ölümü hâlâ içimde kanayan bir yaradır.

6
Diyarıbekir Mapushanesi

Hüseyin ve on beş arkadaşı 1969'un son aylarında *Filistin*'e giderek *El-Fetih* kurtuluş örgütüne katılmışlardı. Amaçları hem Filistin Kurtuluş Hareketi'ne destek olmak hem de ülkede devrimcilere karşı başlatılan cinayet ve teröre karşı kendi savunmalarını yapabilmek için silahlı eğitim almaktı. O yıllarda dünyanın birçok ülkesinden devrimciler Filistin'e destek olmak için oraya gidiyorlardı. Bunların içinde birçok Avrupalı da vardı.

Hüseyin ve arkadaşları birkaç ay kadar orada eğitim görüp, İsrail ileri karakollarına karşı ameliyatlara (operasyon) katıldıktan sonra Türkiye'ye dönerken on biri Diyarbakır'da ve yakın illerde yakalanmışlardı. Şubat 1970'de kapatıldıkları Diyarbakır Cezaevi'nde tutuluyorlardı.

1970 yılı yazında, ikinci sınıf stajımı yapmak için Diyarbakır'a 70 km kadar uzaktaki *Maden* kasabasında bulunan *Ergani Bakır İşletmeleri*'ni seçmiştim. Motosikletle Adana, Antep üzerinden iki gün süren uzun bir yolculuktan sonra Maden'e ulaşmıştım. İşletmede benim gibi stajyer olan arkadaşlarla kısa süre içinde kaynaşmış, aramızda sıkı bir dostluk doğmuştu. İTÜ Elektrik Mühendisliği'nde okuyan *Şafak Morgül* bunlardan biriydi. Motosikletin o uzun yolculukta Güneydoğu'nun sıcaklarına dayanamayarak kavrulan şarj kollektörünü elleriyle sarmış faal hale getirmişti. El becerisi yüksek bir arkadaştı.

Hafta sonları motosiklete atlayarak çevreyi geziyor, zaman zaman da Diyarbakır'a giderek tarihî bir kaleden dönüştürülmüş cezaevindeki arkadaşlarımızı ziyaret ediyorduk. Bu seyahatlerimizin birinde Şafak'ın motosiklet kullanma arzusunu kırama-

yarak gidonu ona verdim ve ben arkaya geçtim. Her şey normal giderken Diyarbakır şehir girişindeki yol ayrımına geldik. Şafak bana soruyor "Sağdan mı gidelim, soldan mı?" diye. Ama bu arada da son hızla ortadaki refüje doğru gidiyoruz. "Sağdan, sağdaaan!" diye bağırmama fırsat kalmadan bodoslama ortadaki refüje çakılıyoruz. "Yahu Şafak!" diyorum. "Ortadan gitme de nereden gidersen git. Yani ortada kuyu var yandan geç..." Gülüyoruz. İnsanın bazen basireti bağlanıveriyor işte böyle...

Hapishaneyi ziyarete gittiğimizde bizi doğrudan doğruya arkadaşların kaldığı koğuşa alıyorlar. Böylece bütün gün onlarla birlikte olmak ve sohbet etmek imkânı buluyorduk.

Koğuş dediğim yaklaşık 10x10 m ebadındaki bir odada on bir kişi sıkışık bir şekilde kalıyordu. Ama bundan kimsenin şikâyeti yoktu. Geceleri yere serilen döşeklerde ancak on kişi yatabiliyor, on birinci kişi ise sırayla koğuş nöbetçisi oluyordu. Gündüzleri koğuşun bir köşesindeki gaz ocağında yemek pişiriliyor, Türkiye ve dünya siyaseti hakkında sohbetler yapılıyordu. Hüseyin, daha sonra *Türkiye Devriminin Yolu* adlı broşüre dönüşecek olan yazılarını bu koğuşta kaleme almaya başlamıştı. THKO (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) örgütünün nüvesi bu koğuşta atılıyordu. Koğuş ortamı o kadar rahattı ki, bizim gibi ziyaretçiler akşam mesai bitimine kadar orada kalabiliyor, sohbetlere katılıyor, ortak pişirilen yemeği yiyorduk. Hatta bir seferinde ziyaretçiler arasında bulunan *Mete Ertekin* arkadaşımız farkına varmadan mesai saatini geçirmiş, kapılar kapanıp zincirlenince de o gece cezaevinde yatmak durumunda kalmıştı.

Filistin'den dönenlerin içinde olan ancak yakalanmayan *Yusuf Aslan* sık sık cezaevini ziyarete geliyor, aynı aylarda Bursa Cezaevi'nde yatan *Deniz Gezmiş* ve *Cihan Alptekin*'den haberler getiriyordu. Bu seyahatlerinde genellikle *Tuncer Sümer*'e ait kırmızı Jawa motosikleti kullanıyordu. Kısacası 1970 yazında Diyarbakır Cezaevi, Türkiye'deki devrimci hareket sürecinde önemli bir noktaydı.

7
Haşhaş Mitingi

Maden kasabasında staj yapan bizler de bu arada boş durmuyorduk. O yıl kurulan İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği (İPSD) adına bir miting düzenlemeye çalışıyorduk. Kendi aramızda şakayla karışık, "İpsiz Sapsızlar Derneği" diye adlandırdığımız bu dernek adına bildiri ve pankartlar bastırarak mitinge hazırlık yaparken *Malatya'da Dev-Genç'in bir Haşhaş Mitingi* yapacağını öğrenince, oraya katılmaya karar vermiştik. O yıllarda ABD, Türkiye'de haşhaş ekiminin yasaklanması için baskı yapıyordu.

Motosikletle Elazığ üzerinden gittiğimiz Malatya'da on binlerce kişinin katıldığı görkemli bir miting yapılmıştı. Mitinge çok sayıda köylü katılmıştı. Mitinge katılanlar içinde ODTÜ'den tanıdığım birçok arkadaş da bulunuyordu. Köylülerle kaynaşmış gibiydiler. Bu ve bundan sonra yapılan çeşitli protestolar, hükümete, haşhaşın yasaklanması konusunda geri adım attırmıştı. Bu yasak ancak 12 Mart Askeri Cunta döneminde getirilebilmişti.

Malatya o yıllarda halkın politikleşmesinin en yüksek olduğu Anadolu kentleri arasındaydı. Kentte ve köylerinde *TİP*'in (*Türkiye İşçi Partisi*) önemli ölçüde etkisi vardı. 1969 seçimlerinde TİP'in oyları o bölgenin en güçlü partisi olan *CHP* ile yarışacak düzeye gelmişti. Bölgedeki köylülerin birçoğu kendisini sosyalist olarak tanımlıyordu. Altı ay kadar sonra bu bölgenin THKO tarafından silahlı propagandayı başlatmak üzere seçilmiş olmasında, halkın bu politik bilinci kadar coğrafi olarak da bölgenin bir yandan Dersim-Erzincan bölgesiyle, öte yandan Binboğa Dağları üzerinden Toros'larla bağlantısının olması etkili olmuştu. *Kırsal mücadele* için Nurhak'*ların seçilmesi buna bağlıydı.*

8
Motosiklet Günlüğü (Diarios De Motocicleta)

Külüstür motosiklet tozu dumana katıp ıssız dağ yollarından tırmanıyor. Keskin bir viraja hızla giren motor, bir anda tozlu yolda kayıyor ve savrularak üstündekilerle birlikte toz yığının içinde yuvarlanıyor.

Dağılmaya başlayan tozlar arasından Alberto ayağa kalkıyor. Üstünü başını silkelerken arkadaşına:

"Bir şeyin yok ya Ernesto?" diye sesleniyor.

"İyiyim, iyiyim. Usturuplu düştüm bereket versin."

"La Poderosa[6] bizi yarı yolda bırakmaya kararlı anlaşılan."

"Öyle görünüyor. Bundan sonra zor toplarız artık kendisini."

Ernesto bunları söylerken yol kenarındaki tümseğin üzerine oturmuştu. Alberto yanına geldi.

"Şu aksiliğe bak. Bu dağ başında böyle..."

"Hiç de yiyeceğimiz kalmamıştı üstelik."

"Doğru. Başımızın çaresine bakmamız lazım."

Ernesto'nun yanına gelen Alberto gözüyle ufukları taradı.

"Şu ilerdeki bir göl mü sence?"

Ernesto gözlerini kısarak, Alberto'nun gösterdiği istikamete baktı.

"Evet, öyle. Yiyecek bir şeyler bulur muyuz ki?

"Denemesi bedava. Göl olur da yiyecek bir şeyler bulunmaz mı hiç?"

Motosikletin leşini kaldırıp yolun kenarına çektiler. Arkada bağlı sırt çantalarını çözüp omuzlarına aldılar. Bayır aşağı göle doğru yürümeye başladılar.

Dikenli patikalardan inerek kısa sürede göl kıyısına ulaştılar. Görünürde kursaklarına girecek pek bir şey yoktu. Ne bir meyve ağacı, ne yenebilecek bir ot. Gölün kıyısına oturdular.

Gölün suları önlerinde gri çelik bir tepsi gibi uzanıyordu göz alabildiğince. Oturdular. Alberto bir sigara yakmak için sırt çantasına davrandı.

6. Ernesto ile Alberto'nun motosikletlerine verdikleri ad. "Güçlü" anlamına geliyor.

"Şunları görüyor musun, bu tarafa doğru gelen şu sürüyü?" diye sordu Ernesto.

Alberto başını kaldırıp baktı.

"Ördek galiba bunlar."

"Bir tanesini vurabilsek ne iyi olurdu. Ama tüfeğimiz yok."

"Doğru ama tabancamız olduğunu unutuyorsun."

Ernesto kahkahayı patlattı

"Senin gibi kör nişancı tek kurşun atan şu çakaralmazla havadaki ördeği vuracak öyle mi? Güldürme adamı!"

"Denemesi bir kurşun. Ben bu açlıkla her şeyi yaparım arkadaş."

Ernesto "Boşuna uğraşma. Kurşuna yazık" demeye kalmadan, Alberto çantadan dede yadigârı toplu Smith Wesson'u çıkarmıştı bile.

Kolunu dizinin üstüne dayayarak yaklaşmakta olan ördek sürüsüne nişan alıyordu. Ördekler iyice yaklaşınca tetiğe asıldı. Tabancanın sesi gölü çevreleyen dağlarda yankılar oluşturarak bir gitti bir geldi. Ördek sürüsünde bir çalkalanma oldu. Havada birkaç tüy asılı kaldı. İçlerinden biri tıpkı alana iniş yapan ağır bir kargo uçağı gibi gölün yüzeyine doğru inişe geçti.

"Vurdum, vurdum!" diye bağırarak ayağa fırladı Alberto.

"Vay anasını!" diye bağırdı Ernesto "Kör nişancı diye buna derler işte."

"Sen hâlâ alay et. Bak nasıl da iniyor yere."

"İniyor da, tam da gölün ortasına. Biraz daha yakına düşüremez miydin şunu?"

"Yok daha neler? Bulmuş da bunuyorsun. İş onu oradan almaya kalsın."

"Kalsın da, nasıl olacak bu iş? Birimizin suya girmesi lazım."

"Eh, ördek kendisi yüzüp bize gelmeyeceğine göre bizim ona yüzmemiz gerektiği açık. İş, bunu kimin yapacağında."

"Yazı tura atalım."

"Yok, öyle hikâye. Ben vurdum, sen getireceksin."

İtiraz etmenin pek bir işe yaramayacağını kestiren Ernesto, "Peki öyleyse. Bari bir an önce alıp geleyim" diyerek soyunmaya başladı.

Alberto küçük dağları ben yarattım havalarında sahilde ileri geri turlarken, soyunan Ernesto kendini gölün sularına attı.

Dağ gölünün suları hiç tahmin etmediği kadar soğuktu. Gölü çevreleyen dağlardan inen kar suyu olmalıydı bu. Buz kestiriyordu adamı. Ancak ok yaydan çıkmıştı bir kere. Ne pahasına olursa olsun alması gerekiyordu ördeği.

Ördeğe ulaştığında iyice üşüdüğünü hissetti. Çenesi birbirine vuruyor vücudu kasılmalarla titriyordu. Son bir gayretle ördeği aldı ve sırtüstü dönerek kıyıya doğru yüzmeye başladı. Ördeği dişlerinin arasına sıkıştırmıştı.

Kıyıya ulaştığında donmak üzereydi. Alberto işin ciddiyetini ancak fark etti. Çantadan çıkarttığı battaniyeyi Ernesto'ya sararak onu ısıtmaya çalıştı.

Titremesi dakikalarca sürdü. Sonrasında da bir ateş bastı vücudunu. Bir donuyor bir yanıyordu artık. Şifayı kapmıştı.

Sonraki günler daha da kötüye gitti sağlığı. Ta ki Peru'da Amazon Nehri kıyısındaki San Pablo Cüzzam Kolonisinde geçirdikleri birkaç hafta boyunca tedavi edilene kadar. Ernesto o buz gibi göle girdiği gün zatürreye yakalanmıştı.[7]

Tıp öğrencisi *Ernesto Che Guevara*'yla eski arkadaşı Biyokimyager *Alberto Granada*'nın, 1951 yılında Arjantin'den 1939 model Norton marka bir motosikletle çıktıkları uzun Güney Amerika yolculuğundaki maceralarını anlatan *Motosiklet Günlüğü*[8] adlı film oynuyordu beyazperdede. Film 2004 yılında Arjantin, Fransa, Almanya, Peru, Şili ve Birleşik Devletler ortak yapımı olarak Guevara ve Granado'nun günlükleri üzerine kurularak *Jose Rivera* tarafından senaryolaştırılmış ve Brezilyalı *Walter Salles* tarafından yönetilmişti. Film, izleyenler için bu efsane devrimcinin yaşamına bir pencere açıyordu.

Ernesto Che Guevara, bu yolculuk sırasında kitlelerin yoksulluğunu, baskıyı ve güçsüzlüklerini yakından gözlemlemişti. Marksizmden etkilenen Guevara, Latin Amerika'daki ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin tek çözümünün devrim olduğu sonucuna varmıştı. Gençliğinde yaşadığı bu motosiklet macerası Che Guevara'nın kişiliğinin oluşmasında önemli bir yere sahip olmuştu.

7. Ernesto Che Guevara, *Motosiklet Günlükleri*, Çev. Osman Akınhay, Adil Baktıaya, Everest Yayınları, 2003. (y.h.n.)

8. *Motosiklet Günlüğü (Diarios de Motocicleta)*, yönetmen Walter Salles, 2004. (y.h.n.)

9
Deja Vu

Film bitmiş, ışıklar yanmıştı. Birbirlerine sarılmış genç kız ve erkekler, aralarında filmi konuşarak çıkıyorlardı. Salon yavaş yavaş boşalırken oturduğum arka koltukta düşüncelere dalıp gitmiştim. Film beni almış ta uzaklara, yıllar öncesinin soğuk bir Ankara kışına götürmüştü. Tam 48 yıl[9] öncesine. Kulaklarımda, hafızamdan yıllar önce silindiğini zannettiğim bir türkü, derinden derine yankılanmaya başlamıştı.

Hele Ulaş'a Ulaş'a,
Ulaş benzerdi güneşe...
Ulaş gardaş can veriyor,
Yüreğim düştü ateşe...[10]

Sene 1970. Aylardan Kasım. Ankara'ya bu kış erken gelmiş, hafiften yağan kar tepeleri ince bir örtüyle kaplamıştı. Eymir Gölü bu havada yeşille beyazın, maviyle grinin birbiriyle dans ettiği bir dans pistine dönüşmüştü. Havada ayaz vardı.

Birdenbire uzaklardan bir motor sesi yankılandı gölü saran tepelerde. Bir Jawa motosikletin tok gümbürtüsü sessizliği yırttı. Az sonra, yolu örten ince kar tabakasını ağır ağır ezerek yaklaşan motosiklet virajı döndü. Gölün bir kıvrım yaptığı yerdeki küçük yarımadanın hizasına gelince yavaşladı, yolun kenarına yanaştı, durdu. Birkaç saniye daha motorun tok sesi havayı dövdükten sonra sustu. Ortalık birden derin bir sessizliğe gömüldü. Öyle

9. Bu bölümün kaleme alındığı yıl 2018.
10. Yaşar Kemal'in Ulaş Bardakçı için yazdığı "Ulaş" şiiri, Zülfü Livaneli tarafından bestelenmiştir (*Bugünlere Bahar İndi*, YKY, 2010). (y.h.n.)

ki, motosikletin arkasında oturan adam ayağını yere bastığında ezilen karların gıcırtısı sanki ta gölün öte yakasından duyuldu.

"Burası işte" dedi motosikleti kullanan, "Burası av sahamızın başlangıcı."

"Avımız bereketli olsun öyleyse!" dedi arkadaki elleriyle arkadaşının omuzlarından destek alarak motosikletten inerken.

"Devrim Yolunda Kurban Oluruz Bizler"

"Donmuş yahu ayaklarım. Biraz daha böyle gitsek tutmaz olacaklarmış" derken ayaklarını yere vurarak zıplamaya başladı.

Motosikleti kullanan motoru sehpasının üstüne kaldırmaya çalışırken:

"Bu daha bir şey değil. Bir keresinde Mogan Gölü'nde ava çıktığımızda sabaha karşı göl donuvermiş, sandalımızı kilitlemişti sazların arasında."

"Vay be! Ne zaman olmuştu bu?"

"Geçen kış. Mogan'daki Su Sporları Kulübü'nün bekçisi Kurban'la, sık sık çekek yerindeki teknelerden birini alır sabaha karşı açılırdık göle."

"Kurban mı?"

"Adamın ismi. Ben de hiç duymamıştım daha önceleri. Kars'lıydı. Kendinden önce doğanların hiçbiri yaşamadığı için, anası 'Bu da ölürse Allah'a kurban olsun bari!...' diyerek vermiş bu ismi ona."

"Ama inadına yaşamış senin Kurban."

"Öyle olmuş. Ama o gün gölün donduğunun farkına erkenden varıp da buzları kırıp çıkmasaydık, hep beraber kurban olacaktık Mogan'ın sularına."

"Yapma yahu! O kadar kötü müydü yani?"

"Hem de nasıl. Biz av buluruz ümidiyle sazlıkların içinde kaybolmuşuz zaten. Kimsenin bizi görmesi, duyması mümkün değil. Göl meğerse donmaya başlamışmış biz gecenin üçünde çekek yerinden ayrıldığımızda."

"Gece karanlığında da farkına varmadınız tabii."

"Aynen öyle. Kürek çekerken ince buz tabakasının farkına bile varmamışız. Ne zaman ki sazların arasına girdik, buz tabakası giderek kalınlaşmaya başladı."

"Ve o zaman jeton düştü sizde."

"Jeton düştü ne demek? Paniğe kapıldık resmen. Sandal öyle bir buz tabakasının içine girmişti ki kımıldaması mümkün değil. Küreklerle kırmak bile namümkün."

"Ne yaptınız o halde."

"Ne yapacağız? Gerisin geri geldiğimiz yoldan geri dönmeye başladık. Ancak geçen süre içinde buralardaki buzlar da kalınlaşmaya başlamış. Neyse epey uğraştıktan sonra kurtardık kendimizi bu buz batağından. Öğlene doğru ancak dönebildik çekek yerine."

"Yani kurban olmaktan kurtuldunuz Mogan Gölü'ne?"

"Aynen öyle."

"Dur bakalım oğlum. Öyle ucuza kurban olmak var mı bizim kitabımızda. Olsa olsa devrim yolunda kurban oluruz bizler..."

Bir süre yan yana yürüdüler hiç konuşmadan. Yalnızca ayaklarının altında ezilen karların gıcırtısı duyuluyordu. Her ikisi de omuzlarında asılı av tüfeklerini çıkarmış, namluya fişeği sürmüş, emniyet kilidini açmışlardı. Arada sırada uzaklardan gelen ördek sesleri, hiç de yanlış bir zamanda gelmediklerini anlatıyordu. Parmakları tetikte, başlarını hafifçe öne eğerek çalıların arasında ilerliyorlardı.

Bir süre sonra ikiye ayrıldılar. Biri küçük yarımadanın bir kıyısından, diğeri öbür kıyısından yürümeye devam etti.

Göl henüz buz tutmamıştı, ama böyle giderse birkaç gün içinde donabilirdi de. Ankara'nın ayazı hiç belli olmazdı. Çalıların, küçük ağaçların arkasına sinerek ilerlerken sazlıkların içinden bir patırtı koptu. Kanat sesleri en azından dört beş ördeğin birden havalandığını anlatıyordu. Eğildi, baktı bodur ağaçların dalları altından sazlıklara doğru. Birkaç ördek hızla kanat çırparak uzaklaşıyorlardı. Çok geç kalmıştı ateş etmek için.

"Ulaaş!" diye bağırdı. "Sana doğru geliyorlar, dikkat eet!"

Ulaş sesin geldiği tarafa baktı. Tam da çalılıksız, açıklık bir alandaydı o anda. Yarımadayı aşan ördek sürüsü de son anda onu gördü ve ani bir dönüşle geniş bir kavis çizerek gölün içlerine doğru uzaklaştı. Ulaş hızla davranıp nişan almaksızın arkalarından bastı tetiğe ama ördekler sanki alay eder gibi vakvaklayarak gölün üstünde süzülerek uzaklaşıp gittiler.

"Karavanaa!" diye bağırdı.

"Karavana" diye doğruladı Ulaş ve ekledi,

"Ama en azından ben bir el atabildim. Sende daha bir tık bile yok."

Kıyıları izleyerek yürümeye devam ettiler. Bir süre sonra yarımadanın ucuna yakın bir yerde birbirlerini gördüler. Tüm sahayı taramış olmanın verdiği rahatlıkla tüfeklerini indirdiler, ellerini tetikten çektiler.

Birbirlerine iyice yaklaştıkları bir anda, önlerindeki küçük sazlığın içinden bir kanat sesi parlayıverdi birden. Tek başına bir Yeşilbaş ördek fırlayıvermişti sazlığın arasından. Sürüden ayrılmış gizlenmişti sazlıkların arasına.

İkisinin de tüfeklerini omuzlarına alıp ateşlemesi bir an sürdü. İki tüfek de hemen hemen aynı anda patladı. Ortalığı kara barut dumanı sardı. Bu meret zaten top gibi patlıyor, arkasından da kapkara bir duman bulutu bırakıyordu her atışta. Pahalı olduğu için MKE'nin (Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu) dumansız barutla doldurulmuş hazır fişeklerinden alamıyor, kendi fişeklerini iptidai el aletlerinde kendileri dolduruyorlardı kara barut kullanarak.

Barut dumanı dağıldığında ördeğin sanki inecek bir yer arar gibi gölün üstünde dönmekte olduğunu gördüler. Hızla tekli kırma tüfeklerini yeniden doldurmaya çalışırlarken buna gerek kalmadığını anladılar. Gölün soğuk sularına sakince inivermişti bile yeşilbaş.

"İşte bu!" diye bağırdı Ulaş, "Sürüden ayrılanı kurt kapar!"

"Ne işin vardı be Yeşilbaş, sürüden ayrılıp da... Gitseydin ya sen de diğerleriyle beraber."

"İyi de şimdi bunu nasıl alacağız gölden? Senin Kurban'ın sandalı da yok burada."

"Güzel soru. Taş atıp gölü dalgalandırsak nasıl olur?"

İkisi birden yerden topladıkları taşları fırlatarak suda bir şamandıra gibi yüzen ördeğin ötesine denk getirmeye çalışıyorlar, suda oluşan dalgaların onu kıyıya doğru getirebileceğini ümit ediyorlardı. Ama taşlar ya çok uzağa düşüyor ya da bazen arkaya değil de öne düşerek daha da uzaklaştırıyordu Yeşilbaş'ı sahilden.

Çok geçmeden bu işten vazgeçtiler.

"Yok, arkadaş bu iş olmayacak böyle."

"İğneyle kuyu kazmak gibi. Her taş atımında ancak birkaç santim kımıldıyor yerinden. Bu gidişle biz akşama kadar burada göle taş atmakla uğraşırız."

"Doğru. Peki, ne yapalım öyleyse?"

"Kırk yılın başında bir yeşilbaş vurmuşuz. Bunu bırakamayız gölün ortasında böyle."

"Öyle. Kıymetli av. Peki de ne yapacağız?"

"Baksana, aklıma bir şey geliyor. Bundan birkaç yıl önce *National Geographic* dergisinde kışın buzları kırarak göle giren İsveç'lileri anlatan bir yazı okumuştum. Fotoğraflara bakarsan hepsi de yaşlı başlı adamlardı. Baltayla buzu kırıp içine giriyorlar. Birkaç dakika yüzdükten sonra çıkıp kurulanıyorlardı."

"Bu adamlar o yaşta bunu yapabiliyorlarsa, biz neden yapamayalım bu işi?"

"Hem de su henüz donmamış olduğuna göre şansımız onlara göre daha fazla."

"Doğru da, hangimiz yapacak bu işi. Senin gözün kesiyor mu?"

"Öyle ya da böyle. Başka şansımız yok. Hangimizin yapacağına gelince, en doğrusu yazı tura atmak."

"Doğru. Haydi, o zaman. Pilavdan dönenin kaşığı kırılsın."

Ulaş cebinden bir yirmi beş kuruşluk çıkardı. Parmaklarıyla döndürerek havaya fırlattı.

"Yazı!"

"Benden de tura!"

Metal para havada döndü, döndü, ayaklarının dibinde yere indi.

"Yazı! Ben kazandım!" diye bağırdı Ulaş.

"Vay be!... Şimdi nasıl gireceğim ben bu suya bu havada?"

"Senin şu İsveçli morukları düşün. Herifler buzu kırıp girmiyorlar mıydı orada?"

"Doğru da, kim bilsin adamlar bu işi kaç yıldan beri yapıyorlar?"

"Düşündüğün şeye bak. Sen de bugüne bugün Mogan Gölü'nün buzlarını parçalamış adamsın."

"Peki, peki anladık. Ya bu işe hiç kalkışmayacaktık ya da başa gelen çekilir. Ne yapalım söz sözdür. Sen şimdi dön bakalım arkanı. Plaja geliyoruz diye çıkmadık ya yola. Onun için

maalesef son moda mayomu getirmedim yanımda!... Anadan üryan soyunacağım mecburen."

"Hadi oğlum! Erkek adamın malı meydandadır. Sen ona kafanı takma. Bak ben döndüm bile arkamı."

Artık karar verilmişti. Daha fazla beklemenin anlamı yoktu. Hızla soyundu, üstünden çıkanları katlayıp postallarının üstüne koydu.

Ve gözünü kapatıp atladı sulara.

Vay canına. İlk anda kalbi duracak gibi oldu sanki. Bütün vücudu sanki kaynar suya girmiş gibi yandı bir an için. Vücudunu çevreleyen su her hücresini ısırıyor, ısıyı büyük bir açlıkla emiyordu.

Yapılacak tek şey vardı. Olanca hızla hedefe ulaşıp aynı hızla geri dönmek. Bütün gücüyle kulaçlamaya başladı Eymir'in sularını. Her kulaçta enerjisinin akıp gittiğini hissediyordu bir musluktan akar gibi.

Yeşilbaş'a ulaştığında takati iyiden iyiye kesilmişti. O anda aklına geldi. Ördeği nereye koyabilecekti? Üzerinde şort olsaydı içine koyar getirirdi öyle veya böyle. Ama şimdi böyle anadan üryan. Aklına da gelmemişti hiç beline bir ip bağlamak. Yapılacak bir şey yoktu. Ördeği o güzel yeşil boynundan ısırdı. Sırtüstü döndü ve kalan enerjisinin son kırıntılarıyla sahile doğru yüzmeye başladı.

Kıyıya ulaştığında yarı yarıya donmuş durumdaydı. Ulaş parkasını üzerine attı. Hızla kurulanıp giyindi. Şimdi artık işin keyfini çıkarmak kalıyordu geriye.

Ve işte şimdi tam 48 yıl sonra *Diarios de Motocicleta* ile Ulaş, o sevgili *Ulaş Bardakçı* gelip karşıma oturuvermişti her zaman gülen gözleriyle.

Deja Vu dedikleri işte tam da bu olsa gerekti.

Gülerek şöyle söylüyordu Ulaş: "Olsa olsa devrim yolunda kurban oluruz bizler..."

Ve kulaklarımda o eski türkü çınlamaya devam ediyordu.

HELE ULAŞ'A ULAŞ'A, ULAŞ BENZERDİ GÜNEŞE
Ulaş'ın elinde mavzer,
Mavzeri türküye benzer.
Bizimkiler böyle ölür,
Böyle ölür bizimkiler...

Tohumlar düştü toprağa,
Donandı yeşil yaprağa,
Kurban olam, kurban olam,
Seni yaratan toprağa...[11]

Ulaş Bardakçı benim ODTÜ'deki av arkadaşımdı. İkimizin de elinde birer çakaralmaz tekli kırma tüfek, kâh Eymir'de kâh Elmadağ'da, kâh Gölbaşı sırtlarında ava giderdik benim motosikletle.

Yine karlı ama güneşli bir kış günü Elmadağ'da avlanmaya gitmeye karar verdik. Dağın yamaçlarından itibaren artan kar örtüsü kayak kulüplerinin binalarına ulaştığımızda iyice yükselmişti. Güneşli havaya güvenerek zirveye doğru yürüyüşe geçtik. O zamanlar dağ havasının ne kadar hızlı değişebileceğinin farkında değildik.

Ortalıkta birkaç sığırcıktan başka dişe dokunur bir av görünmüyordu. Bir ara Ulaş'ın alakarga dediği bir kuşun arkasına takıldık ama kuş bizden akıllı olmalı ki, daha biz atış menziline girmeden havalanıp başka bir yere konuyordu. Böylece farkında olmadan kayak merkezlerinden epeyce uzaklaşmıştık. Biz ava konsantre olmuş karlara bata çıka ilerlerken, birdenbire hava döndü. Ortalık önce kararda ardından şiddetli bir tipi başladı. Öyle bir tipi ki insanın yön algısını tamamen ortadan kaldırıyor, nereye gideceğini şaşırtıyor. Derhal yönümüzü aşağıya çevirdik ama nereye gittiğimiz belli değil. Körlemesine yürüyoruz. Kar kalınlığı dizlerimize ulaşıyor. Her adım takatimizi kesiyor. Aklımıza dağda kaybolup donan dağcılar, avcılar geliyor. Böyle giderse bizim de akıbetimiz böyle olabilir.

Zaman ve mekân kavramını tamamen yitirmiş bir şekilde bu beyaz cehennemden çıkmaya uğraşırken ne kadar süre geçtiğinin farkında değiliz. Endişemiz yavaş yavaş paniğe dönüşürken birdenbire tipinin arasından sarı, sıcak bir ışık görüyoruz. Yak-

11. A.g.e., (y.h.n.).

laştığımızda burasının taş bir bina olduğunu anlıyoruz. Binanın etrafında dolanıp bulduğumuz kapıyı yumrukluyoruz. İçerden belli belirsiz bir müzik sesi geliyor. Sesimizi duyurabilmek için kapıyı tekmelemeye başlıyoruz. Bir süre sonra kapı aralanıyor. Kapıda, içinde bulunduğumuz cehennemi ortamla tam bir tezat teşkil eden dünya güzeli bir kız duruyor. Bizim yarı donmuş halimizi görünce "Ne işiniz var böyle bir havada dışarda?" diyerek bizi içeri alıyor. İkimiz de kardan adam gibiyiz. Ellerimiz tüfekleri zor tutuyor.

İçeride kızlı erkekli 20-30 kişi kadar var. Köşede bir şömine çıtır çıtır yanıyor. Gençlerin bazısı çalan müzik eşliğinde dans ediyorlar. Tam anlamıyla cehennemden cennete düşmüş gibiyiz. Üstümüzü başımızı silkeleyip buzlarımız eridikçe, insanlar merakla yüzümüze bakıyorlar. Birden köşede oturan gençlerden biri "Ulaş sen misin hocam?" diyerek yanımıza koşuyor ve Ulaş'ı kucaklıyor. Bunun üzerine kızlı erkekli bir grup genç yanımıza gelerek Ulaş'ı ve beni çevreliyorlar. Hepsi de bu tipide dışarıda ne aradığımızı soruyor.

Meğerse bu bina *Hacettepe Üniversitesi'nin Kayak Klübü*'nün binasıymış. Buradaki gençler de bu *Kulübün Kayak Takımı*. Şöminenin sıcaklığında müzik ve dansla ortamın keyfini çıkarıyorlardı.

Ava çıktığımızı söylediğimizde, ilk sordukları soru doğal olarak "Neler vurdunuz bakalım?" oldu. Neler vuracağız? Hiçbir şey. Bu tipide göz gözü görmezken ne vurabilirdik ki? Üstelik duymamışlar mıydı *avcının kırk gün taban eti, bir gün av eti yediğini?*... Biz bunları söylerken bir taraftan da hayıflanıyorduk için için, elimizin boş olduğuna. Hele de etrafta bu kadar güzel kız varken havamızı atamıyor oluşumuza...

Tipi fırtınası geçene kadar kaldığımız bu mekânda Hacettepeli arkadaşlarla koyu bir sohbete daldık. O günlerin Türkiye'sinde siyasetin nereye gittiği, askerî bir darbenin ayak seslerinin duyulduğundan falan konuştuk.

Oradan çıkıp motosikletimize atladığımızda, Ulaş'la bir dahaki sefere buraya elimizde avlarımızla gememiz gerektiğini konuşuyorduk. Hatta işi garantiye almak için Samanpazarı'nda bir tavşan çiftliğinin ürünlerini satan bir kasaptan derisi yüzülmemiş bir tavşan alıp havamızı atmaya bile karar verdik. Benzeri bir kaz çiftliğinin Gölbaşı'nda eli boş dönen avcılara yolunmamış

kaz sattığını biliyordum ben. Aynı yöntemi pekâlâ burada uygulayabilirdik. Maksat havamız olsundu Hacettepe'li kızlara!...

Bu av macerasından çok kısa süre sonra tahmin ettiğimiz askerî darbe geldi 12 Mart'ta. Ve ben sevgili Ulaş'ı ancak sekiz-on ay kadar sonra İstanbul'da, Maltepe 1. Zırhlı Tugay Askeri Cezaevi'nde görebildim o günden sonra ilk olarak. THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi) Davasından yargılanan ve başka bir koğuşta kalan Ulaş'a, cezaevinden firar planımızdan ve kazmaya başladığımız tünelden söz ettim. Onun ve Mahir Çayan da dahil diğer dava arkadaşlarının bizim koğuşa geçmelerini söyledim.

Ve zamanı gelip firar günü gelip çattığında Ulaş'ı kazdığımız tünelden özgürlüğe yolcu ederken kucakladığımda, aramızda bir espri konusu olan o günün hatırasını yâd ederek "Hacettepeli kızlara bir tavşan bile götüremedik!" diye şakalaştığımızı hatırlıyorum.

Sevgili Ulaş'ı son görüşüm bu oldu. 19 Şubat 1972 günü, yani firardan yaklaşık 2,5 ay sonra, Arnavutköy'de kaldığı evde polisle girdiği silahlı çatışmada vurularak öldürüldü. Öldükten sonra bile üzerine onlarca mermi sıkılmıştı. Yiğit bir insandı. Diğer yoldaşlarımız gibi ölümün üzerine gözünü kırpmadan yürüdü.

10
Hareketli Nagant

Eylül 1969'da *Taylan Özgür* İstanbul Beyazıt Meydanı'nda herkesin gözü önünde sivil giyimli bir subay tarafından kurşunlanarak öldürüldü. Bu, *Vedat Demircioğlu*'ndan sonra devrimcilere karşı işlenen ikinci cinayetti. Cinayetlerin arkası geldi. *Battal Mehetoğlu, Mehmet Cantekin* ve diğerleri.

Artık tüm ülkede devrimcilerin can güvenliği kalmamıştı. Kimin ne zaman hangi köşe başında kurşunlanacağı belli değildi. Şiddeti önce Devlet'in güçleri ve paramiliter faşist çeteler başlattı. Saldırı önce onlardan geldi. Teker teker öldürülmeye başlandık. *Bunun üzerine biz de dövüşmeye savunma saiki ile başladık.* Bu ister istemez devrimci gençliğin nefsi müdafaa etmek için silahla tanışmasına yol açtı.

Güçlükle temin edilen birkaç tabanca, yerine göre elden ele geçiyor, bir gün mitingleri saldırılara karşı korumak üzere çevre güvenliğini sağlayanların belinde, başka bir gün gece yapılan afişleme faaliyetlerinde korumaların elinde bulunuyordu. Bu silahların birçoğu Karadeniz yerli yapım çakaralmazlardı.

Bir gün Hüseyin İnan, *ODTÜ 1. Yurt 201 numaralı odada* belinden iki adet tabanca çıkararak masanın üstüne koydu. "Tayfur!" dedi, "Bu silahları Kars'tan gelen bir arkadaşımız getirdi. Dedesi 1920'li yıllarda Sovyetler Birliği'nden Türkiye'ye kaçarken beraberinde getirmiş. İki ay süren at üstündeki yolculuğunu sağ salim tamamlayabilmiş olmasını bu tabancalara borçluymuş. Nagant marka bu toplu tabancalar, o gün bugün evlerindeki bir sandığın içinde bir avuç mermisi ile birlikte saklanıyormuş. Mermisi bile özel. Kolay kolay bulunmuyor.

Arkadaşımız dede yadigârı bu silahları alıp bize getirmiş işimize yarar diye. Ancak bu tabancalardan birinde bir sorun var. Tetiği çektiğin zaman mermilerin dizildiği topu bazen döndürüyor bazense döndüremiyor. Bunu tamir etmemiz mümkün olur mu acaba?"

Hüseyin'in bana uzattığı tabancayı aldım. Bu, 1895 yılında Çarlık Rusyası'nda yapımına başlanan L.Nagant marka bir toplu tabancaydı. Zarif, hafif bir yapısı vardı. Adını tasarımcısı Leon Nagant adlı bir silah mühendisinden almış olan bu silaha Türkiye'de verilen ad, "Hareketli Nagant" idi. Hareketli denmesinin nedeni, tetik çekilirken iki hareket yapması ondan sonra tetiğin düşmesi idi. İlk hareket, bütün toplu tabancalarda olduğu gibi yedi adet merminin dizildiği topun çevrilerek mermi yatağının namlu ile aynı hizaya gelmesiydi. İkinci hareket ise, topun ileriye doğru hareket ederek namluyu tamamen öpmesi idi. Bu hareket sayesinde namlu ağzıyla mermi yatağı arasında boşluk kalmayacak şekilde bir sızdırmazlık sağlanmış oluyordu. Ayrıca bu tabancanın mermileri de kendine özeldi. 7.62 mm çapında olan bu mermilerde çekirdek kovanın içine tamamen gömülü durumdaydı. Topun öne doğru hareketi sırasında mermi kovanının ucu namlu ağzına giriyor, böylece tam sızdırmazlık sağlıyordu. Bu sayede patlamayla oluşan barut gazının bütün gücü mermi çekirdeğini ileriye fırlatmak için kullanılıyor, dolayısıyla diğer tabancalara göre çok daha güçlü ve etkili bir atış sağlanmış oluyordu. Hatta sırf bu nedenle halk arasında Hareketli Nagant'a verilen bir başka isim de "Ray delen"miş. Yani tren rayını delip geçen mermiyi atabilen yegâne tabanca bir bu, bir de gene Rus yapımı Takarof'muş.

Hüseyin'den aldığım bu "Asarıatika" tabancayı gözden geçirince, topun dönmesini ve ileri hareketini sağlayan tırnak ve çarkların kullanılmaktan aşınmış olduğunu tespit ettim. Bunların aynısının yeniden yapılması halinde tabanca tekrar çalışabilir hale getirilebilirdi.

Tabancayı aldım. Önce Makina Mühendisliği Bölümü'nün arkasındaki Torna Tesviye Atölyesi'ne götürerek arızalı parçaları orada yapıp yapamayacağımı kontrol ettim. Ancak yapılacak parçalar çok hassas işlenmeyi gerektirdiği için burada bu işi yapamayacağımı anladım. Üstelik atölyede herkesin gözü önünde böyle bir işi yapmak da mümkün değildi.

Bunun üzerine aklıma, Eskişehir Maarif Koleji'nden ortaokul sınıf arkadaşım olan ve bu gibi teknik konularda el becerisi çok yüksek bir arkadaşım geldi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Diş Hekimliği Bölümü'nde okuyan arkadaşımla bu durumu paylaştığımda zaten bu konulara meraklı olan arkadaşım hemen kabul etti.

O akşam arkadaşımın Çankaya'daki evindeydim. Arkadaşım evin alaturka WC'sini minik bir atölyeye çevirmişti. İçinde diş taşlama motorundan tutun da her türlü alet edevat vardı. Bu minik atölyede, ikimiz sıkış tepiş saatlerce oturarak diş taşlama motorunu ve diğer alet edevatları kullanarak gerekli olan parçaları imal ettik ve tabancanın üzerine monte ettik.

Ertesi gün tamir ettiğimiz Nagant'ı Hüseyin'e götürdüm. 201 numaralı odadaki masada karşılıklı oturduk. Yanımda da *Mete Ertekin* oturuyordu. Hüseyin belindeki diğer sağlam Nagant'ı da çıkararak masanın üstüne tamir ettiğimiz tabancanın yanına koydu. Sonra tamir edilen silahı eline alarak tetiğe basmaya başladı. Her tetiklemede top dönüyor namlu ağzına yanaşıyor ve sistem mükemmel çalışıyordu. Bir süre tetiğe ardı ardına basan Hüseyin nasıl olduysa bir ara bu tabancayı masanın üzerine bırakıp yanında duran diğer Nagant'ı eline aldı. Ve dah. hiçbir şey söylememize fırsat kalmadan tetiğe asıldı. Emektar Nagant, top patlaması gibi büyük bir gürültüyle patladı. Hepimiz donup kaldık. Nagant'ın mermisi benimle Mete'nin arasından ıslık çalarak geçip arkamızdaki kapıyı delip geçti. Bir müddet hiçbirimiz kımıldayamadık. Hepimizin yüzü bembeyaz olmuştu. Birkaç dakika sonra kendimize geldiğimizde delinen kapının arkasına baktık. Nagant'ın ray delen unvanına sahip mermisi arka odadaki ranzanın demirini delmiş, arkasındaki duvarı da delip geçerek daha arkadaki duvara saplanıp kalmıştı. Kısacası bu güçteki mermi eğer bana ya da Mete'ye değmiş olsaydı yaşama şansımız hiç yoktu.

"Ben Can Taşıyana Ateş Etmem"

Bu olay silahla oynanmayacağını, bu işin şakaya gelir yanı olmadığını çok iyi gösterdi bize. Hepimizin aklına bir yıl kadar önce Siyasal Basın Yayın Öğrenci Derneği'nde bir kaza kurşunu ile ölen *Mustafa Kuseyri* geldi. Benzer şekilde, Basın Yayın

Yüksek Okulu Öğrenci Derneği'nde bir tabancayla oynanırken kazayla patlayan mermi Mustafa'nın şakağından girerek onun ölümüne yol açmıştı.

Mustafa'yı tanıyordum. Son derece iyi kalpli, hümanist bir insandı. Onunla ördek avı yapmak için gittiğimiz Beyşehir Gölünde av tüfeğini namlusundan tutup baston gibi sallayarak yürümesiyle dalga geçtiğimizde bize verdiği cevap hâlâ kulaklarımdaydı: "Ben can taşıyana ateş etmem hocam!" "Ya neye ateş edersin Mustafa?" diye üstüne vardığımızdaysa, "Ben mal taşıyana ateş ederim" diye espriyi patlatmıştı Kuseyri. O günden sonra onu her görüşümde "Ben can taşıyana değil, mal taşıyana ateş ederim!" diye şakalaşmıştık kendisiyle.

Kuseyri'nin unutmadığım anılarından biri de onun Adana'dan Ankara'ya taksiyle seyahati sırasında yaşadıklarıydı. Kuseyri, Hatay'ın tanınmış ailelerinden birine mensuptu. O günlerde Adana-Ankara arasında o meşhur vapur tipi Amerikan arabaları dolmuş usulü gider gelirlerdi.

Bir gün Mustafa bunlardan birine binmiş Ankara'ya geliyor. Yola çıktıktan az sonra ön koltukta oturan iki yolcu bellerindeki tabancaları çıkararak kurcalamaya başlıyorlar. Aralarındaki konuşmalardan Aksaray'a kız kaçırmaya gittikleri anlaşılıyor. Arka koltukta oturan Mustafa kendisine dönük namludan tedirgin, "Hemşerim!" diyor, "Şeytan doldurur, şu tabancaları kurcalamayın." Öndekilerden biri hiç istifini bozmadan cevap veriyor "Şeytan doldurmaz gardaş, dolu zaten." Bu da aramızda bir espri konusu olmuştu uzun zaman.

Ne yazık ki bir anlık bir dikkatsizlik bu güzel insanın canına maloldu. Metafiziğe inanmam. Batıl inançlarla da hiç aram yoktur. Ancak Mustafa Kuseyri'nin yukarıda anlattığım bu anekdotlarıyla ölümü arasında ister istemez bir ilişki kuruyorum bilinçaltından.

Bizim Beyşehir Gölü av seyahatimizden birkaç ay sonra, Mayıs 1970'de, Mustafa bir kaza kurşununa kurban gitti. Basın Yayın Yüksek Okulu Öğrenci Derneği'nde, bir akşam üzeri bir arkadaşının elindeki 22 kalibrelik bir poligon tabancasının kazara patlaması sonunda şakağından vurulan Kuseyri'yi "Şeytanın doldurduğu!..." bir silah yüzünden kaybettik.

11
Erdal Hoca'nın Ardından İnanmama Sırası Bugün Bendeydi

Sene 1971. Aylardan Şubat. Ankara en sert kışlarından birini geçiriyor. Siyaset ise daha da sert. Ortalık toz duman. Türkiye adım adım 12 Mart faşizmine doğru gidiyor. Üniversiteler karmakarışık. Üniversite gençliği iktidar tarafından hedef gösteriliyor. Üniversite yurtları basılıyor, öğrenciler acımasızca dövülüyor, gözaltına alınıyor.

SBF (Siyasal Bilgiler Fakültesi) Öğrenci Yurdu polis tarafından basılmış, yurt harabeye dönmüş, yüzlerce öğrenci gözaltına alınmıştı. Kız öğrenciler saçlarından sürüklenmiş, bir öğrenci aldığı darbe neticesinde gözünü kaybetmişti.

Hacettepe Üniversitesi'ne gelen polis yurtları boşaltmış, Üniversite Senatosu üniversiteyi süresiz olarak kapatmıştı.

Diğer üniversitelerde olaylar, baskınlar, eylemler sürerken Ankara'da eğitimi kesintilerle de olsa sürdürmeye çalışan tek üniversite ODTÜ idi. Bunu büyük ölçüde, Rektör Erdal İnönü'ye borçluydu.

Erdal Hoca, polisin öğrencilere karşı kullandığı ölçüsüz şiddetin karşısında kesin kararlı: "Polis üniversiteye giremez!"

Bu sükûnet, ara ara gazetelerde ODTÜ'nün silah yuvası olduğu, Yalıncak Köyü'nde atış talimleri yapıldığı, aranan kaçakların ODTÜ'de saklandığına dair haberlerle bozulmak isteniyordu. Eğitim öğretimi bu kaos ortamında başarıyla sürdüren ODTÜ ve onun Rektörü Erdal İnönü yıpratılmak isteniyordu.

Aşağıda anlatacağım olay işte böyle bir ortamda yaşandı.

Çocukluğumdan beri doğaya karşı büyük bir tutkum vardır. Çocukluğumun geçtiği küçük kasabalarda tek başıma yöredeki ormanlara, göllere gider, saatlerce dolaşır, tabiatın sesini dinlerdim. Üniversiteye başladığım yıllarda bir arkadaşımın önerisiyle aldığım tekli kırma av tüfeği, bu doğa tutkumu avcılığa yönlendirmişti. Amacım avlanmaktan ziyade kendimi doğanın kucağına bırakmaktı. Av bahanesiyle, normal bir doğa yürüyüşünde hiçbir zaman gitmeyeceğim ayak basılmamış yerlere gidiyor, Ankara'nın civarındaki dağlarda dere tepe dolaşıyor, bu işten büyük keyif alıyordum.

O hafta sonu Ankara'ya sıkı bir kar yağmıştı. Kar üstünde izler henüz tazeyken ava çıkmanın tam zamanıydı. Pazar günü ablamın ilk eşi Erhan'la Ahlatlıbel sırtlarında ava çıkmaya karar verdik. Sabah erkenden kalkarak Gölbaşı'na hareket eden ilk minibüsü yakaladık. Hava ağarırken Konya yolunda inerek Fen Lisesi'nin arkasından dolaşıp tepedeki kireç ocaklarına kadar gittik. Daha sonra o tepe senin bu tepe benim derken kendimizi ODTÜ'nün güney sırtlarındaki Yalıncak Köyü'nde bulduk.

Saatlerce karlara bata çıka dolaşmamızın karşılığı, ikimizin de av çantaları bomboş. Öğlene doğru enerjimiz iyice tükenmeye yüz tutmuştu. Üstelik ufaktan yine kar yağmaya başlamıştı. Daha fazla dolaşmanın bir anlamı yoktu. Tekrar Konya yolundan dönmemiz bir o kadar yolu yeniden tepmemiz anlamına geliyordu. Bunun yerine yokuş aşağı ODTÜ'ye yürürsek arka yoldan Eskişehir asfaltına bir-bir buçuk saatte varabilirdik. Oradan da bir dolmuşa atlar şehre inerdik. Bugün nasıl olsa pazar. Üstelik bu kadar kar yağmışken üniversitenin arka yolunda nasıl olsa kimseye rastlamayız diye düşündük. Bunun üzerine yokuş aşağı yürüyerek önce Maden Fakültesi'ne, oradan da Kavaklık tarafındaki arka yola indik. Kampüse gelince, o günlerin netameli ortamında kimseyi tedirgin etmeden bir an önce üniversiteden çıkmak için hızlı adımlarla yürümeye başladık.

Yağan kar 30 santimetreyi bulmuştu yol üzerinde. Karlara bata çıka elimizden geldiğince hızlı adımlarla yürürken, arkamızdan önce bir zincir şıkırtısı sonra da bir motor sesi işittik. İkimiz yolun birer tarafına çekilerek arkamızdan gelen araca yol verdik. Arkamızdan gelen araç tam ikimizin hizasına gelince durdu, '60'lı yıllardan bir Mercedes. Bu karlı pazar günü kimin böyle üniversitenin arka yollarında dolaşabileceğini merak ede-

rek Mercedes'in camına eğilerek baktık. Kısa bir duraklamadan sonra otomobilin şoför tarafındaki cam açıldı. Şoför mahallinde kim oturuyordu dersiniz?

Erdal İnönü sırtında kalın paltosu ve yüzünden o hiç eksilmeyen gülümsemesini sanki zorla bastırmak istermiş gibi ciddi bir yüz ifadesiyle karşımızda duruyordu. Yanında ise bütün hanımefendiliğiyle Sevinç Hanım. Ortalığın toz duman olduğu bu 1971 kışında hem de bir pazar günü kar tipi demeden, Erdal Hoca tek başına, yanında eşiyle üniversiteyi kolaçan ediyordu. İnanılır gibi değil.

"Hayrola çocuklar, bu ne hal böyle? Üniversite'nin içinde tüfekle dolaşılır mı?"

Fena yakalanmıştık. Sırtımızda parkalar, ayağımızda Roosvelt postallar, sırtımızda av çantaları, üstbaş kar içinde, bıyıklar donmuş. Dışardan bakınca tam bir eşkıya görüntümüz var. Tam da hükümetin, "Şehir eşkiyaları ODTÜ'yü işgal etti", söylemine uygun bir manzara sizin anlayacağınız.

Bereket versin fişeklikleri kampüse gelmeden parkalarımızın altına saklamıştık. Bir de onlar belimizde sarılı olsaydı, artık İnce Memed ya da Hekimoğlu'ndan hiç farkımız kalmayacak...

"Bir omuzdan bir omuza narinim on arma fişek", türküsüne uygun bir kılıktayız yani.

İşi pişkinliğe vurmaktan başka çaremiz yoktu.

"Hocam avdan geliyoruz."

"Ne avı? Üniversite'nin içinde av mı olur yahu?"

"Hocam biz Konya yolundan beri avlanarak geliyoruz. Yalıncak Köyü'nü aşınca kampüstan geçip Eskişehir yoluna inelim dedik."

"Olur mu? Hiç bu halde kampüsta dolaşılır mı?"

"Hocam biz dolaşmıyoruz. Şuradan Eskişehir asfaltına ineceğiz ve bir dolmuşa atlayıp evlerimize gideceğiz. Onun için zaten ön yoldan gitmedik bu arka yolu seçtik"

"Olur mu canım ön yol, arka yol? Üniversite üniversitedir. Hem madem avdan geliyorsunuz, gösterin bakalım ne avladınız?"

İşte şimdi şapa oturmuştuk. Erhan'la birbirimizin yüzüne baktık. Çantalar bomboş. Ne göstereceğiz şimdi Erdal Hoca'ya.

"Hocam hiçbir şey yok maalesef. Bırakın avlanmayı, bir kere olsun atış bile yapamadık sabahtan beri."

"Siz onu benim külahıma anlatın" der gibi baktı Erdal Hoca.

"Eh madem öyle, verin bakalım şimdi o tüfekleri bana."

"Hocam yapmayın, bilirsiniz avcı dediğin kırk gün taban eti yermiş, bir gün av eti."

"Tamam, işte daha fazla taban eti yememeniz için size yardımcı olacağım."

"Hocam yapmayın etmeyin, şimdi şuracıktan çıkacağız kampüstan."

"Verin, verin bakalım o tüfekleri bana, acemi avcılar."

Biz artık işi biraz da yüzsüzlüğe vurup bu işten bir an önce kurtulmaya bakıyoruz.

"Hocam erkek adam silahını verir mi? Şimdi siz bize on beş dakika izin verin biz kaybolacağız ortadan."

Erdal Hoca daha fazla ısrar etmenin bir işe yaramayacağını anladığı için bu sefer sesine elinden geldiğince sert bir ifade vermeye çalışarak,

"Tamam tamam... Şimdi bir an önce çıkın Üniversite sahasından. Gözüm görmesin sizi."

"Tamam hocam! Sağ olun. Biz yarım saate kalmaz kayboluruz."

Erdal Hoca Mercedes'in camını kapatarak konuşmayı bitirdi. Otomobil ağır ağır uzaklaşırken zincir sesleri ufukta silindi.

Aradan yıllar geçti. Sene 1996. İstanbul ODTÜ Mezunlar Derneği'nde bir toplantı vesilesiyle Erdal Hoca kitaplarını imzalıyor.

Elimde bir tomar kitabıyla, etrafında kimsenin olmadığı bir zamanı kolluyorum. Başı kalabalık. Kitap imzalatmak isteyen birçok kişi hocanın etrafını sarmış. Bir ara kimsenin bulunmadığı bir ânı yaka-

İstanbul, 1998

lıyorum ve Erdal Hoca'nın yanına yaklaşıyorum. Kitapları imzalaması için önüne bırakıyorum.

"Hocam!" diyorum. "Sizinle olan bir anımı anlatacağım size. Muhtemelen hatırlamazsınız."

Kitapları imzalamaya devam eden Erdal Hoca başını kaldırmadan,

"Anlat bakalım, belki hatırlarım."

"Çeyrek asır önce karlı bir kış gününde" *d*iye başlayarak kısaca anlatmaya başladım.

Erdal Hoca elindeki kalemi masanın üzerine bırakıverdi birden. Gözlerimin içine bakarak,

"O sen miydin?" dedi.

"Evet bendim."

"Hatırlamaz olur muyum? Daha dün gibi hatırımda."

"Hocam o zaman sizi pek inandıramamıştık galiba."

"Ne o zamanı? Ben hiçbir zaman inanmamıştım ki size."

"Aman hocam gerçekten mi?"

"Sen söyle şimdi bana, hakikaten avdan mı geliyordunuz siz o gün?"

"Tabii ki öyle hocam. Başka bir şey olsaydı öyle elimizi kolumuzu sallayarak geçer miydik kampüsün içinden?"

"Vay canına!" diye mırıldandı Erdal Hoca. "Vay canına! Ben bugüne kadar inanmamıştım size. Gerçek buydu demek yıllarca inanmadığım..."

Bu karşılaşmadan yaklaşık 11 yıl sonra Erdal Hoca'nın cenazesine gittim. Kalabalığın içinde milim milim ilerleyen tabutu önümden geçerken gözlerim daldı gitti. Erdal Hoca'nın o hiç eksik olmayan gülümsemesi binlerce insanın yüreğinin üzerinden bakıyordu bana. O her yerdeydi.

Öylesine canlı bir gülümsemeyle bakıyordu ki yaşlıların, gençlerin, çocukların yürekleri üstündeki fotoğrafından. *Bugün bendeydi artık gerçeğe inanmama sırası.* Erdal Hoca'nın o üzeri karanfillerle dolu tabutun içinde olduğuna inanmama sırası artık bugün bendeydi...

12
Dört Amerikalı – "Polis!... Teslim Ol!..." "Asıl Sen Teslim Ol!"

Sene 1971, günlerden 4 Mart. Sabah TRT haber ajansında son dakika haberi:

> Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan ve Mete Ertekin Gölbaşı Ahlatlıbel'deki radar üssünde görev yapan Amerikalı askerler Jimie Sexton, Larry Heavner, Richard Caraczi ve James Gholson'u üsten çıktıktan sonra Kepekli Boğazı yakınlarında araçlarını durdurarak kaçırdılar. Şüphe üzerine polisin takip ettiği Amerikalılara ait araçta Mete Ertekin sabaha karşı Ayrancı semtinde yakalandı. Kaçırılan Amerikalıların aranmasına devam ediliyor.

Aynı gün içinde Hüseyin İnan ODTÜ yurtlarında görülüyor. Hükümet, kaçırılan Amerikalıların ODTÜ yurtlarında olacağı varsayımıyla, yurtlara bir baskın planlıyor.

ODTÜ'de final sınavları dönemi. Gecikmeli olarak yapılan güz yarıyılının final sınavları. Ara ara yapılan boykotlar nedeniyle sömestr uzamış. Ben 3. Sınıfın birinci sömestrini okuyorum. Dersler ağır. Bir önceki sömestrde üyesi olduğum Sosyalist Fikir Klübü (SFK) ile birlikte köy ve fabrika çalışmalarına katıldığım için derslere düzenli devam edememiş bu nedenle de geçen yarıyılda geçer not alamamıştım. Yani ODTÜ jargonuyla "probation"a (denemeye) kalmıştım. Eğer bu sömestrde de geçemezsem bir yılı tekrar etmek (repeat) durumundayım. Onun için sınavları ciddiye alıyor, hiçbirini kaçırmıyorum. 5 Mart günü de bir sınavım var.

İşin aslına bakarsanız, ODTÜ'ye girdiğim 1968 yılından beri, bir yandan ağır ders programını takip etmek bir yandan da '68 rüzgârının eylemlerine katılmak hiç de kolay olmadığı için ağır aksak gidiyor üniversite eğitimim. Hazırlık okumadığım için, doğrudan başladığım 1. Sınıftaki matematik, fizik, kimya gibi temel bilim derslerinde Fen Lisesi'nden aldığımız kuvvetli altyapıyla ilk sömestrde hiç zorlanmadan geçmiştim. Ancak sonraki sömestrler pek de öyle olmadı. Sonuçta ODTÜ, ciddi eğitim veren ve öyle part-time öğrencilikle bitirilebilecek bir üniversite değildi. İlk sömestrden sonrakilerde, bir sömestr kalıp bir sömestr geçerek yıl kaybım olmadan '71'in Mart ayında 3. Sınıfın ilk sömestrine kadar gelmiştim. Tabii o günlerde, önümde kalan üç sömestri bitirip ODTÜ diplomasını almak için tam yedi yıl daha beklemem gerekeceğini bilmiyordum.1978 yılının Nisan ayında mezun olurken, *ODTÜ'yü on yılda bitirmiş olmak gibi bir* "Şerefe!" sahip olacağımı aklımın ucundan bile geçirmiyordum.

Sınavdan bir gün önce ODTÜ'ye geldiğimde Hüseyin İnan'ı gördüm yurtlarda. Her zamanki sakinliği üzerindeydi. Sanki bütün ülkede aranan o değildi. 1. Yurt 201 numaralı odada oturup konuştuk. Kendisine neler olduğunu sorduğumda sanki son derece olağan bir şeyi anlatıyormuş gibi, Amerikalıları nasıl kaçırdıklarını anlatmaya başladı. Deniz'ler Amerikalı askerleri başka bir araçla alıp Ayrancı'da gizlenecekleri Amaç Apartmanı'na götürürken, kendisinin de Mete Ertekin'le birlikte Amerikalılara ait olan aracı alarak Ayrancı'ya geldiklerini anlattı. O sırada yolda peşlerine takılan bir aracın Ayrancı semtine kadar kendilerini izlediğini fark ettiklerini, durduklarında da arkalarına park ettiğini söyledi. Karanlıkta arkadaki arabayı tam seçemedikleri için bunun Deniz'lerin ve Amerikalıların içinde bulunduğu araba olabileceğini düşünerek kendisinin arabadan inip arkadaki aracın yanına gittiğini, araca yaklaştığında ise ön sağ kapı camının açılarak bir tabancanın kendisine doğrultulduğunu, son derece normal bir olaymış gibi(!) telaşsızca anlatıyordu.

Tabancayı Hüseyin'in yüzüne dayayanın, "Polis!... Teslim ol!..." demesiyle birlikte, hiç istifini bozmadan kendisinin de belindeki uzun namlulu Smith Wesson tabancasını çekerek polisin yüzüne dayadığını gülerek anlatıyordu. Hüseyin'in çok sevdiği, krom kaplamasıyla karanlıkta ışıl ışıl parlayan bu koca

toplu tabancanın alnına dayanmasıyla basireti bağlanan polis öylece kalakalmış. Polisin bu tereddütünü fırsat bilen Hüseyin, "Asıl sen teslim ol!" diye bağırdıktan sonra geri geri uzaklaşarak yakındaki parkın içine dalıp oradan nasıl kaçtığını, bu arada Amerikalıların aracının direksiyonunda oturmakta olan Mete'ye de "Kaç, polis var!" diye seslenmesine rağmen onun kaçamadığını ve polis tarafından yakalandığını anlatmıştı.

Kaçırılan Amerikalıların ODTÜ'de olması ihtimaliyle jandarma, Üniversite'nin A Kapısı Nizamiyesi'nde tedbir almaya başlamıştı. Hüseyin, "Bir an önce okuldan uzaklaşmam lazım" *de*yince onu motosikletimin arkasına almış ve ODTÜ'nün güney sırtlarındaki Yalıncak Köyü'ne, oradan da Fen Lisesi'ne giden toprak yollardan Konya asfaltı üzerinden şehre inmiştik. Ne de olsa bu yolları avucumun içi gibi biliyordum yıllardan beri. Hüseyin'in tarifi üzerine onu Ayrancı semtinde bir yere bırakmıştım. Sonradan öğrendiğime göre onu bıraktığım bu yer, Amerikalıları rehin tuttukları Amaç Apartmanı'nın çok yakınındaymış.

5 Mart 1971, ODTÜ Meydan Muharebesi

Hüseyin'i şehre bıraktıktan sonra tekrar ODTÜ'ye geldim. Bu sefer Nizamiye'deki jandarma kontrolü daha da sıkılaştırılmıştı. O gece bir şeyler olacağı belliydi. Girişler de çıkışlar da sıkı kontrol altındaydı. Yurtlarda heyecan son safhadaydı. Polisin Üniversite'ye baskın yapacağı, birkaç hafta önce, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Hacettepe Üniversitesi Öğrenci Yurtları'nda yaptıkları gibi öğrencilere acımasızca davranacakları konuşuluyordu. Bu baskınlar sırasında öğrencilerden birinin gözü kör olmuş, kızlar saçlarından sürüklenmişti yerlerde.

Tartışmalar sonunda, ODTÜ Yurtlar Öğrenci Komitesi'nce, polise direnme kararı alındı. Asker gelirse kapılar açılacak ama polise direnilecekti. Askerin o kadar şiddet uygulamayacağına güveniyorduk hepimiz. Birkaç saat sonra ne kadar yanıldığımızı anlayacaktık.

Direniş için yurt binalarının girişlerine dolap, masa, yataklar yığılarak barikatlar oluşturuldu. Polis baskınının gerçekleşmesi durumunda bazı yurtların çatısında bulunan alarm sirenlerinin kullanılmasına karar verildi. Bunlar manuel olarak kolla çevrilen ve yüksek bir tiz ses çıkaran cihazlardı.

Uyur uyanık geçen birkaç saatten sonra sirenlerin acı acı çalmaya başlamasıyla birlikte yataktan fırladım. Doğruca kaldığım 1. Yurdun çatısına çıkarak ne olduğunu anlamaya çalıştım. Saat 04:00 civarı idi. Eskişehir yolu üzerinden gelen uzun, upuzun bir konvoyun ışıkları görünüyordu. Ağır ağır, hedefine yönelmiş bir yılan gibi sürünerek yaklaşıyordu. Yurtlarda uyanmayan kimse kalmamıştı. Ara ara marşlar söyleniyor, sloganlarla polise teslim olmayacağımız haykırılıyordu.

Konvoyun rektörlük binasını geçip yurtların etrafında geniş bir çember oluşturacak şekilde dağılmaları 1-1,5 saati buldu. Yurdun çatısından olanları izliyorduk. Reolardan (ABD yapımı askerî kamyon) inen askerlerin yurdun çevresine yayılarak siperler kazmaya başladıklarını hayretle seyrediyorduk. Kazdıkları bu siperlere, Amerikan malı Hotchkiss ve A4 Ağır makineli tüfekleri yerleştirmelerini, yanlarına sandık sandık cephane istiflemelerini, sandıktan çektikleri mermi şeritlerini makinelilerin kapak takımına sürdüklerini görüyorduk. Bu silahların kullandığı 12,7 mm mermiler rahatlıkla yurtların duvarlarını delebilecek kapasitedeydi. Askerlerin tıpkı bir düşman kalesinin kuşatılması gibi mevzilenmeleri, önümüzdeki günün uzun bir gün olacağını gösteriyordu.

Saat 06:00 civarında yurtların önüne gelen asker ve polis araçlarından inen albay ve polis müdürleriyle konuşmak için Yurtlar Komitesi'ndeki arkadaşlar aşağı indiler. Bu arada polis karşıtı sloganlar ve marşlar devam ediyordu. Komitedeki arkadaşlar, polisin yurtlara girmesini istemediğimizi, polise güvenmediğimizi, jandarma yalnız olarak gelirse onlara kapıların açılacağını söylediler.

Bu öneri İçişleri Bakanı Haldun Menteşeoğlu'na iletildiğinde kesin bir ret cevabı aldı. Yurtlara polis mutlaka girecek ve arama yapacaktı.

Ben o sırada 1. Yurdun çatısında bulunuyordum. Bir ara yanımıza *Mühendislik Fakültesi Dekanı Sedat Özkol*'da geldi. Yurtlara karşı mevzilenmiş askerleri seyrediyorduk.

Saat 06:30 civarında, birdenbire, hiçbir uyarı olmaksızın her taraftan birden yaylım ateşi başladı. Önce neye uğradığımızı anlayamadık. Sedat Hoca'yla birbirimize, "Bu kurusıkı bir atıştır mutlaka. Bu kadar insanın bulunduğu bir yere gerçek mermilerle

ateş edemezler" demeye kalmadı, çatıda, yanımıza yöremize mermiler düşmeye başladı yağmur gibi.

Kendimizi derhal yere attık ve çatıya açılan kapağa doğru sürünerek oradan uzaklaştık. Kapaktan baş aşağı içeriye girdiğimizde oranın da dışarıdan daha emniyetli olmadığını gördük. Ağır makineli tüfek mermileri yurdun tuğla duvarlarını, kapıları, dolapları vb delerek içeride ölüm saçıyordu. Yerde yatmaya devam ettik. Sedat Hoca "İnanmıyorum bu resmen cinayet!" diye dövünüyordu. Ateş yaklaşık yarım saat kadar sürdü.

Ateş kesildiğinde birçok yerden inlemeler, "Yardım edin!" çığlıkları yükseliyordu. Yanı başımızdaki yatakhanede bir öğrenci banyoda saklandığı yerde vurulmuş bacağından kan fışkırıyordu.

Hani o Nâzım'ın "Karayılan" şiirinde olduğu gibi:

İbret al, deli gönlüm,
demir sandıkta saklansan bulur seni,
ak taş ardında kara yılanı bulan ölüm.

Arkadaşımızı vuran mermi, duvarları, dolapları, kapıları delip onu saklandığı banyoda bulmuştu. Bacağına, yırttığımız bir çarşafla turnike yaptıktan sonra aşağıya indirdik. Bizim yurttan ve diğer yurtlardan başka yaralılar da çıkarılıyordu dışarıya.

6. Yurdun çatısındaki öğrencilerden biri kafasından vurulmuş, can çekişiyordu. *Erdal Şener* adındaki bu öğrenci, benimle aynı bölümde okuyan *Hasan Ataol*'un yanı başında vurulmuş. Ağır makinelinin mermisi Erdal'ın kafasını paramparça etmiş. Erdal'ın hastaneye yetiştirilmesi için Yurt Komitesi'nin kuşatmayı yöneten Albay'dan talep ettiği helikopter, İçişleri Bakanı'nın ret cevabıyla indirilmemişti. Arkadaşımız gözümüzün önünde can verdi. Bu olaydan sonra askerî birliklere komuta eden *Albay Mehmet Öztoprak*'ın kalp krizi geçirdiği ve hastaneye kaldırıldığı haberini almıştık.

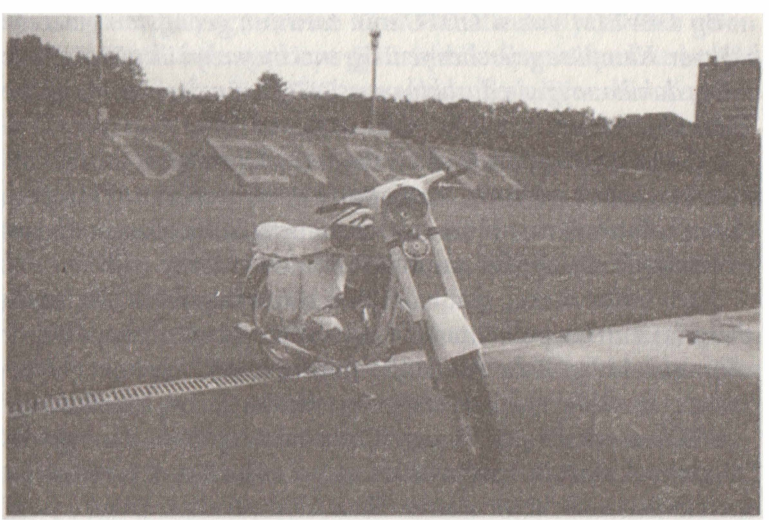
Bu ateşle birlikte iki kişi daha yaşamını kaybetmişti. Bunlardan biri, ODTÜ'ye komşu olan MTA (Maden Tetkik Arama) Enstitüsü'nde çalışan bir işçi, diğeri ise Nevşehir Komando Taburu'ndan gelmiş olan bir askerdi. *Bu iki kişi de uzun namlulu ağır makineli* tüfeklerden çıkan kurşunlarla vurulmuşlardı.

Yurtlar çepeçevre sarıldığı için makineli tüfeklerden atılan mermilerden bazıları yurtları ıskalayarak öbür tarafa geçebiliyordu. MTA işçisinin vurulduğu yerle yurtlar arasında neredeyse iki kilometreye yaklaşan bir mesafe vardı ki, bu mesafeden adam öldürebilen bir mermi ancak ağır bir silahın mermisi olabilirdi.

Devrim Stadyumu

Öğlene kadar, teslim olmak adına Öztoprak'ın yerine geçen başka bir albay ve polis müdürleriyle görüşmeler yapıldı. Görüşmeler henüz devam ederken saat 13:00 sularında bir kez daha uyarı olmaksızın yaylım ateşi başladı. Bu kez ateş fazla sürmedi. Pencerelerden sarkıtılan beyaz çarşaflar teslim olduğumuzun göstergesiydi.

The White Steed of Revolution
The motorcycle diary in the Revolutionary History of Turkey

Tayfun Cinemre'ye ait beyaz motosiklet, ODTÜ Devrim stadında.

Ateş kesildi ve tüm öğrenciler tek sıra halinde yurtlardan çıkarılarak stadyuma götürüldüler. Hani şu tribünleri üzerinde çıkmaz harflerle *DEVRİM* yazan stadyuma. ODTÜ'nün devrimci

öğrencilerinin *Devrim Stadyumu*'nda enterne edilmiş olmaları garip bir ironiydi.

Bir yıl kadar önce, *Hüseyin İnan*'ın koordinasyonunda beş-altı SFK üyesi devrimci öğrencinin bir gece sabaha kadar uğraşarak yazdıkları bu *DEVRİM* yazısı, aradan geçen *50 yıla rağmen* bugün bile hâlâ gururla ODTÜ'yü selamlamakta. Aradan geçen onca yıla rağmen etkileyiciliğinden hiçbir şey kaybetmeyen bu yazı, o günü yaşayan *Mete Ertekin*'in anlatımına göre, Hüseyin'in bulduğu Japon malı bir otoyol boyasının içine, Kimya Bölümü'nden mezun ablası Merih Ertekin'in tavsiyesiyle, laboratuardan temin edilen hidroflorik asitin katılmasıyla beton tribün basamaklarına çıkmaz bir şekilde kazınmış. Yazının tribünler üzerine aplikasyonu ise inşaat mühendisliği bölümünden getirilen nivo ve teodolitlerle yapılmış. 12 Mart 1971 Muhtırası'ndan bugüne kadar bu DEVRİM yazısı defalarca silinmek istenmiş ancak başarılı olunamamıştı. Her defasında daha da kalıcı hale gelen bu yazı, ODTÜ'nün bugüne kadar vermiş olduğu tüm devrim şehitlerinin selamını iletiyor günümüze.

Bu DEVRİM yazısı ODTÜ'nün tarihini, geçmişten geleceğe bağlıyor. Kampüse gelen her yeni öğrenci bu yazıyı ilk gördüğünde birkaç dakika saygıyla duraklıyor ve ODTÜ'nün devrimci tarihine "Merhaba!" diyor.

O 5 Mart 1971 gününü çok iyi yansıtan bir fotoğraf var tribünlerin üzerinden çekilmiş. Stadyumun içinde toplanmış binlerce öğrenci, tribünlerin en üst sırasında mevzilenmiş tam teçhizat bir komando birliğinin namluları altında enterne edilmiş.

Stadyum'da birkaç saat kaldıktan sonra hepimizi, çift taraflı dizilmiş uzun bir polis sırasının arasından yürüterek kapalı spor salonuna aldılar. Bu arada polisler, daha önceki öğrenci olaylarından tanıdıkları kişileri seçerek polis araçlarına bindirdiler.

SFK'dan arkadaşım *Tuncay Çelen* tam önümde yürüyordu. Dikkati çekmemek için bıyıklarını kesmişti. Bıyık o zamanlar sosyalistlerin sanki bir alametifarikasıydı. Ancak Ankara polisi Tuncay'ı o kadar iyi tanıyordu ki değil bıyıklarını, saçlarını bile kazıtsa onu tanımamaları mümkün değildi. Tuncay'ı daha ilk polisin önünden geçerken çekip aldılar aramızdan ve polis otobüsüne bindirdiler. Tuncay'ın içeri girişi o giriş oldu.

Daha sonra Mamak Askeri Cezaevi'nde Tuncay'la aynı koğuşta kaldık. Kendisi 12 Mart öncesinde tutuklanıp 1974 affına

kadar içerde kalan nadir kişilerdendi. Bizlerse, polis kordonundan geçerken alınanların dışındaki birkaç bin öğrenciyle birlikte balık istifi bir şekilde Kapalı Spor Salonu'na tıkıldık.

Spor Salonu'na kapatılanların arasında *Hasan Ataol*'la birlikte Deniz'lere daha önceki eylemlerinden sonra aranırlarken yataklık yapmaktan aranan *Kor Koçalak* da vardı. Polis kendisini tanımadığı için rahatlıkla polislerin arasından geçip spor salonuna gelmişti. Tabii ki kendi hüviyetiyle değil. Hasan kendisinin sahip olduğu iki kimlikten birini (biri ODTÜ kimliği diğeri askerî öğrenci kimliği) Kor'a vermişti.

Ertesi güne kadar spor salonunda aç bilaç tutulduktan sonra, kafileler halinde boşaltılmış olan kafeterya binasına götürüldük. Hasan ve Kor'la orada, aynı hüviyeti taşıyan iki kişinin savcıda ifade verirken ortaya çıkma ihtimalini konuştuğumuzu hatırlıyorum. Hatta Kor'un kafeterya mutfağında yemek pişirilen kapaklı büyük kazanlardan birinin içine saklanıp savcıya ifade vermekten kurtulabilmesi ihtimalini bile konuşmuştuk.

Kafeteryada dört beş saat beklediklen sonra sırayla, rektörlük binasında tezgâh açmış olan Yeni Mahalle Adliyesi'nden gelen on iki savcıya ifade vermeye götürüldük. İçimizden bazıları da o sorgulamadan sonra gözaltına alındı. Tesadüfen *Kor Koçalak* ile *Hasan Ataol* farklı savcılara ifade verdikleri için, aynı kimlikli iki kişinin olduğu anlaşılamadı. O sıralar şimdiki gibi bilgisayarlar, UYAP sistemi falan yok tabii ki. Akşama kadar süren bu sorgulama sonunda, aralarına benim, Hasan'ın ve Kor'un da dahil olduğu öğrencilerin büyük kısmı, otobüslere bindirilerek şehire götürülüp salıverildik.

Hükümetin "5 Mart Meydan Muharebesi zaferinden", sonra yurtlar ve tüm Üniversite didik didik arandı. O günlerde solcu öğrencilerin pek sevdikleri giysilerden olan *parka ve postallar* öğrenci dolaplarından toplanmış, yurtların önündeki alana dizilerek fotoğrafları gazetelere servis ediliyor, "Anarşist" öğrencilerin ne kadar tehlikeli insanlar oldukları gazetelerin manşetlerinden inmiyordu.

Bütün bu aramaların sonucunda bulunan silahlar ise üniversite bekçilerine ait av tüfeklerinden ibaretti. Bir de yanlış hatırlamıyorsam 5 adet çakaralmaz tabanca bulunmuştu. Binlerce kişinin kaldığı yurtlarda 5 tabancanın bulunması o kadar da şaşılacak bir şey değildi. Ülkenin neresine gidilirse gidilsin,

bu kadar nüfusun yaşadığı bir yerde bu kadar silahın bulunması son derece normal bir şeydi. Hele de o günlerde faşist milislerin kurşunlarına hedef olan bir öğrenci kitlesiyse söz konusu olan...

Motor Kulübü

Bizim Makina Bölümünün hemen yanı başında bir baraka içinde *motor kulübü*müz vardı. Ders saatleri dışında burada hobilerimizle uğraşıyorduk. Bir go-cart yapmış, üniversiteye ait hurdaya çıkmış bir jipi tamir etmiştik. Ara sıra bunlarla kampüs içinde tur atıyorduk. Benim Simpson motosiklet de buranın malı olmuştu. İsteyen alıp kampüs içinde bir tur atıp bırakıyordu yerine. Bu araçlar boykot ve işgal eylemleri sırasında *SFK'nın "Motorize Ekibi"*ni teşkil ediyordu. *Tunca Şahinyılmaz*, bunların üzerinden hemen hemen hiç inmiyor, bu eylemler sırasında kampüs içinde iletişimi sağlıyordu. Bu arkadaşımızın birkaç yıl sonra İngiltere'de bir trafik kazasında yaşamını yitirdiğini öğrenmiştik.

Bir de Kulübümüzde, vaktiyle üniversite arazisine zorunlu iniş yapmış olan "Piper" tipi tek motorlu bir uçağımız vardı. Uçak bu iniş sırasında önemli hasar gördüğü için indiği yerden kaldırılmamış, orada bırakılmıştı. Motor Kulübümüzün başkanı *Semih Oksay* adında bir arkadaştı. Kendisinin siyasi olaylarla bir ilgisi yoktu ama çok iyi bir mekanikti. Bir de *Vedat Çakmak* adında motorlara meraklı bir arkadaşımız vardı. Kendisiyle yıllar sonra İstanbul'da görüşmüştük. Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışıyordu. Kendisini de birkaç yıl önce kaybettik ne yazık ki. Onlarla birlikte bu hurdası çıkmış uçağı bizim Motor Kulübünün barakasına getirmiş ve onarmaya başlamıştık.

Önce uçağın motorunu en ufak vidasına kadar söküp bakımını yaptıktan sonra tekrar toplamıştık. Daha sonra da motoru barakanın hemen yanındaki kavaklıkta kurduğumuz test standına bağlayarak 24 saat süreyle tam hızda çalıştırmıştık. Continental marka on silindirli yıldız tipi motor mükemmel çalışıyordu. Öyle ki pervanenin oluşturduğu rüzgâr, test standının arkasındaki çam ağacını bile yerinden sökmüştü.

İkinci aşamada uçağın gövdesiyle ilgilenmeye başlamıştık. Her parçayı teker teker söküyor, onarıp yerine takıyorduk. Ka-

natları kaplamakta kullanılan özel ipekli kumaşı, babası Hava Kuvvetleri Eski Komutanı olan *Tayfun Mater*'in torpiliyle Türk Hava Kurumu'ndan (THK) aldığımızı hatırlıyorum. Her neyse, işte 5 Mart'a geldiğimizde uçağımız neredeyse uçabilecek duruma gelmek üzereydi. Artık onu hangi pistte uçuracağımızı, o piste kadar nasıl götüreceğimizi ve de ilk uçuşu yapmayı göze alacak cesur bir pilotu nereden bulacağımızı düşünmeye başlamıştık.

Sanırım 1971 Nisan ayı idi. Deniz ve Yusuf'la birlikte çıktığımız yolculukta yakalandıklarında benim üzerime kayıtlı olan beyaz Jawa motosikletimi kullanmakta olduklarından aranmaktaydım. Bir gün saklandığım eve gelen bir arkadaş, şaka yollu "Yahu siz de amma adamlarmışsınız! Yaptığınız uçakla Meclis'i bombalayacak, Deniz Gezmiş'i de yurtdışına kaçıracakmışsınız öyle mi?" deyince bizim Piper'ın nasıl bir sansasyon yarattığını anladım. Üniversiteyi aylarca didik didik arayıp dişe dokunan bir şey bulamayınca, polis bizim Piper'ın üzerine böyle bir senaryo yazmış kendince. Asparagas haberlere çok meraklı olan basınımızdan aklı evvel bir tanesi de bunu haber yapıp yayınlamış meğerse. Hiç o kadar güldüğümü hatırlamıyorum desem yeridir.

Dört Amerikalı

Deniz'ler 4 Mart günü kaçırdıkları Amerikalıları 8 Mart'ta serbest bırakmışlardı. Deniz bu olayı Mamak Askeri Cezaevi'nde *Erdal Öz*'e şöyle anlatıyor:

> Bir an önce kurtulmalarını onlardan çok biz istiyor gibiydik. İşte o ara bildiriyi hazırladık. Hüseyin götürdü bildiriyi. Birkaç yere verdi. Hüseyin'i gönderdik çünkü o daha deşifre olmamıştı, adı geçmiyordu gazetelerde. Yetkili makamlara tam otuz altı saat tanımıştık. Otuz altı saat içinde istediğimiz fidye ödenmezse, sözde bu dört Amerikalıyı öldürecektik. Bildiri bomba etkisi yaptı. Kimler karışmadı ki işe. Başkan Nixon bile karıştı. Fidye verilmemeli diyordu. İsmet Paşa bile karıştı. Elinizi kana bulamayın falan gibisinden bir şeyler söyledi. Yok öldüremiyorsun. Faşistlere benzemiyoruz biz. Kolay değil adam öldürmek. Üstelik adamlar suçsuz. Adamlar bilinçsiz ve senin yaşındalar. Suçsuzlar. Dördünün de bir suçu yok. Tek suçları Amerikalı olmaları belki... Ayrıca silahları da yok. Sen silahlısın karşılarında. Yani koşullar eşit değil... Çok da iyi besliyorduk adamları. Biz kendimiz doğru dürüst yemiyor, onlara yediriyorduk. Muzla besledik be

herifleri, muzla. Birimiz geceleri telsizin başında bekliyor, birimiz de onların yanında nöbet tutuyorduk. Sıraya koymuştuk bu işi. Süre doldu. Bildiride açıkladığımız kararı uygulamadık. Kıllarına bile dokunmadık. Hüseyin önceden çıkmıştı evden. Kalan üç kişi daha sonra çıktık. Onları orada öylece bıraktık.[12]

Cunta Girişimleri ve CIA

Tarihler 9 Mart'ı gösteriyordu. *Doğan Avcıoğlu*'nun çıkardığı *Devrim* gazetesi etrafında toplanan ve içlerinde 27 Mayıs Darbesi'ni yapan Millî Birlik Komitesi'nin liderlerinden *Emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu*'nun da bulunduğu "Millî Demokratik Devrimciler" parlamento dışı muhalefeti savunuyorlardı. Özellikle genç *Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur* bu işin içindeydi. *Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler*'in de bu ekiple hareket etme ihtimali olduğu düşünülse de, kendisi buna pek taraftar olmayacak ve 12 Mart Darbesi'nin hazırlanmasına yol açacaktı.

Faruk Gürler'in sol darbecilerden ayrıldığı, Muhsin Batur'un ise tek başına bu işe kalkışamayacağı ihtimali belirince, Cuntacılar *9 Mart 1971* günü darbe yapmak istediler. Kendilerine seçtikleri lider, Kara Kuvvetleri karargâhında bir *Tümgeneral olan Celil Gürkan*'dı. Ama Gürkan, kendi deyişiyle "düğmeye" basmadı. Teşebbüs gerçekleşmedi ama ok yaydan çıkmıştı.

Bir gün sonra, 10 Mart günü Ankara'da, daha önce adı bile duyulmamış olan "Genişletilmiş Komuta Konseyi" toplantısı yapıldı. Bu toplantıya ordudaki bütün Orgeneraller ve Korgeneraller davet edildi.

Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın belgelerine göre, 10 Mart akşamı Ankara'daki Merkezi Haberalma Örgütü CIA görevlisi Washington'a şu mesajı gönderdi:

1. Türk Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç başkanlığında, beklenmedik bir "Silahlı Kuvvetler Komuta Konseyi" toplantısı yapıldı. Sabah 10.00'da başlayan toplantı 18.00'e dek sürdü. Toplantıya Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanları, 1, 2 ve 3. Ordu Komutanları, bütün Kolordu Komutanları, bütün Hava Kuvvetleri Bölge Komutanları ve bir miktar da diğer genel subaylar katıldı.

2. Bu toplantı çok sayıda yüksek rütbeli subayın ısrarı üzerine, dört Amerikan havacısının kaçırılması, ODTÜ'deki polis öğrenci

12. Erdal Öz, *Gülünün Solduğu Akşam*, Can Yayınları, 1986. (y.h.n.)

çatışması ve diğer yerlerdeki karışıklıklar yüzünden ülkedeki siyasi durumun hızlanan eriyişine karşı ordunun nasıl bir tepki vereceğini kararlaştırmak üzere yapıldı.

3. Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Korgeneral Hayati Savaşçı, Toplantının "İki seçenekten birini benimsemek için yapıldığını" söyledi. Ya çok sayıda genç generalin önerdiği gibi rejimi devirmek ve yönetime el koymak kararlaştırılacaktı ya da General Tağmaç ve ötekilerin önerdiği Cumhurbaşkanı Sunay'a ve Başbakan Demirel'e bir muhtıra verilerek kimi spesifik ve acil kontrol önlemlerinin alınması istemi kabul edilecekti. Savaşçı, "Başka alternatiflerinin kalmadığını" sözlerine ekledi.

4. Savaşçı ayrıca, siyasi duruma askeri müdahale konusunun artık tartışılır olmadığını söyledi. Ordu müdahale ediyordu, karar verilecek olan şey bunun biçimiydi. Toplantıdan açık bir konsensüs çıkmasının önemli olduğunu söyledi ve bunun önemini de şöyle izah etti: Konsensüs olmasa, karardan ötürü hayal kırıklığına uğrayan taraflar, kendi görüşlerinin kabulü için güç kullanarak zorlama yapabilirlerdi. Hangi karar alınırsa alınsın, hızla bütün birimlere iletileceğini de söyledi Savaşçı.

5. Özellikle havacı generaller tam bir askeri müdahale taraftarı ve Tağmaç çözümüne şiddetle karşılar.

6. 10 Mart saat 24.00 itibariyle Ankara sakin ve gözüken bir askeri alarm durumu yok.[13]

Nitekim 9 Mart 1971 tarihinde planlanan darbe, içlerinde *Mahir Kaynak* ve *Mehmet Eymür*'ün de bulunduğu Millî İstihbarat Teşkilatı (MİT) mensuplarının durumu ve o dönemde ilgili toplantılara sızmış olan *MİT ajanı Mahir Kaynak*'ın toplantılarda aldığı kaset kayıtlarını *Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç* ve *1. Ordu Komutanı Faik Türün*'e haber vermesiyle akamete uğratıldı. 12 Mart Muhtırası veren *Memduh Tağmaç*, Orgeneral rütbesindekiler hariç bu 9 Mart 1971 Millî Demokratik Devrimine adı karışan başta Tümgeneral *Celil Gürkan* olmak üzere tüm subayları re'sen emekliye sevketti. 1. Ordu Komutanı Faik Türün de bu darbeye adı karışan tüm *Devrim* dergisi yazarlarını ve diğer Millî Demokratik Devrim cuntası üyelerini *Ziverbey Köşkünde* Milli İstihbarat Teşkilatı vasıtasıyla sorguya çekti. Bu sorgularda Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve kod adı

13. "10 Mart 1971'de Türk Ordusu bölünme aşamasına geldi. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın gizliliği kaldırılan belgeleri, 1969-1972 arası olaylardan en önemlilerinden biri olan 12 Mart yarı askeri darbesine de eğiliyor" başlıklı yazı, *Radikal* gazetesi, 17.02 2008.

olarak "Yavuz Bey"i kullanan Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un da 9 Mart darbe teşebbüsüne önce destek verdikleri fakat sonra istihbarat bilgileri Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'a ulaşınca desteklerini geri çektikleri ortaya çıktı.

Ankara'da Köşe Kapmaca

Deniz'ler kaçırdıkları dört Amerikalı askeri 8 Mart'ta serbest bıraktıktan sonra Ankara'da amansız bir sürek avı başlatılmıştı. Evler basılıyor, şüphelenilen kişiler gözaltına alınıp işkenceyle konuşturulmaya çalışılıyor, şehirde olur olmaz yerde ve saaatte yollar kesilip aramalar yapılıyordu. Şehrin bütün giriş ve çıkışlarında polis kontrol noktaları oluşturulmuş, giren ve çıkan araçlar ve yolcular didik didik aranıyordu.

Deniz'lerin Amerikalıları bıraktıkları Ayrancı semtindeki Amaç Apartmanı'ndaki evden sonra şehirde sık sık yer değiştirmeleri gerekiyordu. Bu transferlerde motosiklet çok seri ve her yere girebilen bir araç olduğu için çok kullanışlı olduğundan Hüseyin İnan, birkaç defa benden Deniz'leri bir evden diğerine götürmem için yardım istemişti. Birinde onları Emek Mahallesindeki bir eve, diğerinde ise Dikmen'deki bir eve götürmek için iki kez yardımcı olmuştum. Ben motosikletimin arkasına Sinan Cemgil'i alıyordum. Deniz ise Yusuf'un kullandığı Tuncer Sümer'e ait olan motosikletin arkasında oluyordu.

Çember iyice daralmaya başlamıştı. Ankara'da saklanacak ev ve transferlerde kullanılacak araç bulmak giderek zorlaşıyordu. 12 Mart'dan sonra ilan edilen sıkıyönetim, Ankara'da nefes almayı iyice güçleştirmişti.

Birkaç gün sonraydı. Hüseyin, artık Deniz'lerin Ankara'da kalmalarının çok riskli olduğunu, bir şekilde Ankara'dan çıkıp Malatya kırsalında örgütlenmiş olan THKO Ekibine katılmalarının zorunlu hale geldiğini söyledi. Deniz, Yusuf ve Sinan'ı Ankara'dan Malatya'ya götürecek bir araca ihtiyaç vardı.

Ortaokul yıllarından beri çok yakın olduğum ve güvendiğim bir arkadaşımın Volkswagen Beetle (kaplumbağa) bir arabası vardı. Babası yakın zamanda albaylıktan emekli olan bu arkadaşımla, arabasıyla bize yardımcı olup olamayacağını sordum, konuştum. Kabul etti. Beş kişi aynı araçla gidebilecektik. Şehrin Gölbaşı çıkışındaki polis kontrol noktasını Deniz'ler araziden

yürüyerek geçecekler, biz de onları Gölbaşı çıkışında önceden kararlaştırdığımız bir yerden alarak Bala, Kırşehir, Kayseri üzerinden Malatya'ya götürecektik. Onları orada bıraktıktan sonra da vakit kaybetmeden geri dönecektik. Bunun için iki güne ihtiyacımız vardı.

Ancak ertesi gün bu arkadaşım gelerek ne yazık ki bu işin olamayacağını söyledi. Arabayı iki günlüğüne alıp Ankara dışına gideceğini söylediğinde emekli albay olan babasının huzursuzlandığını ve hiç âdeti değilken, arkadaşımın aracı almasına karşı çıktığını, hatta anahtarları alıp cebine koyduğunu söyledi. Muhtemelen benim sol hareket içinde olduğumu bilen babası, ortamın bu denli karışık olduğu böyle bir dönemde arkadaşımın benimle birlikte yola çıkmak istemesinden şüphelenmiş ve kesinlikle buna izin vermeyeceğini söylemişti.

Bu durumu Hüseyin'e söylediğimde, Deniz'lerle bir durum değerlendirmesi yapıp bana döneceğini söyledi.

Ertesi gün karar verdiklerini, mutlaka bir-iki gün içinde Ankara'yı terk etmeleri gerektiğini, bunun için bir otomobil bulma imkânının olmadığını, bu nedenle elimizdeki iki motosikletle yola çıkılması gerektiğini söyledi. Söz konusu olan iki motosikletten biri bana (beyaz renkli olan), diğeri Tuncer Sümer'e (kırmızı renkli olan) aitti. Aynı Ankara içindeki transferlerde yaptığımız gibi benim motosikletle ben ve Sinan, Tuncer'inkiyle de Deniz ve Yusuf yola çıkacaktık.

13
"Gövdelerimizle Karanlıkları Yara Yara"

Esas hedefimiz *Malatya Akçadağ*'ın Gölpınar Köyü idi. Orada *Teslim Töre*'nin evinde bekleyen *THKO Dağ Kadrosu* ile buluşulacaktı. Ancak oraya kadar motosikletlerle gitmemiz öngörülmemişti. İlk hedefimiz *Yozgat*'ın Sarıkaya ilçesiydi. Bu küçük kasabada, *Tuncer Sümer*'in Erzurum'dan arkadaşı olan, Sinan'ın ve Hüseyin'in de tanıdığı *Üsteğmen Alpaslan Batu* Askerlik Şubesi Başkanlığı yapıyormuş. Motosikletlerle gece yola çıkarsak sabaha karşı orada olabilmeyi planlamıştık.

Oraya ulaştığımızda Alpaslan Üsteğmen'den Deniz, Yusuf ve Sinan'ı Gürün üzerinden Akçadağ'a kadar götürecek bir araç, mümkünse askerî bir jip bulmasını isteyecektik. Bu sağlandıktan sonra ben motosikletle Ankara'ya geri dönecektim. Plan buydu.

Fazla vakit kaybetmeden ertesi gün yola çıkılmasına karar verildi. O sırada Deniz, Yusuf ve Sinan Maltepe'deki Koç Yurdu'nun arkasında, Barınak Otel'e çok yakın bir apartmanın zemin katında kalıyorlardı. Evin arka balkonundan da dışarı çıkış olduğu için herhangi bir baskın halinde oradan kaçmak mümkündü. O akşam kaldıkları bu eve gittim ve birlikte yolculuk planlarını yaptık.

Ben her iki motosikleti teker teker evin karşısına getirecek, bagajına yüklenmesi gereken çantaları yerleştirerek bağlayacaktım. Önce Sinan ve ben, arkamızdan da Yusuf'la Deniz evden çıkarak motosikletlere binecektik. Önde benim kullandığım motor olmak üzere yola çıkılacak, birbirimizi izleyerek Maltepe Bulvarı'ndan Tandoğan'a, oradan da Samsun Asfaltına çıkacaktık. Amacımız, şehir çıkışındaki polis kontrol noktasını baypas

edebileceğimiz bir arka yolu bulunan *Kayaş* üzerinden *Samsun yoluna* çıkmaktı.

Takvimler *15 Mart*'ı gösteriyordu. O gün öncelikle motosikletlerin bakımını yaptırdım. Önce kendi motoruma sonra da Tuncer'in motoruna Büyük Sanayi Çarşısı'nda her zaman gittiğim motosiklet tamircisinde genel bir bakım yaptırdım. Öğleden sonra ise söz konusu güzergâhı motosikletle gezerek tahmin ettiğimiz gibi Kayaş'taki arka yolda herhangi bir kontrol olmadığını teyid ettim. Bu arka yol Kayaş istasyonuyla Üreyil Köyü arasındaki bir tali yoldu ve anayol üzerinde bulunan polis kontrol noktasını baypas ediyordu.

Hava kararduktan sonra motosikletleri sırayla Deniz'lerin kaldıkları evin önüne getirip park ettim ve evden aldığım çantaları bagajlarına sıkıca bağladım. Çantaların içinde Filistin'den gelen otomatik silahlar vardı. Tamburalı Mısır yapımı bu silahlara Filistin Kurtuluş Örgütü'nün verdiği isimle "Akabe" diyorlardı. Akabeleri ve yedek tamburalarını özenle çantalara yerleştirip üstlerini küçük bir dizüstü battaniyesiyle örttüm. Ayrıca ben hariç herkesin üzerinde ikişer tabanca olacaktı.

Hava çok soğuktu. Kaldırım kenarlarındaki buzlar erimemişti. Böylesine soğuk bir havada motosikletle yola çıkmak zor bir karardı. Ama Ankara artık Deniz, Yusuf ve Sinan için bir kapandan başka bir şey değildi. Bir an evvel bu kapandan dışarı çıkmaları gerekiyordu.

Saat 23:00 civarında, kararlaştırdığımız gibi teker teker evden çıktık ve motosikletlere bindik. Dikkati çekmeyecek şekilde ağır bir tempoyla yola çıktık. Önde Sinan'la ben gidiyorduk, 50 metre arkamızdan Yusuf'la Deniz geliyorlardı. Her şey planladığımız gibiydi. Samsun Asfaltından Kayaş'ın arka yollarına sapıp, polis kontrol noktasını geçtikten sonra tekrar Samsun yoluna çıkmıştık. Önümüzde uzun bir yolculuk vardı.

Gecenin karanlığında ilerledikçe hava giderek daha da soğuyordu. Birkaç gün önce yağan kar önce yolun kenarlarında, daha sonra yol üstünde birikmişti. Belli bir yerden sonra ancak kamyonların tekerlek izlerinden gidebiliyorduk. Şeritin ortası karla kaplıydı. Hepimizin üzerinde kalın parkalar vardı. Kapşonları başımıza geçirmiş, boynumuza atkılarımızı sarmıştık. Buna rağmen soğuk içimize işliyordu.

Sungurlu'yu geçtikten biraz sonra yol kenarındaki bir benzincide durduk. Hem benzin takviyesi yapmak hem de bir şeyler yemek istiyorduk. İçeride biri uyuklayan iki kişiden başkası yoktu. Uyanık olanı depolarımızı doldururken "Bu soğukta gece yarısı ne işiniz var buralarda?" diye sorunca biz önceden hazırladığımız cevabı verdik. "Sivas'a tayini çıkmış teknisyenleriz. Ertesi gün işbaşı yapacağımızdan yola akşamüzeri çıkmıştık ama bu kadar soğuk olabileceğini tahmin etmemiştik."

İçeri girip sıcak sobanın başında yerlerimizi alınca bir şeyler yemek istediğimizi söyledik. "Sucuklu yumurta yapayım mı?" dedi o sırada uyanmış olan diğeri. "Tabii ki yap, hem de nasıl makbule geçer" diye yanıtladık kendisini.

Masanın başına geçtiğimizde, üzerinde bir gün öncesinin gazeteleri vardı. Bir tanesinin üzerinde Deniz'le Yusuf'un kocaman birer fotoğrafı sayfanın yarısını kaplıyordu. Tabii o Deniz'in meşhur parkalı fotoğrafı değil. O daha sonra yayınlanmıştı gazetelerde. Eğer o fotoğraf olsaydı, muhtemelen kolayca tanıyabilirdi. Çünkü üzerindeki kıyafet tam da oydu. Sinan'ın fotoğrafı ise yoktu. Önce biraz tedirgin olduk tanınabiliriz endişesiyle. Fakat adamlar hiç oralı değillerdi. Yemeği getiren adam gazeteleri özensizce katlayarak bir kenara koydu.

Yemekten sonra "Yolcu yolunda gerek" diyerek fazla oyalanmadan motorlarımıza atladık ve zifirî karanlık gecenin içine daldık. İçimden Nâzım'ın o dizelerini geçiriyordum:

Dalgaları karşılayan gemiler gibi;
Gövdelerimizle karanlıkları yara yara,
Çıktık,
Rüzgârları en serin,
Uçurumları en derin,
Havaları en ışıklı sıra dağlara.

Asfaltın üzerindeki tekerlek izleri ince bir buz tabakasıyla kaplanmıştı. Bu nedenle hızlı gitmemiz mümkün değildi. Azami dikkatle sürüyorduk motorları. Gidonlara sımsıkı sarılmıştık. Eldivenin içindeki parmaklarımızda kan dolaşımı yavaşlamış, yavaş yavaş donduğunu hissediyorduk.

"Safları Sıklaştırın Çocuklar"

Nihayet sabaha karşı *Sarıkaya* tabelası göründü yol üzerinde. Sivas'a giden anayoldan güneye doğru sapan tali bir yoldu. Haritaya göre bu kavşaktan itibaren 25 km kadar bir mesafe vardı ilçeye.

Yavaşladık ve Sarıkaya yoluna girdik. Girmemizle beraber bu yolun o âna kadar geçtiğimiz yoldan çok daha zorlu olacağını anlamıştık. Yolun tamamı karla kaplıydı. Tekerlek izleri bile örtülmüştü karla. Daha yolun başındayken bile motosikletler yalpalamaya, karın üzerinde sağa sola kaymaya başlamışlardı. Azami gayretle gidonlara asılıyor, kayıp düşmemek için olağanüstü bir çaba sarf ediyorduk. Buna rağmen daha birkaç yüz metre gitmeden önce Yusuf'un kullandığı motor, sonra da benimkisi kayarak devrildik. Sinan ve Deniz derhal motordan atlayarak arkadaki bagaja bağlı çantaları kontrol ettiler. Bagaj lastikleri iyice sıkılarak çantanın içindeki silahların düşmemesi garantiye alındı.

Bundan sonraki yol hep böyleydi. Birkaç yüz metre gidince motorlar kayarak durmak zorunda kalıyorduk. Ya da durmaya bile fırsat bulmadan savrulup düşüyorduk.

Böylece düşüp kalkarak ilerlemeye çalışıyorduk. Sabah olmak üzereydi. Doğuda tanyeri yavaş yavaş aydınlanıyordu. O sırada Yusuf'un kullandığı motordan garip sesler çıkmaya, ara ara büyük bir patlama sesiyle birlikte egzostan alev atmaya başladı. Öyle görünüyordu ki motorun ateşleme düzeninde bir ayarsızlık vardı. Ateşleme "rötarlı" oluyor, buji olması gerekenden daha geç ateşliyordu. Bu nedenle de egzostan alev atıyordu. Bir süre sonra da artık motor boğulmaya başlamıştı. Öyle ki motor gaz yemiyor, azıcık gaz verince boğulup kalıyordu.

Benim motordaki tamir takım çantasını açarak Yusuf'un motoruna müdahale etmeye çalıştık. Önce bujiyi söküp temizledik, arkasından benzin akışını kontrol ettik. Daha sonra sağ taraftaki motor kapağını sökerek ateşleme düzenini sağlayan platin ayarlarını yapmaya çalıştık.

Bu arada Deniz her zamanki neşesi ile etrafımızda dolaşıyor ve bir de sigara tellendiriyordu. O sırada etrafımızdaki tepelerden yükselen bir uluma sesi hepimizi irkiltmişti. Deniz bunu duyunca Nâzım'ın o meşhur şiirinden birkaç mısrayı bağıra bağıra okumaya başladı:

Daha gün o gün değil,
Derlenip dürülmesin bayraklar,
Uzaktan duyduğunuz çakalların ulumasıdır...
Safları sıklaştırın,
Safları sıklaştırın çocuklar.
Bu kavga faşizme karşı,
Bu kavga hürriyet kavgasıdır!...

Yusuf elinde sigarayla başımızda dikilen Deniz'e çıkıştı. "Şiirini git de biraz ötede oku. Elinde sigarayla motorun yanında durmuşsun. Her tarafı benzine bulanmış motoru havaya uçuracaksın. İşte o zaman safları tam sıklaştırırız hepimiz birden!"

Yusuf'la birlikte ne yaptıysak motorda bir düzen tutturamadık. Motor gene boğuluyor yol almıyordu. Tanyeri hızla ağarmaktaydı. Sarıkaya'ya yaklaşık 10 km kadar bir mesafe kalmıştı. Acele karar vermek zorundaydık. Birazdan insanlar yola düşünce böyle bozkırın ortasında görülmemiz riskli olabilirdi.

Kararımızı verdik. Sinan'la ben yola devam ederek bir an önce Sarıkaya'ya varacaktık. Oraya varınca hemen Üsteğmen Alpaslan Batu'yu bulacak ve onun temin edeceği bir araçla geri gelerek Deniz'le Yusuf'u ve arızalı motosikleti alarak kasabaya getirecektik.

Sinan'la ben hemen yola çıktık. Yol hâlâ karla kaplıydı ama güneşin ufukta görünmesiyle birlikte karlar yumuşamaya başlamış, kayarak düşme riskimiz nispeten azalmıştı.

Kısa süre sonra kasabanın girişindeydik. Tek tük insanlar dışarı çıkmaya başlamışlardı. Bunlardan birine yanaşarak Askerlik Şubesi'ni sorduk. "Hemen şuracıkta" dedi, "Kasabanın girişine çok yakın. Üzerinde bayrak asılı bina" diye tarif etti.

Söz konusu binayı bulmamız zor olmadı. Askerlik Şubesi Hükümet Konağı ile aynı binayı paylaşıyordu. İş Alpaslan Üsteğmen'in kaldığı evi bulmaktaydı şimdi. Askerlik Şubesi'nin önüne sürdüm motoru. Kapının girişinde bir nöbetçi kulübesi, içinde de bir polis vardı. Polise, Şube Komutanı Alpaslan Batu'nun Erzurum'dan arkadaşı olduğumuzu, kendisini görmek istediğimizi söyledik. Polis bize yolun tam karşısındaki bahçe içindeki tek katlı bir evi göstererek "Komutanın evi şurası. Henüz evden çıkmamıştır" dedi.

"Bazı Anılar Sizden Bağımsızlaşır, Kendi Tarihini Yaratır"

Motoru evin önüne yanaştırıp kapıyı çaldık. Saat yaklaşık 06:00 civarıydı. İnsanlar yavaş yavaş işlerine gitmek için sokaklara çıkmaya başlamışlardı. Kapıyı birkaç kez çaldıktan sonra açıldı. Kapının aralığından Üsteğmen Alpaslan'ın tedirgin yüzünü gördük. Henüz daha giyinmemiş ev kıyafetiyle idi.

Sinan'ı görünce çok şaşırdı. "Ne işiniz var burada Sinan Hocam?" diye kendisine sarıldı. Biz, sokaktan geçenlerin dikkatini daha fazla çekmemek için bir an önce eve girmemiz gerektiğini söyledik. Sinan içeri girerken ben de evin önündeki motosikleti bahçeye soktum.

Kısa bir sohbetten sonra, Deniz'le Yusuf'un arızalı motosikletin başında beklemekte olduklarını, bir an önce onların alınarak buraya getirilmeleri gerektiğini söyledik. Ayrıca Malatya Akçadağ'a kadar gitmek için sivil ya da askerî bir araca ihtiyacımız olduğunu söyledik. Alpaslan Üsteğmen askerlik şubesinde araç olmadığını, sivil olarak da kasabada bir tane jip olduğunu, onun da bildiği kadarıyla bugün Savcı ile bir yere keşfe gideceğini söyledi. Ancak savcıyla buluşmadan önce bu jiple gidip mototosikleti kasabaya getirebileceklerini söyledi.

Bunun üzerine ben fazla vakit geçirmeden geriye, Deniz'le Yusuf'u bıraktığımız yere motosikletle hareket ettim. Yaklaşık 10 km kadar geride bıraktığımız onları arızalı motosikletin başında otururlarken buldum. O saate kadar yoldan hiç kimse geçmemiş. Üçümüz birden motosiklete binerek kasabaya döndük. O arada Alpaslan Üsteğmen'in eşi *Huriye Hanım* bize kahvaltı hazırlamıştı.

Kahvaltı ederken bir yandan da ne yapacağımızı konuşuyorduk. Kasabaya gelen iki motosiklet ve dört kişi bu küçük kasabada doğal olarak insanların ilgi ve merakını çekiyordu. Buradan bir an önce ayrılmak gerekiyordu. Öncelikle de her yerde resimleri çıkmış olan Deniz'in ve Yusuf'un ayrılması gerekiyordu. Sinan fazla tanınmıyor, bense hiç bilinmiyordum.

Öte yandan Sarıkaya'dan güneye, Kayseri-Malatya yoluna bağlanan tali yolun da karla kapanmış olduğunu öğrendik. Bu haliyle oradan motosikletlerle geçmek mümkün değilmiş Alpaslan Üsteğmen'in ifadesine göre. Bu durumda, bu küçük

kasabadan ayrılmanın tek yolu bizi buraya getiren yoldan geri gitmek olduğu anlaşılıyordu.

Kararımızı verdik. Benim sağlam olan motosikletimi (06 EY 943 plakalı beyaz Jawa) Deniz'le Yusuf'a verecektik ve onlar derhal yola çıkarak geldiğimiz yoldan Sivas yoluna çıkacak oradan da devam ederek Malatya Akçadağ'a ulaşacaklardı.

Sinan'la ben de arızalı motosikleti alarak kasabada bir tamirciye götürecek, orada tamir ettirebilirsek onunla aynı yoldan kasabayı terk edecektik.

Acele yenen kahvaltıdan sonra Deniz'le Yusuf ayrılmak üzere ayağa kalktılar. Birbirimize sarılarak vedalaştık. Hepimiz bir bilinmezliğe doğru gidiyorduk. Deniz'in ve Yusuf'un sakallı yüzlerini öperken içimde bir sıkıntı, tarif edilmez bir kaygı vardı. Sanki olacak olanlar içime doğuyor gibiydi.

> İnsan yaşamında bazı dönemler vardır. İçinde yaşarken de önemli olduğunu hissedersiniz ama yıllar geçtikçe bu önem daha da artar. Sizden bağımsızlaşır. Size ait bir anı olmaktan çıkar ve kendi tarihini yaratır. İşte bu an da aynı öyle bir andı.

Bu andan sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. O an için bunun farkında değildik hiçbirimiz. Ama kader ağlarını örüyordu: Deniz ve Yusuf için yaşamlarını özgür geçirecekleri, benim için ise aranmıyor olduğum son birkaç saatin kaldığını bilmiyorduk henüz.

Deniz'le Yusuf benim motosiklete atlayarak kasabaya geldiğimiz yoldan geriye doğru hareket ettiler. Gözden kaybolana kadar arkalarından baktık. Bir daha onları özgür hayatta göremeyeceğimi henüz bilmiyordum. Hesapta yarın Akçadağ'da buluşacaktık. Ama yüreğim tarifsiz bir sıkıntı içindeydi. Onları bundan sonraki ilk ve son görüşüm 1972 yılında Mamak Askeri Cezaevi'nde olacaktı.

Arızalı motoru getirecek olan jipin şoförüne nasıl haber verildiğini hatırlamıyorum. Ancak Deniz'le Yusuf ayrıldıktan bir süre sonra jip kapının önüne gelmişti. Ben çok yorgun olduğum için evde kaldım. Sinan'la Alpaslan Üsteğmen şoförün yanına oturarak yola çıktılar geldiğimiz istikamette. Ben yorgunluktan uyuyakalmışım. Uyandığımda arızalı motor jipten indiriliyordu. Artık daha fazla vakit kaybetmenin anlamı

yoktu. Motoru bir an önce tamir ettirip geldiğimiz yoldan geri dönmemiz gerekiyordu.

Sinan'la ben üstümüzü başımızı biraz temizleyip, çamura bulanmış pantolonlarımızı bahçedeki tulumbadan çektiğimiz suyla üstünkörü sildikten sonra Alpaslan Üsteğmen'le birlikte kasabanın tek tamircisine götürdük motosikletimizi iterek. Tamirci motorun platinini ve bujisini değiştirip motoru çalıştırdığı zaman vakit öğleyi epeyce geçmişti.

Deniz Gezmiş anıtı önünde,
5 Mayıs 2018, İzmir

Fazla vakit kaybetmeden yola çıkmamız gerekiyordu. Bütün gece yol alırsak ertesi sabaha Akçadağ'da olabilirdik. Alpaslan Üsteğmen ve eşiyle vedalaştıktan sonra motora atlayarak sabah geldiğimiz yoldan geriye doğru hareket ettik.

Güneşli, pırıl pırıl bir gündü. Güneş yoldaki karları eritmiş, kayıp düşme tehlikesi ortadan kalkmıştı. Kısa sürede Sivas-Ankara Karayoluna çıktık ve Sivas'a doğru devam ettik. Şehrin girişinde polis kontrolü olabileceğini düşünerek temkinli gidiyorduk. Sivas'a yaklaştığımızda saat 18:00 civarıydı. Genellikle bu polis kontrol noktalarında polisler saat 17:00'ye kadar duruyor, ondan sonra mesaileri bitince oradan ayrılıyorlardı. Tahmin ettiğimiz gibi burada da öyle olmuştu. Şehir girişindeki Polis Kulübesi boştu.

"Şarkışla'ya Düşürmesin Allah Sevdiği Kulunu.."

Tabii biz o sırada bizden dört beş saat önce aynı yoldan buraya kadar gelen Yusuf'la Deniz'in yoldaki polis kontrolünü görünce o noktaya yaklaşmadan durduklarını ve geri dönerek az geride kalan Şarkışla sapağından güneye doğru saparak yollarını değiştirmiş olduklarını bilmiyorduk.

Deniz'le Yusuf'un bizden ayrıldıktan sonraki saatlerde yaşadıklarını Erdal Öz'ün *Gülünün Solduğu Akşam*[14] kitabında yayınlanan Deniz'in söyleşisinden öğreniyoruz. Aşağıdaki alıntıda köşeli parantez içinde italik harflerle yazılanlar bana ait.

Deniz Gezmiş anlatıyor:

Geceyarısı. Mart'ın ortaları. İki motosiklet. Birinde Sinan'la biri var. [*Bu birinin kim olduğu hiçbir zaman açıklanmadı*] [*O dört kişiden tek sağ kalan, O uğursuz yolculuğun hayatta kalan tek tanığı bu satırları yazan kişi.*] Öbüründe Yusuf'la ben varım. Ayrı yollardan gideceğiz ve ayrı yerlere. [*Burada sanırım bir yanlış anlaşılma var. Her iki motosiklette aynı hedefe, Malatya-Akçadağ'ın Gölpınar Köyü'ne gidiyordu.*]

Sinan'ın altıncı duygusu çok güçlü. Her zaman tanık olmuşumdur buna. Yollarımız ayrılırken vedalaştık. [*Yusuf'un kullandığı motor arızalanınca, Sarıkaya ilçesinde birbirimizden ayrılmak zorunda kaldığımızdan bahsediyor.*] Bir daha görüşemeyeceğimizi bilir gibi sıkı sıkı sarıldı öptü bizleri [*Aynı benim kendisiyle ve Yusuf'la kucaklaşıp sakallı yanaklarından öptüğüm gibi*]. Dağda da öyle yapmış, öyle ayrılmış arkadaşlarından. [*Bunu, Sinan, Alpaslan ve Kadir Nurhak'ta vurulduktan sonra yakalanan THKO'nun dağ kadrosundan, birlikte yargılandıkları arkadaşlardan dinlediği anlaşılıyor.*] Nitekim bu sezgisi doğru çıktı ve gerçekten Sinan'ı son görüşüm oldu bu. Nurhak'ta vuruşarak öldü.

Ankara'dan çıkarken, hayır, Türkiye dışına falan gitmeyi, sınır dışına çıkmayı aklımıza bile getirmedik. Kararlıydık. Ankara dışına çıkıp bir kır karargâhı kuracaktık. Elazığ yöresinde bir köprüde Sinan'la buluşacaktık. Sinan bizi bir köye yerleştirecekti. [*Aslında buluşulacak yer Akçadağ Gölpınar Köyü'nde Teslim Töre'nin evi idi. Deniz, Erdal Öz'le bu söyleşiyi yaparken, Sarıkaya'daki Üsteğmen Alpaslan Batu ve Teslim Töre henüz deşifre olmamıştı. Onun için Sarıkaya'dan ve Gölpınar Köyü'nden hiç söz etmiyor. Sinanlardan Ankara'da ayrıldık demesi bu yüzden.*]

Yerler buz. Yolun iki yanında kar yığılı. Yozgat yolundayız. Bir saatten fazla gidemiyoruz. Korkunç bir soğuk, insanın iliğini donduruyor. Bir saat kadar gidince duruyoruz. İniyoruz motosikletten. Koşuyor, tepiniyor, atlıyor, ısınmaya çalışıyoruz. Biraz kendimize gelince yine yola koyuluyoruz. Acayip bir soğuk; anlatılır gibi değil. Her yanın uyuşuyor, keçeleşiyor. Donmaya yakın bir durumdayız. Açız da. Yirmi dört saattir bir lokma geçmemiş boğazımızdan. Yerler de nasıl kaygan. İkide bir yuvarlanıyoruz, düşüyoruz. Sekiz on kere düştük böyle. [*Benim anlattıklarımla bire bir örtüşüyor.*] Soğuktan da yüzlerimiz çatladı. Kürklü gocuklar var ikimizde de.

14. Erdal Öz, *Gülünün Solduğu Akşam*, Can Yayınları, 1986. (y.h.n.)

Yozgat'ı geçtikten sonra, önümüzde giden bir kar makinesinin ardına takıldık. [*Burayı ben unutmuş olmalıyım.*] Açtığı yoldan, hemen arkasından gidiyorduk. Gelip geçenler oluyor meraklı gözlerle bakıyorlardı bize. O soğukta motosikletin üzerinde iki adam. Sivas'ın Yıldızeli diye bir ilçesi var. Çocukluğum Sivas'ta geçti. Oraları iyi bilirim. Yol, eskiden Yıldızeli'nin içinden geçerdi, değişmiş. On yıldır gitmemiştim oralara. Yıldızeli'nin çıkışında bir boğaz var, iki ovayı birleştiren bir boğaz. Uff, dünyanın hiçbir yerinde yoktur o soğuk. Gündüz geçtik Yıldızeli'den. Sivas'ın girişinde ağırlık denetimi var; trafik denetimi. [*Sinan'la benim saat 18:00 civarında geldiğimiz bu trafik kontrol noktasında kimse yoktu o sırada. Tahmin ettiğimiz gibi buraya bizden önce ulaşan Deniz'le Yusuf polis kontrolünü görünce geri dönüp Şarkışla yoluna sapmışlar.*]

"Bize Güç Veren, İnancımızdı, Amacımızdı"

Girmedik Sıvas'a. Sağa saptık, Şarkışla'ya vurduk. Gördüler bizi, ama kuşkulanmadılar. Şarkışla'ya on beş kilometre kala benzin bitti. Oysa yolda sık sık durup benzin alıyorduk. [*Benzinin bitmesi garip. Çünkü her iki motora da benzin almıştık yoldan. Tamir ettirdikten sonra benim kullandığım motorun benzini Sıvas'ı geçtikten sonra bile bitmemişti. Acaba motorda başka bir arıza mı oluşmuştu?*]

Yola çıkışımızın üçüncü günüydü. [*İkinci günü olmalı.*] Tam üç gündür açtık, uykusuzduk. O on beş kilometrelik yol boyunca taşıdık motosikleti. [*Eğer on beş kilometre o motoru iterek götürdülerse en azından 3-4 saat demektir ki, bu olağanüstü bir efor gerektirir.*]

Bittik. Üstelik yol da yokuş. Motosiklet dersen en az üç yüz kiloluk bir hikâye. Zaman zaman bayılacak gibi oluyoruz. Karanlık da basmış. Felaket. Şarkışla'ya ölülerimiz giriyor sanki. Soğuktan uykusuzluktan, açlıktan haşat olmuşuz. Tek düşüncemiz, amacımıza ulaşabilmek: Kır karargâhımızı kurabilmek. Yoksa dayanamazdık. Bize güç veren inancımızdı, amacımızdı.

Şarkışla'da benzin aldık. İşte o sırada kar başladı. Çok kötü oldu bu. O karda, o tipide motosikletle yola çıkmamız olacak şey değil. Yolda kara saplanıp kalacağımız besbelli. Bir Jeep bulduk. Sürücüsüyle pazarlık edip anlaştık. Saat, sabahın altısı [*Sabahın değil, akşamın altısı olacak*] falan. Motosikleti de Jeep'e yükleyeceğiz. O arada iki jandarma çavuşu, birkaç polis, bir iki bekçi bitiverdiler başımızda. Kuşkulanmışlar bizden. Karakola çağırdılar. "Peki" dedik.

Benim elimde çantam var. Çantamda bir otomatik tüfek, mermiler, el bombaları. Koltukaltımda da 14'lük Browning. Cebimde bir Nagant tabanca daha. [*Daha önceki pasajlarda anlattığım, şu bizim meşhur Nagant'ın sağlam olanını Hüseyin'den almış olmalıydı.*] Elim hep cebimde, Nagant'ımda. Tam ana caddenin karşı kaldırımına

geçtik, Yusuf da ben de ikimiz birden çektik silahlarımızı. Arkalarını döndürdük.

"Hadi koşun bakalım!" dedik. [*Tam da Deniz'e yakışan bir davranış!... Hayata hep espriyle, güler yüzle bakan.*]

Havaya birkaç el ateş ettik. Bir tel örgü var bir metre yükseklikte. Ben, elimde çanta atlayıp geçtim tel örgünün üzerinden. Yusuf da atladı. Kurşunlar yağmaya başlamıştı ardımızdan. Yusuf işte orada, tel örgünün üzerinden atlarken yaralanmış kasığından. Yığılıp kalmış oraya. Köşe başına geçtim. Ateş edilen yere ben de ateş ediyorum. Orada Yusuf'un gelmesini bekliyorum. Bilmiyorum onun vurulduğunu. Yusuf yok...

Yusuf'tan bir ses çıkmayınca kuşkulandım. Bir bahçeye geçtim. Çantamı açtım. El bombasını koydum cebime. Dört paket de mermi aldım. Paketler ellişerlik. İki paketi bir cebime, ikisini de öbür cebime yerleştirdim. Otomatiği de aldım. Nagant tabancamı bıraktım orada. Mermisi tükenmişti çünkü. Kütüklüğümü astım, yürüdüm. Bir evin önünde bir araba gördüm. Saat sabahın [*akşamın olmalı*] yedisi falan olmuştu. Gidip evin kapısını çaldım. Bir kadın açtı kapıyı. Beni öyle silahlı görünce şaşırdı.

"Kocanı çağır" dedim. Geldi kocası.

"Araba senin mi?"

"Benim"

"Çabuk kontak anahtarını al gel" dedim.

Pijamalıydı. Arabanın anahtarını almaya gitti. Kapının dışındaydım. İçeri girmiyordum. O yörelerde önemlidir bu. Namus sorunu. Adam gidince kadın ansızın kapıyı yüzüme kapatıp arkasından kilitledi. Sürgüyü de sürdü içeriden. Kapının tam kilit yerine bir el ateş ettim. Allah kahretsin! Nereden bileceksin kadıncağızın eli de tam kilidin üzerindeymiş. Elinden geçmiş mermi.

"Aç!" diye bağırdım, tekmeledim kapıyı.

İçeriden sürgüyü çekti, kilidi çevirdi. Bir tekmede açıldı kapı. Çok şaşkındı kadın. Kanlı eline bakıyordu. Çok boktan bir durum. Kahroluyorsun. Kocası da gelmişti. Pijaması üstündeydi. O da çok şaşkındı.

"Yürü!" dedim.

Arabasına bindik. O sırada mahalle halkı da toplanmış gürültümüze. Biri de elinde silah üstümüze geliyor.

"At o silahı elinden!" dedim.

Attı silahını yere.

"Dağılın!" dedim kalabalığa.

Kalabalığın ayaklarının dibine, yere birkaç el ateş edince çil yavrusu gibi dağıldılar. Niyetim gidip Yusuf'u bulmak. Otuz kırk kadar jandarma, başlarında da bir yüzbaşı alanın ağzını tutmuşlar. Başlarının bir karış üstünden taradım havayı; dağıldılar. Arabayla bir tur attım alanda. Yusuf görünürlerde yok. Oysa oracıkta, kaldırımın üzerinde

yaralı, baygın yatıyormuş Yusuf. Duymuş benim tarakayı ama ses çıkaramıyormuş. Ben ateş edince Yusuf'un yanına uzun süre kimse yaklaşamamış. Yusuf, orada iki üç saat kadar baygın kalmış. Neden sonra yanına yaklaşıyorlar. Bakıyorlar ki yaralı alıp Sağlık Ocağı'na götürüyorlar. Sürekli soruyorlar, kim olduğunu öğrenmek istiyorlar. Beni ele vermemek, adımı açıklamamak için kendi adını söylemiyor Yusuf.

"Acaba Vurulan Ölen Oldu mu? Diye
Düşünmekten Alamıyorum Kendimi. Üzülüyor İnsan..."

Vurduk Kayseri yoluna. Adam soruyor yolda: Kimim? Neyim? Adımı söyleyince çok şaşırdı. Hiç beklemiyordu. Karısının eline bilerek ateş etmediğimi söyledim. Baktım da kızgın değildi bana. Ama şaşkındı. Astsubaymış. Cebimde 525 liram vardı. 25 lirasını kendime ayırdım, 500 lirayı astsubaya verdim. [*Yine tam Deniz'e yakışan bir davranış. Kendinden çok karşısındakini düşünmek...*] Sigaram kalmamıştı. Sigarasını aldım. Kar yine başlamıştı. Şarkışla-Yeniçubuk arası kırk kilometre. Yeniçubuk'un girişinde bir dirsek var. İşte orada pusuya düşüyoruz. Sağa sola ateş ederek,

"Hızlı sür!" diyorum astsubaya.

Önümüzde bir barikat var. Astsubay gaza basıyor ve barikatı yarıyoruz. Dirseği dönüp bir benzin istasyonunun önünden geçiyoruz. İleride bir demiryoluyla kesişiyor yol. Bir arabayla kesip kapatmışlar yolu. Hem o arabadan hem de sağımızdan solumuzdan sürekli ateş ediliyor üzerimize. Önümüzdeki arabaya ateş etmeye başlıyorum. Araba çekiliyor yolumuzdan. Yol açılıyor. Sürüp geçiyoruz ve demiryolunu aşıyoruz.

Ardımızdan atılan bir kurşun, astsubayın başının üzerinden geçip camın hemen üstündeki güneşliğe saplanınca bir an paniğe kapılıyor astsubay. Araba sağa sola yalpalamaya, silkelenmeye başlıyor.

"Korkma, bir şey yok" diyorum.

Sonunda yatışır gibi oldu, düzelttik arabayı. Şarjörü yeniledim. Bir Jeep takıldı ardımıza. Dönüp camını taradım. Sıktığım mermilerden biri sürücünün boynunu sıyırmış. Yanındaki komiser de omzundan hafif bir yara almış. Jeep duruyor, vazgeçiyor bizi izlemekten. Kurtuluyoruz. Bizim araba da delik deşik. Kalbura dönmüş kurşunlardan. Durup arabayı bırakıyoruz orada. Astsubayı da alıyorum yanıma. Bir kavaklıktayız. Kar inmiş kavakların dibine. Bir de dere var önümüzde. Suya giriyorum. Su belime geliyor. Buz gibi su. Karşıya geçiyoruz. Sudan çıkınca anlıyorum: Arka cebimdeki kırk elli merminin hepsi ıslanmış. Astsubayda bir korku bir telaş. Derenin suyu da iyice üşütmüş olmalı. Titriyor. Bir kilometre kadar yürüdükten sonra karların üzerine sırtüstü uzanıyoruz. Yattığım yerden, bir kilometre

ötedeki yoldan geçip giden arabaların farlarını görüyorum. Ortalık ağardı ağaracak.

"Bir benzin istasyonu var mı yakınlarda?"

"Var, üç dört kilometre ötede."

Oraya gidip bir araba yakalamayı düşünüyorum. Kalkıp yine yürümeye başlıyoruz. Adam yürüyemiyor. Kolundan tutuyorum yardım ediyorum. Benzin istasyonunun arkasına sokuluyoruz. Bir jandarma Jeep'i var istasyonun önünde. Sokulup esir aldım jandarmaları. Çok hazırlıksızdılar. O sırada yardım geldi. İşte orada salıverdim adamı. Gitti astsubay, pijamasıyla. Çekildim benzin istasyonunun arkasına. Arka yanı bir yamaçtı. İstasyon yamacın eteğindeydi. Astsubay korkmuştu tabii. Korkmaz mı? Hele ateş altına girip çıktıktan sonra. Bir yandan da tam bir otomat durumuna girmişti adamcağız. Yani adamın beyni senin beynine bağlanmış sanki. Ne düşünürsen ne dersen onu yapıyor. Hem de o anda yapıyor. Şakası yok! Senin elinde silahın var. Hem de otomatik silah. O silahsız. Yanında durmadan ateş etmişsin sağa sola. Yani seni elindeki otomatik silahı ateşlerken görmüş, izlemiş adam. Kolay mı? Çatışma sırasında değil ama çatışma dışı kalınca hep o kadıncağızı düşünüyordum arabadayken. astsubayın elini yaraladığım karısını. Bir de çatışma sırasında: "Acaba vurulan, ölen oldu mu?" diye düşünmekten alamıyordum kendimi. Üzülüyor insan.

Orada, yamaçta düştüğüm pusuyu anlatayım. Yerler ıslak, çamur. Zifiri karanlık. Bir yamaçtasın orada. Yalnızsın. Jandarmaların yaktıkları mermilerin alevlerini görüyorsun. Ateş etsen yerin belli olacak, ateş edemiyorsun. O ara bombayı atmak geldi aklıma. Kafan çalışıyor. Mantığın tıkır tıkır işliyor. Soğukkanlısın. Pimini çekip bombayı elinde tutuyorsun bir iki saniye.

Bombanın dört saniye sonra patlaması gerek. Vakit geçirmemelisin. Bomba elinde patlayabilir. Bunun korkusu var içinde. Fırlatıyorsun bombayı. Sinip bekliyorsun. O bekleyiş müthiş işte. Müthiş uzun geliyor o süre. Bir türlü geçmiyor zaman, saniyeler bir türlü dolmuyor. Bomba, savunma bombası. Bayağı etkili patlar. Havada birtakım kollar, bacaklar göreceğini sanıyorsun. Daha önce de kullandım bu bombadan, eğitim atışları yaptım Filistin'de. Ama şimdiki bu, o eğitim atışlarından çok değişik. Patlayıncaya kadar ilk akla gelen ve hiç akıldan çıkmayan bombanın patlamama olasılığı. Bomba bozuk çıkabilir. Ve bomba patlayınca isabet almamalısın. Bu olasılığa karşı tam siper, yüzükoyun yerdesin. Çok gariptir, bir içgüdüyle ellerini ensende kenetliyorsun. Hiç tanımadığın, bilmediğin, görmediğin birtakım insanların bu bombayla ölebileceğini düşünüyorsun bir an. Üzülüyorsun. Ve patlıyor bomba. Kan kokusu duyduğunu; bağrışmalar, çığlıklar duyduğunu sanıyorsun ilk anda. Sonra derin bir sessizlik oluyor. Sonra da kaçışan birtakım insanların ayak sesleri. Yani, patlamayla birlikte önce bir şok etkisi oluyor

karşıdakilerde. Bir şaşkınlık, sonra da panik ve kaçışma. Yağmur ve çamur. Sigaran bitmiş. Yok! Tek sigaran yok. Müthiş bir sigara özlemi. Dayanılmaz bir istek. Yanında da bir bardak sıcacık çay istiyorsun. İyi mi? Sonra birden, anlatılması güç bir susuzluk. Yerden kar falan alıp yiyorsun, çamur olmayan yerlerden. Susuzluğunu biraz olsun gideriyor.

"Gemerek'te Çevirmişler Deniz Gezmiş'in Yolunu"

Tepeyi aştım, Gemerek'e girdim. Saat 23 falan. Hani terk edilmiş kentler olur; bomboş sokaklar, insansız. Öyleydi Gemerek. Herkes evlerine çekilmişti herkes uykudaydı. Bir yapı, bahçe içinde. Sulusepken karışık bir yağmur. Dönüp yapının üzerindeki tabelada yazılı yazıyı okuyorum: "Ortaokul." Hemen yanı başında da "Lise". Dolaştım çevresinde. Hoşuma gitti. Sabah olacak, çocuklar gelecekler önlükleriyle çantalarıyla. Duyacaklar bütün bu olup bitenleri, öğrenecekler.

"Hepsi de uykularındadır şimdi" diye düşünüyorum.

Sağa doğru çıktım. Yamaçta Jandarma Karakolu. Tek başına bir yapı. Yakınında hiçbir yapı yok. Işıkları yanıyor Karakol'un. Sokuluyorum. İçeride jandarmalar. Konuşuyorlar. Gülüşüyorlar. Ama heyecanlı oldukları belli. Orada on beş yirmi dakika durup onları izledim, onları dinledim.

Karakolun önünde bir Jeep duruyor. Jeep'i almalıyım. Dokundum tetiğe, karakola ateş açtım, duvarlarına. İçeride bir panik, bir kaçışma. Atladım Jeep'e, çalıştırdım. Beş metre ötede kara saplandı araba. Atladım çıktım Jeep'ten. Bir tümseğin ötesine attım kendimi, yattım. Jandarmalar tepeye çıkmışlar. Jeep'in üzerine kurşun yağdırmaya başladılar. Beni Jeep'in içinde sanıyorlar. Durup orada, yattığım yerden onları izliyorum. Mermilerin kara saplanışının ayrı bir güzelliği var. Kara saplanırken ayrı bir ses çıkarıyor mermiler. Jeep, atılan kurşunlarla delik deşik. Fırlayıp kaçmaya başlıyorum. Görüyorlar beni. Ardıma düşüyorlar. Gemerek'te evler hep bahçe içinde. Bahçeler, birer metre yüksekliğinde yığılı taş duvarlarla çevrili. Ben önde, jandarmalar arkada, koşuyoruz bir bahçeden bir bahçeye. Bir duvardan atlayıp yere yatıyorum, ya ayaklarının dibine ateş ediyorum ya başlarının bir karış üstüne. Onlar da yatıyorlar ben ateşe başlayınca. O zaman kalkıp koşuyorum. Öbür duvarı aşıp yine yatıyorum yere, yine ateşe başlıyorum. Böylece biraz dinlenmiş de oluyorum. Böyle iki üç tur atıyoruz. Dönüp duruyoruz Gemerek'in içinde. Şimdi herkes sokaklarda. Herkes durmuş beni seyrediyor. Yanlarından geçip atlıyorum duvarı. Halkta bana karşı hiçbir hareket yok. Bir kadın evinin kapısından az ötede beni seyreden kocasına sesleniyor:

"Herif! Gel çorbanı iç. Soğuyacak; yine gider seyredersin!"

Çocuklar, ben ateş ettikçe alkışlıyorlar. Kiminin elinde ayçiçekleri; hem beni izliyor, hem ayçiçeği yiyorlar. Bir buçuk saat kadar sürüyor

bu kovalamaca. Bir ara, üstüne hoparlör bağlanmış bir taksi çıkıyor ortaya. Hoparlörden acımasız bir ses şunları söylüyor Gemerek'lilere:

"Ben Belediye Başkanınız! Komünist Deniz Gezmiş Gemerek'te. Silahı olan silahını alsın, av tüfeği olan av tüfeğini. Silahı olmayan da taşla sopayla saldıracak. Herkes hazırlansın! Yakalayacağız onu!"

Gidiyor. Halkta bu uyarıya karşı hiçbir kıpırtı olmuyor. Kaçıp izimi kaybettiriyorum. Artık jandarmalar da yok ardımda. Dolaşıyorum. Bir elimde otomatik; kayışından omzuma asmışım. Gerekirse rahatça kullanacağım. Bir elim boşta. Gerekli olabilir bu elim. Bir çocuğa yaklaşıyorum; on sekiz, on dokuz yaşlarında.

"Bana Belediye Başkanı'nın evini göster" diyorum.

"Peki Deniz Ağabey!" diyor, "Göstereyim."

Çok rahat. Çok sakin. Üstelik kendisine soru sormuş olmamdan da çok hoşnut. Hani, yardım etmiş olmanın sevinci içinde bir yabancıya yol falan gösterirler ya bu çocuk da öylesine mutlu bir rahatlık içinde davranıyor. Düşüyor önüme, yürüyoruz. Bir evin önünde duruyoruz.

"Burası Ağabey" diyor.

Gemerek Belediye Başkanı'nın evi. Az önce beni halka linç ettirmek için hoparlörle çağrıda bulunan acımasız başkanın evi. Tanışacağız. Bir omuz atıyorum kapıya, giriyorum içeri. Belediye Başkanı evinde, sofada, masanın başında bir şeyler atıştırmakta. Beni öyle birdenbire evinin içinde karşısında görünce, yerlere atıyor kendini ayaklarıma kapanıyor utanmadan.

"Ben bir şey etmedim, ben bir şey etmedim" diye yalvarıp duruyor.

Bir odadan karısı, iki küçük çocuğuyla çıkıyor. Kadın şaşkın. Bir yandan da o başlıyor:

"Bunlara acı, bu yavrulara acı!..."

"Allah belanızı versin!" deyip atıyorum kendimi dışarı. [*Tam da Deniz'e yakışan bir yufka yüreklilik, insani bir acıma duygusu.*]

Karlı yollara düşüyorum yine. Gemerek'in dışına çıkıyorum. Tarlalardan yürüyorum. Ondan sonra o çukur hikâyesi oldu işte. Son düştüğüm pusu. Yakalandığım. Tarlada. Bir çukurun içinde. Tarla vıcık vıcık çamur. Karlı çamur. Aralıksız yağmur yağıyor. Sulusepken. Parkamın başlığını başıma çekiyorum. Ellerim üşüyor. Eldivenlerimi, bir yerlerde, silahımı daha rahat kullanayım diye atmışım. Eldiven de yok. Hava buz gibi.

"Söz Sırası Mavzer Arkadaşta. Şimdi O Konuşacak"

Bir çukurdayım. Şu içinde bulunduğumuz hücre kadar bir çukur. Ayağa kalkınca yüksekliği göğsüme geliyor. Çepeçevre sarılmışım. Bütün arabaların farları çukurun üzerinde. Jeep'lerin üzerine A-4'leri kurmuşlar. Sağıma soluma yağmur gibi mermi yağıyor. Mermiler saplandığı yerden çamurları savuruyor havaya. Farların aydınlığında,

yağan sulusepkeni renklendiriyor havaya savrulan çamurlar. Çukurun dibine arkaüstü çökmüşüm. Bir torbanın dibinde gibiyim. U harfi gibiyim: Ayağa kalksam, başım çukurun dışında kalacak. Mermilerden korunmak için ya çömelmek ya da böyle çukurun dibine arkaüstü çökmek zorundayım. Çukurun dibi kar.

Yattığım yerden yukarıları seyrediyorum, çukurun apaydınlık üstünü. Sanki donanma fişekleri patlıyor tepemde. Korkunç güzel bir renk cümbüşü. "Cıvvv" diye giriyor çamura mermiler, çamuru savurup dağıtıyor havaya. Farların aydınlattığı sulusepkenle birlikte üstüme başıma sanki renk renk koca bir dünya yağıyor. Çok güzel bir görüntüydü. Yarım saat, bir saat kadar sürdü bu. Mermim çok az. Bir süre sonra bitecek. Daha önce düştüğüm pusularda çok mermi yakmıştım. Yusuf'u ararken, düştüğüm iki pusudan sıyrılmaya çalışırken mermilerin çoğunu yakmıştım. Ara sıra doğrulup başımı yavaşça çıkarıyorum boşluktan bir el ateş ediyorum. Nereye? Boşluğa. Öldürmek için ateş etmiyorum. Zaten göremiyorum ki. Her yanda güneş gibi yanan farlar. Güneşlerin ortasındayım. Gecenin içinde, yağmurun altında ve güneşlerin ortasındayım, tam ortasında. Ve rastgele yakıyorum mermiyi. Aklıma ilk gelen, Mayakovski'nin şu dizeleri oluyor:

"Susun artık konuşmacılar
Siz savdınız sıranızı...
Söz sırası mavzer arkadaşta
Şimdi o konuşacak"

Bu dizeleri geçiriyorum aklımdan ve doğrulup bir mermi daha yakıyorum. Sonra sinip yine bekliyorum çukurun dibinde. Neler geçmiyor aklımdan. İşte orada ölümü de düşündüm. Ölüm pek ürkütücü gelmiyor insana. Yine de ölümü kabul edemiyorsun. Kesin bu. O ara bilimi falan düşünüyorsun. İki yüzyıl üç yüzyıl sonrasını düşünüyorsun. Bilimin insanlığa getireceği şeyleri. İçinde bulunduğun durum anlamsız geliyor sana, saçma geliyor.

Ionesco'nun oyunları gibi bir şey. Yaşaman gerektiğini kavrıyorsun. Bilim almış başını giderken, karşındaki bir yığın insanın ne kadar küçük şeylerle, küçük ve yanlış şeylerle uğraştığını düşünüp acınıyorsun. İçerliyorsun. Hem de ne adına? Kim adına? İnsanlığın geleceğini ve senin o günleri göremeyeceğini düşünüyorsun. Müthiş hüzün veriyor bu sana. Bir yanda eşsiz güzellikte bir gelecek, bir yanda bütün o güzellikleri göremeyeceğin duygusu. Nasılsa öleceğim diye düşünmeye başlıyorsun. Oysa mermi vardı yanımda daha. Azalmıştı ama vardı. Birazdan bir bomba savuracaklar üzerime, çukurun içine parçalanıp gideceğim, diyordum. Ölüp gideceksin. İlk anda ölmeyi istemiyordum, hiç istemiyordum; yani birdenbire. Belki yaralanmayı, rahat ve yavaş bir ölümü belki.

"Bir Devrimci Nasıl Ölmesi Gerekiyorsa Öyle Ölmeli"

Sonra, dünyanın dört bir yanında ölen bir sürü yurtseveri, devrimciyi düşünüyorsun ve bir ara rahat bir ölümü düşünmüş olmaktan utanır gibi oluyorsun. "Bir devrimci nasıl ölmesi gerekiyorsa öyle ölmeli", diyorsun. Doğrusu da bu. Ve daha önce hiç aklıma gelmeyen birtakım anılar geçiyordu gözlerimin önünden. Bir film gibi ve çok hızlı geçiyordu. Örneğin, çocukluk günlerim geliyor gözlerimin önüne. Çocukluğum. Bahçeli bir evimiz vardı. Çiçeklerle doluydu bahçemiz. O çiçeklerin arasında oynayışım...

Sonra ansızın bir sevgili. Çok buruk bir duyguydu bu. Sevgili'nin gülüşü, oturuşu, düşünüşü. Kesin ve çok net görüntüler bunlar. Anlık ama kesin ve net görüntüler. Renkli bir film gibi. Sevgili'nin o anda belki de evinde oluşu, sıcacık bir odada oluşu, belki de neşeli oluşu, gülüyor oluşu. Ve bütün bu hatırlananlara karşı, yaşayanlara karşı içinde küçük de olsa bir kıskançlık. Daha bir sürü görüntü: Üniversite günleri, Beyazıt Alanı, Beyazıt'ın ara sokakları, polisle çatışmalar, öbür arkadaşlar. Sonra, hani gazetelerde sosyete dedikoduları çıkar ya, onlar geliyor aklıma, o haberlerdeki kişiler. Ve ansızın, ölmemek, yaşamak ve savaşmak isteği yine. Bunlar yeniden kabarıveriyor, büyüyor içinde. Düşman bildiklerinle savaşmak, onlarla mücadele etmek isteği.

Sonra ölen arkadaşlarım geldi aklıma. Daha çok da Taylan'ı hatırladım orada. Sonra Filistin'deki çocukları. Ansızın çok gülünç bir şey de geliyordu aklıma. Ve en önemlisi, kantinlerde, Siyasal Bilgiler Fakültesi kantininde filan "halk savaşı" üzerine tartışanları, sıcacık çaylarını içerek tartışanları, mangalda kül bırakmayanları geçirdim kafamdan o an; garip bir öfkeyle.

Gülünç geliyor bütün bunlar sana; alabildiğine hüzünleniyorsun. Müthiş canın sıkılıyor. Çok kısa süreler içinde bunları geçiriyorsun kafandan bir bir ve dört bir yanın sarılmış. Çukurdasın. Elli altmış metre kadar ötendeler. Tam bir çemberin ortasındasın.

Arada silah sesleri kesiliyor ve: "Teslim ol!" sesi duyuluyor.

"Yürek Garip Bir Değer Kazanıyor Orada"

Başımı yavaşça çukurdan çıkarıp, sesin geldiği yöne bir kurşun sıkıyorum, yine siniyorum çukurun dibine. Çukurun çeperinde çalılar var, dibinde kar. Birkaç mermim kalmış. Son mermiyi kendin için saklamak istiyorsun. Gerekirse vuracaksın kendini. Son mermiyi kendine sıkacaksın ellerine düşmemek için. Bunu düşünürken, gariptir ama ölüm korkusu yok. En küçük bir çekinme yok. Namluyu çevireceksin kendine, basacaksın tetiğe, tamam. Çok rahat bu. Namluyu şakağına dayayacaksın ya da ağzına. Kurşunu yüreğine sıkmak. İçin elvermiyor buna. Yüreğine kıyamıyorsun. Yürek, garip bir değer kazanıyor orada.

Kendi kendime orada, namluyu ağzıma sokup öleceğimi, acı duymayacağımı, böylece kurtulacağımı falan da düşünüyordum.

Ama bir de bunun, işin kolayına kaçmak olduğu geliyor aklına. Vazgeçiyorsun. İki mermim kalmıştı. Mermiler tükenince çukurdan çıkmayı düşündüm. Başım dik çıkacağım. Vururlarsa vuracaklar. Başım dik gideceğim ölüme. Ama ya vurmazlarsa? O zaman yakalayıp işkence falan yapacaklar sana. İşkence, yine de kolay geliyor. Bir gün boyunca sürerse dayanabilirsin. Onun acısı nasıl olsa geçer. Zaman nasıl olsa akıp geçecek, işkencenin acıları da nasıl olsa bir süre sonra silinecek, kalmayacak diye düşünüyorsun. On beş gün önce işkence görseydim, şimdiye çoktan geçmiş olacaktı, unutmuş olacaktım. Bunları düşündüm orada. Kararlıydım. Dayanacaktım işkenceye. Konuşturamayacaklardı beni, çözülmeyecektim. Kesin kararlıydım bu konuda. Silahımı attım birden. O ara ateş de kesilmişti:

"Çıkıyorum!" diye bağırdım.

Çıktım. Ateş eden olmadı. Parkamın başlığını sıyırıp geriye attım. Başım dik. Bir elim cebimde, boş tabancamda. Boş, ama olsun. Umursamaz bir hava takındım. Oysa her an bir mermi bekliyorum, her an bir mermi gelip bir yerime saplanacak diye bekliyorum; ha geldi ha gelecek diye. Elim, cebimdeki tabancayı sımsıkı tutuyor. Halka teslim edilebilirim. Boş tabanca o zaman gerekli olabilir. Linç falan geçiyor aklımdan. Sımsıkı sarılmışım tabancama.

"Dur!" falan diyorlar. Bir yığın şey söylüyorlar. Artık duymuyorum söylenenleri, anlamıyorum. Biliyorum, görüyorum, seziyorum: Bütün namlular üzerime çevrili. Her namlunun ucunda ben varım.

Müthiş ürpertici bir şey, ama müthiş de gurur verici bir şey. Kum gibi asker kaynıyor çevrede. Tarladan yola iniyorum. Gemerek'e giden yol. Gemerek yönünde yürüyorum. Hâlâ her an bir kurşun bekliyor bedenim. Etimle kemiğimle bekliyorum.

"Kayseri Emniyet Amiriyim!" diyor bir ses, "Seni teslim alıyorum!"

Tepkim büyük oluyor. Hiç tasarlamadığım bir tepki bu. Düşünmediğim, beklenmedik bir tepki. Elimi cebimden çıkarır gibi yapıyorum. Uzaklaşıveriyor. Yürüyorum. Bir albay çıkıyor yoluma. Yumuşak bir sesle,

"Teslim ol Deniz", diyor.

Tatlı bir ses. Belli ki radikal biri. Rahatlıyorum. Öyleyse yalnız değilim. Yanımda bizlere yakın biri var.

Bir arabaya binip yola koyuluyoruz.

Yakalandığımda saat gecenin 02:30'u falandı. Beni alıp doğruca Kayseri'ye götürdüler. Ellerim kelepçeli. İki yanımdaki iki iri adama kelepçelemişlerdi beni.

Yolda boyuna soruyorlar.

Konuşmuyorum.

Kayseri'ye varıyoruz.

Geceyarısı.

Yağ Donduran Beli Geçit Vermez

Sıvas'a yaklaşırken birdenbire motosikletin far camı yerinden çıkıp düşerek parçalandı. Hava kararmak üzereydi. Şehre girdiğimizde hemen motosiklet parçası satan bir dükkân aradık. Ancak bulduğumuz dükkânda aradığımız far camı yoktu. Saat de ilerlemiş olduğu için başka açık bir dükkân bulma şansımız yoktu.

Çaresiz bu şekilde yola devam etmek zorundaydık. Ancak önünde camı olmayan far, ışığı dağıtarak yolu görme imkânını ortadan kaldırıyordu. Camın reflektör etkisi olmayınca fardan çıkan ışık yola yayılarak görüş kabiliyetini tamamen ortadan kaldırıyordu.

Bu halde yola devam ettik. Gecenin ayazı ve karanlığı bastırdıkça yolculuk daha zor ve tehlikeli bir hal almaya başlamıştı. Hedefimiz Sivas'tan sonra Ulaş kasabası, oradan da Gürün ilçesiydi. Bir süre sonra iyice kör uçuşu yapmaya başladık. Yol kenarındaki ağaçlar, kayalar, dağılan ışık altında fantastik bir görüntüyle bir uzayıp bir kısalıyor, yolu iyice gözden kaybetmemize sebep oluyordu.

Böylece 50 kilometre kadar gittikten sonra önümüzde soluk ışıklarıyla birkaç bina göründü. Motoru bu binaların önünde durdurduğumuzda burasının bir demiryolu istasyonu olduğunu gördük. Binalardan birinin üzerinde "Tecer" yazılıydı.

Motoru park ederek istasyonun ışıklı penceresine doğru yürüdük. İçeride dört beş kişi harıl harıl yanan bir sobanın başındaydılar. Sivas'ın ayazında yarı yarıya donmuş olan vücutlarımızı ısıtmak için içeri girdik. Selamünaleyküm, aleykümselam faslından sonra, Ulaş üzerinden Gürün'e gitmek istediğimiz söyleyince içeridekilerden bir itiraz yükseldi. Ağız birliği etmişçesine "Ulaş'tan Gürün'e bu yoldan bu mevsimde gitmeniz mümkün değil, ilerdeki Yağ Donduran Beli geçit vermez" dediler hep bir ağızdan.

"Peki, ne yapalım, sabahı mı bekleyelim?" diye sorunca, "Sabahı da bekleseniz Yağ Donduran Beli'ni geçemezsiniz. Sizin esas gitmek istediğiniz yer neresi?" diye sordular. "Malatya'ya gitmek istiyoruz, esas hedefimiz orası" diye cevap verdik. Bunun üzerine oradakilerden istasyon görevlisi olduğu anlaşılan biri,

"Hah tamam işte! Bu işin kolayı var. Tam zamanında gelmişsiniz. Sabaha karşı saat 03:00'de buradan geçecek olan eksprese binerseniz sizi sabah erkenden Malatya'ya bırakır."

"Motosiklet ne olacak peki?" diye sorduğumuzda, "O da kolay! Ekspresin ilk vagonu posta vagonudur. Oraya atarsınız, o da sizinle birlikte gider Malatya'ya kadar." Bu fikir Sinan'a da bana da mantıklı gelmişti. Gecenin karanlığında önümüzü dahi doğru dürüst görmeden böyle buz tutmuş yollarda maceraya atılmanın hiç gereği yoktu.

Biletlerimizi alarak ekspresin gelmesini beklemeye başladık.

Saat 03:00'ü az geçe beklediğimiz tren geldi. Bu istasyonda ancak birkaç dakika durduğundan, istasyondaki adamların da yardımıyla motosikleti posta vagonuna attık öncelikle. Sonra da tren hareket etmeye başladığında son anda atlayarak posta vagonunun hemen arkasındaki pulman koltuklu vagona yerleştik. Oturduğumuz koltuklar o anda bizim için kuştüyü yataklardan daha konforluydu. Yaklaşık 30 saattir uykusuz ve bitkindik ikimiz de. Kondüktöre Malatya'da bizi uyandırmasını tembihledikten sonra ikimiz de deliksiz bir uykuya daldık.

"Biraz Durun, Size Yolu Gösteririz"

Göz açıp kapayana kadar geçen iki saatin sonunda kondüktör dürterek bizi uyandırdı. O olmasaydı uyanmamız mümkün değildi. "Kalkın!" dedi, "Malatya İstasyonu'ndayız. Daha motosikletinizi indireceksiniz."

Uyku sersemliğiyle gözlerimizi ovuşturarak kalkıp Malatya'nın ayazında indik trenden. Hemen önümüzdeki posta vagonundan motosikleti, gene trendeki görevlilerin yardımıyla indirdik. Saat 05:00'e geliyordu.

Sinan'ın Akabe silahının bulunduğu çantayı motosikletin bagajına sıkıca bağladık. Gideceğimiz yolu Sinan biliyordu ama emin olmak için peronda bulunan bir kişiye *Akçadağ Öğretmen Okulu*'nun yolunu sorduk. Gideceğimiz *Teslim Töre*'nin köyü *Gölpınar*, Akçadağ ilçesinin dışındaki bu Yatılı Öğretmen Okulu'nun çok yakınındaydı. Okulun hemen yanında da bir istasyon bulunuyordu.

Bizim yolu sorduğumuz kişi, garip bir şekilde heyecanlı heyecanlı "Siz biraz bekleyin. Birazdan size yolu gösteririm"

diyerek acele adımlarla istasyon binasına doğru yürüyünce biz bu durumdan kuşkulandık. Daha fazla oyalanmadan motora atlayarak yola çıktık.

Sonradan yaptığımız değerlendirmeye göre, istasyonda muhtemelen sivil polis olan bu kişi, on-on iki saat kadar önce motosikletle Şarkışla'ya giden Yusuf'un orada, Deniz'in ise Gemerek'te yakalandıklarını bildiği için, Malatya İstasyonu'na yine bir motosikletle inen iki yabancıdan şüphelenmişti ve bizi birkaç dakika daha orada tutabilmek için oyalamaya çalışmıştı.

Motorla Akçadağ'a doğru yola çıktığımızda kar başladı. Bereket versin asfaltın üzerinde kar birikmemişti. Kaymamak için dikkatli bir şekilde motoru sürerek yaklaşık yarım saat sonra Akçadağ İstasyonu'na ulaştık. Gölpınar Köyü Akçadağ Tren İstasyonundan 1 km kadar uzaktaydı. Ancak buradan sonraki köy yolu öylesine çamurluydu ki, buraya motoru sürersek çamura saplanıp kalacağımız kesindi. Bunun üzerine motordan inerek çantamızı aldık ve yokuş aşağı Teslim Töre'nin köyüne doğru yürümeye başladık. O sırada İstasyonda görevli olan kırmızı şapkalı memur da bize bu yolu motorla geçemeyeceğimizi söyleyerek köyü tarif ediyordu.

THKO'nun Dağ Kadrosuna Kavuşuyoruz

Çamurlu yolda hızlı adımlarda yürüyerek, saat altıya beş on dakika kala *Teslim Töre*'nin evine ulaştık. Kapıyı birkaç defa çaldıktan sonra açıldı. İlk sorduğumuz şey Deniz'le Yusuf'un gelip gelmedikleri oldu. Yok! Hayır, gelmemişlerdi. Nasıl olurdu? Bizden dört beş saat önce çıkmışlardı yola Sarıkaya kasabasından.

Evin geniş odalarından birinde THKO'nun dağ kadrosu vardı. Yaklaşık 8-10 kişiydiler. Çoğu bizim gelişimizle birlikte uyanmışlardı. İçlerinde *Atilla Keskin*, *Tuncer Sümer*, *Kadir Manga* da vardı. Uyku tulumlarını topluyor, çantalarına yerleştiriyorlardı.

Deniz'le Yusuf'un o zamana kadar gelmemiş olması hepimizi derin bir kaygıya itmişti. O sırada Atilla Keskin çantasından çıkardığı küçük bir transistörlü radyoyu açtı. Açar açmaz da haber spikerinin sesi duyuldu. O yıllarda sabah ana haber bülteni 07:30 veriliyordu. Saat 06:00'da ise günün önemli haberleri bir cümleyle özetleniyordu:

Sayın dinleyicilerimiz saat 06:00. Haber özetlerini veriyoruz. Dün akşam uzun zamandır aranan anarşistlerden Yusuf Aslan yaralı, Deniz Gezmiş sağ olarak yakalanmışlardır. Ayrıntılı haberleri saat 07:30'da ana haber bültenimizde vereceğiz.

Haber özetleri odanın ortasına bir bomba gibi düşmüştü. Bu beklenmeyen kara haber hepimizi şoke etmişti. Birkaç dakika kimse konuşmadı. İlk konuşan Sinan oldu:

Derhal burayı terk etmeliyiz. Biz buraya gelene kadar birçok kişiyle karşılaştık. Deniz'le Yusuf'un motosikletle seyahat ediyorken çatışmaya girerek yakalanmalarından sonra, motosikletle aynı bölgede dolaşan iki kişinin şüpheyi çekmemesi imkânsız. Özellikle de Malatya İstasyonu'nda yol sorduğumuz kişinin şüpheli hareketleri ve heyecanla gar binasına koşarak gitmesi, Deniz'lerin yakalanmasından haberi olduğunu ve bizden şüphelendiğini gösterir. Bu kişiye Akçadağ yolunu sorduğumuz için nereye gittiğimizi de biliyorlar şimdi. Bu nedenle buraya gelmeleri an meselesidir. Tayfur, sen de Akçadağ İstasyonunda bırakmış olduğumuz motosikleti derhal oradan uzaklaştır. Onu bir yere gizledikten sonra kararlaştıracağımız bir yerde buluşuruz.

Araziyi en iyi tanıyan *Tuncer Sümer* ve *Kadir Manga*'ydı. Kadir'in benimle gelmesi, Tuncer'in de diğerlerine rehberlik etmesi kararlaştırıldı. Herkes hızlı bir şekilde çantalarını toplamaya, silahlarını görünmeyecek bir şekilde sarmaya başladı.

Ben de Kadir Manga'yla çıktım. Hızlı bir yürüyüşle, bir saat kadar önce motosikleti bırakmış olduğumuz Akçadağ İstasyonu'na geldik. İstasyona ulaştığımızda, sabah bize köyün yolunu gösteren kırmızı şapkalı istasyon görevlisinin heyecanlı tavırları dikkatimizi çekti. Öyle görünüyordu ki gelişimizden polisi haberdar etmişti.

Hiçbir şey söylemeden motosiklete atladık ve anayola çıkarak güneye, *Gölbaşı* istikametine doğru sürdük. Amacımız bir müddet uzaklaştıktan sonra motoru bir yere saklayıp oradan yürüyerek diğer arkadaşlara katılmaktı. Birkaç kilometre gittikten sonra yol altındaki bir menfez motosikleti saklamak için bize uygun göründü. Yol zaten tenhaydı. Kimsenin bizi görmediğine emin olduğumuzda, motoru yoldan aşağı indirip menfeze soktuk. Yoldan geçen birinin görmesi imkânsızdı. Ancak menfeze yandan bakılırsa görülebiliyordu.

Motoru yeterince gizlediğimizi düşünerek oradan hızlı bir şekilde uzaklaştık. Tarlaların ve bahçelerin arasından yürüyorduk. Gölpınar Köyü uzaktan görünüyordu. *Henüz yürümeye başlayalı yarım saat kadar olmuşken, bir jandarma konvoyunun tozu dumana katarak köye girdiğini gördük.* Demek ki tam zamanında Teslim Töre'nin evini boşaltmış, motosikleti de tam zamanında uzaklaştırarak saklamıştık. Biraz daha gecikmiş olsaydık, jandarmayla burun buruna gelmek ve muhtemelen bir çatışmaya girmek kaçınılmazdı.

Kadir bölgeyi çok iyi tanıyordu. Hızlı adımlarla karşımızda siluet halinde uzanan dağlara doğru yürüyorduk. Hedefimiz dağların eteğindeki bir köylünün eviydi. Akşam hava kararana kadar diğer grup bizi orada bekleyecekti. O nedenle gecikmeden hedefe ulaşmamız gerekiyordu. Kadir bölgede uzunca bir zaman kalmış olmanın ve sürekli yürümenin vermiş olduğu alışkanlıkla tazı gibi yürüyordu. İki günün yorgunluğu iyiden iyiye kendini göstermeye başlamıştı bende. Kadir'in arkasından zor yetişiyordum.

Akşam karanlığı basarken hedefimiz olan eve ulaştık. Burası arkadaşlara yardım eden İsmail Aslan adında bir köylünün eviydi. İçeri girdiğimizde sabah ayrıldığımız arkadaşların hepsinin de orada olduğunu ve tekrar yola çıkmaya hazırlandıklarını gördük. Öyle ki, dinlenmek için hiç zamanımız yoktu. Ancak Kadir'le benim biraz bir şeyler yiyebilmemiz için kısa bir süre daha kalındı evde. Yufka ekmek ve peynirle açlığımızı bastırdıktan sonra bütün ekip tekrar yola çıkmaya hazırdık. Bu arada, evdeki bütün yufka ekmeklerini alarak birkaç arkadaşın çantalarına bölüştürdük. Gideceğimiz yerde bir lokma ekmeğin bile değeri paha biçilmezdi.

Dışarı çıktığımızda zifiri karanlık bir gece bastırmıştı. Gökte ne ay ne de yıldızlardan eser yoktu. İnsan birkaç metre ötesini bile zor seçiyordu bu karanlıkta. Grubun bu karanlık içinde dağılmasını önlemek için, bir ip en öndeki kişiyle en arkadaki arasında uzatıldı ve herkes bu ipi kendisine kılavuz belleyerek yürümeye başladı. Yol önce tatlı bir meyille daha sonra giderek dikleşen bir yokuşla bir vadiye girdi. Vadinin içi daha da karanlıktı. Yer yer karla örtülü zemin genellikle kayalık, zaman zaman da çamurluydu. Duraksamadan yürüyorduk. Konuşmak, gürültü çıkarmak yasaktı. Ben geride kalan 48 saatin yorgunluğuyla

neredeyse uyurgezer gibiydim. Zaman zaman gözlerim kapanıyordu. Sağ elimle tuttuğum ip olmasa yürüyüş kolundan kopup ayrılmam işten bile değildi. Yürüyüşümüz sırasında yalnızca bir iki kez kısa bir duraklama yaparak soluklandık. Beni bıraksalar soluklanmak için durduğumuz bu yerlerde bir kayanın dibine kıvrılarak deliksiz bir uykuya dalabilirdim.

Güvercinlik Mağarası – Dağ Kadrosunun İlk Durağı

Saatlerce süren bu yürüyüş sonunda durduk. Önde giden birkaç kişi hedefimize ulaştığımızı söylediler. Bunun üzerine yürüyüş kolu vadinin tabanından ayrılarak sol yamaca tırmanmaya başladık. Burası iyice dikti. Zaman zaman dört ayak tırmanmak gerekiyordu. Yaklaşık yüz metre kadar tırmandıktan sonra karanlıkta belli belirsiz seçilen bir mağaranın ağzına geldik. Hedefimiz burasıydı: *Güvercinlik Mağarası*.

Güvercinlik Mağarası kuzey-güney istikametinde uzanan vadinin batı yamacında, vadi tabanından yaklaşık 100 m kadar yukarıdaydı. Oraya ulaştığımızda sabah olmak üzereydi. Herkes çok yorulmuştu. Kendisine kuru bir yer bulan sırt çantasını atıp yere çöktü. Mağaranın içi sırılsıklam ıslaktı. Eriyen karlar mağaranın tavanından şıpır şıpır akıyor, toprak zemini çamur deryasına dönüştürüyordu. Boylu boyunca uzanacak kadar bile kuru bir yer yoktu. Epeyce arandıktan sonra kuru bir kaya parçasının üzerine oturup sırtımı mağaranın duvarına yasladım. Yaslanır yaslanmaz da uykuya daldım. Son üç günün yorgunluğu bir dakika bile ayakta duracak takat bırakmamıştı bende.

Gün boyu, mağaraya yerleşmeye çalışan arkadaşların sesleri arasında uyur uyanık bu son derece rahatsız pozisyonda dinlenmeye çalıştım.

Benim görevim Sinan'ı buraya kadar getirdikten sonra bitiyordu. Dağda kalmak gibi bir hedefim yoktu. Bu konuda bir karar alınmamıştı. Zaten ben de buna hazırlıklı değildim. Ayrıca birisinin Ankara'ya dönüp *Hüseyin İnan*'a durumu bildirmesi gerekiyordu. Bu nedenle, benim burada fazla kalmamın bir anlamı yoktu.

Ancak Deniz'le Yusuf'un yakalandığı andan itibaren benim ismim de arananlar listesine girmişti. Çünkü kullandıkları motosiklet benim üstüme kayıtlıydı. Onun için kendi kimliğimle

seyahat etmem mümkün değildi. Yollarda sık sık yapılan aramalardan geçebilmek için ayrı bir kimliğe ihtiyacım vardı. O sırada mağarada olan dağ kadrosunun içinde o güne kadar hiç deşifre olmamış bazı arkadaşlar vardı. Bunlardan *Metin Güngörmüş*'ün hüviyetini almam kararlaştırıldı. Metin'in, defter şeklindeki çok sayfalı nüfus cüzdanını aldım. Kendi nüfus cüzdanımdan söktüğüm fotoğrafımı Metin'inkiyle değiştirdim. Resmin üzerindeki lastik damga zaten büyük ölçüde silinmiş ve okunamaz haldeydi. Uzman olmayan bir kişinin, resmin değiştirildiğini anlaması zordu.

Gün içinde bir ara, su kaynağının olduğu vadinin doğu yamacına tırmandım. Bunun için önce vadinin tabanına inmek, sonra da karşı yamaca tırmanmak gerekiyordu. Su almak için oldukça meşakkatli bir yol. Karşı yamaca tırmandığımda, ayaklarımın altında uzanan Malatya Ovası'na hayretle bakakaldım. İçinde bulunduğum ortam aydaki bir uzay üssü gibi yalın ve çıplak kayalardan ibaretti. Uçsuz bucaksız uzanan Malatya Ovası'nın uzak bir köşesinde şehir hayal meyal görülüyordu. Gece olsaydı şehrin ışıklarını görmek mutlaka mümkün olacaktı. Bulunduğum bu ay yüzeyine benzeyen yerden Malatya ve medeniyet ne kadar da uzakta görünüyordu. İki ayrı dünya idi sanki.

O gece yola çıkmam kararlaştırıldı. Daha fazla kalmamın bir anlamı yoktu. Beni *Mehmet Nakipoğlu* Akçadağ-Malatya yoluna kadar götürecek, ondan sona başımın çaresine bakacaktım.

Gün arkadaşların mağaraya yerleşme çalışmasıyla geçti. Hepimiz kurt gibi acıkmıştık. Erzak dağıtma işi *Atilla Keskin*'e verilmişti. Atilla, büyük bir cimrilikle hepimize küçük bir parça yufka ekmek, iki adet de yaprak sarması vermişti. Bir sarma konservesinden çıkan altı adet sarmayı üç kişiye bölüştürüyordu. Bu kadarcık bir şeyle kimsenin doyması mümkün değildi, ama Atilla'yı ikna etmek de bir o kadar imkânsızdı. Ben ertesi gün medeniyete kavuşup istediğim bir lokantada istediğim kadar yemek yeme imkânına sahip olacaktım elbette ama dağda kalacak olanlar günlerce, haftalarca, aylarca bu yavan ekmeğe talim edeceklerdi. Düşünmesi bile zordu.

"Vurulmuşum Dağların Kuytuluk Bir Boğazında"

Akşama doğru arkadaşlarla teker teker vedalaştım. Bir ara *Sinan*, mağaranın önündeki kayanın üzerine oturup günbatımına karşı *Ahmed Arif*'in o meşhur "Otuzüç Kurşun" şiirini okudu insanın içine işleyen o tok davudi sesiyle. Her mısra insanın yüreğine saplanan bir ok gibi dağlıyordu yüreklerimizi. Hele o;

Vurulmuşum
Dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım
Kanlı, upuzun[15]

kıtasına gelince, boğazıma bir yumruk gelip tıkandı sanki. Gözlerim doldu. Söyleyecek bir şey bulamadım. Bundan sonraki kaçaklığım süresinde ben de Ahmet Arif'in bu şiirini defalarca okuyarak belleğime kazıdım.

Hava kararıktan sonra arkadaşlara son bir kez veda edip, *Mehmet Nakipoğlu* ile birlikte yola çıktık. Önce dağlık araziden sonra çamurlu köy yollarından geçiyorduk. Belli bir yerden sonra solumuzdaki bir sulama kanalını takip ederek uzanıyordu yolumuz. Son günlerin yorgunluğuyla ayaklarımı neredeyse sürüyerek Mehmet'i takip ediyordum. Mehmet ise inadına hızlı yürüyor, beni bıraktıktan sonra hava iyice aydınlanmadan geri döneceği için neredeyse koşar adımla gidiyordu. Hayatımın herhalde en uzun ve yorucu yürüyüşü bu olmuştu diyebilirim açıkça.

Hava henüz aydınlanmadan Akçadağ-Malatya yoluna çıktık. Bundan sonra tek başımaydım. Mehmet'le vedalaştık ve o enerjisinden hiçbir şey kaybetmemiş olarak aynı hızla geriye, dağa doğru yürümeye başladı. Yol kenarındaki bir taşın üzerine oturdum ve geçecek bir vasıtayı beklemeye başladım.

"Devleti Soysalardı Suç Bile Sayılmazdı ki Zaten"

Uzun süre beklememe gerek kalmadan bir minibüs göründü. Tamamen dolu olmasına rağmen önümde durdu. Ayakta benim gibi birkaç yolcu daha vardı. Akçadağ'dan ve çevre köylerden Malatya'ya çalışmaya gidenleri mesaiye yetiştiriyordu.

15. Ahmed Arif, *Hasretinden Prangalar Eskittim*, Bilgi Yayınevi, 1968. (y.h.n.)

Deniz ve Yusuf'un Şarkışla'da yakalanmalarının üstünden henüz iki gün geçmişti. Motosikletli iki kişinin Akçadağ İstasyonu'na geldiği, sonrasında da motoru terk ederek kayıplara karıştıkları, bölgede yaşayan hemen herkes tarafından öğrenilmişti. Onun için herkes çevrede gördükleri yabancılara kuşkuyla bakıyordu.

Öğrenci görünümümü kamufle etmek ve kendime kasabalı bir görüntü vermek için gözlüklerimi çıkarmış, sırtıma ucuz bir kumaş ceket giymiş, başıma da bir kasket takmıştım.

Bereket versin minibüsteki yolcular kendi havalarındaydı. İçlerinden birkaçı Deniz'lerin yakalanışı üzerine konuşuyordu. "Deniz Gezmiş'in arkadaşları Gölpınar'dan Teslim'in evine gelmişler" dedi bir tanesi. Diğeri onu tasdik ederek "Ama şimdi nerede oldukları bilinmiyor. Jandarma ânında basmış Teslim'in evini ama kimseyi bulamamış" diye tamamladı sözü.

"Deniz'leri idamla yargılayacakmış Sıkıyönetim" dedi biri.

"Suçları neymiş ki idamla yargılasınlar?" dedi öteki.

"Banka soymuşlar, Amerikalı'ları kaçırmışlar."

"Banka soymanın cezası idam mı olurmuş? Adam mı öldürmüşler ki? Hem kaçırdıkları Amerikalı'ları da kıllarına zarar vermeden serbest bırakmışlar."

"Öyle deme. Banka soymak adam öldürmekten daha büyük bir suç kimilerine göre."

"O nasıl oluyor öyle? Bizim köyde ağanın oğlu adam öldürdü, toplam beş sene yatıp çıktı geçenlerde."

"Oğlum! Devletin kasasından bir kâğıt almak bile adam öldürmekten daha büyük suç."

"O zaman, o kâğıdı almak için mangal gibi yürek gerekiyor desene."

"Aynen öyle. Sonunda ip olduğunu bile bile."

"İyi de bunlar devleti soymamışlar ki, bankanın parasını almışlar."

"Devleti soysalardı suç bile sayılmazdı ki zaten. Hergün okumuyor musun gazetelerde devletin nasıl soyulup soğana çevrildiğini?"

"Devlet malı deniz, yemeyen domuz, yani."

"Aynen öyle. Ama bunların soydukları bankadaki para devlete değil, kalantorlara ait. Onların parasını almak daha büyük bir suç..."

Konuşmalar bu minvalde uzayıp giderken minibüsümüz Malatya'ya varmıştı bile.

Minibüsten iner inmez şehirlerarası otobüs terminalini sordum. Çok uzak değildi. Ankara'ya sefer yapan firmaların yazıhanelerine gittim doğrudan. Gün içinde hareket eden hiç otobüs yoktu. İlk otobüs akşam saat 20:00'de idi. Ertesi sabah Ankara'ya ulaşacak şekilde ayarlamışlardı kalkış saatlerini.

"Ben Thko'nun Kumandanı Değil, Neferiyim"

Akşama kadar dikkati çekmeden bir yerlerde vakit geçirmem gerekiyordu. Birkaç tane gazete aldıktan sonra sırayla kahvehaneleri dolaşmaya başladım. Her birinde birkaç saat vakit geçirerek akşamı ettim. Gazetelerde Deniz'in büyük boy fotoğrafları ve İçişleri Bakanı Nahit Menteşeoğlu ile konuşmaları vardı:[16]

- Bakan Menteşeoğlu: "İşte bu pejmürde kılıklı adam, THKO'nun kumandanı imiş!"
- Deniz Gezmiş: "Beğenemedin mi?"
- Bakan Menteşeoğlu: "İyi bakın kılığına, kıyafetine, suratına..."
- Deniz Gezmiş: "Ben THKO'nun kumandanı değil, neferiyim."
- Bakan Menteşeoğlu: "Nereye gidiyordunuz?"
- Deniz Gezmiş: "Devrime."
- Bakan Menteşeoğlu (Eliyle duvardaki haritada Sivas'ı işaret ederek): "Devrim o tarafta mı?"
- Deniz Gezmiş: "Senin kafan basmaz bu işlere. Devrimin o tarafı, bu tarafı yoktur. Her taraftan gelir."
- Bakan Menteşeoğlu: "Türkiye'de bir tek ordu vardır. O da şanlı Türk ordusu'dur!"
- Deniz Gezmiş: "Onun için muhtırayı verir vermez hepiniz istifa ettiniz!"
- Bakan Menteşeoğlu (sinirle): "Götürün bunu!"

Nihayet saat 20:00 olunca otobüsümüz hareket etti. Günlerin yorgunluğuyla hemen uykuya daldım. Otobüsümüz Ankara'ya kadar yolda dört kere durduruldu ve kimlik kontrolü yapıldı. Her

16. 18 Mart 1971, *Hürriyet, Milliyet, Akşam* gazeteleri. (y.h.n.)

seferinde *Metin Güngörmüş*'ten aldığım kimliği göstererek bu kontrolleri sorunsuz olarak atlattım. Sonunda Ankara'daydım.

"Bizler Boynumuzda İple Dolaşıyoruz..."

İki gün sonra *Hüseyin İnan*'la buluşup ona, Sinan ve diğer arkadaşların yerini söyleyecek ve kendisini almak için kimin geleceğini bildirecektim. Buluşma yerimiz olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrenci Yurdu'nu bildirmişti Hüseyin. Polislerin cirit attığı bu yerde buluşmak bana çok riskli görünse de, "Herhalde Hüseyin'in bir bildiği vardır" diye düşündüm.

Kararlaştırılan saatte yurdun bir odasına çıktım. Birkaç dakika sonra Hüseyin geldi. Kapıdaki polis denetiminden nasıl geçtiğini sorduğumda, "Kapıdan değil bacadan girdim. Yurdun arka cephesindeki pencerelerden girip çıkıyorum kimsenin ruhu duymadan" diye cevap verdi.

Hüseyin'e Sinan ve diğer arkadaşların Akçadağ'daki Güvercinlik Mağarası'nda olduklarını, kendisini oraya götürmek üzere beni Akçadağ yoluna kadar indiren *Mehmet Nakipoğlu*'nun geleceğini söyledim.

Konuşmamız sırasında, Hüseyin'in söylediği bir cümleyi bugün bile unutmuyorum: "Bizler boynumuzda iple dolaşıyoruz Tayfur. Bu mücadelenin sonunda ölüm olduğunu bilerek bu yola çıktık!..." dedi Hüseyin.

Kendisiyle kucaklaşıp ayrıldıktan sonra Hüseyin'i ancak bir yıl sonra Mamak Askeri Cezaevi'nde görebildim. Aynı burada söylediği gibi, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'e idam hükmünü vermişti Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi.

14
Motosiklet Eğitimi

Ankara'da kaldığım süre içinde fazla dışarıya çıkmıyordum. Hele tanındığım semtlere hiç gitmiyordum. O günlerde henüz deşifre olmamış olan ablamın Ayrancı semtindeki evinde kalıyordum.

Haftanın belli günlerinde THKO ekibinden bazı arkadaşlarla görüşüyorduk. Her buluşmada bir sonrakinin yeri ve zamanını kararlaştırıyorduk. Bu görüşmeler genellikle *Atilla Keskin* ve *Seyfi Alkan*'la oluyordu.

Birgün Seyfi, bir motosiklet edindiklerini, bir süre sonra bununla İstanbul'a gideceğimizi söyledi. Yalnız bir sorun vardı. Motosikletin ruhsatı ve plakası yoktu. Bunların çıkartılabilmesi için Emniyet Müdürlüğü'ne müracaat edilmesi gerekliydi. Ben de dahil bütün arkadaşlar aranıyor olduğumuz için bu işi yapacak başka birini bulmamız gerekiyordu.

Ablamın o zamanki eşi Erhan, "Basın Yayın Komünü" adı verilen küçük bir grup içindeydi. Dolayısıyla evlerine bu gruptan devrimci arkadaşlar sık sık geliyorlardı. O günlerde eve gelenlerin arasında *Ertan Günçiner* de vardı. Bir gün Ertan'la sohbet ederken onun bu konuda yardımcı olup olamayacağını sordum. O sıralar arananlar listesinde adı olmadığı için kabul etti. Yalnız bir koşulu vardı. Motosiklet kullanmayı ona öğretecektim. Bu anlaşma ikimizin de işine geliyordu.

Motosiklete plaka temin edilebilmesi için gazeteye bir kayıp ilanı verilmesi gerektiğini, daha sonra da bu ilanı veren kişinin gazetenin bir örneğiyle birlikte Emniyet'e gidip bir dilekçe vermesi durumunda, yetkili bir plaka atölyesinden soğuk damgalı

plakanın alınabileceğini biliyordum. Bunu Ertan'a izah ettiğimde kabul etti ve gazeteye kayıp ilanını verdi. Daha sonra Emniyet'e bir dilekçe ile başvurarak motorumuzun "kafadan atma" plakasını aldı. Birlikte plakayı motora taktık. Artık motor bir plakaya sahip olmuştu. Ruhsat işini de elimdeki benim eski motora ait olan ruhsat üzerinde isim ve plaka değişikliği yaparak hallettik.

Ardından sıra Ertan'a verdiğim sözün yerine getirilmesine geldi. Motoru Atatürk Orman Çiftliği'nin neredeyse hiç araç geçmeyen kenar yollarından birine çektik ve "kurs"a başladık. Kısa bir teorik anlatımdan sonra pratiğe geçtik. Ertan motoru çalıştırdı ve yavaş yavaş yola koyulduk. Ancak daha kısa bir mesafe almıştık ki arkadan gelen bir trafik aracı bizi durdurdu. Araçtan inen polisler Ertan'a yönelerek ehliyet ve ruhsat sordu. Tabii ki Ertan'da ikisi de yoktu. Polislere ahbapça bir tavırla motor kullanmayı yeni öğrendiğini, dolayısıyla da ehliyeti olmadığı için kenar yolları seçerek "alıştırma" yaptığını anlatmaya çalışırken yanımıza bu kez bir özel otomobil yanaştı. Otomobil'in içinde iki-üç adam vardı. Onlardan biri otomobilden indi ve elindeki fotoğraf makinesiyle birkaç poz fotoğrafımızı çekti. Daha sonra tek kelime etmeden tekrar otomobile bindi ve gitti.

Hepimiz şaşırmıştık. Konuştuğumuz polis bize "Bu adamlar kim?" diye sordu. Biz de "Bilmiyoruz" dedik. Gerçekten de bilmiyorduk ve sonra da öğrenemedik. Bunun üzerine polisin tavrı değişti. "Bu iş biraz karışık, arabaya binin gidiyoruz" dedi. Biz polis aracında, bizim "kaçak" motor ise üzerinde onu kullanan polisle arkamızda olmak üzere Emniyet'in Kurtuluş'taki Trafik Bürosuna kadar geldik. Orada bizi bir komiserin karşısına çıkardılar. Polisler komisere olanları anlatınca onun da kafası karıştı. Nerede oturduğumuzu sordu. Ertan daha önceleri Siyasal Yurdu'nda kalıyordu ancak son zamanlarda yurtlara baskınlar nedeniyle "sempatizanların" evlerinde kalmaya başlamıştı. Dolayısıyla açık bir adresi yoktu. Ben de aynı durumdaydım. Zaten arandığım için belli bir adres verebilecek durumda da değildim. Motorun sahibi olarak Ertan göründüğü için, sorulara da öncelikle o muhatap oluyordu. Ertan işi biraz da şansa bırakarak Cebeci'de oturan bir akrabasının adresini verdi. Benim ise verecek bir adresim yoktu; bunun üzerine "Ben de orada kalıyorum" dedim. Bunun üzerine komiser, "Bunları Cebeci Karakolu'na götürün. Adli bir olay olabilir, orada gerekli

araştırmayı yapsınlar!" dedi. Bunun üzerine Cebeci Karakolu'na "nakledildik".

Cebeci Karakolu'na gittiğimizde yine bir komiserin önüne çıkarıldık. Aynı öyküyü bir kez de orada anlattık. Bu komiserin de kafası karıştı. Bizi getiren polisler fotoğraflarımızın çekildiği bölümü anlatmadan bizi teslim edip gittikleri için "Yahu her ehliyetsiz motor kullanan karakola mı getirilir. Zaten motoru parka çekmişler. Yarın mahkemeye çıkacaksınız cezasını ödeyip motoru alacaksınız. Burada boşu boşuna nezarette kalmayın. Akrabanız size kefil oluyorsa gidin evinizde yatın" dedi... Ama tam bu sırada komiserin genç yardımcısı devreye girdi: "Komiserim bunları buraya göndermelerinin bir nedeni vardır. Öğrenci olayları oluyor, bunlar aranan şahıslar olabilir. Üstelik bakın ikisi de aynı adresi veriyor" diye söze başladı. Bunları anlatırken el kol hareketleri yapıyordu ve o hareketli anlatım sırasında komiserin önündeki çay bardağını adamın üzerine devirdi. Bunun üzerine komiser de öfkelendi ve "Sen benim işime karışma!" diyerek adamı uzaklaştırdı. Sonra da bir bekçi çağırıp verdiğimiz adresi bir kâğıda yazarak, "Git bu adreste oturan adamı buraya getir" dedi.

Bir süre sonra Ertan'ın akrabası yanında bekçiyle birlikte çıkageldi. Komiser, Ertan'ı göstererek "Bunu tanıyor musun, tanıyorsan kefil olur musun?" diye sordu. O da "Tanıyorum kefil olurum" diye cevap verdi. Ardından beni göstererek, "Bak bu da senin evinde kalıyormuş ona da kefil oluyor musun?" deyince bizim Ertan'ın akrabası bocaladı ama sonunda "Akraba hatırı" üstün geldi, "Ona da oluyorum" dedi.

Böylece imzaları attık ve Cebeci Karakolu'ndan çıktık. Çıkmadan önce bize bir evrak verdiler. O evrakta ertesi gün bizim davanın hangi mahkemede hangi saatte görüleceği yazıyordu. Tabii başlangıçta mahkemeye gitme düşüncemiz yoktu. Çünkü arkamızdan polisin biri merak edip şu motorun siciline bir bakalım dese o plakalı bir motorun trafikte kaydının olmadığı hemen ortaya çıkar, sonuçta biz de kendi ayağımızla tekrar "kafese" girmiş olurduk. Ama gece olay üzerine konuştukça motoru bırakıp gitme düşüncesi ilk baştaki çekiciliğini kaybetti. O kadar emek vermiştik! Tehlikeyi göze almaya karar verdik. "Biz gözaltındayken bakmadıklarına göre bizden sonra da bakmamışlardır. Gidip motoru alalım" dedik.

Ertesi gün mahkemeye çıktık. Hâkim hemen bizi az bir para cezasına çarptırdı ve elimize bir belge verdi. O belge ile Kurtuluş'taki park yerine gittik ve park parasını ödeyerek motoru geri aldık.

12 Mart Paradoksu

Kendini üniversite mücadelesi ile sınırlamayan '68 kuşağı devrimci gençliği, işçilere ve köylülere destek olarak onlara bilinç götürme görevini de üstlenmişti. Eğer dünyayı değiştirmek istiyorsan, başka bir dünyanın mümkün ve hatta daha iyi olduğuna inanıyorsan, harekete geçmek zorundasın. Oturup bekleyemezsin. Olayın içine girmek gerekir. *Risk almak, senin için önemli olan şeylerden fedakârlık yapmak gerekir.*

1961 Anayasası, Türkiye'nin görüp göreceği en ilerici, en demokrat, en özgürlükçü Anayasa'dır. Bunun bilincinde olan ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü (SFK) üyeleri olarak bu Anayasayı küçük bir kitapçık olarak olarak bastırmış, gittiğimiz köylere ve fabrikalara dağıtarak insanlara bu *Anayasa*'nın kendilerine ne gibi haklar sağladığını anlatmaya çalışmıştık. Gömlek cebine sığacak ebatta, beyaz kapaklı bu kitapçık birçok köy ve fabrikada konuşmalarımızda bize rehber oluyordu.

1961 Anayasası ile getirilen yeni kavramlardan biri de, *sosyal devlet* kavramıydı. Anayasa, sosyal devlet anlayışının sağlanabilmesi için ekonomik ve sosyal hayatın, adalete, tam çalışma temeline ve genel olarak insanlık haysiyetine ve şerefine yaraşır bir yaşayış düzenine ulaşılması amacına göre düzenlenmesini, kültürel ve ekonomik kalkınmanın, demokratik araçlarla gerçekleştirilmesini, kalkınmanın bir plan içinde yürütülmesini ve kişilerin sosyal güvenliğe kavuşturulmasını öngörmüştü.

1961 Anayasası, temel hak ve özgürlükler alanında geniş bir düzenlemeye gitmiş, temel hak ve özgürlükleri, sosyal ve iktisadi haklar, kişi hakları, siyasal haklar olmak üzere üç kümede, ortak kuralları da genel hükümler adı altında toplamıştır. 1961 Anayasası'nın getirdiği sisteme göre, temel hak ve özgürlüklerin hangi hallerde sınırlandırılabileceği yine Anayasa ile belirtilmiştir. Bu sınırlamanın, ancak yasa ile olacağı, özgürlüklerin özüne dokunulmayacağı, yasalar önünde eşitlik ilkesine ters düşen düzenlemelere gidilemeyeceği öngörülmüştür. İşçilere ve kamu

görevlilerine *sendika kurma hakkı, toplu sözleşme ve grev hakkı, herkese önceden izin almaksızın dernek kurma hakkı* tanınmıştır.

Örneğin madde *37'de,* "Devlet, topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır" *denilmektedir.*

Gittiğimiz köylerde ve fabrikalarda, Anayasa'nın kendilerine tanıdığı hakları anlattığımızda, insanlar önce inanmıyor sonra bastırmış olduğumuz kitapçıktan okuyunca hayrete düşüyorlardı.

Ben de motosikletimle bu Anayasa kitapçıklarını defalarca çuvallarla köylere taşımıştım. Yozgat'ın ilçesi Yerköy'ün *Kayadibi* Köyü'ne ve Ankara'nın Nallıhan ilçesinin *Nallıdere* Köyü'ne bu Anayasa kitapçıklarını taşımıştım.

Kayadibi Köyü'ne gidişimiz sırasında bir keresinde jandarma bizi çevirmiş, bildiri ve pankart götürdüğümüz iddiasıyla bizi gözaltına almaya kalkışmıştı. Çuvallardan bildiri yerine *Anayasa* kitapçıkları çıkınca çok şaşırmışlar ve bizi serbest bırakmışlardı. Oysa o *Anayasa* kitapçıklarının içindekiler, en keskin bildirilerden bile daha etkili oluyordu topraksız köylüler üzerinde.

İşin ilginç ve acı yanı, bizim bu *Anayasa* kitapçıklarını dağıttığımız günlerden 1-2 sene sonra 12 Mart 1971 muhtırasıyla gelen askerî cunta, bizleri Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 146. Maddesi'nden, yani bu Anayasa'yı tebdil, tağyir ve ilgaya cebren teşebbüs etmekten[17] yargılamış, Deniz, Yusuf ve Hüseyin'i bu suçtan idama mahkûm etmişti.

Benim de yargılandığım İstanbul THKO Davası'nın yargıcı *Hâkim Albay Remzi Şirin*'i anmadan geçemeyeceğim. Kendisi Cumhuriyet'in aydınlanmacı kuşağının dürüst, laik, insan haklarına inanan, Atatürkçü bir temsilcisiydi. Yargıç gibi yargıçtı yani. Kendisini tanıyanlara, "İstanbul'da yargıçlar var!" dedirtecek kadar namuslu bir yargıç. Kendisi, bizlerin TCK'nun 146. Maddesi'nden cezalandırılmamızı kabul etmemişti. "Bu gençlerin elindeki imkânlarla T.C. Anayasası'nı cebren değiştirmeleri mümkün değildir. Onlar TCK'nun başka maddelerine göre yargılanmalıdırlar" diyerek hükmünü bu yönde vermişti. Oysa faşist cunta kelle almaya kararlıydı. Bunun için de bizimki gibi davalarda, örgüt liderlerinin 146/1. maddeden idamla, örgüte

17. Tebdil: Değiştirmek, Tağyir: Başkalaştırmak, İlga: Kaldırmak, Cebren: Zorla, Teşebbüs Etmek: Girişimde bulunmak.

yardım ve yataklık yapanlarınsa 146/3. Maddeden 5-15 yıl ağır hapisle cezalandırılmalarını istiyordu.

Remzi Şirin'in başkanlığını yaptığı İstanbul 1 No.lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi, Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün'ün ve de Nihat Erim Hükümeti'nin bütün baskılarına rağmen hükmünü 146. Madde'den değil, TCK'nun başka maddelerinden vermişti. Bu durum Ankara'da, General Ali Elverdi'nin başkanlığını yaptığı, Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde yargılanmakta olan Deniz ve arkadaşlarının Ekim 1971 de almış olduğu 18 idam cezasını kadük (değersiz) hale getiriyordu. Bu kabul edilemezdi. Böyle bir karar emsal gösterilirse Yargıtay 146. Madde'den verilen bu idam cezalarını bozmak zorunda kalabilirdi.

İşte bu nedenle, Remzi Şirin'in vermiş olduğu kararı, İstanbul Sıkıyönetim Komutanı ve inanmış bir faşist olan *General Faik Türün*, bizzat kendisi temyiz ederek alelacele Askeri Yargıtay'a göndermişti. Talimatla hareket eden Askeri Yargıtay da derhal bu kararı bozmuş, yargılamanın 146. Madde'ye göre yapılması için dosyayı mahkemeye geri göndermişti. Tabii o arada Remzi Şirin emekliye sevk edilmiş, davamıza başka bir Askeri Hâkim atanmıştı. Bu Hâkim'in görevi, cezamızı 146. Madde'ye göre vererek, Ankara'daki THKO Davası'ndan yargılanan Deniz, Yusuf ve Hüseyin'in idamına giden yolu açmaktı. Nitekim böyle de oldu. Remzi Şirin'in TCK'nun farklı maddelerine göre bizlere vermiş olduğu hüküm bozulmuş, hepimiz 146. Madde'den hüküm giymiştik.

Eylemlere bilfiil karışan arkadaşlara 146/1. Madde'den önce idam, sonra hafifletilerek müebbet cezası, bana ve benim gibi silahlı eylemlere katılmamış olanlara da 146/3. Maddeden 5-15 yıl arası cezalar verilmişti. Benim nasibime 5 yıl düşmüştü.

İşte böyle... Kadere bakın ki, birkaç yıl önce çuval çuval köylere taşıdığımız aynı "Anayasa'yı" şimdi de, "Tebdil, tağyir ve ilgaya cebren teşebbüs etmek" yani "İhlal etmek" suçundan cezalandırılıyorduk. İşte bu nedenle ben buna "12 Mart Paradoksu" diyorum.

15
İstanbul Yolculuğu

Mayıs ortalarında *Seyfi Alkan* artık İstanbul'a gitme zamanımızın geldiğini söyledi. Hazırlıklarımızı yapıp kararlaştırdığımız gün yola çıktık. Gerede'ye gelince yoldan saparak *Karabük*'e uğrayıp Seyfi'nin tanıdığı bir işçiyi evinde ziyaret ettik. Bu arkadaş, ayrılırken Seyfi'ye bir de tabanca verdi. Ortalığın toz duman olduğu bu günlerde silah bir güvence gibi görünüyordu gözümüze.

İstanbul'a geldiğimizde doğruca Zeytinburnu semtindeki bir gecekonduya gittik. Kiralık olan bu evde akarsu bile yoktu. Musluklu bir tenekede yıkıyorduk elimizi yüzümüzü. Ertesi gün *Aksaray* semtinde merkezi yerdeki *Kilim Pastanesi*'nde bazı arkadaşlarla buluştuk. İçlerinde *Öner Gürcan* da vardı. 1962'deki *Talat Aydemir*'in darbe girişimi sırasında onunla birlikte hareket eden *Süvari Binbaşı Fethi Gürcan*'ın oğlu. Babası bu başarısız darbe girişimi nedeniyle TCK'nun 146/1. Maddesi uyarınca idama mahkûm edilmişti. Oğulları Ömer de, Öner de devrimci saflardaydılar ve THKO'ya yakın duruyorlardı. Öner'i yıllar önce, Ömer'i de geçtiğimiz yıl içinde kaybettik. İkisi de devrime yürekten inanmış yiğit insanlardı.

Zehir Hafiye Usulü "Top Secret" Bir Buluşma

Kilim Pastanesi'ndeki buluşmada, ertesi gün bazı arkadaşlarla buluşacağımız söylendi. Buluşma senaryosunu kim organize etti bilmiyorum ama tam zehir hafiye usulü bir buluşmaydı. Bunu düşünen arkadaş her kimse, çok fazla polisiye romanı okumuş olmalıydı. Kumkapı'ya gidilecek ve bir sandal kiralanacaktı.

Denize açıldıktan sonra bir başka sandal bizimkine yanaşacaktı. İki sandaldakiler arasında birtakım evrak ve para alışverişi olacaktı. Sanki koskoca İstanbul'da başka yer kalmamış gibi, denizin ortasında bu buluşma fikri doğrusu Sherlock Holmes romanlarını aratmayacak kabilindendi.

Her neyse, biz dört kişi Kumkapı sahilinden bir sandal kiralayarak denize açıldık. Kürekleri ağır ağır çekerek oyalanırken içinde dört kişi olan bir başka sandal bize yanaştı. Bordo bordoya geldiğimiz sandaldakilerden birini tanıyordum. ODTÜ'de bizim bölümde Havacı Askerî Öğrenci olan *Zeki Gümüşel*'di. Diğerlerini tanımıyordum. İçlerinde ufak tefek, takım elbiseli, kravatlı biri vardı, daha sonra adının *Cemil Tatlıbal* olduğunu öğrenmiştim. Bizim sandalda da benden başka yine ODTÜ'de bizim bölümde Bahriyeli Askerî Öğrenci olan *Hasan Ataol* vardı.

Sandallar birbirine bordolamışken beş on dakika konuşuldu ve arada birtakım evrak değiş tokuş edildi. Tam ayrılacağımız sırada alışverişi yapan arkadaşlar son bir kez bir şeyi birbirlerine uzatmaya çalıştılar. Ancak bu sırada sandallar birbirlerinden uzaklaşmakta olduğundan diğer sandaldaki arkadaş bordodan denize doğru iyice eğilince, bir anda ne olduğunu anlamadan sandalları alabora oluverdi. Sandal kendi etrafında bir tur atarak tekrar yüzer pozisyona geçti. Tabii ki içi tamamen su dolu olarak...

Suya dökülen arkadaşlar can havliyle bizim sandala tutununca bu sefer bizim sandal da tehlikeye girdi. Neyse ki tehlikenin farkına varan arkadaşlar sandalımıza fazla asılmadan tutunmayı becerebildiler. Suya düşenleri dikkatlice teker teker bizim sandala çektik. Zaten ceviz kabuğu gibi minicik bir tekne olan sandalımız istiab haddini aşarak bordosuna kadar suya batmıştı. Sahile döndüğümüzde sandalcıya ne söyleyeceğimizi düşünürken, suya düşenlerden Cemil, absürd bir fikir attı ortaya: "Arkadaşlar sandal nasıl olsa batmadı. Her ne kadar içi suyla dolu olsa da suyun üstünde yüzüyor. Ben bunu sahile kadar götürürüm" diyerek itirazlarımıza rağmen içi suyla dolu olan sandalın içine atladı. Oturduğu yerde neredeyse göğüs hizasına kadar suya gömülü olarak küreklere asılmaya başladı. Tabii kürekler hem ileri hem de geri hareketlerini suyun içinde yaptığı için sandalı ileri iten bir kuvvet uygulamak mümkün olmuyor, dolayısıyla sandal yerinden kımıldamıyordu. Ancak Cemil inatla kürek

çekmeye devam ediyor, sandalı hareket ettirebilmek için bütün gücünü kullanıyordu.

Gülmemek için kendimi zor tutuyordum. Düşünebiliyor musunuz; denizin ortasında içi su dolu bir sandal ve bu sandalın içinde göğsüne kadar suya batmış oturan takım elbiseli ve kravatlı bir adam büyük bir ciddiyetle kürek çekiyor ve sandal olduğu yerden kımıldamıyor? Bir süre kendimi tuttuktan sonra makaraları koyuverdim. Diğer arkadaşlar da sanki beni bekliyormuşlar gibi hepsi bir ağızdan kahkahayı patlattılar. Bugün bile o manzarayı gözümün önüne getirdikçe gülmekten kendimi alıkoyamıyorum. Bizim "Top secret" zehir hafiye buluşması da böylece fiyaskoyla neticelenmiş oluyordu.

Sonunda sandalın bu yöntemle bir yere gitmeyeceğine aklı kesen Cemil de bu işten ümidini kesip bizim sandala intikal etti. Sekiz kişiyle istiab haddini aşan sandalımızı son derece dikkatli bir şekilde kürek çekerek sahilde sandalı kiraladığımız yerin epeyce uzağında bir yere baştankara ettik ve sandalcıya görünmeden oradan uzaklaştık. Islanmış olan arkadaşlar paçalarından sular akarak yürürken herkes bize tuhaf tuhaf bakıyordu. Aksaray civarında bulduğumuz bir hamama girip arkadaşların giysilerini külhanın olduğu kazan dairesinde sererek kurutma işini de bu şekilde hallettik.

Gerçek Hüviyette Yanlış Doğum Tarihi

Zeytinburnu'nda kaldığımız ev hem çok küçük hem de pek uygun değildi. Yeni bir ev tutmak da kolay değildi. Sıkıyönetim tüm mahalle muhtarlarını uyarmış, mahallelerinde kiralanan tüm evleri bildirme zorunluluğu getirmişti. Ayrıca Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bildirilerinde hep övgüyle söz edilen "Sayın Muhbir Vatandaşlar", uçan kuştan bile şüphelenip önüne geleni "Anarşisttir!" diye ihbar ediyorlardı. Halkımızın bu muhbirlik işini ne kadar sevdiğini o zaman hayretle gözlemlemiştim. Hele bir de Devlet'in televizyonlarında, radyolarında, gazetelerde, "sayın muhbir vatandaş"a övgüler düzülmesi, ruhlarında zaten muhbirlik olan bu insanları alabildiğine motive ediyordu. Durum öyle bir hal almıştı ki, kız babaları kızlarının erkek arkadaşını; ev sahipleri evinden çıkarmak istediği kiracısını; dükkân sahipleri dükkânının yakınında satış yapmaya çalışan

seyyar satıcıyı; öğrenciler kendisine düşük not veren öğretmenini "Anarşist" diye ihbar etmekte neredeyse birbiriyle yarışıyordu. "Sayın Muhbir Vatandaş", ülkenin en muteber insanıydı artık. Bu durumu görünce Osmanlı'nın son yıllarında Abdülhamid'in 33 yıllık istibdatı dönemindeki jurnalci bolluğunun hiç de şaşılacak bir şey olmadığını, halkımızın karakterinde bunun zaten var olduğunu anlamıştım.

Bu nedenle, ev tutmakla uğraşmak yerine geçici bir süre kalmak için Küçükçekmece Cennet Mahallesi'ndeki bir kamping yerinde çadır kurmaya karar verdik. Zaten plana göre İstanbul'da fazla kalmayacaktım. On beş günlüğüne anlaştığımız kamp sahibinin de yardımıyla bir çadır kurduk. Çadırda bizim sandal kahramanı *Cemil Tatlıbal* ile birlikte kalıyorduk. Kendisi çok matrak bir arkadaştı. Her olaydan bir espri bahanesi çıkarmayı iyi bilir, başından geçen maceralarını anlatırken bizi gülmekten kırar geçirirdi.

Cihan Alptekin'le biz yakalandıktan sonra çadırımız baskın yiyince yakalanan Cemil'i Küçükçekmece Jandarma Karakolu'na götürmüşler. Hüviyetine baktıklarında 30 yaşında olduğunu görmüşler. Oysa Cemil ufak tefek bünyesiyle çok daha genç görünüyordu. Hani, "Bodur tavuk her dem piliç görünür" misali.

Bunun üzerine jandarma komutanı, "Ulan! Her şeyi iyi yapmışsın, dört dörtlük sahte hüviyetini de hazırlamışsın ama bu nasıl bir kerizliktir ki, doğum tarihini yanlış yazmışsın. Sen hiç otuz yaşında olabilir misin be adam! Söyle bakalım gerçek kimliğin nedir?" diyerek Cemil'in üzerine geldiğinde, onun "Vallahi ben Cemil Tatlıbal'ım ve de gerçekten otuz yaşındayım. Hüviyetim sahte falan değil" demesine aldırmadan, "Sen git onu külahımıza anlat" diyerek yatırmışlar falakaya. Sabaha kadar "Ben Cemil Tatlıbal'ım" diye bağıran Cemil'e, "Yemezler! Söyle bakalım kimsin?" diyerek bir araba sopa atmışlar. Sabaha karşı artık Cemil'e Cemil olmadığını kabul ettiremeyeceklerini anlayınca, falakayı kesmişler.

Tam da o sırada mesleğini sormuşlar. Cevap olarak Cemil, "Ben Sosyal Antropolog'um" diye yanıtlayınca kıyamet yeniden kopmuş. "Lan sen bizle dalga mı geçiyorsun? Sana mesleğini soruyoruz, sen tutmuş bizimle sosyal antilopum diye kafa buluyorsun. Yok, bari sosyal öküzüm ya da sosyal geyiğim deseydin. Adam gibi söyle işini, yoksa biz seni öttürmeyi biliriz!..."

Cemil'e tekrar falakanın yolu görünmüş tabii. Bunun üzerine Cemil tutmuş Antropolog'un ne demek olduğunu, hatta böyle bir bölümün Ankara Dil Tarih-Coğrafya Fakültesinde bulunduğunu, kendisinin de oradan mezun oluğunu yarım saate yakın anlatmış adamlara. Sonunda Antropolog'un antilop(!) olmadığını anlayan jandarmalar bu sefer de "Sosyal" kelimesine takmışlar. "Ulan bu işin de mi sosyali çıkmış? Her bir boka sosyalliği karıştırmışsınız zaten. Oğlum kafanıza sokun artık: Bu Devlet'te sosyal-mosyal, sosyalist-mosyalist olamaz! Sen şimdi Savcı'da ifade verirken sakın sosyalim falan deme. Yalnızca antilop, pardon o neydi antrolog mu? Hani neyse o işte, ondan olduğunu söylersin. Yoksa Savcı sosyal olduğunu anlarsa 141-142'den sana on beş yılı çakar otomatikman" diyerek bir de Cemil'e kıyak yapmışlar ifadesini imzalatırken.

O günlerde bu gibi olaylar "Vaka-i adiyeden"di...

Askeri cezaevinde yatarken birgün, ne solla ne de sağla alakası olmayan bir vatandaşın üzerinde *Metin Toker*'in *Orakla Çekiç Arasında Kalanlar*[18] adlı kitabı yakalandığı için tutup getirmişlerdi koğuşumuza "Komünisttir!" diyerek. Polise bu kitabın *antikomünist* olduğunu anlatmaya çalışan adamcağıza "Bu işin bir de anti'si mi çıktı? Komünist Komünisttir, antisi de bir mantisi de!" diyerek içeri atıvermişlerdi.

Bu vatandaş aramızda kaldığı birkaç hafta içinde yaşadığımız komün hayatını görüp, tahliye olurken Komünist değilse bile *Komünizm Sempatizanı* olarak çıkmıştı cezaevinden.

Bir seferinde de, koğuşlarda yapılan arama sırasında İTÜ İnşaat Mühendisliği Bölümü'nde okuyan bir arkadaşın yatağının altında *Dinamik Mukavemet* kitabını bulduklarında "Mukavemet ha! Hem de Dinamik. İdareye isyan mı çıkaracaksınız lan?" diyerek kitaba el koymuşlardı.

18. Metin Toker, *Orakla Çekiç Arasında Kalanlar 1*, Akis Yayınları, 1973. (y.h.n.)

16
Cihan Alptekin'le Tanışmamız

Cihan, Küçükçekmece'ye hiç de uzak olmayan *Florya*'da kiraladıkları koru içinde müstakil bir evde kalıyordu. Kendisini *T*üccar Ali Bey olarak tanıtmış, kalp rahatsızlığından dolayı birkaç aylığına hava değişimi için İstanbul'a geldiğini söylemişti ev sahibine. Ev sahibi emekli bir komiser olup o da bitişik evde oturmaktaydı. *Gülay Özdeş* (Ünüvar) ve *Türkan Sabuncu* da aynı evde, biri eşi, diğeri baldızı görünümünde kalmaktaydılar.

O günlerde Sıkıyönetim Komutanlığı sık sık genel arama yapıyor, *Fırtına-1*, *Fırtına-2*, *Balyoz Harekâtı* diye adlandırılan bu genel aramalarda, 24 saat sokağa çıkma yasağı ilan edilip tüm evler ve işyerleri didik didik aranıyordu.

Bunlardan birinde ev sahibine; "Nasıl olsa bütün gün evdeyiz. Sen bize katıl bir çilingir sofrası kuralım şuracıkta. Udunu da al hep birlikte çalalım söyleyelim. Başka türlü geçmek bilmez saatler" diyerek sabahtan itibaren "Oturak âlemini" kurmuşlar. Komiser amca gerçekten de usta bir udi imiş meğerse. Birlikte Kürdili Hicazkâr makamından girip Rast makamından çıkmışlar.

Sazın ve sohbetin en koyu zamanında kapı çalınmış. "Ben bakarım" diye kapıya seğirten komiser amca karşısında polisleri görünce, "Destur deyin bakalım! Ben Emekli Başkomiser falanca. Ne işiniz var bakayım kapımda?" diye afralanmış biraz da duble duble yuvarladığı aslansütünün etkisiyle. Polisler, karşılarında böyle babalanan birini görünce onlar da ağırdan almış, "Biz şöyle bir kimlik kontrolü yapıp gidecektik" deyince bu sefer komiser amcamız İsmail Hakkı Bey, "Sen kim oluyor da arama yapacaksın? Anarşistleri başka yerde ara" dedikten sonra, "Yoo

öyle bırakmam sizi. Siz de bizim saz âlemine katılacaksınız. Ben öyle kapısına geleni kapıdan çevirecek adama benziyor muyum hiç?" diyerek, polislerin itirazlarına rağmen hepsini içeri buyur edip önlerine de birer duble rakıyı sürüvermiş. Zaten sabahtan beri canı burnunda o evden bu eve koşturup gezen jandarmalar da "İstemem ama yan cebime koy" diyerek iştirak etmişler âleme. Bir saat kadar oturup kurtlarını döktükten sonra ayrılırken Cihan'ı kucaklayıp geçmiş olsun dileklerini defalarca tekrarlayarak çıkıp gitmişler. Bu komiser amcamız, daha sonra Mahkemeye tanık olarak çağırıldığında Cihan'a hâlâ "Ali Bey!" diye hitap ediyor, "Hiçbir kötülüğünü görmedim, mert adamdı" diyerek Cihan'ı aklıyordu.[19]

İstanbul cunta döneminin en sıcak günlerini yaşıyor. Sokağa çıkma yasakları, ev ev, kapı kapı aramalar, baskınlar, derken İstanbul'un altı üstüne getiriliyor. Başbakan Nihat Erim "1961 Anayasası Türkiye için bir lükstür" diyor, buna karşı çıkan Anayasa Profesörleri'ni tam da 19 Mayıs 1971'de tutuklattırıyordu. Teyakkuz durumu var, Ordu'da ve Polis'te. Her taraf tutulmuş. Amacımız Cihan Alptekin'i İstanbul'dan çıkarıp Sinan'larla buluşmak üzere Anadolu'ya götürmek. Ancak İstanbul'dan çıkmak öyle kolay değil. Her yerde çevirme var. Cihan'ı, bütün polis teşkilatı tanıyor geçmişteki öğrenci olaylarından. O zamanlar daha Boğaz Köprüsü yok. Boğazdan karşıya geçiş vapur ve feribotlarla yapılıyor. Onların da giriş çıkışlarında sıkı bir polis kontrolü var.

31 Mayıs günü İstanbul'dan ayrılmaya karar veriyoruz. Bir gün önce yani 30 Mayıs günü *Mahir Çayan*'la *Hüseyin Cevahir* Maltepe'de bir evde kuşatılmışlar. Teslim olmamak için, *Dinçer Erkan* ismindeki bir Topçu Binbaşı'nın tesadüfen girdikleri evinde, 15-16 yaşındaki kızı *Sibel Erkan*'ı rehin almışlardı.[20]

Yalnız Mahir Çayan'la Hüseyin Cevahir'in kuşatıldıkları o ev değil, tüm Anadolu yakası kuşatma altındaydı. Sokak başları tutulmuş. Her yerde kimlik kontrolleri var. Vapurla karşıya geçip oradan Anadolu'ya gitmek son derece riskli öyle bir günde.

Bu yüzden Anadolu'ya Tekirdağ-Çanakkale üzerinden gitmek

19. Gülay Ünüvar da anılarında bu durumu anlatıyor: *Adsız Kahramanlar, Gülay Ünüvar (Özdeş) Kitabı*, Ahmet Tuncer Sümer, Ayrıntı Yayınları, 2018, s. 98.
20. Binbaşı Dinçer Erkan'la yıllar sonra yollarımız tamamen bambaşka bir ortamda kesişmişti. Aşağıdaki bölümlerde bundan söz edeceğim.

daha az riskli görünüyor. 31 Mayıs sabahı Florya'da Cihan'ın kaldığı evden hareket ediyoruz. Fazla eşyamız yok.

Dikkatliyiz. Trafik kurallarına uyuyoruz. Hız yapmıyoruz. Aman, bir "Muhbir Vatandaş"a denk gelmeyelim diye çok dikkatliyiz...

Gene de nasıl olduysa bir otobüs şoförünün dikkatini çekmişiz. Hiç farkında değilim. Sollayıp geçtik mi, ne yaptık? Nasıl oldu da dikkatini çektik bilmiyorum. Sayın Muhbir şoförümüz, yemeyip içmeyip Tekirdağ'a gelir gelmez Emniyet Müdürlüğü'ne çekmiş otobüsü. "Yolda şüpheli bir motosiklet var!" diyerek ihbar etmiş bizi.

Tekirdağ'a 10-15 kilometre kala ceketimin kolundan içeri giren bir arı kolumu sokunca, motosikleti bir kenara çekip durmuştuk. Genellikle arı sokmasına karşı alerjik olan vücudum hemen tepki vermiş, sol kolum dirseğime kadar davul gibi şişmişti. Biz arıyla uğraşırken bu arada Chevrolet Impala marka bir polis aracı siren çalarak geldi önümüzde durdu. Ruhsat, kimlik şöyle bir baktılar, "Bizimle geleceksiniz, hakkınızda ihbar var! Peşimizden sürün motosikleti" dediler.

Yapılabilecek bir şey yoktu. Elimizde sahte kimliklerimiz var. Polisin tavrına bakarsak, yapılan ihbarı çok da önemsemedikleri anlaşılıyor. Zaten öyle olmasa, "Peşimizden gelin" demezler, doğrudan doğruya bizi gözaltına alıp araçlarına bindirirlerdi.

Polis otosunu takip ederek gittik Tekirdağ Emniyet Müdürlüğü'ne. "Kimsiniz? Nereden geliyorsunuz? Nereye gidiyorsunuz?" Hiçbir olağanüstülük yok. Evrakta eksiklik yok. Telaşımız yok. Söylediklerimiz birbiriyle tutarlı. Arananlardan olduğumuza dair ne kanıt var, ne de öyle bir renk veriyoruz.

Sonra kimliklerimizi aldılar, "Siz burada bekleyin" dediler. Kimliklerimiz sahte ama öyle aman aman bir çalışma yapılmış değil üzerinde. Ankara'daki *Yol Su Elektrik* (*YSE*) İşçileri *Sendikası'na ait Teknisyen kimlik kartları* var üzerimizde. Ancak kimliklerde yazılı isimler uydurma. Gerçek kişilerin isimleri yazılı değil kimliklerde. Bir şekilde kimlik kartlarının verildiği Ankara YSE'ye sorarlarsa "Bu insanlar sizde çalışıyorlar mı?" diye, her an her şey ortaya çıkabilir.

Bir süre sonra Emniyet Müdürü'nün bir üst kattaki odasına çıkarılıyoruz. Gayet serinkanlı bir şekilde ona da söylüyoruz YSE Teknisyeni olduğumuzu. Ege sahillerinde Ören'e tatil yapmaya

gittiğimizi anlatıyoruz. İnanmış görünüyor. Odasından çıkıyoruz. Merdivenlerden aşağı inmeye başlıyoruz. Özgürlüğümüze birkaç adım kalmış. Birazdan salıverileceğiz.

Merdivenin son basamaklarını inerken odasından çıkan Emniyet Müdürü, merdiven başından aşağıya doğru sesleniyor. "Bunların Ankara'ya teleksle kimliklerini bir sorun bakalım." Başımızdan aşağı sanki kaynar sular dökülüyor ama serinkanlılığımızı bozmuyoruz. Teleksle Ankara Emniyeti'ne, oradan da YSE'ye ulaşmaları ne kadar sürer? Cihan'la aramızda fısıldaşıyoruz. O âna kadar ne üstümüz ne de motosiklet aranmamış. Oysa Cihan'ın üzerindeki pantolon kemerinin iç tarafına tabanca mermileri dizilmiş, motosikletin selesinin altında ise bir tabanca var. Kimliklerimizi sorarken akıllarına gelip de üstbaş araması yaparlarsa zaten her şey ânında ortaya çıkacak.

Motorumuz da Emniyet Müdürlüğü'nün önünde. Girişin sağ tarafında bir pencerenin altına çekmişlerdi. Orada olduğunu biliyorum. Cihan'la fısıldaşarak ve işaretleşerek anlaştık. Sakin bir şekilde hareket ederek motosiklete ulaşıp ulaşamayacağımızı kestirmeye çalışıyoruz. Binanın önünde bir polis bekliyor ama onun içeride ne olup bittiğinden haberi yok. Sakin bir şekilde yanından geçip motora ulaşmamız mümkün. İş, aynı odada bulunduğumuz polisleri şüphelendirmeden odadan dışarıya çıkabilmekte. Henüz potansiyel bir suçlu olarak bakmıyorlar bize. Kimlikleri Ankara'ya teyid ettirilmeye çalışılan sıradan vatandaşlarız. Özel bir önlem alma gereği duymuyorlar bu nedenle kaçmamamız için.

"Tuvalete gidebilir miyiz" dedik odadaki polise. O da gayet normal bir şekilde "Koridorda sağ tarafta" diye cevap verdi. Şimdi iş sükûnetle odadan çıkıp tuvalet yerine motosikletimize kadar yürümeye kalıyor. Koridora çıkıyoruz. Orada da birkaç polis var ama bizimle ilgilenmiyorlar. Sakin bir şekilde dış kapıya yöneliyoruz. Her an için arkamızdan "Hop kardeşim nereye?" diyen bir ses duyacağımız tedirginliğiyle koşmamak için kendimizi zorlayarak sükûnetle kapının dışına çıkıyoruz. Bir basamak, bir basamak daha, bir daha. Yüreklerimiz güm güm atıyor. Arkamızdan seslenen yok. Motosikletimiz birkaç metre ötede. Binanın önünde bizi eskortunda getiren '63 İmpala polis otosu var. Bir de birkaç polis cipi. Kapı önündeki nöbetçi polis "Ne oluyor?" gibisinden bakıyor gözlerimize.

"Yanlış ihbar, yolumuza gidiyoruz" diyoruz sakin bir şekilde. Müdahale etmiyor.

Motora ulaşmamıza birkaç adım kalmış. Anahtarı cebimden çıkarıp motora takıyorum ve marş koluna ayağımla basarak motoru çalıştırıyorum. Motor büyük bir gürültüyle çalışıyor. O anda içeriden bağırışlar yükseliyor. "Kaçıyorlar tutun! Durdurun!" diye. O sırada ben çoktan motora binmişim. Cihan da arkaya atlıyor. Ok gibi fırlıyoruz Emniyet binasının önünden. Birkaç yüz metre uzaktaki kavşağa gelene kadar arkamızdan silahlar patlıyor. Birkaç mermi üstümüzden geçip gidiyor.

Emniyet'in önünden düz giden sahil yolunda gözden kaybolmak pek mümkün değil kısa sürede. Bu nedenle ilk kavşaktan sağa dönüyoruz. Arkamızdan siren sesleri yükseliyor. Belli ki Emniyet'in önünde park etmiş olan araçlarla peşimize düşmüşler. Tekirdağ'ı hiç bilmiyoruz ikimiz de. Çarşı içine daldık o hızla. Tesadüfen o gün oranın pazarı değil miymiş! Pazaryerinin içinde manevralar yaparak hızla yol alırken bir yandan da düşünüyorum halimizin aksiyon filmlerindeki kovalamaca sahnelerine ne kadar benzediğini... O zamanlar henüz *Indiana Jones* yok ama o ayarda *Ten Ten* filmleri var Fransız yapımı. Polislerin altlarındaki o hantal arabalarla bizi yakalamaları mümkün değil. Pazar içinde insanlar kaçışıyor, tavuklar uçuşuyor, tam evlere şenlik bir manzara!...

Bu curcuna içinde bizi takip edenler çoktan geride kaldılar tabii ki. Artık takip edilmediğimizi görünce önümüze ilk çıkan yoldan şehir dışına yöneldik. Sonradan öğreniyoruz ki, *Malkara* istikametine doğru yönelmişiz. Hem de gittiğimiz istikamette askerî bir birlik varmış üstelik. Arı kovanına doğru gidiyormuşuz yani. Amacımız hava kararana kadar yakalanmamak. Daha sonra karanlıktan da yararlanarak bölgeden uzaklaşmak, mümkün olursa *Istranca Dağları*na kadar uzanmak. Bu yüzden en iyisinin kuzeye, Istrancalar'a doğru gitmek olduğunu düşünüyoruz.

Hem Av, Hem Avcı

Düştük yola gidiyoruz. Her an önümüz kesilebilir. Deniz'in Gemerek'teki yakalanışı geliyor aklımıza. "Er veya geç hangi istikamete gittiğimizi tesbit edecekler ve bir yerlerde yolumuzu kesecekler" diye konuşuyoruz aramızda. En iyisi uygun bir yerde

motoru bırakıp gizlemek ve ondan sonra yaya olarak devam etmek. Arazi az engebeli ama bağlık bahçelik. Adam boyu büyümüş ekin ve ayçiçek tarlaları var. İçine girsek görünmemiz mümkün değil dışardan.

Beş-on kilometre gittikten sonra toprak bir yoldan sağa sapıyoruz. Birkaç yüz metre sonra terk edilmişi andıran bir binanın yanında yol bitiyor. Fazla vaktimiz ve seçeneğimiz yok. Motoru burada bırakmaya ve yaya olarak devam etmeye karar veriyoruz. Motoru üstünkörü gizliyoruz. Cihan selenin altındaki boşluğa gizlediğimiz Star marka 9 mm'lik tabancayı alıp beline takıyor. Bende silah yok.

Arazide, ayçiçeklerinin, ekinlerin arasında yürümeye başlıyoruz. Kısa bir süre sonra üstümüzde bir helikopter uçmaya başladı. Askerî bölgeye çok yakın oluşumuzdan dolayı fazla vakit kaybetmemişler. Birkaç saat içinde etraftaki tepelerde beşer onar kişilik müfrezeler peydahlanmaya başladı. Bir taraftan helikopterler, bir taraftan polis ve jandarmanın kara araçları vızır vızır!

Bir ara bir buğday tarlasının içinde sardılar etrafımızı. Orada olduğumuzu biliyorlar ve ana avrat küfrederek basıyorlar kurşunu üzerimize. Mermiler yanımıza yöremize düşüyor ama tarlanın içine girmeye korkuyorlar. Yıllar önce seyretmiş olduğum, *39 Basamak*[21] adlı bir filmi hatırlıyorum. Filmin kahramanı, katil zanlısı olarak polisten kaçar. Amansız bir takibe takılan kahraman, *artık hem av hem de avcıdır.* Filmin bir sahnesinde aynı buradaki gibi bir buğday tarlasında sıkıştırıyorlardı filmin kahramanını. İşte biz de burada hem av hem de avcı durumundaydık. Bütün ümidimiz karanlığa kadar yakalanmamaktı. Güneş şu tepelerin ardına bir dolansa bu kapandan kurtulabilecektik.

Birkaç kere polis ya da asker timleriyle neredeyse burun buruna geldik. Birkaç seferinde arkamızdan ateş edildi ama kendimizi hemen bir çalılığın arkasına atmayı başarabildik.

Sonuçta, kuşatıldık çepeçevre. Sağ tarafımızda bir tepeden anons ediyorlar. "Teslim oluun!" Bir taraftan da ateş ediyorlar. Cihan, önümüzdeki bir tümseği siper etmek için koşmaya başladı. Tümseğin yamacına gelince kendimizi yere attık. Cihan tabancasını çekip ateş edenlere doğru tetiğe bastı. Ancak tabanca patlamadı. Sonradan öğrendiğimize göre tetik düşmüş, iğne kapsüle vurmuş ama mermi ateş almamıştı. Ya kapsül ya da

21. *39 Basamak* (*The 39 Steps*), yönetmen Alfred Hitchcock, 1935.

merminin içindeki barut nemli olmalıydı. Sonradan düşünüyorum da, eğer o *mermi patlamış olsaydı, ikimizin de oradan sağ olarak* çıkmamız *mümkün değildi.* Çünkü karşıdaki müfrezede en az on kadar tüfek üzerimize doğrultulmuştu. O bir tek mermi patlasaydı kurşun yağmuruna tutulacağımız kesindi. Müfrezenin Komutanı, teslim olmamız yönündeki çağrıyı yineledi. Yapılacak bir şey yoktu. Buyruk kesindi. En ufak bir direnişimizde mermileri namlulara sürülü tüfekler üzerimize ölüm kusmaya hazır bekliyorlardı. Yattığımız yerden kalkıp kollarımızı yukarı kaldırdık...

Teslim olduktan sonra Cihan'ın tabancasını eline alan Müfreze Komutanı, sanırım Yüzbaşı idi, namludaki mermiyi kontrol edip de, merminin kapsülü üzerindeki tetik düşürme izini görünce çılgına döndü. "Vay alçaklar bize ateş etmişler, ama mermi ateş almamış!" diyerek elindeki tabancanın kabzasıyla yüzümüze gözümüze vurmaya başladı. Ellerimizi birbirimize kelepçeleyerek bindirdikleri askerî cipin arkasında şehre gidene kadar da o hırsla vurmaya devam etti.

Bizi öğle üzeri kaçtığımız Emniyet Müdürlüğü binasına getirdiklerinde hava kararmak üzereydi. Askerî cipten kelepçeli olarak indirdiklerinde ayaklarımız yere bile basmadan orada bekleşmekte olan polis, bekçi, asker kalabalığı üzerimize çullandı. Allah yarattı demeden tekme, yumruk, cop, dipçik, artık ellerine ne geçerse onunla vurmaya başladılar. Arabadan binaya kadar olan mesafeyi nasıl geçtiğimizi hatırlamıyorum. Tam bir linç girişimiydi. Devletin ne kadar kolluk kuvveti varsa orada, gözünü kan bürümüş vuruyor, vuruyordu.

"O Hoparlörü Bize Ver,
Halkın Kimi Yuhalayacağını Görürsün!..."

Şehirdeki tüm polisin, jandarmanın, askerî birliklerin katıldığı tam bir sürek avıydı bize karşı bu operasyon. Yakalandıktan sonra da bekçisinden askerine, trafik polisinden jandarmasına saldırmayan, linç girişimine katılmayan kimse kalmamıştı. İşte o sırada çekilen, belleklerden hiç çıkmayacak fotoğraflarımız var o günden. Vahşi hayvan avcılarının öldürdükleri aslanların önünde verdikleri pozlara benzer birçok fotoğraf çekildi o gün. Bazıları saçlarımızdan tutup kaldırarak fotoğraf çektiriyordu gururla, kan revan içindeki yüzümüz görünsün diye. Daha sonra bu fotoğraflar birçok gazete ve dergide yayınlandı. Birçok yabancı dergi ve gazetede de çıktı bunlar. Birkaç

Cihan Alptekin ve Tayfur Cinemre Tekirdağ'da yakalandıklarında
(31 Mayıs 1971)

ay sonra Maltepe Askeri Cezaevi'ne gelen *Uluslararası Af Örgütü*'nün elinde de bu fotoğraflar vardı.

Bir tanesini hiç unutmuyorum:

Tepemizde poz veren bir General, müstehzi bir tavırla bize, "Halk için savaştığınızı söylüyorsunuz; dışarıda sizi yuhalayan şu halka bakın!" dedi.

Cihan yattığı yerden başını kaldırıp cevap verdi General'e:

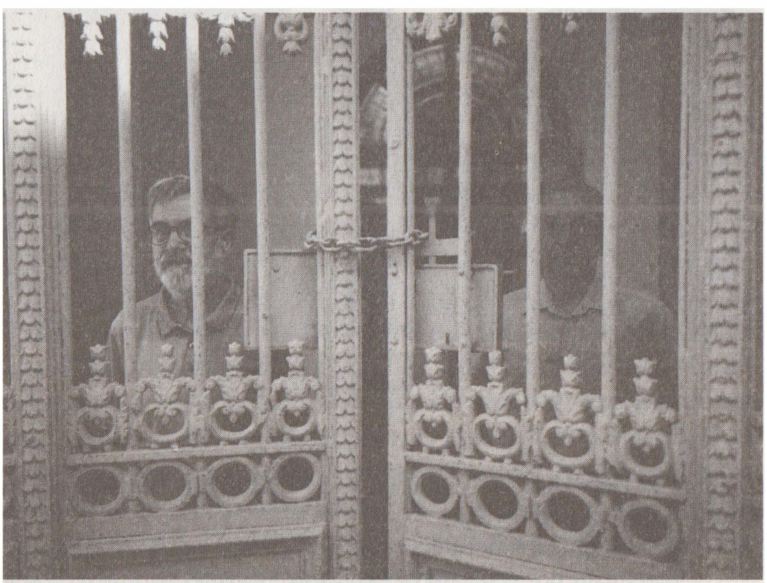
"Sabahtan beri aleyhimizde yayın yapan şu belediye hoparlörlerini yarım saatliğine bize verin; görün bakın o zaman o halkın kimi yuhalayacağını!..."

Cihan'ın cevabıyla öfkeden deliye dönen General, elindeki asasıyla kafamıza gözümüze rastgele vurmaya başladı.

Yakalandığımız derhal İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na bildirilmişti. Gece yarısını geçerken İstanbul'dan üç arabayla gelen bir polis ekibi bizi teslim aldı. Birbirimize kelepçeli olarak oturttukları polis otomobilinin arka koltuğunda her iki yanımıza da birer polis yerleştirdiler. Sanki o halimizle kapıyı açıp kaçacakmışız gibi.

Sansaryan Hanı

Gün ağarırken İstanbul'a geldik. Doğruca *Sirkeci'deki Sansaryan Hanı*'na getirdiler. Adını Ermeni bir tüccardan alan, kasvetli bir 19. yüzyıl binası burası. 1800'lü yılların sonunda *Mimar Hosep Aznavur* tarafından iş hanı olarak inşa edilmiş. Mimarın, geçtiğimiz günlerde vefat eden ünlü Fransız şarkıcı *Charles Aznavur*'la bir kan bağı var mıdır bilmiyorum. Hana ismini veren *Mıgırdıç Sanasaryan* tarafından satın alınan bina, daha sonra Erzurum'daki yetim öğrenciler için açılan bir okula gelir sağlaması amacıyla Ermeni Patrikliği'ne bırakılıyor. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra mülkiyeti İstanbul Valiliği'ne geçen binaya *1930'lu yıllarda İstanbul Emniyet Müdürlüğü* yerleşmiş.

Yıllar sonra Oktay Kaynak ve Tayfur Cinemre, Sansaryan Hanı giriş kapısında.

1930'lu yıllardan '90'lı yıllara kadar Emniyet Müdürlüğü olarak kullanılan bu bina, bütün siyasi tevkifatlarda başlıca işkencehane olmuş. Kimler geçmemiş ki hücrelerinden? Nâzım Hikmet'ten Ruhi Su'ya, Şefik Hüsnü'den Mihri Belli'ye, Vedat Türkali'den Aziz Nesin'e, Ahmed Arif'ten Atilla İlhan'a kadar binlerce sosyalist Sansaryan Hanı'nın işkencehanelerinde zulüm görmüşler, eziyet çekmişler. Dili olsa da söylese oradaki duvarlar...

Tabutluk

Sansaryan Hanı'na getirildiğimizde bizi önce "Tabutluk" tabir edilen hücrelerden birine koydular. Hani şu *'51 Tevkifatı*'ndan miras kalan meşhur tabutluklardan birine. İsmi bile ürkütücü. Ölümü çağrıştırıyor. Yani buraya giren sağ çıkmaz demeye getiriyor adıyla sanıyla tabutluk denen bu yer. Yaklaşık 80x150x150 cm ölçülerindeki bu mekân tam bir tabut. İçinde ne yatmak ne de ayakta durmak mümkün değil. Tam da ismini hak edecek bir yer yani. Burada kalmak başlıbaşına bir işkence. Sorgu için alt kattaki işkence odasına indirilmeden önce insanı psikolojik olarak yıkıma uğratmak için özel olarak tasarlanmış. İçine girdiğinizde mezara girmiş gibi oluyorsunuz. Kapının önünde sürekli iki nöbetçi olduğu için, kapıya pek de özen gösterilmemiş anlaşılan. Adi kontraplaktan yapılmış basit bir ahşap kapı. Dışardan sürgülü.

Cihan'la ikimizi birbirimize kelepçeli olarak bunlardan birine tıktılar. Üstelik içerisi havasız mı havasız. Öyle ki boğulup kalacağız neredeyse. Nöbetçi polislere kapıyı açmaları için bağırıyoruz ama umurlarında bile değil. Biz de bunun üzerine elimizdeki kelepçeyi kontraplaktan yapılmış kapıya vurmaya başlıyoruz. Bir müddet sonra ince kontraplak üzerinde bir delik açılıyor. Polisler ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Kendileri yalnızca bizim gardiyanımız. Bu yüzden inisiyatif kullanamıyorlar.

Ve Sansaryan'daki ilk gecemizi böyle geçiriyoruz.

"Şerefinle Girdin Şerefinle Çık"

Ertesi gün tabutluğumuzu biraz daha inceleme fırsatı buluyoruz. Yıllardır boyanmamış kirli duvarlar, burada yapılan işkencelerin aynası sanki. Kim bilsin kimlerin acılarına, işkencelerine tanık olmuşlar. Her yanda tırnakla, kalemle, kanla artık ele ne geçtiyse onunla çiziktirilmiş yazılar var. Sırtımızı duvara yaslayıp başımızı yukarı kaldırdığımızda tavana kurşunkalemle yazılmış, solmuş, belli belirsiz bir yazı görüyoruz:

Şerefinle girdin, şerefinle çık...
İhtilalci namusuna halel getirme...

Bu yazıyı kim bilir hangi devrimci, hangi ihtilalci yazmış buraya. '46 ve '51 Tevkifatlarında buraların dolup taştığını okumuştuk. Onlardan kalan bir anı olmalıydı bu. Tabutluğa atılanları ilk karşılayan bu yazıyı, belli ki bugüne kadar hiçbir polis görmemişti. Tavanla duvarın birleştiği köşeye sıkışmış bu yazıyı, tabutluğun solgun ışığında görebilmek pek de kolay değildi aslında. Okunduğunda sağlam bir yumruk gibi insanı sarsan bir etkisi vardı bu iki satırın. Ve o günden

sonra *Sansaryan Hanı'nda geçireceğimiz 43 günün* bir özetiydi sanki. "İşte ben buradayım. Ne yaparsanız yapın, ihtilalci namusuma halel getirmeyeceğim!" diyordu bu yazı.

"Bu Mahir'in Kanı!..."

Tabutluğumuzun kapısı gürültüyle açıldığında karşımızda tepeden tırnağa silahlı, çelik yelek kuşanmış bir Özel Kuvvet Polis timiyle birlikte *Siyasi Şube Müdürü Ilgız Aykutlu*'yu gördük. Bu benim Aykutlu'yu ilk görüşümdü, oysa Cihan daha önceki antiemperyalist kitle hareketlerinden alındığı gözaltılardan çok iyi tanıyordu onu.

Özel timdeki polislerden biri üzerimize eğilerek elini yüzümüze sürdü. İlk önce ne yapmaya çalıştığını anlayamamıştık. Ancak sırıtkan bir ifadeyle konuşmaya başlayınca işin gerçeğini anladık:

"Bakın!" diyordu üzerimize eğilen polis. "İyi bakın!... Bu elimdeki kan, arkadaşınızın kanı; Mahir'in kanı..."

O zaman adamın eline dikkatlice baktığımızda, elinin dirseğine kadar kana bulanmış olduğunu fark ettik.

Hüseyin Cevahir'in öldürülmesi ve *Mahir Çayan*'ın yaralı olarak yakalanmasının üzerinden neredeyse bir gün geçmiş. Ama bu adam, elinin kanını yıkamak şöyle dursun, onu bir hatıra gibi saklıyordu. Bu bize nasıl bir yerde olduğumuzu, karşımızdakilerin nasıl hastalıklı birer beyne sahip olduklarını gösteriyordu.

Daha sonra öğrendik ki, o ilk gün polisler Maltepe'de öldürdükleri kişinin Mahir Çayan olduğunu zannediyorlarmış. Mahir'le Hüseyin'i Maltepe'deki evde kuşatmaya aldıklarında, o sırada gözaltında olan *Ulaş Bardakçı*'ya "Mahir'i tarif et" demişler. Ulaş da onları yanıltmak için aslında basbayağı kumral olan Mahir'i "Esmer, siyah saçlı ve bıyıklı" diye tarif etmiş meğerse. Tam da Hüseyin Cevahir'in tipine uygun bir tanımlama. Tabii o sırada Ulaş, Mahir'in Hüseyin'le birlikte olduğunu bilmiyor. Sırf polisleri yanıltmak için öyle bir tanımlama yapıyor Mahir için. Bu tanım üzerine, Mahir'i öldürmeyi kafalarına koymuş olan Özel Tim de Hüseyin'i katletmiş eve girdiklerinde Mahir zannederek. Hüseyin'e tam 23 kurşun sıkmışlar o hırsla.

Bu hastalıklı beynin sahibi çoktan kurumuş olan kanlı elini öyle bir gururla taşıyordu ki, onu herkese övünerek gösteriyordu bir madalya gibi. *Ilgız Aykutlu* da bu gösteriyi kendince çok "yaratıcı" bulmuş olmalı ki, adamı ve ekibini aldığı gibi bizim tabutluğa getirmişti. Amacı "Eski dostu(?)" Cihan'a güç gösterisi yapmak ve morallerimizi sıfırlamaktı aklınca.

"Evet, Bu Kez Yenildik Ama Temelli Değil..."

Aykutlu, "Görüyorsunuz işte, artık hepiniz yenildiniz. Sizin gibi anarşistlerin sonu budur işte!" gibilerinden bir söz etti.

O zamana kadar sessiz duran Cihan, başını kaldırarak ve gözlerini Aykutlu'nun gözlerinin içine dikerek şu sözleri söyledi:

Evet, bu kez yenildik ama temelli değil! Şimdi rüzgâr sizden yana esiyor ve demir ökçenizle şimdi eziyorsunuz bizi. Fakat davamız er veya geç daha da güçlenmiş olarak yeniden ayağa kalkacaktır.

Böyle bir karşılığı hiç beklemeyen Aykutlu, önce şaşırmış sonra da hırsla tekme tokat girişmişti bize, "Bu gece sorguda görüşürüz seninle. Bakalım o zaman da bu kadar kahraman olabilecek misin orada?" diye tehditler savurarak.

Yeniden yalnız kaldığımızda Cihan'a sormuştum, "Nereden aklına geldi böyle bir cevap vermek?" diye. O da her zamanki muzip gülümsemesiyle bunu, Jack London'un *Demir Ökçe*[22] kitabından hatırladığını ve okuduğu bu cümlenin kendisinde iz bıraktığını söylemişti.

Telefonlu Hücreler

Tabutlukta birkaç gün kaldıktan sonra bizi hemen yanındaki hücrelerden birine aldılar. Burası karşılıklı üçerden toplam altı hücreden ibaretti. Hücrelerin ortasındaki holde Nuh Nebi'den kalma çalışmayan manyetolu bir telefon olduğu için buraya "Telefonlu Hücre" diyorlardı.

Diğer hücrelerde, *THKP-C* Davasından gözaltına alınmış arkadaşlar vardı. İrfan Uçar, Kamil Dede, Necati Sağır, Ziya Yılmaz, Necmi Demir ve eşi İlkay Demir bunların arasındaydı. İçlerinden yalnızca ODTÜ Makina'da benden birkaç sınıf yukarıda olan İrfan Uçar'ı tanıyordum. Kendisi aynı zamanda Komer'in arabasını yakan öğrenciler arasındaydı.

Hücremiz yaklaşık 150x250 cm ebatlarında bomboş bir oda. İçeride hiçbir şey yok. Gene Cihan'la aynı hücredeyiz. Ama en azından burada yatabiliyoruz, beton zeminin üzerine gazete kâğıdı sererek. Tabutluktan sonra burası kuştüyü yatak gibi. Başımızı yere koyar koymaz uyuyoruz, tabii uyandırılmazsak sorguya götürülmek için.

Sorgular hep geceleri yapılıyordu. Sorgu odaları iki kat aşağıdaki *2. Şube*'deydi. Falakalar, manyetolu elektrikli işkence aparatları, tırnak sökme penseleri vb, hepsi bu kattaki işkence odalarındaydı. İşkence sırasındaki çığlıkların, gündüzleri Emniyet Müdürlüğü'ne gelen vatandaşlarca duyulmaması için sorguları gece yapıyorlardı. Biz kaldığımız hücreden iki kat aşağıda yapılan bu işkence seslerini rahatlıkla işitebiliyorduk. Sesler binanın ortasındaki atriyumdan her tarafa yayılıyordu. Çığlıklar o kadar net duyuluyordu ki, bir ara bu seslerin hücrelerdekileri sorguya almadan önce morallerini sıfırlamak için kasdi olarak teypten veriliyor olabileceğini bile konuşmuştuk aramızda.

22. Jack London, *Demir Ökçe*, Çev. Emin Türk Eliçin, Gün Yayınları, 1966. (y.h.n.)

Tabutlukta olduğu gibi burada da bir sürü şeyler karalanmış duvarlara. Çatı katında olduğumuz için yağmur yağdığında sesini duyabiliyorduk. Hatta hücrelerin arasındaki holün üstüne denk gelen çatının bir kısmında aydınlığı sağlayan bir cam tavan vardı. Bu da bize, dışarıda hayatın sürmekte olduğunu hatırlatıyor ve direnme gücü veriyordu. Bu nedenle olsa gerek, duvardaki karalamalardan birini hâlâ anımsıyorum hayal meyal. Hafızam beni yanıltmıyorsa şöyle bir şeydi:

Dışarda yağmur yağıyor,
Saydam ve temiz...
Ne olur uzatsak da ıslansa ellerimiz.
Bir kapanın içindeyiz Sansaryan Hanında,
İstanbul'da 1945 baharında.

Hücrelerde hepimizin durumu perişandı. Falaka ve elektrikten hiçbirimizde takat kalmamıştı. Özellikle Cihan'ın, Necmi'nin, Ziya'nın ve İrfan'ın durumu yürek parçalıyordu. Ayakları tamamen parçalanmış, etleri sarkıyordu. Kangren olma tehlikesiyle karşı karşıyaydılar.

Akşamları mesai bitiminden sonra ortalık önce biraz sakinleşiyordu. Daha sonra birden hareketleniyordu. İşkenceye götürülecekler gece yarısından sonra alınıyorlardı hücrelerinden. Hava kararlığı zaman herkes sırasını bekliyordu. Kimin ne zaman sorguya götürüleceği belli değildi. Bazı geceler sabaha kadar çığlıklar devam ediyordu. Sesler binanın havalandırma boşluklarından her tarafa yayılıyor, kulaklarımızı tırmalıyordu. Bu çığlıkları dinleyerek sıranın gelmesini beklemek de işkence senaryosunun bir parçasıydı zaten.

Sorgularımız işkencede uzmanlaşmış olan Asayiş Şubesi'nde yapılıyordu. Ne de olsa her türlü asayiş vukuatında falakaya, daha da yetmedi mi elektriğe başvurmaya alışmışlardı. Bizden birkaç hafta önce Sarp Kuray geçmişti tezgâhlarından. Onun işkencede çekilmiş fotoğraflarını gösteriyorlardı bize, direnişimizi kırmak için.

"Hipokrat Yeminini Bunun İçin mi Ettin Sen?"

Telefonlu hücre sakinlerinden en ağır işkenceyi görenlerlerden biri de Cihan'dı. İnatla eylem arkadaşlarından o güne kadar deşifre olmamış olanların ismini vermemekte direniyordu. Ayak tabanlarında deri namına bir şey kalmamıştı. Kangrene doğru giden bu durumda işkenceyi sürdürebilmek için işkencecilerin önlem alması gerekiyordu.

Bir gün baktık ki bir doktor yanında bir hemşireyle çıkageldi. Yaralarımızın pansumanını yapacaklardı.

Hücre komşumuz, İlkay Demir tıp öğrencisiydi. Doktora sordu: "Hipokrat yeminini bunun için mi ettin sen?"

Böyle bir soruyu hiç beklemeyen doktor şaşırdı: "Ben görevimi yapıyorum, yaralarınızı tedavi etmeye geldim."

İlkay bu sefer daha sert çıkıştı: "Tabii ya, tedavi etmeye... İşkenceye devam edilebilmesi için. Yaptığınız, bizleri işkenceye hazırlamaktan başka bir şey değil. Bırakın yaralarımız kurtlansın!..."

Ertesi günden itibaren bu doktoru bir daha görmedik ama hemşire her gün gelmeye devam etti. Her gün hem sabah hem de akşamüzeri geliyordu. Son derece doğal bir iş yaparmış gibi, falakadan kabarmış tabanların derilerini elindeki makasla kesiyor, içindeki kanı boşaltıyor, çıplak etin üzerine merhem sürüp penisilin tozu serpiyor, sargı beziyle sarıyordu. Ancak yapılan pansuman ertesi gün 2. Şube'nin işkence odalarında paramparça oluyor, aynı senaryo ertesi gün yeniden tekrarlanıyordu.[23]

Camiden Gelmişti, Kennedy'yi Öldürdüğünü İtiraf Etti

Çatı katındaki altı adet "Telefonlu Hücre" dolunca bu sefer koridorun dip tarafında, "Dip Hücre" tabir edilen yere yığmaya başladılar yeni gözaltına alınanları. Gözaltıların ardı arkası kesilmiyordu. Bunların içinde siyasiler olduğu gibi adi suçlardan gözaltına alınan zanlılar da vardı. Bunları bizim hücrelerin yanından geçirdikleri için kimin girip kimin çıktığını görebiliyorduk. Nöbetçi polislerin en büyük eğlencesi bu yeni gelenlere, içlerinden birinin "Ulan seni niye getirdiler buraya?" diye sorması, arkasından diğer bir polisin "Camiden getirmişler, camideen!" diyerek yanıtlamasıyla hep birlikte kahkahayı patlatmalarıydı.

Bir gün gariban bir adam getirdiler cinayet zanlısı olarak. Adamcağız zayıf, naif kendi gölgesinden korkan, üflesen bayılacakmış gibi bir tipti. Nasıl olup da bir cinayet işlediğini anlamak zordu. Muhtemelen birilerinin işlemiş olduğu cinayet bunun üstüne yıkılmaya çalışılıyordu. Adam o gece dip hücrede kaldıktan sonra ertesi gece sorguya götürüldü. Sabaha karşı getirildiğinde yürüyecek hali yoktu. Kollarına giren iki polis bir çuval gibi sürükleyerek adamı dip hücrenin bir köşesine fırlatıp attılar.

Bir süre sonra iki polis geldi bizim nöbetçilerin yanına. Anlaşılan bu garibanı sorgulayan ekiptenmişler. Nöbetçi polislerle bir yandan şakalaşıyor, bir yandan da az önce bir çuval gibi getirilen adamı nasıl "Öttürdüklerini" övünerek anlatıyorlardı. İçlerinden biri "Ulan ben şimdi buna Kennedy'i öldürdüğünü

23. Nuran Alptekin Kepenek, *Bizum Cihan*, Ayrıntı Yayınları, 2016.

bile kabul ettiririm. Bakın siz şimdi bana..." diyerek dip hücreye doğru yöneldi.

Biz dip hücreyi göremiyoruz ama sesler olduğu gibi duyuluyor. İşkenceden perişan durumdaki adam karşısında sorgucu-lardan birini görünce hüngür hüngür ağlayarak "Elini ayağını öpeyim abi, Allah'ını seversen vurma abi!" diye yalvarmaya başladı. Arkasından polisin bet sesi çınlıyor koridorda: "Benim Allah'ım yok ulan, burada Allah olmaz! Sen şimdi söyle bakayım Kennedy'yi de sen öldürmüşsün. Elimizde belgeler var." "Vallahi billahi ben öldürmedim abi! Kur'an çarpsın! Çoluğumun çocuğumun ölüsünü göreyim." "Sus ulan! Biz senin ne bok olduğunu biliyoruz. Bak daha dün buraya geldiğinde, 'camiden gelmiş' diyorlardı sana. Bugün üç tane cinayeti itiraf ettin. Şimdi sıra Kennedy cinayetinde. Öt bakalım!" Arkasından iki tokat sesi ve tekmeleme sesleri. Aradan bir dakika bile geçmeden adam bağırmaya başlıyor. "Vurma abi, elini ayağını öpeyim vurma! Tamam onu da ben öldürdüm!... Yazın onu da imzalayacağım." Sorgucu polis "gücünü" oradaki diğer zanlılara ve de nöbetçi polislere ispatlamış olmanın gururuyla "Hah işte böyle. Yarın ifadeni yazdığımızda bunu da ilave ederiz" diyerek kasıla kasıla çıkıp gitti.

Bu sapık polislerin "eğlencesi" de buydu işte. İnsanların zaaflarıyla, acılarıyla, korkularıyla eğlenmekten, kafa bulmaktan marazi bir zevk alıyorlardı.

Müteferrika ve Yandan Yaralama

Benim ifadem alınmaya başladığında geçici bir süre için beni Cihan'ın yanından ayırıp binanın bodrum katında, her türlü zanlının gözaltına alındığı büyük Nezarethane'ye alındım. Buranın adı polisler arasında "Müteferrika" idi. Yani her türlü zanlının, tefrik edilmeden (ayırt edilmeden) birlikte içine tıkıldığı kocaman bir Nezarethane. Nezarethane'nin bir duvarı boyunca boydan boya uzanan ahşap bir kerevet var ranza usulü, iki katlı. Ahşapın üzerinde hiçbir şey yok, ne yatak ne de yastık. Ne zaman bu Müteferrikayı hatırlasam, aklıma hep *Çetin Altan*'ın *Büyük Gözaltı*[24] adlı romanı gelir. Sanırım o yıllarda henüz yazmamıştı bu romanı.

24. Çetin Altan, *Büyük Gözaltı*, Bilgi Yayınevi, 1972. (y.h.n.)

Koskoca İstanbul'un sanki bütün zanlıları ve "Kulağı Kesikleri" burada toplanmış. Her gün semt karakollarından buraya getiriliyor, polis ifadeleri alındıktan sonra Savcılığa sevk ediliyorlardı. Onun için günlük insan sirkülasyonu çok fazlaydı.

İçerisi son derece kalabalık ve havasızdı. İnsanlar ortadaki boşlukta volta atarken birbirlerine çarpıyor, bazen de kasıtlı olarak birbirlerine omuz atıyorlardı. Tam bir insan panaroması vardı içeride. Yankesiciler, hırsızlar, cinayet zanlıları, uyuşturucu satıcıları, kadın pazarlayanlar, kaçakçılar vb envai çeşit insan. Siyasi tutuklu olarak benden başkası görünmüyordu ortalıkta o gün için.

İçlerinde 10-15 yaşlarında çocuklar da bulunuyordu. Çoğunlukla bunlar yankesicilikten veya hırsızlıktan gözaltına alınmışlardı. Ne için burada olduklarını sorduğumda "Yandan yaralama abi" diyorlardı. Önce ne demek istediklerini anlamamış, bu çocukların adam yaralamaktan içeride olduklarını düşünmüştüm. Ancak daha sonra içlerinden biri yandan yaralamanın ne demek olduğunu bana izah etti. Yandan yaralama, "yankesicilik" demekmiş sokak jargonunda.

Sorgulama binanın üst katlarından birinde bulunan Asayiş Şubesinde, yani namı diğer 2. Şubede yapılıyordu. Sorgu sırası yaklaşanlarda bir tedirginlik, bir korku, bir yılgınlık var. Dikkatimi çeken bir durum oldu. Sorgu sırası yaklaşan zanlılar kapıdaki nöbetçi polise yaklaşıyor, aralarında fısıldaşıyorlar sonra da aralarında bir şeyler değiş tokuş ediliyordu. Daha sonra söz konusu kişi koğuşun en dibindeki tuvaletlere doğru gidip gözden kayboluyordu. Orada konuşarak ahbap olduğumuz "Yandan Yaralamacı" gençlerden birine "Bu ne iş?" diye sorduğumda, "Abi, bunlar polisten ağrı kesici alıyorlar" diye yanıtladı beni. Ben saf saf, "Ağrı kesiciyi ne yapacakmış? Bir yeri mi ağrıyor?" dediğimde de bana gülerek, "Abi sen de pek safmışsın. Bu adamlar kutu kutu novaljini hep bir anda içerek vücutlarını bir nevi uyuşturuyorlar. Ondan sonra da falakada istediği kadar patlatsınlar ayaklarını. Zaten kendinden geçmiş olan eleman, en berbat işkenceye dayanıyor haliyle..."

Tabii ki kapıdaki polisin yaptığı bir suç. Bu nedenle sık sık nöbet değiştiriyorlar. Ama öyle görünüyor ki, bütün polisler sırasıyla bu işten nemalandıkları için bu usul böylece sürüp gidiyor.

Bir iki gün sonra ahbaplığı ilerlettiğimiz "Yandan Yaralamacı"ya geldi sorgu sırası. Aslında aynı suç için iki kişiyi gözaltına almışlardı. Her ikisi de 15-16 yaşlarında çocuklardı. İfadelerinde ikisi de suçu birbirlerinin üzerine atıyordu. "Ben yapmadım, o yaptı" diye. Sorguya önce bunlardan birini, birkaç saat sonra da diğerini götürdüler. Anlaşılan yüzleştirme yapıyorlardı. Aradan saatler geçtikten sonra getirip attılar Müteferrika'ya ikisini de. Ayaklarının üzerine basamıyordu ikisi de. Falakada ayakları balon gibi şişene kadar işkence etmişlerdi. Ama ikisine de kabul ettirememişlerdi suçu. İkisi de suçu diğerinin üstüne atmaya devam etmiş onca işkenceye rağmen. İşte bu, sorguya götürülmeden önce kutu kutu içtikleri novaljinin mucizesiydi!...

Müteferrika'nın dip tarafında lavabo ve tuvaletler vardı. Tuvaletlerin kapıları yoktu. Büyük abdestini yapan kişiyi herkes görebiliyordu. Bu mekân aynı zamanda ortak suçtan gözaltına alınanların duruma göre ifade denkleştirmek için, duruma göreyse birbirlerini tehdit etmek için kullandıkları bir mekândı. Böyle durumlarda gruptan birkaç kişi tuvaletin kapısını tutuyor, içeriye kimsenin girmesine izin vermiyordu. İçerideki birkaç kişi ise kurban seçilen kişiyi gerek tehdit, gerek dayak, gerekse yaralamayla korkutarak suçu üzerine almasını sağlıyorlardı. İş dayak faslına gelince içerden gelen çığlıklar bütün müteferrikaya, oradan da bodrum katın koridorlarına yayılıyordu. Böyle durumlarda parmaklıklı kapının önünde nöbet tutan polisler bu çığlıkları duymazdan geliyor, hatta bağırtılar yoğunlaşırsa nöbet yerlerini bırakıp uzaklaşarak kendilerinden yardım istenmesini engellemiş oluyordu. İçerdekilerin hiçbir kıymeti harbiyesi yoktu onlar için. "Geberirlerse bir mikrop eksilmiş olur" diye bakıyorlardı içeridekilere.

Nitekim zaman zaman bu tuvalet dayakları ölümle bile neticelenebiliyormuş. Birkaç hafta önce, içerideki bir uyuşturucu çetesi elemanlarından birini göndermişlerdi öteki tarafa. Adamı darp ederek öldürdükten sonra nasılsa elde ettikleri bir pantolon kemerini (normal olarak gözaltına alınan herkesin üstündeki kemer, kravat gibi şeylere el konuyordu Nezarethane'ye girmeden önce) adamın boynuna geçirerek intihar süsü vermişlerdi. Oysa kapısı olmayan bir tuvalet kabininde bir kişinin başkaları tarafından görülmeden intihar etmesi mümkün değildi. Kısacası bu kurtlar sofrasından darbe almadan çıkmak mümkün değildi öyle kolay kolay.

"Vurulmuşum Dağların Kuytuluk Bir Boğazında"

Çatı katındaki "Telefonlu Hücrelerimizde" yiyeceklerimizi paramızla dışarıdan getirtiyoruz. Yiyecekler sıradan bir bakkaldan alındığı için, birkaç gün öncesinin gazete kâğıtlarına sarılmış oluyordu. Bir gün, bu gelen yiyeceklerin sarılı olduğu gazete parçası üzerinde yüreğimizi kavuran bir fotoğraf gördük.

Sinan Cemgil, *Alpaslan Özdoğan* ve *Kadir Manga*, kurşunlarla delik deşik olmuş gövdeleriyle öylece yatıyorlardı toprağın üzerinde. Kolları açık ve kocaman yürekleriyle tüm dünyayı kucaklarcasına. Bu kara haber işte böyle düşmüştü yüreklerimize. Yüreğimizin yangısı işkencelerimizi bile unutturmuştu bize. Daha birkaç ay önce ona son defa sarılıp veda etmeden önce, o dağ gibi Sinan'ın gür erkek sesiyle okuduğu *Ahmed Arif*'in şiiri kulaklarımda çınlıyordu:

Vurulmuşum
Dağların kuytuluk bir boğazında
Vakitlerden bir sabah namazında
Yatarım
Kanlı, upuzun...

Vurulmuşum
Düşüm, gecelerden kara
Bir hayra yoranım çıkmaz
Sığdıramam kitaplara
Şifre buyurmuş bir paşa
Vurulmuşum hiç sorgusuz, yargısız

Kirvem hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Domdom kurşunudur
Paramparça ağzımdaki...[25]

Ve o günden sonraki kaçaklık günlerimde, Sinan'dan Nurhak'larda dinlediğim Ahmed Arif'in bu "Otuzüç Kurşun" şiirini tümüyle ezberlemiştim aradan geçen zamanda.

25. Ahmed Arif, *Hasretinden Prangalar Eskittim*, Bilgi Yayınevi, 1968. (y.h.n.)

İşte bu şiiri okumaya başladım gayriihtiyari olarak yoldaşlarımızın katledilmiş bedenlerini görünce o yırtık gazete sayfasında. Sanki bu şiiri Ahmed Arif onlar için yazmıştı. Önce hafiften, sonra giderek yükselen bir sesle okumaya başladım. Gecenin sessizliğinde sesim Telefonlu Hücreleri doldurup taştı, Sansaryan Hanı'nın koridorlarına yayıldı. Yanımızdaki hücrelerde kalan arkadaşlar önce sessizce dinlemişler, sonra onlar da katılmışlardı şiire.

İşte bu "Otuzüç Kurşun"u, Sansaryan'da kaldığımız süre boyunca, akşamları el ayak çekilince defalarca okuduğumu ve bunun tüm hücre arkadaşlarımız arasında nasıl bir moral rüzgârı estirdiğini hatırlıyorum. Zaten bu ortamda insanın ekmekten sudan daha çok morale ihtiyacı yok mudur?

Nöbetçilerimiz önceleri bu işe çok şaşırdılar. Onca işkenceden sonra bu morali, bu enerjiyi nereden bulabildiğimize akılları ermiyordu. Birkaç kez üstümüze gelmiş, susmamız için copla kafa göz demeden girişmişlerdi. Ancak bu coplamalar sorgu odalarındaki işkencelerin yanında çok hafif kalıyordu. Bir süre sonra onlar da bıktılar bizleri susturmaya çalışmaktan ve alıştılar Ahmed Arif'i dinlemeye.

İşte şimdi bana bu şiiri ezberleten o yiğit adam, o dağ gibi Sinan Cemgil, elimizdeki gazete parçasının üzerindeki fotoğrafta öylece upuzun yatıyordu.

Fotoğrafın altındaki yazıda ise, Nurhak ekibinden kaçanların bazılarının isimleri vardı. İşte bu isimlerden biri *Ahmet Erdoğan*'a yani namı diğer *Hemşerim Ahmet*'e aitti.

İşkence tezgâhında sürekli olarak kendisine *Selamiçeşme Akbank Şubesi* eyleminin adı belli olmayan altıncı kişisi sorulan Cihan, Hemşerim Ahmet'in ismini gazete parçasında görünce sevindi.

"Bunlar şimdiye kadar yurtdışına kapağı atmışlardır nasıl olsa çoktan. Altıncı kişi olarak Hemşerim Ahmet'in ismini vereyim gitsin" dedi. Ve öyle de yaptı ertesi günkü sorgusunda.

Altıncı kişinin bulunmasından memnun sorgucular birkaç gün Cihan'ın üzerindeki baskıyı azalttılar ve başka konulara daldılar.

Aradan bir hafta geçti geçmedi, 1. Şube Müdürü *Ilgız Aykutlu* ağzı kulaklarında sırıtarak yanımıza geldi.

"Ee Cihan gözün aydın. Senin Ahmet yolda buraya geliyor...

"Hangi Ahmet?" diye sordu Cihan.

"Hangi Ahmet olacak canım? Şu Akbank Selamiçeşme Şubesi'ni soyan ekibin altı numarası" deyince Cihan benim gözüme, "Yandı gülüm keten helva!" der gibisinden bir bakış attı.

Meğerse bizim Hemşerim Ahmet, Sinan'ların vurulmasından sonra bölgeden uzaklaşmaya çalışırken bir ihbar üzerine yakalanmış Kahramanmaraş'ın ilçesi Pazarcık'ın bir köyünde. Kendisini en kestirme yoldan İstanbul'a göndermişler.

Onu bekliyormuş sorgu ekibi ellerini ovuşturarak.

Derken ertesi gün, köylü kılığındaki bizim Hemşerim bir tim eşliğinde getirildi. Bu sefer de onu, bizi koydukları tabutluğa kapattılar birkaç gün sorgusu yapılana kadar. Bu arada biz Cihan'la düşünüyoruz nasıl olup da Hemşerim'e bir bilgi versek diye. Aklımıza, bir not yazıp kendisine iletmek geldi. Ama nasıl yapacağız?

"Şansımızı deneyelim" dedik. "Nasıl olsa battı balık yan gider." O gün bize gelen peynir ekmekten bir kısmını ayırıp, nöbetçi polisin izniyle kendisine götürdüm. "Arkadaşımız açtır, midesine bir şeyler girsin" diye.

Tabii ekmeğin içinde Cihan'ın küçük bir kâğıda yazdığı not var:

"Selamiçeşme Akbank Şubesi soygununda altıncı kişi olarak sen vardın. Bankanın dışında nöbette duruyordun." Kısa ve öz.

Ertesi gün Hemşerim'i sorguya aldılar. Daha sonra kendisinden dinliyoruz verdiği ifadeyi. Sorguya başlamadan önce sırasını beklerken Laz bir komiser soruyor:

"Çekurge pir ziplar iki ziplar Ahmet Efendi! Pizi pek pir merakta pirakmişsundur da. Şimdi te pakayum pana, arabayi pankanun önüne rampaya park ettikten sonra sen kapinun dişinda duruyordun değil mi?"

Hemşerim el cevap:

"Evet dışında."

"Peki, arabayi kim kullanirdi?"

"Ben tanımam. Bunlar İstanbul ekibindendiler. Cihan'a sorun."

"Peki, pankayi pir tarif et pakayum, nasil pir yerdeydi?"

Hemşerim gene el cevap:

"Rampadaydı."

Hemşerim'in uyanıklığıyla Laz Komiser'in ağzından kapıp verdiği bu cevaplar saf komiseri tatmin etmiş olmalı ki, zanlıyı gönül rahatlığıyla sorguya gönderir.

Sorguda sorarlar:

"Banka nasıl bir yerdeydi? Tarif et."

Cevap hazır:

"Rampadaydı."

"Senin görevin neydi?"

"Dışarda nöbetçiydim."

Buraya kadar cevaplar yüzde yüz doğru. Hemşerim'in ifadesi hem Cihan'ınkine hem de tanıklarınkine tıpatıp uyuyor. Sorgulayıcı polisler rahat bir nefes alıyorlar, bir sigara yakıyorlar.

"Oh be! Bu iş pek bir kolay oldu. Bu herif Cihan'a benzemiyor. Pek kolay öttü bu."

"Bunlar Gizli Ordu. Apolet Takacak Değiller Ya!"

Bu arada sorgu sırasında itilip kakılırken Hemşerim'in köylü şalvarının altından mavi renkli şortu görünüyor. Bizim zehir hafiye polislerin kafasında bir şimşek çakıyor birden.

Aynı şorttan hem Cihan'da hem de bende var. Aradaki tek fark Cihan'ınkinin kırmızı, benimkinin ve Hemşerim'inkinin ise mavi olması. Polisler iyice işkilleniyorlar.

"Bu THKO'nun tek tip üniformasının bir parçası mıdır, nedir?" diye soruyorlar Hemşerim'e.

"Ben bilmem bana dağda bunu verdiler giydim" diyor.

Daha sonra aynı soruyu bana ve Cihan'a da sordular.

"Nedir bu tek tip don böyle? Kırmızıyla mavi arasındaki fark nedir?" diye.

Bu şortların ODTÜ Spor Kulübü'nün deposundan alındığını, çocukların parası olmadığı için herkese dağıtıldığını söylüyorum, inanmıyorlar.

"Yemezler! Aynı tip don hem Nurhak'ın dağında, hem de İstanbul'un göbeğinde ortaya çıkacak da sen bunu ODTÜ Spor Kulübü'nden diye bize yutturacaksın!"

"İnanmazsanız ODTÜ'ye sorun. Spor Kulübü'nün şortları bunlar."

"Bize ne yapacağımızı sen mi öğreteceksin? Söyle bakalım kırmızıyla mavi arasındaki fark nedir?"

Sonra kendi sorularını kendileri yanıtlıyorlar:

"Herhalde kırmızı THKO'nun subayları, mavi de askerleri için olsa gerek" diye karara varıyorlar. "Bunlar gizli Ordu kardeşim, omuzlarına apolet takacak değiller ya!..."

Hatta bir ara Ankara'ya bile sormayı düşünüyorlar Deniz'lerin üzerinde de bu tip şortlardan olup olmadığını. Ama sonra vaz geçiyorlar işin ucunda Emniyet Müdürü'ne madara olmak da var diye.

"Herifler Komünist, Satmazlar Arkadaşlarını"

Her neyse, Hemşerim'in sorgusunda sıra geliyor işin detaylarına:

"Bankadan ilk önce kim çıktı?"

"Tanımıyorum dedim ya İstanbul ekibini."

"Sen arabada nereye oturdun?"

"Hatırlamıyorum o heyecanla..."

"Peki, arabayla giderken neler oldu bir anlat?"

"Hiçbir şey olmadı. Bastırdık kaçtık."

Oysaki olaydan sonra polislerle bir kovalamaca yaşanmış meğerse otomobille. Bizim Hemşerim ne bilsin. Polisler bu kadar önemli bir olayı hatırlayamadığını görünce pireleniyorlar. Yatırıyorlar Hemşerim'i falakaya.

"Ulan bu bankayı sen soydun mu?"

"Soydum."

"Ulan yalan söyleme var mıydın ekibin içinde?"

"Vallahi billahi vardım."

"Ulan daha sen ne yaptığını bilmiyorsun. Doğruyu söyle. Biz seni öttürmeyi biliriz!"

"Doğruyu söylüyorum. Daha ne anlatayım?"

Hemşerim daha fazlasını bilse anlatacak ama vermeyince Mabut neylesin Mahmut. Susuyor dut yemiş bülbül misali. Polislerden bazısı:

"Yazalım gitsin ifadesini, hazır bir fail bulmuşken" *d*erken bazıları:

"Bu nasıl olsa çantada keklik. Gerçek faili bulamazsak yazarız ama esas faili bulursak daha iyi. Baksana Cihan ismini vermediğine göre önemli biri olmalı bu."

Falaka devam ediyor:

"Ulan doğruyu söyle bankayı sen soymadın?!"

"Vallahi billahi soydum!"

"Soymadın?!"

"Soydum!"

Vur Allah vur...

Böyle bir sahneye tanık olmak herkese her zaman nasip olmaz diyerek sorgu odasına bir yığın polis toplanıyor.

"Ulan herife bak, kafayı yemiş olmalı bu."

"Bu ifadesinin kendisini ipe götüreceğinden haberi yok herhalde bunun."

"Oğlum bu herifler komünist. Ölüme gideceklerini bilseler de satmazlar arkadaşlarını."

"Zaten belli. Hepsinin altında tek tip don varmış baksana! Hepsi de ya mavi ya kırmızı."

"Örgüt mü dağıtıyormuş bunları?"

"Kırmızılar THKO'nun subay kadrosuna, maviler askerlere aitmiş!..."

"Yapma ya?!..."

"Oğlum bitirmişler adamlar bu işi!"

"Herifler general üniforması giyecek değiller ya. Bunlar da böyle belli ediyorlar rütbelerini..."

Uzun lafın kısası, Hemşerim'in foyasının ortaya çıkması çok fazla sürmüyor. Öğleden sonraki tezgâhtan sonra bakıyorlar ki bunda iş yok, alıp getiriyorlar yanımıza. Bu sefer nasıl olsa anlatacak bir şeyi kalmadı diye tabutluğa değil bizim yanımıza koyuyorlar Hemşerim'i. O da bize bir solukta anlatıyor olanları.

Ben gülmemek için kendimi zor tutuyorum.

Bulunduğumuz koşullarda kahkahayı patlatsam,

"Herif kafayı üşüttü, dayanamadı garibim Sansaryan Hanı'na!?" diyecekler...

Kıs kıs gülüyorum içimden. Ama Cihan'ı aldı bir kaygı.

"Ulan ben şimdi nereden bulacağım bir başka altıncı kişi daha suçu üzerine yıkacak..."

Olaydaki altıncı kişi, hiç deşifre olmamış, adı hiçbir yerde geçmemiş biri. Cihan vermek istemiyor adını. Ben bile bilmiyorum kim olduğunu. Kafa patlatıyoruz birlikte. Ya bu gece ya da yarın sabaha Cihan'ı tekrar çekecekler tezgâha "Altıncı kişi kim?" diye.

O sırada inanılmayacak bir şey oluyor. Bize ekmek peynir getiren polisin önümüze bıraktığı paketin sarılı olduğu gazete parçasının üzerinde Nurhak Ekibi'nden arananların listesi var. Cihan listeyi görünce rahatlıyor. Yarınki sorguda adı verilecek biri daha var yakalanmayanların arasında. Aradan on beş günden fazla zaman geçmiş. "Bugüne kadar bunlar yüzde yüz buharlaşmışlardır. Belki de yurtdışına bile çıkmışlardır" diyor kendi kendine.

Ertesi gün sorgu ekibinden iki polis, ayakları tamamen parçalanmış Cihan'ın koltuklarının altına girip kendisini sorgu mahalline doğru götürürlerken göz kırpıyor bana.

"Bu sefer de anlatacak bir hikâye var nasıl olsa", gibisinden.

Döndüğünde Cihan'ın hali kötü. Tabanlarından etler sarkıyor. Zaten bu sefer ifadede çok uzun kalıyor, belki bir güne yakın.

Bütün eski ifadeyi yırtıp yeniden yazıyorlar, boru mu? Sorgucu ekibin de canı var yahu! Yazık değil mi şimdi bu adamlara? Onca emek, onca uğraş. O zamanlar şimdiki gibi bilgisayar falan da yok. Çat çat Remington daktiloda yazılıyor bütün ifadeler ve en azından da on kopya. Bir hata yaptın mı dön üstüne çarpı at, yeniden yaz. Daha da olmadı tüm sayfayı çıkarıp at yenisine döşen. On kopya kâğıdını dizmek bile ölüm.

"Bunca emek emek yazılan ifadeyi sen şimdi kalk hıyar gibi çöpe at. Şimdi de otur yeniden yazmaya koyul bilmem kaç sayfalık ifadeyi. Olur mu bu kardeşim? Şu komünistlerin yaptığını kimse yapmaz. Bir de emeğe saygılıyız derler. Hani nerde bunun emeğe saygısı? Yazık değil mi şimdi o memurun, amirin, hadi onu da bıraktım koskoca Müdür'ün emeğine, göz nuruna. Millet bu adamlara maaş veriyor yaptıkları iş için. Bu heriflerde emeğe karşı saygı maygı yok arkadaş.."

Cihan'dan alıyorlar bütün hırslarını...

Cihan geldiğinde hali kötü ama gözlerinde bir ışıltı var.

"Ne yaptın, kimin adını verdin şimdi?" diyorum.

Biraz soluklandıktan sonra:

"Osman Bahadır'ın" diyor, "Bizim Bahadır Osman'ın."

"Sinan'ların vurulmasının üstünden iki haftadan çok zaman geçmiş. Şimdiye kadar yakalanmadığına göre yüzde yüz arazi olmuştur" diyor.

Birkaç gün daha geçiyor diğer konulardaki sorgularla ilgili. Bu arada Hemşerim Ahmet'in İstanbul eylemleriyle ilişkisi

olmadığı anlaşıldığından kendisini Ankara'ya, Deniz'lerin davasına gönderiyorlar.

Hemşerim Ahmet'i bir sonraki görüşüm, yaklaşık altı ay sonra, *Mamak 1. Numaralı Askeri Cezaevi*'nde Deniz'lerle birlikte havalandırmaya çıktıkları iç avluda oluyor.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra bir sabah Sıkıyönetim'den birtakım apoletliler, Emniyet Müdürü ve de daha bir yığın kişi arzı endam ettiler telefonlu hücremizde.

"Hücremiz" diyorum, çünkü bayağı bayağı benimsemeye başlamıştık bu mekânı. Her sabah hemşire geliyor sağ olsun(!) devlet kasasından pansumanlarını yapıyor parçalanmış ayakların, kopan tırnakların, etlerin.

Nöbetçi polislerle de samimiyeti ilerlettik. Hepsi genç çocuklar. Garip bir saygı duyuyorlar bize karşı. Aralarında fısıldaşıyorlar bazen

"Helal olsun çocuklara!" falan diye.

Bir de şu sorgulama faslı olmasa. Sorgucular zaten ayrı bir ekip. Onlarla yüz göz olmuyoruz. Ancak işkence tezgâhı başında karşılaşıyoruz nemrut yüzleriyle.

Her neyse... Hücremize dalan polislerden biri:

"Eh artık işin sonuna geldin Cihan. Hiç yakalanmayacağını sanıyordun değil mi Bahadır Osman'ın? Bak işte o da seni çok özlemiş. Getiriyoruz yarın" demesin mi?!

Sanki ikimizin de başına kaynar sular dökülmüş gibi oldu.

Ertesi gün Osman Bahadır getirildi Erzincan'dan İstanbul'a otobüsle mevcutlu olarak.

Bu sefer de Osman'ı tabutluğa yerleştirdiler. Ancak bu sefer polisler uyandı ya, birbirimizin yüzünü bile göstermiyorlar bize.

Bu sefer tezgâha alınma sırası Osman'daydı. Ancak roller değişmişti. Altıncı kişiyi bulamamaktan iyice sinirleri gerilmiş sorgu ekibi Osman'ın üzerine yüklendikçe yüklendi Cihan'ın ifadesini kabul etmesi için. Aradan geçen haftalara rağmen bir türlü ifadelerin birbirini tutmaması adamları çıldırttı. Bir yandan da Sıkıyönetim'in baskısı var üzerlerinde: "Ne yapıyorsunuz bunca gündür? Bir türlü ifadesini alamadınız şu heriflerin" diye. "Ne yapsan yaranamıyorsun zaten kardeşim! Onca falaka, onca elektrik ver her Allahın günü şu anarşistlere. Gene de yaranama kimseye. Kolay mı kardeşim bu kadar anarşistle uğraşmak?.."

Bir gün, koridorda yanımdan geçerken tabanlarına basamayan Osman'a bir polisin şunları söylediğini duydum:

"Bak! Ne güzel petrol çıkacaktın oğlum" (Osman, İTÜ Petrol Mühendisliği Bölümü'nde okuyordu). "Yazık şu haline. Bas imzayı gitsin be! Ne olacak, Savcılıkta reddedersin!"

Sonraları Maltepe Askeri Cezaevi'nde yatarken Osman'a hep takılırdık "Oğlum ne güzel petrol çıkacaktın anarşist olmasaydın" diye.

Ama Osman'da keçi gibi inat ve de mangal gibi yürek var. Nuh diyor peygamber demiyor. Kabul etmiyor banka soygununa katıldığını.

"Ah Ulan İstanbul Ah...
Komadın ki Seni Yaşayak Doyasıya"

Velhasılı kelam, tam kırk üç (43) gün sonra hepimizi toparlayıp gönderdiler *Selimiye*'deki Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'na. Bizi toparladılar ama ifadeler hâlâ toparlanamadı. Selamiçeşme Akbank eylemindeki altıncı kişi hâlâ soru işareti.

Selimiye Kışlası'nın o güzelim Boğaz manzarasına karşı bir koğuşa yerleştirildik hepimiz. Önümüzden püfür püfür yelkenliler, üzerinde kocaman orak çekiç armalı Sovyet şilepleri geçiyor. Sansaryan Hanı'nın Telefonlu Hücresi'nden sonra burası beş yıldızlı otellere taş çıkartır. Bizimle birlikte tutuklanan *Oktay Kaynak*, dünyanın bu en güzel manzarasına bakarak narayı patlatıyor arada sırada:

"Ah ulan İstanbul ah!... Komadın ki seni yaşayak doyasıya!..."

Şimdi sıra savcılık ifadelerinde.

Osman ve Cihan'ın ayakları hâlâ iyileşmemiş. Osman'ın zaten 46 numara olan ayaklarına bakarak dalga geçiyoruz kendisiyle:

"Oğlum bu ayaklar eskiden de mi böyleydi yoksa Sansaryan Hanı mı büyüttü onları?" diye.

Selimiye'ye getirilir getirilmez ilk iş olarak hepimizi 3 numara asker tıraşı ettiler. Artık askerî tutukluyuz. Çok dikkatli bakmazlarsa yakınlarımızın bile bizi ilk bakışta tanımaları zor artık. Yakınlarımızın bizi ziyaret etmeleri zaten yasak. Gözaltına alınmamızın üstünden yaklaşık iki ay geçmiş ama dış dünyayla ilişkimiz tamamen kesik. Oysa ailelerimiz günlerdir bir Sansaryan Hanı'nın bir Selimiye Kışlası'nın kapısında bekliyorlar ümitle

görüşebilir miyiz diye? Dışarda en yakınları bile kendilerine sırt çevirmiş. Cüzzamlı gibi kaçıyorlar kendilerinden. İçerde yatanın yakınlarının yüreğini en çok burkan da bu zaten. Dost bildiklerinin bu tavrı.

Asker karavanasıyla da Selimiye Kışlası'nda tanışıyoruz. Sansaryan'da bir buçuk ay kadar midemize sıcak bir yemek girmemiş. Sabah gelen mercimek çorbası bize lüks bir lokantadaymışız gibi geliyor. Bir de dibinde bir avuç taş olmasaydı... Ama kısa sürede öğreniyoruz karavananın dibini kepçelememeyi taşları almamak için. Bir de çayı tabaktan kaşıklayarak içmek çok garip geliyordu bize. Zaten çay da çaydan başka her her şeye benziyordu ya, neyse. Bulaşık suyu gibi bir çaydı. Kaşıklarımız Amerikan ordu malı, sapı halkalı, 2. Dünya Savaşı artıklarından. Tabaklarımız ise metaldendi. Çatal bıçak ise zaten yoktu.

Selimiye Kışlası'yla başlayıp tam üç yıl süren Askerî Cezaevi yaşantım sırasında, verilen asker karavanasına hiçbir zaman burun kıvırmadım. Sabahları gelen tatsız tuzsuz mercimek ya da bulgur çorbasını baharatla zenginleştirerek tabağımı her zaman sonuna kadar tüketmeye devam ettim. Maltepe Askeri Cezaevi'nde iken dışarıdan ziyaretçilerin yiyecek getirmesinde bir sınırlama olmadığı için, birçok kişi gelen asker karavanasına el sürmüyordu. Ama Cihan'la birlikte ben ve bizim davadan yargılanan arkadaşlarımızın çoğu her şeye rağmen asker karavanasını afiyetle son lokmasına dek yemeyi ihmal etmiyorduk. Daha sonraları dışardan yiyecek getirilmesi büyük ölçüde sınırlandırılınca artık herkes karavanaya talim etmeye mecbur kalmıştı.

Nâzım'ın "Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler"inde olduğu gibi:

Tıraştan tıraşa yüzüne bak,
Unut yaşını
Koru kendini bitten,
Bir de bahar akşamlarından;
Bir de ekmeği
Son lokmasına dek yemeği,
Bir de ağız dolusu gülmeyi,
Unutma hiçbir zaman.

Mahir'in Hücresi

Deniz manzaralı koğuşumuzun pencerelerinde parmaklıklar olmasa, burası Selimiye Kışlası'ndaki herhangi bir odadan farksız. İçinde yan yana dizilmiş ranzalardan, bir de yemek masasından başka bir eşya yok. Tuvalet de yok. İhtiyacımızı gidermek için kapıda 24 saat bekleyen nöbetçilere haber veriyoruz. Keyifleri yerindeyse bizi hemen götürüyorlar. Bazen de saatlerce bekletiyorlardı. Bazen o kadar bekletiyorlardı ki, mesanelerimiz patlayacak gibi oluyordu. Sonunda sabah akşam her gün gelip sayım yapan Nöbetçi Subay'a durumu bildiriyoruz ve bir daha böyle bekletilirsek, en doğal ihtiyacımızı koğuşun içinde gidereceğimizi söylüyoruz kendisine. Bunun üzerine kapımızdaki nöbetçi sayısı artırılıyor ve nöbetçilere tuvalet ihtiyacı olanların bekletilmemeleri talimatı veriliyor. Böylece, sayısı dörde çıkarılan nöbetçilerden ikisi kapıda beklemeye devam ederken diğer ikisi G-3 tüfeklerini sırtımıza dayayıp, namluya mermiyi sürüp, bizi koridorun uzakça bir köşesinde bulunan tuvalete götürüp getirmeye başladı.

Gidip gelişlerimiz sırasında, merdiven altında önü tamamen parmaklıklı, güneş görmeyen bir hücrenin önünden geçiyoruz. Hücredeki tek yatakta bir kişi yatıyor. Yataktan hiç çıkmayan bu kişinin kim olduğunu merak ediyoruz. Gene bir sefer bu hücrenin önünden geçerken, ayakta olan hücredeki kişinin *Mahir Çayan* olduğunu görüyoruz. Yakalandığı zaman kendi yaşamına son vermek için tabancayla göğsüne ateş ettiğini, ama kurşunun kalbe teğet geçip gittiğini öğreniyoruz nöbetçi askerlerden. Bu nedenle oldukça halsiz ve çoğu zaman yataktan çıkmıyor.

Tuvalete gidiş gelişlerimizde bazen Mahir'le göz göze geliyoruz. Ona el sallıyoruz ama yanıt alamıyoruz. Konuşmamız ise zaten mümkün değil. Ben Mahir'i şahsen tanımıyorum o zaman henüz. Ankara'daki forumlardan biliyorum tabii ama o beni tanımıyor. Bir seferinde Cihan'la ikimizi tuvalete götürürlerken Cihan ona seslendi "Mahir ben Cihan Alptekin; ihtiyacın olan bir şey var mı?" diye. Karşılığında Mahir elini sallayıp bir şeyler söyledi ama sesi o kadar zayıf çıkıyordu ki ne söylediğini anlayamadık. Zaten bu arada arkamızdaki nöbetçiler sırtımızı namlularıyla dürtüklemeye başlamışlardı bile çoktan. Bir yandan da "Konuşmak yasak! Konuşmak yasak!" diye bağırarak.

"Bu İfadenin Seni Nereye Götüreceğini Biliyor Musun?"

Burada, bu deniz manzaralı koğuşumuzda, ifadelerimizi paylaşıyoruz birbirimizle.

Cihan Osman'a "Bak Bahadır dostum! Hâlâ deşifre olmamış birini bu saatten sonra yakmak istemiyorum. Onun için altıncı kişi olarak senin adını vermek zorunda kaldım. Nasıl olsa THKO'nun dağ ekibinden olduğun için yeterince gün yiyeceksin. Bu da üstüne kreması olur en fazla. Sen bunu kabul etmezsen hepimizi tekrar toparlayıp Sansaryan Hanı'na geri gönderecekleri kesin!" diyor.

Ve ne oluyor biliyor musunuz? O polisin falakasına, elektriğine haftalarca dayanan ve kabul ettirmeye çalıştıkları ifadeyi kesinlikle imzalamayı reddeden Osman, tam bir bahadır gibi, tam bir şövalye gibi, altıncı kişi olduğunu kabul ediyor Savcılık ifadesinde.

Osman'ı dinleyen Askeri Savcı şoke oluyor bu durum karşısında. "Emin misin Osman? Bu ifadenin seni nereye götüreceğini biliyor musun?" diyor.

Hani derler ya "Karakolda doğru söyler mahkemede şaşar" diye. Şarkısı bile var hatta.

Osman'ın yaptığı ise bunun tam tersi. Adam karakolda onca işkenceye rağmen kabul etmediği ifadenin altına Savcılık'ta basıyor imzayı. İnandığı dava ve dava arkadaşları uğruna yalnızca.

Anayasayı tebdil, tağyir ve ilgaya cebren teşebbüs etmekten, yani TCK'nun 146/1. Maddesi'nden yargılanmak demek, direkt eyleme karışmanın cezasının idam olması anlamına geliyor. TCK'nun 146/3. Maddesi kapsamına giren yardım ve yataklık etmenin cezası ise 5-15 yıl arası. *Osman*'ın verdiği bu ifade, ölümle yaşam arasındaki sınırı çiziyor bir anlamda.

Ülkede öyle bir hava esiyor ki o günlerde, kimin ne zaman ipe gönderileceği belli değil. Bu sayı onlarca da olabilir. Tamamen siyasi konjonktüre bağlı. Nitekim birkaç ay sonra Ekim ayında, Ankara 1 No.lu Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde Deniz'lerin yargılandığı THKO-1 davası sanıklarından on sekiz (18) kişiye idam cezası verilmişti 146/1. Madde uyarınca. Daha sonra bu sayı üçe düşürülecekti Askeri Yargıtay tarafından.

Osman daha sonra, Cihan'lar Maltepe Askeri Cezaevi'nden firar ettikten sonra, mahkemede bu ifadesini reddetti. Ancak ortada hiçbir tanık, delil vb olmamasına rağmen bu geçersiz

sayıldı ve savcılık ifadesi karara esas kabul edildi. Osman'a bu imzanın faturası daha sonra müebbet hapis cezasına patlıyor.

Osman, çeşitli cezaevlerinde yattıktan ve çeşitli aflardan yararlandıktan sonra, yani tam sekiz yıl sonra dışarıya çıkıyor. Ve şair söylüyor:

Yani içerde on yıl, on beş yıl,
Daha da fazlası hatta...
Geçirilir,
Geçirilmez değil...
Kararmasın yeter ki,
Sol memenin altındaki cevahir!...

Maltepe Askeri Cezaevi

Selimiye Kışlası'ndaki deniz manzaralı koğuşumuzda iki hafta kadar kalıp Savcılık ifadelerimiz alındıktan sonra, hepimizi kapalı kasa askerî kamyonlarla *Maltepe 1. Zırhlı Tugay* içerisindeki *Askeri Cezaevi*'ne sevk ettiler. Selimiye Kışlası'ndan askerî konvoyun ağır ağır ilerlemesiyle 45 dakika kadar sürüyordu yol. Artık o güzelim İstanbul Boğazı'nın manzarasını, ancak duruşmalarımızın yapıldığı Selimiye Kışlası'nın mahkeme salonlarına getirildiğimiz zamanlar görebilecektik.

Cezaevi, kışlanın içinde, Sıkıyönetim ilanından önce askerî disiplin suçluları için kullanılmakta olan bir yerdi. Kare şeklinde bir oturuma sahip olan ve yine kare biçimindeki bir bahçenin içinde bulunan tek katlı binada A, B, C, D olarak adlandırılan dört koğuş vardı. A ve B Koğuşları bir avlu aracılığıyla birbirine bağlıydı. C ve D için de aynı şey söz konusuydu. A ve B Koğuşlarıyla C ve D Koğuşları ise aralarındaki idari koridorla birbirlerinden ayrılıyordu. Oraya tutukluların çıkması yasaktı.

THKO Davasından yargılanan bizleri A ve B Koğuşuna verdiler. A ve B Koğuşları arasında yaklaşık 10x10 m ebadında, üstü demir parmaklıklarla örtülü açık bir avlu vardı. Bu avludan iki koğuş arasında geçiş mümkündü.

A ve B Koğuşunda bizim dışımızda, TKP, THKP-C ve İstanbul Dev-Genç Davasından yargılanan arkadaşlar var. Harun Karadeniz, *Masis Kürkçügil*, *Osman Saffet Arolat*, *Mustafa Alabora*, *Aydın Engin*, *Gökalp Eren*, *Metin Eşrefoğlu*, *Salman Kaya*, *Faruk Kurtuluş* vb bizim koğuştalar.

C ve D Koğuşlarında ise, İlhan Selçuk, Çetin Altan, *Sarp Kuray* falan var. Günde bir defa A ve B Koğuşları, bir defa da C ve D Koğuşları, cezaevini çevreleyen bahçeye havalandırmaya çıkarılıyorlar.

Dündar Kılıç

Koğuşumuzda siyasi tutukluların dışında adli suçlardan tutuklananlar da var. Bunlardan birisi de o yıllarda İstanbul'un ünlü bir kabadayısı olan *Dündar Kılıç*'tı. Kendisiyle aramız çok iyiydi. Bizlere, özellikle de Cihan'a büyük sevgisi ve saygısı vardı. O zamanların kabadayıları tam *Mario Puzo*'nun romanından *Francis Ford Coppola*'nın yönettiği *Godfather* (*Baba*) filmindeki "Baba" karakteyindeydiler. Dündar Kılıç da bu geleneğin son temsilcilerindendi. İki lafından biri, "Ben randevuevlerindeki masum kızların ... suyuyla geçinen pezevenklerden alıp çaketsizlerin (ceketsizlerin) sırtına çaket, lokmasızların kursağına lokma verenlerdenim. Sizler sosyalistsiniz ama biz de kendi çapımızda sosyalist sayılırız işte böyle", oluyordu.

Birlikte havalandırmaya çıktığımızda bizim arkadaşlar top oynarlarken, Dündar Kılıç hızlı adımlarla volta atar, bir yandan da elindeki tespihi şakırdatarak çevirirdi. Ara ara tespihi cebine atıp, sağ elinin işaretparmağıyla tetik çekermiş gibi bir hareket yapması dikkatimizi çekmişti.

Bir gün sorduk kendisine: "Abi bu hareketin bir anlamı var mı? Neden böyle tetik çekermiş gibi yapıyorsun?" "Tabii ki var!" diye cevapladı sorumuzu. "Parmaklarıma idman yaptırıyorum toplu tabanca için." "Peki, niye toplu tabanca?" diye sorduğumuzda, "Toplu tabanca namuslu silahtır sahibini öldürtmez! Otomatik tabancaya benzemez. Otomatik tabancada eğer mermilerden biri patlamazsa şayet, ikinci mermiyi namluya sürmek için mekanizmayı elinle geri çekip hasarlı mermiyi dışarı atman gerekir. Bu da o ölüm kalım ânında çok önemli bir zaman kaybı demektir. Sen ikinci mermiyi namluya sürene kadar hasmın seni alnının çatından vurur. Onun için ben hiçbir zaman otomatik silah kullanmam. Her zaman toplu tabanca kullanırım. Çünkü toplu tabancada her tetiği çektiğinde yeni bir mermi ağızlar namluyu. Doldur boşalt yapmana gerek yoktur. İlk sıktığın mermi patlamasa bile hemen ikinciyi, üçüncüyü

gönderirsin arka arkaya. Yani toplu tabanca namuslu silahtır" diye yanıtlamıştı bizi.

Bir başka gün, "Bak sana bir şey göstereyim" deyip gömleğini ve fanilasını yukarı sıyırarak sırtını döndü. Sırtında kürek kemiğinin altında yirmi beş (25) kuruş büyüklüğünde bir yara izi vardı. "Şimdi bir de buraya bak!" deyip göğsünü döndü. Burada da bir yara izi vardı ama bu daha büyüktü. "Bak!" dedi, "Sırtımdan tam buradan girdi mermi, göğsümden çıktı. Merminin giriş yeri küçük, çıkışı büyük olur. Dokuları parçalayarak çıkar vücuttan. Bunu yapanlar randevuevlerindeki gariban kızların sırtından geçinen pezevenklerdi. O.... çocukları dört kişi gelmişlerdi kumarhaneye beni temizlemek için. Sırtım kapıya dönük oturuyordum. O günden sonra hiçbir zaman sırtımı kapıya ya da pencereye dönmedim zaten. Mermiyi yediğimde masanın üstüne kapaklanmıştım ama kendimden geçmedim hemen. Mermi kalbime değmeden akciğerlerimi parçalayarak çıkıp gitmişti. Refleksle belimden hiç eksik etmediğim Smith Wesson'u çektim ve beni vuranı kapıdan çıkmak üzereyken indirdim. Diğerleri kaçıyorlardı. Can havliyle ben de fırladım peşlerinden. Az ilerde bir '56 Şevroleye biniyorlardı. Göğsümden kanlar fışkırırken peşlerinden yetişip bir daha sıktım. İkinciyi de orada indirdim aşağı. Sonra da orada bayılıp yere düşmüşüm. Gözlerimi açtığımda hastanedeydim. Ameliyatı yapan doktor, 'verilmiş sadakan varmış' diyordu. 'Böyle bir yaradan sağ kurtulmuş olman bir mucize.' 'Vurduğum pezevenklere ne oldu?' dediğimde, 'ikisi de tahtalı köyde şimdi' dediler. İkisini de kafasından vurmuşsun. Hastaneden çıktıktan sonra yargılandık tabii ki. Her ikisinden de beraat ettim nefsi müdafaadan. İşte böyle... Onun için toplu tabancadan hiçbir zaman vazgeçmem ben. Şimdi de yavrumdan ayrılmışım gibi özlüyorum onu. Onsuz kendimi çıplak hissediyorum. Ben de parmaklarıma idman yaptırıyorum yavruma kavuşana kadar..."

Dündar Kılıç bir süre sonra tahliye oldu. Tahliye olduktan sonra her hafta bize bir teneke beyazpeynir gönderdi. Ta ki başka bir suçtan tekrar yakalanıp Davutpaşa'daki cezaevine atılana kadar.

Yakalanışı da maceralı olmuştu. Polisteki sorgusunda aranan bir arkadaşını ele vermemek için direnmiş sonra da polise, "Sizi onun saklandığı yere götüreceğim" deyip bir apartmanın

önüne götürmüştü. "Şimdi" demiş "O sizi görürse silaha sarılır aranızdan birkaçınızı öldürür. İyisi mi ben yukarı yalnız çıkayım. Onunla konuşur ikna ederim çatışmadan teslim olması için." Polislere de bu fikir mantıklı gelmiş olmalı ki Dündar Kılıç'ı bırakmışlar apartmanın kapısından içeriye. Aradan dakikalar geçmiş ne Dündar Kılıç'tan ne de aranan arkadaşından ne ses var, ne de soluk. Bir süre sonra "Ne oluyoruz böyle?" diyerek apartmandan içeri dalan polisler, apartmanın bir de arka kapısı olduğunu o zaman fark etmişler. Tabii bu arada Dündar Kılıç da kuş olup uçmuş. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Dündar Kılıç polise haber göndermiş "Teslim olurum ama işkence yapmayacaksanız!" diye. Onlar da kabul etmişler çaresiz. Böylece kendi ayaklarıyla gidip teslim olmuş bu sefer.

İlk yakalandığında *Hürriyet* gazetesinde polisteki işkence sırasında çekilmiş fotoğrafları yayınlanmıştı boy boy. Dündar Kılıç'ın bir takıntısı da *Hürriyet* gazetesinin o zamanki sahibi *Erol Simavi* idi. Nedenini açıklamıyordu ama ona karşı derin bir nefret duyuyordu. İkide bir onun adını anarak küfrü basıyordu. İkisi arasında sanki bir kan davası var gibiydi. Herhalde Dündar Kılıç'ın kabadayılık imajını sarsacak bu fotoğraflar eline geçince Erol Simavi de bu fırsatı değerlendirip hemen gazetede yayınlatmış olmalıydı. Davutpaşa'dan bize nakledilen bir tutuklu Dündar Kılıç'ın bu fotoğrafların intikamını almak için yemin ettiğini söylemişti. Yakalanmak ve işkence görmekten ziyade poliste çekilen o fotoğrafların yayınlanmasına çok öfkelenmişti. Dündar Kılıç'ı o perişan halde gösteren fotoğrafların namına leke düşürdüğünü söylüyormuş durmadan. Bunun intikamı acı olacak diye de ekliyormuş ardından.

Yaşar Kemal

Yaşar Kemal bizleri hiç yalnız bırakmadı. İstanbul'daki arkadaşlar, özellikle *Cihan Alptekin*, *Ömer Ayna* ve *Metin Eşrefoğlu* kendisini çok iyi tanıyorlardı. Ara ara ziyaretimize geldiğinde tenekeyle peynir, sarmalık tütün getiriyordu. Ömer Ayna bir gün onun getirdiği tütünlerden sardığı sigarayı bana uzatmış, "Bak bu Yaşar Abimizin getirdiği kız saçı Bitlis tütünü. Başka yerde bulamazsın bunu. Biliyorum sigara içmiyorsun ama benim hatırım için ellerimle sardığım bu sigarayı bir tüttür" diyerek

içmemi istemişti bu sigarayı bir defalık da olsa. Onun elleriyle sardığı bu sigara, hayatımda tüttürdüğüm ikinci sigara oluyordu. İlkini ilkokuldayken meraktan tüttürmüştüm bir arkadaşımla birlikte. Boğazımda bıraktığı tat o kadar zehir gibi gelmişti ki bana bir daha da ağzıma almamıştım sigarayı. Üçüncü sigaramı ise yıllar sonra, oğlumuz Cihan'ın doğumunu beklerken Adana'da hastane koridorlarında içmiştim, "âdettendir" diye.

O sıralarda *Günaydın* gazetesinde *Killing* adında bir çizgi roman çıkıyordu her gün tefrika halinde. Çizgi romanın kahramanı Killing, iskelet maskesi ve kıyafeti giyen bir tipti. İçeri giren gazeteler neredeyse reklamlarına kadar satır satır okunduğu için Killing de pek popüler olmuştu aramızda.

O günlerde Yaşar Kemal'in İnce Memed 2[26] adlı kitabı yeni çıkmıştı piyasaya. İnce Memed'in devamı olduğu için arkadaşlardan bazıları kendi aralarında "İnce Memed de pehlivan tefrikası gibi olmuş", gibisinden espriler yapıyorlardı.

Bir ziyaretçi gününde Yaşar Kemal yine bir teneke peyniri yüklenip gelmişti ziyaretimize. Pencereden onu gören *Metin Eşrefoğlu* pencerenin parmaklıklarına tırmanıp "Yaşar abi, Yaşar abii! *İnce Memed*, *Killing*'e karşıyı ne zaman yazıyorsun?" diye sormaz mı bağırarak. Bunu duyan Yaşar Kemal bütün doğallığıyla "Hassiktir lan ordan! Maymun gibi tırmanmışsın pencereye. Sana mı soracağım!" diye kalayı basınca bu diyaloğu duyan ziyaretçiler olsun biz tutuklular olsun kahkahayı basmıştık hep birlikte.

26. Yaşar Kemal, *İnce Memed 2*, Ant Yayınları, 1969.
Yaşar Kemal, *İnce Memed (1)*, Çağlayan Yayınevi, 1955. (y.h.n.)

17
İlk Duruşma ve Cihan Alptekin'in Savunması

Cihan liderlik vasıflarına sahip bir insandı. Cezaevine geldiğimizden kısa bir süre sonra tüm mahkûmların saygı ve sevgisini kazanmıştı. Yalnızca mahkûmların değil, cezaevinde görevli subay, astsubay ve erlerin de saygısını kazanmıştı.

Yargılanmamızı vakit geçirmeden başlatmıştı Sıkıyönetim Komutanlığı. Ağustos ayı ortalarında başlamıştı duruşmalarımız. İlk duruşmaya giderken, Ankara'da Deniz'lerin yaptığı gibi mahkeme salonuna marş söyleyerek girmeye karar vermiştik. Bir süre aramızda hangi marşı söyleyeceğimize dair tartıştıktan sonra Mülkiye Marşı'nda karar kıldık. Marşın ilk kıtasını söyleyecektik.

Başka bir aşk istemez aşkınla çarpar kalbimiz,
Ey vatan, gözyaşların dinsin yetiştik çünkü biz.
Gül ki sen neşenle, gülsün ay güneş toprak deniz,
Ey vatan, gözyaşların dinsin yetiştik çünkü biz.

Bu marşın güftesi mütareke yıllarında işgal altındaki İstanbul'da, Mustafa Kemal'in Samsun'a gidişinden birkaç ay önce yazılmıştı. O yılların yarattığı kuşatılmışlık ve horlayıcı günlerinin yarattığı öfkeyle, sessizleşmek yerine duyarlılaşan gençliğin başka bir dünya kurmaya hazır olduğunu dile getiren bu şiir, bizim o zamanki ruh halimizi çok iyi anlatıyordu doğrusu.

Hepimiz şevkle hazırlandık ilk duruşmamızdan önce bu marşı söylemeye. Bir yandan da eğer Ankara'da Deniz'lere yaptıkları gibi askeri üzerimize saldırtırlarsa ne yapacağımızı kararlaştırı-

yorduk. Böyle bir durumda kelepçelerimiz çözülmemiş olacağı için fazla bir direniş gösterme şansımız yoktu. Saldırıya uğrarsak hepimiz bir merkezde toplanıp çömelerek marşa devam etmeyi kararlaştırdık.

İlk duruşmaya girerken dediğimizi yaptık. Selimiye Kışlası'nın koridorlarını "Ey vatan, gözyaşların dinsin yetiştik çünkü biz!" dizeleriyle çınlattık. Korktuğumuzun aksine üstümüze saldıran, coplayan falan da olmadı. Salona girip yerlerimize oturana kadar bu dizeleri, bir slogan gibi birkaç kez tekrarladık.

Cihan'ın savunması davamızın esas savunmasını teşkil ediyordu. Aşağıdaki pasajlar onun savunmasının ana hatlarını göstermektedir:

> Galile'yi dünya dönüyor diye yargılayanlar, özgürlük savaşçısı Robespiyer'i, gazeteci Marad'ı giyotine gönderenlerin, Namık Kemal'i ölüm zindanlarına bırakanların, inandığı düşüncesinden ötürü 12 yıl işkenceli zindanlarda yatan Nâzım Hikmet'in, emperyalizmin emriyle yurtseverleri 1950'de zindanlara dolduran, tahkikat komisyonları kurduran zihniyetin 71'deki mirasçısı veya temsilcisi, iddianameyi yazandır.
>
> Bizler, Galile'nin, Robespiyer'in, Gazeteci Marad'ın, Namık Kemal'lerin, 1919 Kuvayı Milliyeci'lerinin ... gerçek mirasçıları ve temsilcileriyiz.
>
> Bizler, tarihin bu evresinde sanığız, ancak bu mahkemelerden çıkacak sonuç ne olursa olsun, tarihin bizleri beraat ettireceğini biliyoruz. Geleceğe umutla bakıyoruz. Sizler bizi yargılarken aslında kendiniz yargılanmaktasınız.
>
> "Bağımsızlık benim karakterimdir!" diyen Mustafa Kemal'in gerçekleşmesi için savaştığı, özlediği Türkiye bu muydu? 35.000 Amerikalı askerin, 30.000 barış gönüllüsünün (misyoner) kol gezdiği, binlerce Amerikalı uzmanın Bakanlık teşkilatlarımızda cirit attığı bir Türkiye miydi? Kemalist politika, emperyalizmin dümen suyunda giden bir uydu politikası mıydı? Askerinin ayağındaki postalından, çorbasını içtiği kaşığa, konserve etine kadar Amerika'ya muhtaç durumda bırakılmış bir Türkiye miydi?
>
> Bizim bağımsızlık ve demokrasi mücadelemiz Anayasa'yı hedef almamıştır. 1961 Anayasası Milli Demokratik Devrim hareketine açıktır. Biz bu Anayasa'nın tam anlamıyla uygulanması için meydanlara çıktık, Anayasa'ya Saygı mitingleri düzenledik. Bunun için coplandık, kurşunlandık.
>
> 1961 Anayasası kitlelerin özlemlerine cevap veren bir Anayasa'dır. Bu Anayasa'yı canımız pahasına savunduk. Anayasa'yı uygulamayan

iktidara onu uygulatmak için yürüdük. Topraksız köylünün toprak istemesinin demokratik hak olduğunu söyledik. Çünkü bu Anayasa'ya göre Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olması gerekiyordu.

1961 Anayasası'nın kazandırdığı nispi özgürlük ortamında Amerikan Emperyalizmi'ne ve onun kukla iktidarına karşı kitle hareketleri yoğunlaşmıştır. Antiemperyalist ve demokratik düşünce yaygınlaşmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalizm yurdumuzda hegemonyasını kurmuştur. 1947 tarihinde A.B.D. ile ikili anlaşmalar yapıldı. 1962 yılında Barış Gönüllüleri geldi. Amerika Büyükelçisi'nin başkanlığında 4'ü Amerikalı 4'ü Türk olmak üzere "Eğitim Komisyonu" kuruldu. Bu Komisyon'un amacı Türkiye'deki eğitim sistemi hakkında araştırma yapmak, Amerikan ajanlarının uzman araştırmacı olarak okul, üniversite ve bakanlıklara yerleşmesini sağlamak ve bunu ilgili makamlara kabul ettirmektir. Komisyonun fahri başkanı ABD Büyük Elçisi'dir. Komisyon, Türk makamlarına değil, ABD Dışişleri Bakanlığı'na karşı sorumludur.

Emperyalizm, Yeni Sömürgecilik metoduyla ülkeyi tekrar kontrol altına almış, Mustafa Kemal'in bağımsızlıkçı hareketi hedefinden saptırılmıştır. Milli sanayi gelişmeleri durdurulmuş, milli harp sanayimiz tamamen tasfiye edilmiştir.

Bizler sosyalistiz. Bunu söylerken memleketimizin sosyal, ekonomik ve politik yapısı üzerinde hakiki Kemalistlerle birlikte emperyalizme karşı mücadele etmeyi bir görev sayıyoruz. Bugün memleketimiz Emperyalizm ve onun yerli işbirlikçileri tarafından sömürülmektedir ve hakiki yurtseverler bunlarla mücadele halindedir.

Mustafa Kemal'in başlattığı Birinci Kurtuluş Savaşı, Kemalist ve sosyalistler ile birlikte yapılmıştır. Biz de şimdi İkinci Kurtuluş mücadelemizi Amerikan Emperyalizmi'ne karşı yapıyoruz.

1969 Şubat'ında Amerikan 6. Filosunu protesto eden gençler ve işçiler üzerine yobazların saldırdığı ve polisin gözü önünde cinayetler işlediği Kanlı Pazar, bize mücadelemizi bir üst aşamaya yükseltmemiz gerektiğini gösterdi. Düzenlediğimiz barışçıl mitinge iktidarın koruması altında her türlü silahla saldırıldığı o gün, Amerikan Emperyalizmi'ne ve onun yerli işbirlikçilerine karşı silahlı mücadeleye karar verdiğimiz gündür.

Biz Dolmabahçe'de "Bağımsız Türkiye" sloganı ile yürüdük ve bunun için Amerikan askerlerini denize döktük, bağımsızlık ve demokrasi mücadelemizi tarihe tescil ettirdik. Gelişen ve güçlenen Milli Demokratik Devrim mücadelemiz Amerikan Emperyalizmi ve yerli ortaklarına uykusuz geceler yaşatmıştır.

Biz sosyalistiz. Sosyalist olduğumuzu hiçbir zaman saklamadık. Kitlelere açıkça anlattık. Emperyalizm'in ve yerli ortaklarının kiralık

sivil silahlı gruplarına karşı meydanlarda, sokaklarda mücadele verdik. Bizim mücadelemiz Emperyalizm'in silahlı kiralık kuvvetlerine karşı, tarihî doğruluğu ispatlanmış haklı bir mücadeledir.[27]

"Hapisteki Devrimcinin Birinci Görevi Firar Etmektir"

Cezaevine girdiğimiz andan itibaren Cihan'la konuşmalarımızın ağırlığını buradan nasıl kaçılabilir konusu teşkil ediyordu. Cihan sık sık, "Hapisteki devrimcinin birinci görevi firar etmektir, bunun imkânlarını sonuna kadar araştırmamız gerekir" diyordu.

İçinde bulunduğumuz koğuşu, A ve B Koğuşlarını bağlayan avluyu, cezaevinin dış bahçesini, ziyaretçi prosedürlerini, avlunun ortasındaki kanalizasyon rögarını vb en küçük ayrıntıyı gözden kaçırmadan inceliyoruz.

Bu arada dikkatimizi şey çekiyor.

Cezaevinde çoğu kez sular akmıyor. Hele sıcak su söz konusu bile değil. Koğuşların bir köşesinde duşlar var ama kullanılmıyorlar. Bu nedenle haftada bir gün sırayla hepimizi, kışla içindeki bir hamama götürüyorlar yıkanmamız için. Hamam, cezaevine araçla yaklaşık 20 dakika mesafede, bağımsız bir bina. Çevresinde başka bir bina da yok.

Hamam sırası gelenleri 12 kişilik gruplar halinde "Kayzer" denilen kapalı kasa bir kamyonetle götürüp getiriyorlar. Çamaşır ve havlularımızı yanımızda götürüyoruz bir naylon torba içinde. Hamam binasının girişinde bir soyunma ve soğukluk yeri var. Burada büyük sandıklar içinde peştemallar bulunuyor. Yarım saat kadar süren yıkanma faslından sonra bu soğuklukta giyiniliyor ve tekrar Kayzer'e binerek cezaevine dönülüyor.

İşte tam da bu noktada dikkatimizi bir nokta çekiyor. Cezaevinden çıkarken ve de girerken bir sayım yapılıyor. Ancak hamam binasına ne girerken ne de çıkarken bir sayım yapılmıyor. Eğer bir kişi hamamdan çıkmadan o soğukluktaki büyük sandıklardan birinin içinde saklanabilirse, Kayzer'in hareketi sırasında yokluğunun farkına varılamayabilir. Ta ki araç cezaevine gelene kadar. Bu da yaklaşık yirmi dakika demek. Eğer sandıkta saklanan kişi bu yirmi dakika içinde hamam binasından uzaklaşabilirse ve Kışla'nın içinde izini kaybettirebilirse bu iş oldu demektir.

27. A. Tuncer Sümer, *Devrim*, Evrim Yayınları, 2012, s. 258-275.

Hamamda görevli iki er var. Bunlar silahsız. Planın işleyebilmesi için bunların enterne edilmesi gerekiyor. Ayrıca hamam binasından çıkıp kışla içinde uzaklaşabilmek için asker üniformasına ihtiyaç var. Bir sivilin kışla içinde hareket etmesi mümkün değil.

Birkaç kez hamama gidiş gelişlerimizde planımızın ayrıntılarını gözden geçiriyoruz. Bir kişinin bu yolla kaçabilmesi mümkün görünüyor. Bunun için bir tabancaya ve bir asker elbisesine ihtiyacımız var. Gerçek bir tabanca olmasa bile, iyi bir taklit ya da oyuncak tabanca da işimizi görebilir. Amaç öldürmek değil çünkü. Tabanca tehditiyle hamamda görevli iki eri soğukluktaki sandıklara sokup üstlerinden kilitlemek yeterli olacak. Daha sonra hızlı bir şekilde yanımızda getirilmiş olan asker elbisesi giyilerek oradan uzaklaşılacak. Kayzer cezaevine dönüp, yapılan sayımda bir kişinin eksik olduğu tespit edilene kadar izini kaybettirmesi gerek. Tabii bu yöntemle ancak bir ya da iki kişi kaçabilir. Dönüşte daha fazla kişinin eksikliği dikkati çekebilir. Bu kişiler de öncelikle Cihan ve Ömer olacak doğal olarak. Çünkü her ikisi de ipin ucunda.

Bu planı uygulayabilmek için gereken asker elbisesini ve tabancayı (ya da oyuncak tabancayı) nasıl getirtebiliriz, onu tartışıyoruz. Halen yakalanmamış THKO'lular var dışarda. Onlarla irtibat kurmaya çalışıyoruz gelen ziyaretçiler kanalıyla. O sıralarda ziyaretler öyle çok sıkı kontrol altında değil. Cezaevi zaten askerî disiplin suçluları için yapılmış olduğu için, böyle bir önlem alınması da düşünülmemiş doğal olarak. Ziyaretçilerin getirdiği eşyalar ve yiyecekler de öyle aman aman kontrol edilmiyor. Asker elbisesini, her hafta bolca getirilen eşofmanların içine dikerek getirmek mümkün görünüyor. Tabancayı da, getirilen yiyecek paketlerinden birinin içinde sokmak mümkün. O yıllarda manyetik dedektör denen bir şey yok.

Biz bu planları yaparken, beklenmedik bir gelişme oluyor. Hamam günlerimizden birinde, İstanbul Dev-Genç Davasından yargılanan arkadaşlardan biri, tam da bizim düşündüğümüz bu planı uygulamaya kalkışıyor. Ama ne asker elbisesi var üzerinde ne de hamam görevlilerini enterne edecek bir silah var elinde. Tabii ki bu kadar acemice yapılmış olan firar girişimi akametle sonuçlanıyor. Arkadaş yakalanıyor ve o günden itibaren de önlemler artırılıyor. Artık bu yolla firar mümkün değil.

Büyük Firar (The Great Escape)

O sıralar çok popüler olan Henri Charriere'in *Kelebek*[28] (*Le Papillon*) adlı gerçek yaşamöyküsü kitabını okumuştuk hepimiz. Fransız Guyana'sındaki kuş uçmaz kervan geçmez bir adadaki zindandan nasıl kaçıldığının gerçek hikâyesini anlatıyordu bu kitap. Sürekli kafamız buradan nasıl kaçılacağıyla meşgul.

Bir de film var birkaç yıl önce Türkiye'de gösterime girmiş: *Büyük Firar*[29] (*The Great Escape*). Steve McQueen, James Coburn, Charles Bronson gibi dev aktörlerin oynadığı filmde, İngiliz ve Amerikalı savaş esirleri Nazi Esir Kampından kaçıyorlardı tünel kazarak. Kazdıkları tünelin toprağını, pantolonlarının ceplerini büyüterek havalandırmada volta attıkları yere taşıyorlar ve nöbetçilere fark ettirmeden paçalarından akıtarak usulca bahçeye yayıyorlardı. Bunun bir yöntem olup olamayacağını tartışıyoruz aramızda. Denemeye değer buluyoruz. Sonuçta ne kaybedeceğiz? Ama önce tünel kazacak uygun bir mekân bulmamız gerekiyor.

B Koğuşu, yaklaşık 60 kişilik bir büyük koğuş. Burada tuvaletler ve yemek salonu olarak kullanılan bir mekân var. İşte bu yemek salonunun bir köşesinde küçük bir oda var. Bu odayla yemekhane arasında bir kapı yok. Bunun yerine, servis bankosu gibi bir şey var. Bir tezgâh ve üstünde servis penceresi gibi bir şey. Burasının, asker tutuklular için kullanıldığında, muhtemelen çay ocağı gibi bir amacı olduğunu tahmin ediyoruz. Çünkü odanın yegâne kapısı, arkasındaki idari koridora açılıyor. Ve bu kapı sürekli kilitli.

Odayla yemekhane arasındaki tek bağlantı olan pencere şeklindeki açıklık ise geçmişte servis tezgâhı olarak kullanılmış olabilir. Odaya bu tezgâhın üstünden atlayıp girilebiliyor ancak. Bu da odaya girişte fiziksel bir bariyer oluşturuyor. Bu nedenle içeride yapılacak herhangi bir faaliyetin koğuşta kalan diğer tutuklulardan gizlenmesi mümkün. Gizlilik bu işte kesinlikle zorunlu. 60-70 kişinin kaldığı koğuşlarda kimin ne olduğu belli değil. İçimizde bir ya da birkaç ajan olması da kuvvetle muhtemel. Onun için THKO Davası'ndan yargılanan bizlerin dışında kimsenin bundan haberdar olmaması gerekli.

Üstüne üstlük bu odanın arka tarafında kendisine özel, kullanılmayan bir de tuvaleti bulunmakta. Burası, tünelden çıkacak

28. Henri Charriere, *Kelebek*, Çev. Aydil Balta, E Yayınları, 1969. (y.h.n.)
29. *Büyük Firar (The Great Escape)*, yönetmen John Sturges, 1966. (y.h.n.)

toprağın saklanması için ideal bir depo olabilir. Her ne kadar bu tuvaletin kapısı kilitli ise de, biz bu kontraplak kapının üst kısmını kolayca sökerek odayla bağlantısını sağlayabilirdik. Odayı yemek salonundan ayıran duvar ile binanın dış duvarı arasında 5 metre bir mesafe var. Yani açılacak tünelin ilk 5 metrelik kısmı Cezaevi binasının altından geçmek durumunda. Binayı geçip bahçenin altına girdikten sonra da, bahçe dış duvarına kadar bir 7 m daha var. Yani toplamda 12 m yatay tünel açılması gerekiyor. Bu küçük odaya ancak üç ranza sığabiliyordu ki bu da bizim için idealdi. THKO Davası'ndan yargılanan altı kişi buraya yerleşirsek kimsenin ruhu duymadan amaçladığımız tüneli buradan kazmaya başlayabilirdik.

Yalnız küçük bir sorun vardı. Oda, bizden önce varlıklı birkaç adli tutuklu tarafından işgal edilmişti. Bunlardan çok şişman olan biri, pornografik kitaplar basıp dağıtmaktan sanık olarak atılmıştı cezaevine ve parasının gücüyle kendine küçük bir krallık kurmuştu burada. Sıkıyönetim bu gibi işlerle de uğraşıyordu o günlerde. Bu kişi "Küçük Ağa" havalarında, garibanlardan birini de kendine maraba olarak tutmuş, koğuştaki kalabalıktan uzak asude bir hayat yaşıyordu birkaç hempasıyla birlikte.

Burasının bizim için en uygun yer olduğuna karar verince önce bu kişileri odadan çıkarmakla işe başladık. Ortak savunma hazırlayacağımız için böyle ayrı bir odaya ihtiyacımız olduğu gerekçesiyle odadan çıkmalarını istediğimizde, önce dirençle karşılaştık doğal olarak. Ama ısrarımız karşısında fazla itiraz edemedi koğuşun bu ayrıcalıklıları. Üstelik odadan çıkmak zorunda kaldıkları yetmiyormuş gibi o güne kadar karın tokluğuna kullandıkları marabalarından da oldular. Kendilerine bundan böyle kendi işlerini kendilerinin görmesi gerektiğini, hiç kimsenin kimseye hizmetkârlık etmeyeceği lisanı münasiple bildirildi. Garibana da tüm masraflarının kurduğumuz komün tarafından karşılanacağını söyledik.

Böylece tünel projesini başlatacağımız odaya hep birlikte yerleştik. Ben, Cihan Alptekin, Ömer Ayna, Oktay Kaynak, Osman Bahadır ve Yavuz Yıldırımtürk odayı işgal ettik. Ranzalardan biri hemen giriş penceresine bitişik, diğeri ona dik, üçüncüsü ise tuvaletin kapısı önünde, U şeklinde dizilmiş halde bulunuyorlardı. İlk ranzada benimle Oktay, ikincide Cihan'la Ömer, üçüncüde de Osman'la Yavuz yatıyorduk. Kazıya baş-

layacağımız yer, Oktay'la benim yattığım ilk ranzanın altında, yemek salonunun duvarına bitişikti. Böylece dış duvara olan mesafe en aza indirgenmiş oluyordu.

Odaya yerleşir yerleşmez, ilk iş olarak girişi sağlayan pencereye bir battaniye gererek odanın içinin görülmesini engelledik. Gerekçemiz ise ortak savunma hazırladığımız için rahatsız edilmemekti. Odaya girmek isteyen bir kişi, 90 cm yüksekliğindeki tezgâhın üzerinden atlayabilmek için her iki tarafa konulan sandalyelerin üzerine basması gerekiyordu ki, bu da yeterli bir fiziksel engeldi zaten.

Tünel Şantiyesi Başlıyor

Tünelin nasıl ve hangi yöntemle kazılacağı konusunda en çok benimle birlikte Oktay Kaynak kafa patlatıyorduk. Ben ODTÜ Makina'da Oktay ise İTÜ İnşaat'ta öğrenci olduğumuzdan, tünel projesinin "Mimarları" görevini üstlenmiştik doğal olarak. Zemin betonunun nasıl kırılacağını, tünelin çökmemesi için ne kadar derinlikte gitmesi gerektiğini vb hesaplıyorduk.

Öncelikle işe, döşeme betonunu kırmakla başlayacağız. Günlük lisanda "Tuzruhu" olarak adlandırılan "Hidroklorik asitin" betonu çürütmede işe yarayacağını biliyordum. Özellikle beton içindeki mozaik taşları tuzruhunun etkisiyle hemen eritilebiliyordu. İdareden tuzruhu istedik. "Ne yapacaksınız tuzruhunu?" dediler. "Tuvaletler çok kötü, çok pis. Fena halde kokuyor. Çok rahatsız oluyoruz. Hem dezenfektan olarak kullanacağız hem de idrar nedeniyle oluşmuş kireçlenmeyi temizleyeceğiz" dedik.

Siparişleri idareye koğuş kıdemlisi bildiriyordu. Önceleri koğuş kıdemlisi, bizden birkaç hafta önce gelmiş olan Gazeteci-Yazar Aydın Engin idi. Kendisine birer ikişer tuzruhu sipariş etmeye başladık. Ancak bir iki şişe tuzruhuyla betonun delinmesinin çok uzun süreceği anlaşılınca, koğuş kıdemlisini değiştirdik ve bizden birini yani THKO Davası'ndan yargılanan *Zerruk Vakıfahmetoğlu*'nu yaptık. Çünkü bizim ne iş peşinde olduğumuzu, THKO Davası'ndan yargılananların dışında kimsenin değil bilmesini, hissetmesini dahi istemiyorduk. Nitekim koğuşlarda kalan 60-70 kişiden hiçbiri, firar gününe kadar böyle bir tünelin varlığından haberdar olmadı. Bu kişilerin içinde ajan olabileceği kaygısıyla, yaptığımız işi diğer koğuş sakinlerinden

titizlikle gizledik. Zerruk, Koğuş Kıdemlisi olduktan sonra, kasalar dolusu tuzruhunu sipariş etme imkânımız oldu. Böylece betonun kırılma süreci hızlandı.

Tuzruhu ile çürütülen betonu kırmak için bir keski (murç) bir de çekice ihtiyacımız vardı. Bir kapı kolunu kırarak içindeki kare kesitli demiri taşlara sürterek ilkel bir keski haline getirdik. Havalandırma için bahçeye çıktığımızda, diğer tutuklular zeytin çekirdeklerini taşlara sürterek kendilerine tesbih yapmaya uğraşırlarken, biz kırdığımız kapı kolu içindeki demiri keski haline getirmeye uğraşıyorduk.

Çekice gelince, bunu bulmamız kolay değildi. Cihan'ın üniversiteden tanıdığı *Osman Saffet Arolat*'tan, "Kendimize meyve kasalarından bir kitaplık yapacağız", bahanesiyle ziyaretçilerinden bir çekiç ya da keser getirtmesini rica ettik. O da, Cihan'ı kırmayıp eşi kanalıyla bir çekiç kafası getirtti dışardan. Hatta önce bir keser getirtmeye kalkmış ancak Cezaevi Yönetimi buna izin vermemişti. Hatırladığım kadarıyla Osman Saffet'in eşi bu çekiç kafasını bir tozşeker kavanozunun içinde saklayarak içeriye sokabilmişti. Henüz o yıllarda manyetik dedektör denen şey yoktu cezaevlerinde.

Osman Saffet'in getirttiği bu çekicin, tünel inşaatında kullanılacağından haberi bile yoktu tabii ki. O sıralarda ziyaretçilerin getirdiği eşya, giysi ve yiyecekler fazla bir incelemeye tabi tutulmadan bizlere veriliyordu. Osman Saffet'in eşi bu serbestlikten yararlanarak çekiç kafasını tozşeker kavanozunun içinde içeriye sokabilmişti. Farklı siyasi görüşlere sahip olmakla birlikte Osman Saffet'in Cihan'a, Cihan'ın da ona saygısı vardı. Cihan sık sık ona takılır, "Oğlum Oralet[30] devrimi beraber yapacağız ha. Bak ama sonradan Dönek Kautsky'lik yapma!" diyerek kızdırırdı. Çekiç içeriye geldiğinde Osman Saffet'e sarılıp öperek "Helal olsun sana Oralet! Bu işi senden başkası beceremezdi zaten" diyerek sevincini göstermişti.

Osman Saffet'in getirttiği bu çekiç başına paspas kollarından bir de sap ayarlayınca betonu kırmak için kullanacağımız takım taklavat tamamlanmış oldu. Artık tünel inşaatına başlayabilirdik.

30. Oralet, o yıllarda pek popüler olan portakallı bir meyva suyunun granül halindeki konsantresinin adıydı. Cihan Osman Saffet Arolat'ın soyadından esinlenerek ona Oralet diyerek şakalaşmaya bayılırdı. Osman Saffet de bunu olgunlukla karşılar, hiçbir zaman öfkelenmezdi.

"Şarkılarımız En Önde Saldırmalıdır Düşmana"

Duvarın dibindeki, benim ve Oktay'ın ranzamızın altından başladık çalışmaya. Ranzanın altındaki 30-40 cm'lik boşluğa yüzükoyun yatıyoruz ve tuzruhunu yere döküyoruz. Asit, genzimizi yakıyor ama dayanmak zorundayız. Döşeme betonunun içindeki taşlar eriyerek beton yavaş yavaş çürüyor. Çürüyen betonu, yaptığımız keskiyle çekiçle vurarak kırıyoruz. Çalışma olmadığı zaman açtığımız deliğin üzerini benim kahverengi karton bavulumla örtüyoruz. Fakat her çekiç darbesi beton binada yankılanıyor, her taraftan işitiliyordu. Bunun üzerine bu işi yaparken, çekiç sesini bastırabilmek için A ve B Koğuşları arasındaki avluda toplanarak marşlar ve türküler söyleme kararı aldık. Böylece kırım yapılacak saatlerde, bu avluda toplanıp hep bir ağızdan türküler, marşlar söylemeye başladık.

Bildiğimiz bütün marş ve türküleri, avazımız çıktığı kadar bağırarak söylüyorduk. Türkülerimiz hapishane avlusundan gökyüzüne öyle yükseliyordu ki, bizim cezaevinin hemen yanında bulunan Kadınlar Cezaevi'nden de bizlere iştirak etmeye başladı devrimci kadın tutuklular. Biz "Ay ışığı jandarmanın süngüsünü yakıyor!" marşını söylerken, kadınlar "Kız ben sana demedim mi karşıki dağlar cenderme, cenderme!" türküsüyle cevap veriyorlardı.

Arada Nâzım'ın şiiri de eksik olmuyordu tabii:

Biz anlamayız tek ağzın türküsünü!...
Her matem gecesi,
Her bayram günü,

Şarkılarımız,
Ön safta, en önde saldırmalıdır düşmana.
Bizden önce boyanmalıdır
Şarkılarımızın yüzü kana...

Şarkılarımız,
Rüzgâra çıkmalıdır!...

Gerçek Hayat Filmlerdeki Gibi Değildi

Bir iki hafta süren beton delme işleminden sonra döşeme altındaki blokaj taşlarına ulaştık. Yaklaşık 15-20 cm büyüklü-

gündeki bu taşları teker teker çıkartarak depo olarak kullandığımız tuvaletin içine yerleştirdik. Beton delme işini minimumda tutabilmek için giriş deliğini bir kişinin çapraz olarak ancak geçebileceği ölçüde yaklaşık üçgen biçiminde açtık.

Başlangıçta ne kadar toprak çıkacağını tam olarak kestiremediğimiz için, odamızın tuvaletine koymayı düşündüğümüz toprağın bir kısmını *Büyük Firar* filmindeki yöntemle dış "bahçeye taşıyabilirmiyiz acaba?" diye düşündük. Beton zemini kırıp toprağa ulaştığımız ilk gün toprağı, büyüttüğümüz pantolon ceplerimize doldurarak günde bir kez havalandırmaya çıkarıldığımız Cezaevi Bahçesi'ne taşıdık. Ancak bu yöntemden derhal vazgeçtik. Çünkü taşınan toprak o kadar azdı ki, bu yöntemle toprağın hepsini taşımaya kalksak, bu iş yüz yıl sürebilirdi. Üstelik havalandırmaya çıkarılırken yapılabilecek en küçük bir üstbaş aramasıyla bütün plan çökebilirdi. Gerçek hayat filmlerdeki gibi değildi!

İleride tünele girebilecek yağmur veya taban suyunu uzaklaştırabilmek için, alaturka tuvaletin giderine bir soba borusu yerleştirdik ve döktüğümüz toprağı bu bacanın etrafında sıkıştırmaya başladık. Nitekim sonbahar yağmurları başladığında bu baca çok işimize yaradı.

Yağmurlu bir gece sonrasında, sabah uyandığımızda hepimiz bir şok yaşadık. Açtığımız tünel neredeyse ağzına kadar suyla dolmuştu. Yeraltına inen su, tünelin boşluğunu bulunca buraya doluvermişti doğal olarak. O gün akşama kadar kova kova bu suyu boşaltmakla uğraştık. Kovayı tuvalette bıraktığımız soba borusundan aşağı döküyorduk.

Bu yöntemi birkaç kez denedik ama bir gün geldi ki, tuvaletin gideri çamurlu suyun içindeki kalıntılarla tıkanıverdi. O günden sonraki her yağmur bizim için bir kâbus oldu. Tünelde biriken suyu odanın tuvaletine dökemediğimiz için, tek alternatifimiz A-B Koğuşlarının ortasındaki avluda bulunan rögar kapağından içeriye boşaltmaktı. Biz tünel operasyonuna başlamadan önce bu rögar kapağını açıp oradan kaçma imkânı olup olmadığını araştırmıştık zaten. Ancak rögarın gideri 30 cm çapında bir boru olduğu için oradan çıkış mümkün değildi. Şimdi bu rögarı mutlaka kullanmak zorundaydık ama burası her iki koğuşun tam ortasında herkesin gözü önünde olan bir yerdeydi.

Bunun da çaresini bulduk. Savunmalar dönemi başladığı gerekçesiyle koğuştaki herkesin saat 22:00'den sonra yatması zorunluluğunu getirdik. Bu saatten sonra koğuştan çıkıp avluda dolaşmak yasaktı. Böylece yağmurlu günlerin ertesi günü geceye kadar bekleyip tünelden çıkardığımız suyu kova kova odadan çıkarıp bu rögara kadar taşımaya başladık. Tabii bu çamurlu suyun dikkati çekmemesi için gerekli temizliği de yaparak.

Blokaj taşlarının altındaki toprağa gelince keski çekiç bir işe yaramaz oldu. Toprağı kazmak için bu kez ranza ayaklarını, çapraz takviye amacıyla kullanılmış olan lama demirlerinden birini yerinden söküp tek tarafını avuca oturacak şekilde bükerek ergonomik bir küskü haline getirdik. Böylece hızlı bir şekilde killi toprağı kazmaya başladık. Yanı başımızda, odayı yemekhaneden ayıran duvarın üzerine oturduğu taş temel vardı. Duvar taşıyıcı olmalıydı ki, temeli oldukça derindeydi. Bu temel duvarını delmek çok uzun süre alacağından biz onun altından geçmeyi tercih ettik. Duvarın temeli tahminimizden daha derinde çıktı. Yaklaşık 2 metre indikten sonra nihayet temelin altına ulaşabildik. O noktada kendimize bir manevra alanı yaratmak için mekânı genişlettik. Çünkü bu noktadan sonra tünelimiz yatay yönde dış duvara doğru yönelecekti.

Bu aşamadan sonra sıkı bir disiplinle çalışma programımızı yaptık. Bir kere tünelin varlığından çok az kişinin haberi vardı. Onlar da THKO Davasından yargılananlar ve güvenilir birkaç arkadaş daha idi. Metin Eşrefoğlu onlardan biriydi. Ortalıkta çamur, toprak, çamurlu giysi, vb gibi şüpheyi çekecek en ufak bir şey kalmaması için azami dikkat sarf ediyorduk.

"Değirmenin Bendine, Taş Dönmüyor Dönmüyor"

Tünel vardiya ekibi dört kişiden ibaretti. Bir kişi öncü olarak tünelin içinde yatarak çalışıyor, küsküyle kazdığı toprağı elindeki yastık kılıfına dolduruyor. Torba dolduğunda tünel girişine doğru uzanan bir ipe bağlayarak gerideki manevra alanında bekleyen ikinci kişiye iletiyor. İkinci kişi iple çektiği torbayı yukarıda bekleyen üçüncü klşiye iletiyor o da tuvaletin kapısı önündeki ranzanın üstünde bekleyen dördüncü kişiye veriyordu.

Dördüncü kişi, tuvaletin kapısının iğreti bir şekilde tutturulmuş olan kontraplak kapağını çıkararak aldığı torbayı içine döküyor. Beş on çuval toprağı böylece tuvalet içine döktükten

sonra aynı kişi tuvaletin içine giriyor ve yumuşak toprak üzerinde zıplayarak toprağı iyice sıkıştırıyor. Böylelikle eldeki sınırlı depo hacminin en optimum şekilde kullanılması sağlanıyordu. Bazen vardiya ekibinin sayısı üç kişiye düşüyor, bu durumlarda ekibin üçüncü ve dördüncüsü aynı kişi oluyordu.

Vardiya süresi dört saatti. Tünele giren kişinin daha önce çıkması rantabl değildi. Çünkü her seferinde bir takım eşofman vıcık vıcık çamura bulanıyordu. Dört kişilik ekip işini bitirince üstünü başını şöyle üstünkörü temizliyor ve vardiyayı kendinden sonraki ekibe devrediyordu.

Bu devir işleminden yeni vardiyacıları şifreli bir şekilde haberdar etmek için kullandığımız yöntem şöyleydi: Vardiya sırası gelen arkadaş koğuşun bir yerinde ya satranç oynuyor ya kitap okuyor ya da başka bir işle uğraşıyorken yanı başına gidiyor ve şu türküyü mırıldanmaya başlıyorduk:

Değirmenin bendine,
Taş dönmüyor dönmüyor...
Döner kendi kendine,
Acar gelin arabadan inmiyor...

Değirmene taş koydum,
Taş dönmüyor dönmüyor...
Ben bu yola baş koydum,
Acar gelin arabadan inmiyor...

Bu türküyü duyan arkadaş yapmakta olduğu işi bırakıyor, bir bahaneyle bulunduğu yerden ayrılıyor ve vardiyayı devralmak üzere bizim odaya giderek çamurlu elbiseleri üzerine geçirip tünele giriyordu.

Çamurlu elbiseler dedim de aklıma geldi. Tünel işinin en büyük problemlerinden biri de üzerimize giyeceğimiz temiz elbise bulmaktı. Sonbahar yağmurlarıyla tünelin dibi vıcık vıcık çamurdu. Toprak killi olmasaydı tünel çoktan üzerimize yıkılmış olurdu. Zaten birkaç kere kısmi göçükler olmuştu. Bir seferinde ben içeride çalışırken üstüme çökmüş, arkada iki numaralı arkadaşın ayaklarımdan beni tutarak geriye çekmesi sayesinde diri diri gömülmekten kurtulmuştum. Bir keresinde de Oktay'ı gömülmekten zor kurtardığımızı hatırlıyorum.

Bir de havasızlık tünelde sorun oluyordu. Yatayda belli mesafeden sonra hava sirkülasyonu çok az olduğu için çalışmamız çok güçleşmişti. Özellikle de çıkan toprağı çoğaltmamak için tünel kesitini çok küçük tuttuğumuzdan, içeriye yattığımızda kendi gövdemizle tüneli tıkıyorduk. Bu da hava sirkülasyonunu iyice engelliyordu. Özellikle de Cihan içeri girdiğinde iri ve kemikli gövdesiyle tünelin kesitini tamamen tıkadığı için havasızlıktan boğulacak gibi oluyordu. Onun için sık sık geri gelip düşeyle yatayın kesiştiği manevra alanında soluklanması gerekiyordu.

Problemlerden biri de, aydınlatmada kullandığımız seyyar lambanın zaman zaman su alarak kısa devre yapmasıydı. 220 volt prize bağlı bu seyyar uzatma kablosu aslında çok riskli idi. Bu kısa devreler sırasında içerdeki kişinin cereyana kapılarak çarpılması işten bile değildi. Nitekim şu anda ismini hatırlamadığım bir arkadaşın başına gelmişti bu. Kablolar kısa devre yapmış, elektrik çamurlu su üstünden arkadaşın vücuduna geçmişti. Bereket versin uzatma kablosunun bağlı olduğu sigorta atmıştı da bir faciayla karşılaşmaktan kurtulmuştuk.

Tünele her giriş çıkışımızda kulaklarımızın içine varana kadar vıcık vıcık çamura bulanmış oluyorduk. Daha önce söylediğim gibi cezaevinde çoğu kez akar suyumuz yoktu. Zaten olsa da herkesin önünde lavaboya giderek çamurlarımızı yıkayacak halimiz yoktu. Bu nedenle tünelde giydiğimiz elbiseleri tamamen üzerimizden çıkarıyor, çıplak vücudumuzu, bir kovaya doldurduğumuz suyla silerek görünürdeki çamurlarımızdan kurtulmaya çalışıyorduk.

Tünel için en elverişli kıyafet eşofmandı. Bir takım eşofmanın vıcık vıcık çamura bulanması için dört beş defa tünele girip çıkmak yetiyordu. Daha sonra bunlar üstümüze giyilemeyecek kadar ıslak çamurdan bir kalıba dönüşüyordu. Bu nedenle haftada bir gelen tüm ziyaretçilere bol bol eşofman getirmelerini söylüyorduk. Gelen eşofmanlar derhal tünel şantiyesine gidiyordu.

Bazı ziyaretçiler bu kadar çok eşofmanı ne yaptığımızı sorduğunda verdiğimiz cevap şu oluyordu: "Havalandırma saatlerinde bahçede top oynuyoruz stres atmak için. Yağmurlu havada kıran kırana geçen maçlarda öylesine yerlerde yuvarlanıyoruz ki, getirdiğiniz eşofmanlar birkaç maçtan sonra çamurlanıp giyilmez hale geliyor."

Tabii bir de bu kadar eşofmanın kullanıldıktan ve işe yaramaz hale geldikten sonra ortadan kaldırılması da ayrı bir sorundu. Onları da kazıdan çıkan toprakla beraber depo alanına gömüyorduk.

Bu yöntemle tüneli epeyce ilerlettik. Ancak bir süre sonra bizim depo olarak kulandığımız tuvalet dolmaya başladı. Doldurduğumuz toprak, sıkıştırmamıza rağmen artık tuvaletin penceresi hizasına kadar yükselmişti. Döktüğümüz toprağın üzerinde artık çömelerek zıplıyorduk. Ama tuvaletin koğuş avlusuna bakan küçük penceresinden birisi tarafından görülme olasılığımız her geçen gün daha da artıyordu. Tünelden çok az kişinin haberi olduğu için bu çok riskli bir durumdu. Bu durumda artık ek bir depo yeri bulmamız gerekiyordu.

Tünelin sonuna yaklaşmıştık. Artık birkaç hafta içinde firarı gerçekleştirebileceğimizi hesaplıyorduk. Ek depo olarak bulduğumuz yer, A Koğuşunun kullanılmayan duşları oldu. Cezaevinde çoğu zaman akar suyumuz olmadığı için, koğuştaki bu duşlar atıl vaziyetteydi. İşte bu duşları kullanmaya karar verdik ek depo olarak. Tabii buraya toprağın taşınması ancak koğuş avlusundan geçerek mümkün olduğu için, bu işi de geceleyin yapmak zorundaydık. Bu nedenle gündüz kazdığımız toprağı, artık her türlü riski göze alarak odamızın içinde bir köşede depoluyor ve üzerini bir battaniyeyle örterek gözden saklıyorduk. Gece olunca da bu torbaları hızlı bir şekilde avludan geçirerek duşların bulunduğu yere döküyorduk. Arkasından da duşlar bölümünün tahta kapısını kilitleyerek buraya girişi engellemiş oluyorduk.

Tupamaro'lar

Biz tünel projesine başlamadan birkaç hafta önce, Eylül ayı başlarında, dünya bir haberle sarsıldı. Uruguay'da yıllardır yönetime karşı mücadele eden *Marksist Tupamaros Ulusal Kurtuluş Hareketi Gerillaları* çok iyi korunan *Punta Carretas Cezaevi*'nden tünel kazarak firar etmişlerdi. Kazdıkları tünelden, içlerinde eski devlet başkanı *Jose Mujika*'nın ve Tupamaroların kurucularından *Raul Sendic*'in de bulunduğu tam 111 Tupamaro gerillası kaçmıştı. Bize ilham kaynağı olan tünel kazma eylemlerinden biri de buydu.

Tupamaro'ların tüneli aslında içerden dışarıya değil, tam tersine dışardan içeriye doğru kazılmıştı. Cezaeviyle arasında dar bir sokak bulunan bir evin oturma odasından başlatılan tünel, cezaevine doğru kazılmıştı. Bu da, kazı işinin çok daha kolay olmasını ve çıkan toprağın sorun teşkil etmemesini sağlamıştı.

Bizim işimiz bu kadar kolay olmayacaktı. Ama prensip olarak, eğer tünel projemiz başarıya ulaşacak olursa, buradan mümkün olan en fazla kişinin çıkmasını sağlamayı düşünüyorduk.

Öyle fırtınalı günler yaşıyorduk ki yarın ne olacağını hiç kimse kestiremiyordu. Ankara'da THKO Davası'nda Deniz'lerle beraber tam on sekiz (18) kişiye idam cezası vermişti Sıkıyönetim Mahkemesi. Türkiye'de bu faşist cuntanın ne yapacağı, ne kadar iktidarda kalacağı belli değildi. Dünyadaki örneklerine baktığımızda *İspanya'da Franko, Portekiz'de Salazar* faşizmi 30 yılı aşkın zamandır iktidardaydı. En yakınımızdaki Yunanistan'daki *Albaylar Cuntası* bile 1967'den beri Yunan halkına soluk aldırmıyordu.

Bu nedenle bizim tüneli kazmaya başlarken esas amacımız her şeyden önce, TCK'nun *146/1 Maddesi'ne göre idamla yargılanan bütün arkadaşların firar etmesini* sağlamaktı. Ondan sonra ise, eğer imkân varsa ve fırsat bulabilirsek TCK 146/3 Maddesinden 5-15 yıl ile yargılananların –ki onların içinde ben de vardım–, firarını planlıyorduk. Hatta daha da ötesi, eğer ortam müsait olursa, son güne kadar haber vermeyi düşünmediğimiz TCK 141. Madde'den 10-15 yılla yargılanan bazı *TKP'li ve Dev-Genç'li* arkadaşlara da haber vermek ve *firar edip etmemeyi onların inisiyatifine bırakmayı* bile planlamıştık. *Bunu bir devrimci namus meselesi olarak görüyorduk.* Aynı siyasi örgütün içinde olmasak dahi bu arkadaşları, kaçabilmeleri mümkünken faşizmin zindanlarına terk edip gitmek bizim devrimci namus anlayışımıza ters düşüyordu. *Kısacası hapishaneyi boşaltmak gibi bir düşünceydi planımız.*

Tünelin bitmesine üç dört hafta varken THKO olarak oturup karar veriyoruz. Tünelin varlığını THKP-C'den arkadaşlara da söyleyeceğiz ve onların da hem kazıya hem de firara katılmalarını isteyeceğiz. Ulaş Bardakçı'yla ODTÜ günlerimden epeyce bir hukukum vardı. Onunla fırsat buldukça ava çıktığımızı yukarda anlatmıştım. Çok güzel anılarımız vardı birlikte. Ona söyledim ilk olarak tünelin varlığını. Önce inanmadı. Sonra

tünelin ağzını gösterince müthiş sevindi. *Mahir de, Ulaş da ipin ucundaydılar çünkü.*

O günden sonra THKP-C'den arkadaşlar da tünel kazısına bilfiil katıldılar. Ekibe katılan bu taze kan, tünel faaliyetini de o ölçüde hızlandırdı. Artık bir tek günü bile boşa geçirmiyor, vardiyaları geceli gündüzlü olarak düzenliyorduk. En küçük bir gecikme, Cezaevi Komutanlığı'nın yapacağı en basit bir arama, bir sürü şeyi ânında ortaya çıkarabilirdi.

Kasım ayının sonlarına doğru, hesaplarımıza göre tünelin bitmesine az kalmıştı. THKP-C'den yargılanan arkadaşlar, hâlâ Selimiye Kışlası'ndaki tek kişilik hücresinde kalan *Mahir Çayan*'ı da Maltepe Cezaevi'ne getirebilmek için uğraşıyorlardı. Ortak savunma hazırlayacaklarından, Mahir'in de kendi aralarına getirilmesi için mahkemeye dilekçe üstüne dilekçe veriyorlardı. Dilekçelerin pek işe yaramadığı görülünce Mahir açlık grevine başlamıştı naklinin yapılması için. Bu işe yaramıştı. Bir gün Mahir çıkageldi.

Kendisini A Koğuşundaki küçük odalardan birine yerleştirdik. Yarası henüz yeni yeni iyileşmeye başladığı için odasından pek çıkmıyordu. Oldukça zayıf ve halsizdi.

Mahir'in gelişinden sonra tünelde çalışmayı iyice hızlandırdık. Cezaevi idaresinin en ufak bir şüphesinde tünelin ortaya çıkması an meselesiydi.

Firar Edecekler Beş Kişi

Tünel bittiğinde kaçacak olanların listesi çıkartılmaya çalışılıyor. Bu işe ilk başlarken düşündüğümüz gibi listeyi geniş tutmanın mümkün olamayacağı anlaşılıyor. Çünkü *firar etmek için elverişli zaman dilimi çok kısa.* Kasım ayının sonlarına doğru hava 17:30'da kararıyor. 18:00'den itibaren ise, Cezaevi dışında gece vardiyası olarak ek nöbetçiler konuşlanıyorlar. Gündüzleri yalnızca dış duvarların dört köşesindeki kulelerde nöbetçiler varken, hava kararınca duvar diplerinde volta atan devriyeler konuluyor ve o saatten sonra gelen seyyar jeneratörlerle projektörler vasıtasıyla sabaha kadar aydınlatma yapılıyor. Buna göre *firarın 17:30 ile 18:00 arasında gerçekleştirilmesi şart.* Bu kadar kısa süre içinde tünelden çıkacak olanların ek devriyeler gelmeden sürünerek cezaevinden yeterince uzaklaşabilmeleri gerekiyor.

Son haftaya kadar *bizim düşüncemiz en az sekiz-on kişinin firar etmesiydi.* Bunların da yarı yarıya THKO ve THKP-C'den idamla yargılananlar olmasını planlıyorduk. Firardan sonra her grup kendi örgütünün sağlayacağı imkânlarla saklanacaktı. Firarilerin saklanacak evlere, kendilerini koruyacak silahlara, paraya ve transferler için araçlara ihtiyaçları olacaktı.

Tünelin sonuna iyice yaklaşılmışken beklenmedik bir durum oldu. THKO'nun İstanbul kadrosundan Nahit Töre birkaç arkadaşıyla birlikte yakalandı. Onların yakalanmasıyla birlikte bizim dışarısı ile irtibatımız koptu ve *THKO'dan firar edecek olanların dışarıdan destek alma imkânı ortadan kalktı.* Yeni irtibatların kurulması da zaman alacağından, firarilerin dış desteği için elde yalnızca THKP-C'nin irtibatları kalmıştı. Mahir'lere bu durum iletildi. Onlar da dışarısıyla irtibat kurarak birkaç gün sonra, *firarilerden ancak beş kişiyi destekleyebileceklerini* bildirdiler. Bu bizim için beklenmedik bir haberdi.

Listedeki bu sınırlamanın, tünelde her türlü özveriyle çalışıp firar edebilmeyi ümit eden bizler üzerinde moral bozucu etkisi olmuştu. Özellikle, tünel girişiminin ilk gününden itibaren bu işe büyük bir ümit ve şevkle sarılmış olan Oktay Kaynak arkadaşımızın morali çok bozuktu. Kendisinin de firar grubuna alınması için ne kadar ısrar ettiyse de verilen karar kesindi ve o da bu karara uymak zorundaydı.

Hal böyle olunca, firar için elverişli sürenin de yarım saatle sınırlı olması nedeniyle toplam olarak beş kişinin firar etmesine karar verildi. Böylece THKO'dan iki, THKP-C'den üç kişinin kaçması kararlaştırıldı. *THKO'dan Cihan Alptekin ve Ömer Ayna, THKP-C'den de Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı ve Ziya Yılmaz* kaçacaklardı. THKP-C'nin dışarıdaki irtibatları daha fazla firariyi destekleyemeyeceklerini bildiriyorlardı.

Tünelin Ucundaki Işık

Beklenen gün 28 Kasım'da geldi. Tünel hazırdı. Cumartesiye gelen bu gün, akşam hava kararır kararmaz firariler arka arkaya çıkıp gideceklerdi. Tünelin çıkış ağzında çok az bir toprak tabakası bırakılmıştı. Saat 17:00 olduğunda Cihan tünele girerek son kalan toprak tabakasını da temizlemeye girişti. Ancak evdeki hesap çarşıya uymuyordu. Kaldırılması gereken toprak miktarı

hesaplanandan çok daha fazla idi. Cihan bütün gayretine rağmen kalan bu toprağı kaldıramayınca geri gelmek zorunda kaldı. Ağlamaklıydı ve elleri toprağı kazmaktan parçalanmıştı. Saat 18:00'de gece devriyeleri geldiği için o gece artık kaçma eylemi yapılamazdı. İş ertesi güne kalmıştı.

30 Kasım Pazartesi günü hem THKO'nun hem de THKP-C'nin Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinde duruşmalarımız vardı. Tünelden çıkacakların hepsi de basit bir kamuflaj önlemi olarak gür bıyıklarını kesmişlerdi. Eğer 29 Kasım Pazar günü firar gerçekleşmezse, Pazartesi günkü duruşmaya çıkanların hepsinin bıyıklarını kesmiş olması Cezaevi İdaresi'nin dikkatini çekip şüphelenmesine yol açabilirdi. Yapılacak en basit bir aramada da her şeyin ortaya çıkması işten bile değildi. Bu nedenle her ne pahasına olursa olsun firar Pazar günü gerçekleşmeliydi.

29 Kasım Pazar günü sabahtan çevre devriyeleri gidince, tünele önce Oktay sonra Cihan girdi ve son kalan toprak tabakasını dikkatlice kaldırıp tünel çıkışını en fazla 5-10 dakika içinde açılabilecek hale getirdiler. Geri döndüklerinde artık *tünelin ucunda ışığın göründüğünü* söylediler. Hepimiz sevinçle kucaklaştık. Artık beş yoldaşımızın özgürlüğe adım atmalarına saatler kalmıştı.

Akşam olduğunda firar edecek olanlarla son bir kez kucaklaştık ve vedalaştık. Hepsini bu son görüşümüzdü. Duygu dolu anlardı. Oktay resmen gözyaşlarına boğulmuştu. Kendisinin de kaçacaklar arasında olması için bütün ısrarlarına rağmen, ancak beş kişi için anlaşma sağlanabilmişti. Oktay'ın gözyaşları, hem onca emek verdiği bu tünelin kendisini özgürlüğe kavuşturamayacak olmasından hem de kader birliği ettiği yoldaşlarından ayrılmanın hüznü nedeniyle idi.

Saat 17:30 olduğunda önce Cihan, arkasından Mahir ve sonra diğerleri sırasıyla tünele girdiler. Ellerindeki naylon torbalarda, cezaevinden yeterince uzaklaştıklarında giyecekleri temiz giysiler vardı. Tünel çıkışı zaten hazır olduğundan hızlı bir şekilde açıp, sürünerek cezaevi duvarlarından uzaklaştılar. Hepsinin ardından tünele giren Oktay, çıkış deliğini çöp kutusunun kapağıyla kapatıp kamufle etti.

Saat 18:00 olup gece devriyeleri ve projektörler geldiğinde hiç kimse bu kaçışın farkına varmamıştı. Biz ise heyecandan sabaha kadar uyuyamadık. Her an için dışarıdan bir silah sesi ya da

bir haykırış gelebileceğinin tedirginliğindeydik. Saatler geçiyor hiçbir ses ya da anormal bir hareket duyulmuyordu. Gittikçe heyecanımız ve gerginliğimiz azalıyordu. Sonunda vakit gece yarısını geçince birbirimizi kutladık. *Firar başarıya ulaşmıştı.*

"Uçtuu!..."

Sabah olduğunda, firarın mümkün olduğu kadar geç ortaya çıkarılmasını sağlamak için koğuşların kapılarını kapatıp arkalarına ranzaları yığdık. Cezaevi idaresine, o günlerde Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının da destek verdikleri Ankara Mamak Askeri Cezaevi'ndeki tutukluların başlatmış olduğu *direnişi desteklemek için* o gün duruşmalara gitmeyeceğimizi söyledik.

Bu isyan demek oluyordu.

Tünelin varlığından hiç haberi olmayan ve farklı davalardan yargılanan birçok tutuklu bu durumu şaşkınlıkla izliyordu. Firarilerin ortalarda görülmeyişleri merak ve şaşkınlıklarını artırıyor ama bir yorumda bulunamıyorlardı.

Cezaevinin etrafı kısa sürede tanklar ve destek birliklerince sarıldı. Birkaç saat bu durumun farkına varılmadı. Ancak saat 12:00 civarında dışarıda devriye gezen askerlerden biri Oktay'ın tünelin çıkış deliğine yerleştirdiği çöp kutusu kapağına basınca *dışarıda kızılca kıyamet koptu.* Ortalık birbirine girdi. Derhal koğuş kapılarını açmamız, aksi takdirde havan topu ile üzerimize atış yapılacağı megafonlarla anons edilmeye başlandı. Bizse, firarilere birkaç saat daha kazandırabilmek için işi ağırdan alıyoruz ve Cezaevi idaresiyle pencereden pazarlık ediyoruz. Tüm koğuş adına konuşan THKP-C'den yargılanan *Kamil Dede* idi.

Bu arada çok komik şeyler de oluyordu. Tünele dışarıdan bir asker soktuklarını görünce, Oktay su dolu bir kovayı tünel girişinden aşağı bırakıveriyor. Tünelin içindeki su birikintisine düşen kovanın çıkardığı ses tünelin duvarlarından yansıyarak askere ulaştığında garibimin nasıl da dehşet içinde dışarı kaçtığını görmek evlere şenlikti!...

İçerisinin pek de tekin olmadığını anlayan askerler bu sefer nasılsa oralardan buldukları bir kediyi tünele sokmaya uğraşıyorlardı. Zavallı kedi bırakılır bırakılmaz gerisingeri kaçıyor, onu yakalamaya çalışan askerlerin ellerini yüzlerini tırmık içinde bırakıyordu. Bu olanları pencereye tırmanıp dışarıda olan biteni

seyreden arkadaşlar bize anlattıkça kahkahadan kırılıyorduk hepimiz. Bu da işin en eğlenceli yanıydı doğrusu.

Artık herkesin sabrı taşmaya başlamıştı. Komutanlar son kez ikaz ettiklerini, 10 dakikaya kadar kapıları açmazsak havan atışına başlayacaklarını megafonla duyurdular. Aynı yıl 5 Mart'ta ODTÜ Yurtlarında olanları çok iyi bildiğim için daha fazla direnmenin bir anlamı olmadığını söyledim. Direnişe devam etmek boşuna kan dökülmesine yol açabilirdi. Firarilerin kaçışlarının üzerinden on sekiz (18) saat geçmişti nasıl olsa. Bu kadar sürede *atı alan Üsküdar*'ı geçmişti çoktan.

Kapıları açtık. Bir anda koğuşlar rütbeli rütbesiz onlarca askerle doldu. Sıraya dizilip yoklama düzeni aldık. İsimler teker teker okunuyor, adı okunan bir adım öne çıkarak "burda" diye bağırıyordu. Sıra firarilere geldiğinde derin bir sessizlik, arkasından Tugay Komutanı Generalin "Uçtuu!" diye seslenmesi o günün hiç unutulmayacakları arasındaydı:

"Mahir Çayan?..."
Ses yok...
Komutan: "Uçtuu!..."
"Cihan Alptekin?..."
Ses yok...
Komutan: "Uçtuu!..."
"Ömer Ayna?..."
Ses yok...
Komutan: "Uçtuu!..."
"Ulaş Bardakçı?..."
Ses yok...
Komutan: "Uçtuu!..."
"Ziya Yılmaz?..."
Ses yok...
Komutan: "Uçtuu!..."

"Adamlar İstanbul Metrosunu Kazmışlar"

Bu trajikomik yoklama safhasından sonra, o gün duruşması olan THKO ve THKP-C Davaları sanıklarını ayrı ayrı Selimiye Kışlası'ndaki Mahkeme salonlarına götürdüler. Gecikmeli olarak başlayan duruşmaların ana konusu o günkü firar hadisesiydi.

O duruşmalarda firari sanıkların dosyaları dava dosyasından ayrıldı. Mahkeme salonu olayı duyup gelen birçok basın mensubu ve avukatla doluydu.

Biz cezaevi kapılarını açmadan ve mahkemeye götürülmeden önce, THKP-C'den arkadaşlarla oturup firarla ilgili nasıl bir ifade vereceğimizi konuşmuştuk. Hiçbirimiz *tünelin varlığından haberimizin olduğunu söylemeyecektik.* Tünel çalışmalarının başlatıldığı odada ise firar eden beş kişinin kalmakta olduğunu, tüneli de tamamen kendi çabalarıyla kazmış olduklarını söyleyecektik. Ortak verdiğimiz karar böyle idi.

THKO Davasından yargılanan bizler aynen bu karar doğrultusunda ifade verdik. Tünelin varlığından haberimiz yoktu. *Oysa THKP-C davasında ifade veren Kamil Dede, doğrudan doğruya bu tünelin THKP-C tarafından kazılmış olduğunu söylemiş duruşmada.* Ertesi gün çıkan bütün gazetelerde Kamil'in bu ifadesi yer alıyordu doğal olarak. Bizim ise bu ifadeden ancak bir sonraki günkü gazeteler elimize geçince haberimiz olmuştu. Aslında söylenmesi gereken, *bu eylemin THKO ve THKP-C'nin ortak eylemi* olduğu, faşist cuntaya karşı bu iki örgütün eylem birliği içinde bulunduğu idi.

Cezaevine döndüğümüzde hepimizi büyük koğuşa topladılar ve tünelin başlangıcının bulunduğu odaya hiçbirimizi sokmadılar. Ertesi gün tünelin üzerini, getirdikleri kompresörlü kırıcı ile kırarak boydan boya açtılar. O zaman gördük ki bizim düz olarak kazdığımızı zannettiğimiz tünel, sağa doğru bir sapmayla tahminimizden yaklaşık 3 metre daha uzun olmuştu.

Bir gün sonra İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün geldi. Tüneli görünce, "Adamlar İstanbul Metrosu'nu kazmışlar, bir de haberimiz yoktu diyorsunuz!" diye cezaevi komutanını fırçalaması bu konuşmaya tanık olan herkesi güldürmüştü.

18
"Sallandıracaksın Hepsini"

İstanbul Maltepe Askeri Cezaevi'ndeki büyük firardan birkaç hafta sonra beni Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yeni açılmış olan *Dev-Genç Davası* için Ankara'ya götürdüler. Emniyet Müdürlüğü'nün sağladığı bir otomobille ve üç polisle mevcutlu olarak yola çıktık.

Yol üzerinde uğradığımız Düzce'de yemek molası verdik. Anlaşılan benim eskort polislerin tanıdığı bir lokanta varmış Düzce'nin çarşı içinde. Direkt oraya gittik. Lokanta sahibiyle hoş geldin beş gittin muhabbetinden sonra adam benim kim olduğumu sordu polislere. Onlar da Sıkıyönetim tarafından yargılanan Komünist Anarşistlerden biri olduğumu söylediler adama. Ondan sonra polislerle adam arasında sıkı bir diyalog başladı komünistlerin her görüldüğü yerde ezilmeleri gerektiği hususunda.

Bir ara lokantacı "Bunları yaşatmayacaksın! Ne demeye besliyor ki Devlet bunları? Endonezya'daki gibi yapacaksın. Sallandıracaksın hepsini!" dedi. On yıl sonra aynı sözleri bu sefer devletin başındaki *Kenan Evren* söyleyecekti.

Endonezya'da 1965 yılında yüzyılın en büyük katliamı yaşanmış, *bir milyona yakın kişi General Suharto'nun askerî diktatörlüğü tarafından katledilmişti.* Tarihin garip bir cilvesi olarak; Endonezya'daki bu katliam sırasında orada bulunan CIA ajanı *Robert Komer* oradan Vietnam'a gitmiş, Vietnam'dan da Türkiye'ye gelerek ODTÜ'yü karıştırmak isterken devrimci öğrenciler tarafından cevabını almıştı.

"Emaneti Gönderdim!"

Ankara'ya vardığımızda doğrudan *Mamak 28. Tümen içindeki 1 No.lu Askeri Cezaevi*'ne götürdüler beni. 5 No.lu Koğuşa yerleştim. Burası aynı koridora bakan üç koğuştan biriydi. Tuvalet yalnızca bizim koğuşta olduğu için koğuşlar arasında geçiş mümkün oluyordu gündüzleri. Geceleriyse kapılar zincirleniyordu.

İlk dikkatimi çeken şey, buradaki Cezaevi idaresinin İstanbul'a nazaran çok daha sert ve acımasız olduğu idi. *Cezaevi Komutanı Mustafa Kemal Saldıraner, yardımcısı üsteğmen Burhan Poturna ve Cezaevi Doktoru Yüzbaşı Metin Denli* tam bir faşist triumviraydı.[31] Her fırsatta askerleri tutukluların üstüne saldırtıyorlar ve bu işten marazi bir zevk alıyorlardı. Doktor Denli ise ülser olan hastalara aspirin vererek mide kanamasına yol açacak kadar Hipokrat'tan nasibini almamıştı.

Sabah ve akşam yapılan yoklamalarda adı okunanlar eğer avazları çıktığı kadar "Burdaa!" diye bağırmazlarsa, askerlerin copları hazırdı kafalarına inmeye. Ya da havalandırmaya çıkarılırken uygun adımla ortalığı rap rap inletterek yürümezlerse... Dışarıdan yiyecek vb getirilmesi ise kesinlikle yasaktı. *Dışkapı'daki Askeri Mahkeme* salonlarındaki duruşmalara götürülür getirilirken de davranışları farklı değildi asker gardiyanlarımızın.

Nitekim bu durum daha sonraki yıllarda, 12 Eylül 1980 Askerî Darbesi'nden sonra *gazeteci-yazar İlhan Erdost*'a uygulanmış, Mahkemeden cezaevine askerî araç ile götürülürken aldığı darbeler neticesinde yaşamını yitirmişti.

Cezaevine getirilişimin ikinci günü, koğuşlar arası geçiş serbest olur olmaz karşımızda bulunan 3. Koğuşa geçtim. Burası Deniz'lerin ve THKO-1 Davası'ndan yargılanan arkadaşların kaldıkları ön hücrelerin havalandırma avlusuna bakıyordu. Bir süre sonra onları havalandırmaya çıkardıklarında, bir yıla yakın bir zamandan beri görmediğim *Deniz*, *Yusuf* ve *Hüseyin*'i gördüm. Parmaklıkların ardından seslendiğimde yanıma geldiler. Ellerimiz parmaklıkların arasından buluştu. O tarihte Askeri Yargıtay, THKO Davası'nda Sıkıyönetim Mahkemesinin verdiği "on sekiz" (18) idam kararını üçe düşürmüş, *Deniz, Yusuf ve Hüseyin için ise geri sayım başlamıştı.* Buna rağmen, hepsinin de morali son derece yüksekti. Sanki idam kararı onlar için verilmemişti.

31. Triumvira: 3 kişiden oluşan otoriteye verilen addır. Türk siyasal hayatında Enver-Talat-Celal Paşalara böyle seslenilmiştir.

İlk sözüm, "Emaneti gönderdim!" oldu. Önce anlamadılar. "Ne emaneti?" diye sordu Deniz. "Cihan'ı" dedim. "Cihan emanet edilmişti bana. Onu gönderdim." "Haa tamam şimdi anladım. Nasıl gönderdin, anlat bakalım bize?" dedi Deniz.

Aslında ben, "Emaneti gönderdim" derken içimde kalan bir ukteyi dile getiriyordum. Bir yıl önce Deniz, Yusuf ve Sinan'la hep birlikte yola çıkmıştık ve birbirimizden ayrıldıktan birkaç saat sonra Deniz'le Yusuf yakalanmışlardı. Sinan'ı hedeflediğimiz yere bırakmıştım. Ancak o da birkaç ay sonra kahpe kurşunlara hedef olmuştu. Cihan'la yola çıktığımızda yakalanmıştık. Ama şimdi onu özgürlüğe uğurlamıştım. Yani emaneti göndermiştim. *Yani bir anlamda, devrimci mücadelenin omuzlarıma yüklemiş olduğuna inandığım görevimi yerine getirdiğimi düşünüyordum, bilinçaltımda.*

O pencerenin parmaklıkları arasından anlattım firarı nasıl planladığımızı, tüneli nasıl kazdığımızı, yoldaşlarımızı nasıl uğurladığımızı. O âna kadar Deniz'lerin firar hakkında bildikleri basında çıkanlardan ibaretti. Firarda esas aktörün THKP-C olduğunu zannediyorlardı. Ben olayların gerçeğini anlatınca canları biraz sıkıldı. Hüseyin, "Bu eylem aslında THKO'ya ait olmakla birlikte, son tahlilde iki örgütün kardeşçe bir dayanışmasının eseridir" dedi.

Mamak'ta Mahpusluk

Mamak Askeri Cezaevi, Samsun Asfaltı üstündeki 28. Tümen Kışlası içinde, ana Nizamiye'den yaklaşık bir kilometre kadar içerde tek katlı bir bina. Maltepe Cezaevi'ne nazaran çok daha büyük ve çok daha fazla korunaklı. Çevresinde çift sıra dikenli teller ve nöbetçi kuleleri var. İki sıra dikenli tellerin arasında devriye jandarmalar ve eğitimli köpekler dolaşıyor. Cezaevinin kuzeydoğusunda *Hüseyin Gazi Dağı* bütün heybetiyle yükseliyor. Burası esasen askerî tutuklular için yapılmış olmakla birlikte, sıkıyönetim dönemlerinde siyasileri ağırlamakla ünlü. 1963 yılında *Talat Aydemir* ve *Fethi Gürcan*'ın başarısız darbe girişimleri sonunda tutuklu bulunduruldukları yer burası. Aydemir ve Gürcan burada, şimdi Deniz'lerin kaldığı ön hücreler'de tutulmuş ve idam edildikleri *Ankara Ulucanlar Merkez Cezaevi*'ne buradan götürülmüşlerdi. Duvarlarının dili olsa anlatacağı o kadar çok şeyi vardı ki bu cezaevinin, anlatılanlar ciltlere sığmaz.

Maltepe Cezaevi'ndeyken varımızla yoğumuzla firar ve tünel kazma işine odaklandığımız için kendimize ayıracak hiç zamanımız olmamıştı. Buradaysa beden ve zihin sağlığımızı korumak zorundaydık. Aksi halde bu taş duvarların insanı manen de maddeten de öğütmesi işten bile değildi. Bu motivasyonla düzenli spor yapmaya ve Fransızca öğrenmeye başladım.

İzmir Dev-Genç'ten yargılanan *Muzaffer Doyum*'la kafa kafaya verip Fransızca öğrenmeye başladık kendi kendimize. Dışardan getirttiğimiz Mauger'nin *Cours de Langue et de Civilisation Françaises* (Fransız Dili ve Medeniyeti Dersleri) kitabını takip ederek altı ayda Fransızca *Le Monde* gazetesi okuyacak düzeyde öğrendik bu lisanı. Ancak konuşma ve konuşulanı anlama konusunda bu kadar başarılı değildik ikimiz de. Onun için bu öğrendiğimiz dile, "Sağır Dilsiz Fransızcası" diyorduk şakayla karışık.

Spor yapmayı ise hiç ihmal etmedim diyebilirim. Tutuklu kaldığım üç yıl içinde beş cezaevi değiştirmeme rağmen, en olumsuz koşullarda bile bir fırsat yaratıp spor yapmaya devam ettim. Mamak'ta bir ara çok sert bir kış geçiriyorduk. Öyle ki binaya gelen su boruları donmuş, tek akarsu, havalandırmanın bir köşesindeki musluk kalmıştı. Bu suyun aktığı yerlerde de buz tepecikleri oluşmuştu. ODTÜ SFK'dan arkadaşım Ercan Enç'le yaz kış, soğuk sıcak demeden spora devam ettiğimiz için bu durum bile bizi yıldıramamıştı. Tıpkı birkaç yıl önce Ulaş'la ava gittiğimizde olduğu gibi, buz kalıplarını keserek kendilerini suya atan yaşlı İsveçlileri kendimize örnek alarak Ankara'nın bu dondurucu kış günlerinde de spor yapmaya ve arkasından havalandırmadaki buz kalıplarının üstünde soğuk suyla duş almaya devam ettik. Bazı arkadaşlar, üstümüzden buharlar çıkarak yıkanan bize hayretle bakıyor, "Siz bu gidişle ya bedeni ya da kafayı üşüteceksiniz!" diye bizimle dalga geçiyorlardı. Bunlardan biri olan Oral Çalışlar, yıllar sonra hâlâ bu olayı gülerek anlatır.

Bir ara sevk edildiğim Mamak 2. Nolu Askeri Cezaevi'nde de spor yapmayı organize etmiştim orada kalan tutuklular arasında. Tutukluların içinde, Malatya kırsalında Sinan Cemgil ve arkadaşlarına yani THKO'nun dağ kadrosuna yardım ve yataklık yapan *Mustafa Göçmen* adında bir köylü vardı. Kendisine "Mustafa Dayı" diyorduk. Spor yapacak olan ekibi organize ederken Mustafa Dayı da talip oldu. Mustafa Dayı'nın kavruk, biraz da

kamburlaşmış vücuduna bakarak "Dayı, emin misin bizimle birlikte koşabileceğine?" diye sorduğumda "Sen merak etme evlat! Ben sizi arkadan takip ederim" diye yanıtladı.

Koşuya başladık. Aradan on dakika geçince ekipteki gençler fire vermeye başladılar. Yirmi dakikada ekibin yarısı koşuyu bırakmıştı bile. Mustafa Dayı inatla ve hiç oralı olmadan koşuya devam ediyordu. Koşu süremiz yarım saati bulduğunda üç dört kişi kalmıştık devam eden. Bunlardan biri de Mustafa Dayı idi. Koşu bitince kendisine sordum nasıl olup da böyle dirençli olabildiğini. O zaman sırrını açıkladı Mustafa Dayı. "Ben" dedi, "Yıllarca bizim oradaki taş ocağında sırtımda taş çektim. Sırtımdaki bu kamburluk da oradan hatıradır. Sabahtan akşama öyle çalışırdık ki, bugün burada yarım saat koşmamız bana sivrisinek vızıltısı gibi geliyor..."

Mustafa Dayı'ya saygım daha da artmıştı bu diyalogumuz sonunda. Kısa bir süre sonra İstanbul Selimiye Kışlası'nda yeni kurulan Askerî Cezaevi'ne nakledildiğim için Mustafa Dayı'yı bir daha görmedim. Aradan yaklaşık kırk yıl geçtikten sonra 2009 yılında, Sinan Cemgil'in izinde Nurhak Dağları'na gittiğimizde, Mustafa Dayı'nın da köyüne gittik. Orada, Mustafa Dayı'yı birkaç yıl önce bir trafik kazasında kaybettiğimizi öğrendim. Köy mezarlığına gittik ve Mustafa Dayı'nın mezarını bulduk. Bu alçakgönüllü yiğit insan burada yatıyordu. Hiçbir çıkar gözetmeden, hiçbir şey beklemeksizin devrimcileri bağrına basan ve bu uğurda yıllarca hapis yatan Mustafa Dayı'mız ışıklar içinde uyusun!...

Beyaz Motosiklet Müsadere Ediliyor

Bir gün havalandırmada volta atarken gardiyan, elinde üzerinde ismim yazılı olan sarı bir zarfla çıkageldi. Zarfı açtığımda mahkemeden gelen bir tebligat olduğunu gördüm. Tebligatta, Deniz ve Yusuf'un kullanırken yakalandıkları 06 EY 943 plakalı benim adıma kayıtlı beyaz renkli Jawa *motosikletin suç unsuru olarak müsadere edildiği* (el konulduğu) bildiriliyordu. Motosiklet nasıl suç unsuru olabilir anlamak zordu. Silah mı ki bu suç unsuru olsun? Bu karara itiraz etmiş olsam muhtemelen iptal edilirdi. Ancak öyle günler yaşıyorduk ki mahkemenin bu kararına itiraz edecek durumda değildim. Zaten söz konusu

kararın verilişinin üstünden haftalar geçtiği için temyiz yolu da kapanmıştı o güne kadar.

Daha sonraları, Tuncer Sümer'e ait olan motosikletin de aynı akıbete uğrayarak müsadere edildiğini ve açık artırmada satıldığını öğrendim. Hatta bir ara Tuncer, yıllar sonra bu motosikleti görmüş ve yeni sahibi olan köylüyle tanışmış bile.

Benim için bu motosiklet bir araç olmaktan çok farklı bir anlam ifade ediyordu. O benim için özgürlük, devrim yolunda bir yoldaş; Deniz, Hüseyin, Yusuf, Cihan ve Sinan'ı sırtında taşımış bir küheylan, Hüseyin'in bir dağ yamacında usul usul söylediği türküdeki beyaz at anlamına geliyordu:

Beyaz atlı şimdi geçti buradan,
Süvarisi canevinden vurulmuş...
Çıksın gayrı dağlar taşlar aradan,
Beyaz atın süvarisi yorulmuş...

Dağlar taşlar bu hasretten eridi,
Yollarını kara duman bürüdü...
Hak yoluna beyaz atlı yürüdü,
Beyaz atlı şimdi geçti buradan...

Elleri elime değmez olaydı,
Gözleri gözümü görmez olaydı...
Bu gönül o gönlü sevmez olaydı,
Beyaz atlı şimdi geçti buradan...

Ya da Köroğlu'nun köçeklemelerindeki "Kırat"tı o benim için:

Aman kırat, canım kırat,
Kaçıp çekilip gidelim...
Her yanında çifte kanat,
Uçup çekilip gidelim...

Yoktur kıratın durağı,
Bilmez yakını ırağı...
Abu kevserdir sulağı,
İçip çekilip gidelim...

Ve gözlerimin önünde, Torosların uçurumları kıyısında dolana dolana uzanan incecik bir yol üstünde giden o beyaz atlının beyaz motosikleti, ağır ağır gözden kaybolup gitti. Ve o beyaz atın süvarisi türküde olduğu gibi "Hak yoluna yürüdü." Hani derler ya "O güzel insanlar, o güzel atlara binip birer birer gittiler." İşte "Beyaz atlı" misali, hepsini sırtında taşımış olan o beyaz motosikletle birlikte, o güzel yoldaşlarımız da bizleri birer birer terk edip gittiler...

Uğur Mumcu'yla Gırgır, Şamata

Bir ara *Mamak 1. Numaralı Askeri Cezaevi'nin "Dış A" Koğuşu*'na vermişlerdi beni geçici olarak. Burası diğer koğuşlardan uzakta, cezaevinin ön tarafına bakan, sırf kendine ait bir de havalandırması olan bir koğuştu. Genellikle entelektüeller, üniversite hocaları, gazeteciler vb kalıyordu burada. *Uğur Alacakaptan*, *Mümtaz Soysal*, *Doğan Avcıoğlu* vb burada kalmışlardı. Ben bu koğuşa geçtiğimde *Uğur Mumcu* da buradaydı. Kendisi bizden birkaç yaş büyük olduğu için, "Uğur Abi" diyorduk.

Uğur Abi, çok zeki ve espritüel bir insandı. İki cümlesinden birinde bir espri patlatmayı ihmal etmezdi. Cezaevi yaşamının yıldıramadığı ve yıpratamadığı bir karaktere sahipti. Başından geçenleri anlattığı bir anektodu hâlâ hatırlıyorum gülümseyerek:

Uğur Abi doktorasını yapmak için İngiltere'ye gittiği yıllarda, oradaki Türk topluluğu içinde sevilen ve aranan bir insanmış. Bu nedenle Türkiye Büyükelçiliği'nin verdiği resepsiyonlara, kokteyllere hep davet edilirmiş.

Bir gün bu resepsiyonlardan birinde çok güzel bir İngiliz hanımla tanışmışlar. Uğur Abi'nin de muzırlığı üstündeymiş o gün. Bu hanım kendisine ismini sorunca o da gırgır olsun diye Türkçede belden aşağı bir kelimeyi seçerek: "Benim adım ..." demiş...

Aradan haftalar geçmiş, bir başka toplantıda Uğur Abi, Türkiye'nin Londra Büyükelçisi ve diğer kalburüstü protokol mensuplarıyla birlikte içkilerini yudumlar sohbet ederlerken kapı açılmış ve bu hanım arzı endam etmiş. Tabii Uğur Abi, haftalar önceki bu isim muhabbetini çoktan unutmuş. Ama gelin görün ki bu hanım hiç de unutmamış.

Kapıdan girer girmez Uğur Abi'yi gören bu güzel hanım yüksek sesle seslenmeye başlamış "Hey! Mr. ...., Mr. .... How are you? I'm here" (Hey Mr. ..., Mr. ... Nasılsınız? Ben buradayım).

Tabii ortalık bir anda buz kesmiş. Salonda sinek vızıldasa duyulacak. Ama güzelimiz "Hey! Mr. ..., It's me, I'm here" (Hey Mr. ... Benim, burdayım!) diye bağırmaya devam ediyor. Tabii bütün yüzler önce sesin geldiği tarafa dönüyor, ardından kadının seslendiği yönde elinde kadehle dikilen Uğur Abi'ye.

Tabii Uğur Abi'nin düştüğü durumu tahmin edebiliyorsunuz. Ama bu zor durumda bile soğukkanlılığını kaybetmeden çevresindekilere dönerek "Dili dönmüyor garibimin. Ben ne söyledim, o ne anlamış..." diyerek bu absürd duruma açıklama getirmeye çalışıyor. Tabii bu açıklamanın ardından bütün salondan müthiş bir kahkaha yükseliyor. Ve o günün yıldızı, Uğur Abi'yle ne olduğunu hâlâ anlamamış olan ve şaşkın şaşkın etrafına bakınan gecenin güzeli oluyor.

Uğur Mumcu işte böyle espritüel, şakacı ve hazır cevap bir insandı. Zaten hapisten çıktıktan sonra yazdığı *Sakıncalı Piyade*'de[32] bu yapısının bir göstergesiydi. En olumsuz durumdan bile bir espri çıkartan, faşizmin terörünü bile ti'ye alan, sağlam bir karaktere sahipti. Bu eseriyle, askerlik yapmak için sürüldüğü *Ağrı'nın Patnos* İlçesinde yaşamış olduğu trajikomik askerlik hatıraları, Türkiye edebiyatında çok önemli bir yere sahip oldu.

"Moralini Bozma, Sıkı Dur"

1972 yılının Mart ayının sonlarına doğru bir gün idam cezaları TBMM'de kabul edilmiş, geriye doğru sayım başlamıştı infazlar için. İsmet İnönü'nün Anayasa Mahkemesine müracaatı üzerine bu hüküm usulden bozulmuş, tekrardan TBMM'ne gelmesi bekleniyordu. *Başbakan Nihat Erim, eğer pişmanlık gösterirlerse infazın yapılmayabileceğini söylemişti.* Ancak üçü de bunu ellerinin tersiyle itmiş, pişmanlık göstermek şöyle dursun, inandıkları davadan hiçbir zaman dönmeyeceklerini açıklamışlardı.

Yanılmıyorsam bir bayram günü, *cezaevi komutanı Albay Mustafa Kemal Saldıraner, Deniz, Yusuf ve Hüseyin*'i yanına alarak son kez arkadaşlarıyla, yani bizlerle görüştürmek üzere

32. Uğur Mumcu, *Sakıncalı Piyade*, Tekin Yayınevi, 1977 (İlk [redacted]

koğuşları dolaştırmaya başladı. Artık bu davranışında kendi içinde yaptığı vicdan muhasebesinin mi rolü vardı, yoksa bu son veda sırasında bizlerin ve onların tepki ve davranışlarımızı mı görmek istiyordu, bilemiyorum. Bu son vedalaşma olduğunda henüz Cihan, Mahir ve yoldaşları Kızıldere'de katledilmemişlerdi.

Bizim koğuşa geldiklerinde, hiçbirimizin bir şey söyleyebilecek halimiz yoktu, gözlerini kırpmadan inandıkları dava uğruna ölüme giden bu onurlu insanlara. Darağacına giden inanmış bir insana ne söylenebilir ki?

Deniz her zamanki neşesiyle, "Dev-Genç Davasından da idam isteniyormuş bazı arkadaşlara. Ama öncelik sırası bize ait. Öteki taraftaki huri kızlarının en güzellerini kendimize seçeriz haberiniz olsun!" diyerek, esprileriyle ortamı yumuşatmaya çalışıyordu. O sırada aramızda bulunan, Dev-Genç genel sekreterliği de yapmış olan *AÜ* Tıp Fakültesinden Ruhi Koç da işi espriye vurarak, "Deniz bu iş yoldaşlığa sığmaz. Bize de güzel hurilerden birkaç tane bırak" diyerek yanıtlıyordu bu şakayı.

Beş on dakika süren bu son helalleşmeden sonra tam koğuşun demir kapısından çıkarlarken Hüseyin benim kolumdan tuttu ve "Moralini bozma, sıkı dur!" dedi. Sanki ipe gidecek olan o değil de bendim. "Asıl benim sana bunu söylemem lazım" diye cevaplayınca da, "Bizim moralimiz zaten her zaman yüksek. Sen merak etme bizi" diye yanıtladı Hüseyin.

Hüseyin'i, Deniz'i ve Yusuf'u son görüşüm bu oldu.

Cezaevi Komutanı Mustafa Kemal Saldıraner'in önünde geçen bu konuşmanın hemen ertesi günü, benim kışla içindeki *2 Numaralı Askeri Cezaevine* apar topar nakledilme kararım çıktı. Anladığım kadarıyla Cezaevi Komutanı albay, Hüseyin'le olan bu samimi diyaloğumuzu gözden kaçırmamış ve ne olur ne olmaz diye beni oradan uzaklaştırmak istemişti.

Samsun Asfaltında Otomobiller

Hüseyin'le son vedalaşmamızın hemen ertesi günü nakledildiğim Mamak 2 Numaralı Askeri Cezaevi, 28. Tümen Kışlasının Samsun Asfaltı'na daha yakın olan bir kesiminde yer alıyordu. Güvenlik önlemleri de 1 numaralı askerî cezaevindeki kadar sıkı değildi. Tek bir koğuş vardı ve hep birlikte, koğuşun önündeki geniş terasa havalandırmaya çıkarılıyorduk. Yukarıda anlattığım

Mustafa Dayı ile işte bu terasta spor yapıyorduk hemen hemen her gün.

Bu terastan baktığımızda, birkaç yüz metre ötemizdeki Samsun Asfaltı'nda kayıp giden otomobiller, elimizi uzatsak tutabileceğimiz kadar yakındı bize. Daha bir yıl önce Mart 1971'de Deniz, Yusuf ve Sinan'la bu Samsun Asfaltı'ndan motosikletlerimizle geçip gitmiştik bir bilinmeyene doğru.

Yeni Türkü'nün söylediği "Mamak Türküsü"nün ("Sonbahardan Çizgiler")[33] sözlerini, o sırada bu 2 Numaralı Askeri Cezaevi'nde birlikte kaldığımız TİP Davasından yargılanan Kemal Burkay yazmıştı.

Geldiğimizde otlar yemyeşildi
Ve kuzeydeydi güneş
Kömür deposu boşaldı işte
Mamak'a sonbahar geldi

Güneş altında tutsaklar
Geçen sonbahara bakıyorlar
Şirin mi şirin gecekondu evleri
Samsun asfaltında otomobiller
Ne güzeldir yollarda olmak şimdi

Evet, ne güzeldi yollarda olmak şimdi. Uzaktan da olsa Samsun Asfaltı üzerinde kayıp giden otomobilleri izlerken, özgürlüğe olan özlemimizi dile getiriyordu bu türkü. Tam da Selda Bağcan'ın seslendirdiği Enver Gökçe'nin "Dost"[34] şiirinde olduğu gibi, günlerimizin dolmasını bekliyorduk.

Gel günlerim, gel de dol
Gel Aydınlım, İzmirlim,
Gel aslanım Mamak'tan,
Erzincan'dan, Kemah'tan
Düşmanlar selam ister
Gezden, gözden, arpacıktan!

33. Kemal Burkay, *Dersim*, Toplum Yayınları, 1975. (y.h.n.)
34. Enver Gökçe, *Dost Dost İlle Kavga*, Doğrultu Yayınları, 1973. (y.h.n.)

"Oy Dere Kızıldere"

Günler birbirini kovalayıp akarken, bir öğle üzeri hiç unutmuyorum soba başında ısınmaya çalışırken, saat 13:00'deki TRT öğlen haberleri bülteninde spikerin soğuk sesi koğuşumuza dalga dalga yayıldı. Hepimiz olduğumuz yerde donup kaldık...

Günlerden 30 Mart 1972 idi. Hoparlörlerden yayılan metalik ses, "Mahir Çayan, Cihan Alptekin, Ömer Ayna ve yedi yoldaşının Tokat'ın Niksar İlçesi'nin Kızıldere Köyü'nde askerle giriştikleri çatışma sonucunda ölü olarak ele geçirildiklerini" söylüyordu.

Uzun süre yerimden kımıldayamadım. Daha dört ay önce bu yoldaşları kucaklayarak onları özgürlüğe yolcu etmiştim. Gözlerimin önünden bir film şeridi gibi akıp gidiyordu onlarla olan anılarım. Cihan'ın coşkuyla söylediği "Dağlarına Bahar gelmiş Memleketimin" türküsü kulaklarımda, Ömer'in "kız saçı Bitlis tütününden" sardığı cıgarayı bana uzatması gözlerimin önündeydi. Mahir'inse, "Tünelin ucunda ışık göründü mü?" diye sorması, anıların anıları kovalaması, kafamın içinde alıcı kuşlar gibi dönüp duruyordu. Ne çok acı çekmişti şu yaralı yüreğim bu bir yılın içinde...

Zülfü Livaneli'nin yüreklere dokunan türküsünde olduğu gibi:

Hain Tuzaklarda, kan uykularda,
Vurulduk ey halkım, Unutma bizi...
İşkenceler için tahta çarmıha,
Gerildik ey halkım, unutma bizi...

Zulüm sığmaz iken köye şehire,
Bize mezar oldu kan Kızıldere
Yavuklu yerine çıplak mavzere
Sarıldık ey halkım, unutma bizi...

Her seher vaktinde tan atışında
Kızıl güller açar dağlar başında
Faşist namluların her kurşununda,
Dirildik ey halkım, unutma bizi...

Ya da Sinem Bacı'nın türküsünde:

Oy dere Kızıldere
Böyle akışın nere?
Bizde hal mi bıraktın
Sana can vere vere, oy, oy, oy...

Dere bizim evimiz,
Suyu alınterimiz,
Söyle nedendir dere,
Vurulur gençlerimiz, oy, oy, oy...

Dere böyle durulmaz,
Gence kurşun sıkılmaz,
Sanma faşist olandan,
Bir gün hesap sorulmaz, oy, oy, oy...

Yılmaz Güney

1972 Nisan ayı ortalarına kadar Mamak'ta kaldım. Daha sonra İstanbul'a, altı ay sonra tekrar Ankara'ya, sonra tekrar İstanbul'a ve son olarak yine Ankara'ya götürüldüm. Bu geliş gidişlerim sırasında tam sekiz kere cezaevi değiştirdim ve bu sayede değişik cezaevlerinde değişik arkadaşlarla tanışma imkânı buldum.

Selimiye Kışlası'nın üst kattaki koğuşlarının tamamı, kışlanın iç avlusuna bakan genişçe ortak bir koridora açılıyordu. İşte burası bizim ortak vakit geçirdiğimiz, volta attığımız bir mekândı. Ayrıca bir havalandırma alanımız yoktu. Gün yüzünü ancak buradaki pencerelerden görebiliyorduk.

Ankara'dayken kısıtlı havalandırma saatlerimizde koğuşça spor yapmayı organize etmiştim. Önce yarım saat kadar koşuyor, sonra da kültürfizik yapıyorduk her gün. İstanbul'a geldiğimde böyle bir spor alışkanlığı olmadığını gördüm. Bunun üzerine arkadaşlarla konuşarak spor yapmayı önerdim kendilerine. Koğuşun kıdemlilerinden *Yılmaz Güney* de dahil olmak üzere birçok kişi bunu memnuniyetle karşıladı. Kendisi, Mahir Çayan ve arkadaşlarına yardım ve yataklıktan tutukluydu.

Yalnız bir sorun vardı. Spor yapmak isteyen herkesin eşofmanı yoktu. Çoğunun ailesi maddi imkânsızlıklardan dolayı spor için ayrı bir eşofman alamamıştı kendilerine. Bunun üzerine

Yılmaz Güney'e, "Abi spor yapalım tamam da, burada en az on kişinin eşofmanı yok. Bunlara sen birer eşofman alabilir misin acaba?" dediğimi hatırlıyorum. O da hiç ikiletmeden eşi *Fatoş Hanım*'a bu siparişi geçmişti aynı hafta.

Bir hafta sonra Fatoş Hanım sipariş edilen on takım eşofmanı getirdi. Ama ne eşofmanlar... Hepsi de şehrin en lüks mağazasından alınmış süper kaliteli şeyler. Bizimkiler onların yanında çul gibi kaldı. O arkadaşlarımız da bu pahalı eşofmanların epey bir keyfini çıkardılar. Arada içlerinden kaytaran olursa, hemen "Eşofmanınızın hakkını verin bakalım, yok öyle tembellik!" diyerek dürtüklüyorduk bu arkadaşları.

Üç Fidan

6 Mayıs 1972 sabahı koğuş hoparlörlerinden yoldaşlarımız Deniz, Hüseyin ve Yusuf'un Ankara'da idam edildiğini öğrendik. Son olarak Mamak'ta, koğuşumuza helalleşmek için getirildiklerinde görmüştüm onları.

İşte o 6 Mayıs sabahı yüreğimize bir bıçak sokulmuştu sanki hepimizin. Tüm hayat durmuş, koğuşlarda çıt çıkmıyordu hoparlörün o metalik sesinden başka. Acımızı sessizce paylaşıyorduk. Başka bir şey hatırlamıyorum o günden. Sanki hafızamdan silmek istemiştim o günü. Yalnız bir ara Yılmaz Güney'in bir köşeye çekilip *Nâzım Hikmet*'in "Gece Gelen Telgraf" şiirini okuduğunu hatırlıyorum sessizce:

Gece gelen telgraf,
dört heceden ibaretti:
"VEFAT ETTİ."
İmza yok.
Bu dört hece bile çok.
Bakıyorum duvara:
duvarda bir yara-
duvarda bir resim-
vefat edenin,
elimle çizmişim.
Gece gelen telgraf
dört heceden ibaret...
Şafak söküyor-

odam
geceden ibaret.
Bakıyorum
gece gelen
telgrafa.
O mükemmel bir kafa,
mükemmel bir yürek,
yumruklarıyla erkek,
gözleriyle çocuktu.
Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o.
Yoldaştı o...
Düşmanlar kına yaksın,
dostlar girsin saflara.
Sen gözyaşı göstermeden ağlayacaksın,
gece gelen telgraflara...

Son Sözler

Deniz, Yusuf ve Hüseyin, 6 Mayıs 1972'de, bugün müze olan Ankara Ulucanlar Cezaevi'nde sabaha karşı asılarak idam edildiler. İdam edildiklerinde Deniz 25, Yusuf 24, Hüseyin ise 23 yaşındaydılar.

Deniz Gezmiş'in darağacındaki son sözleri "Yaşasın tam bağımsız Türkiye! Yaşasın Marksizm Leninizmin yüce ideolojisi! Yaşasın Türk ve Kürt halklarının kardeşliği. Kahrolsun emperyalizm. Yaşasın işçiler, köylüler!" oldu.

Darağacına çıktıklarında idam sehpalarını kendileri ayaklarının altından iten Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, idam edilmeden önce sevdiklerine son kez şöyle yazmışlardı:

Deniz Gezmiş:

Baba,

Bu mektup elinize geçmiş olduğu zaman, aranızdan ayrılmış bulunacağım. Ben, ne kadar üzülmeyin desem, yine de üzüleceğinizi biliyorum. Fakat, bu durumu metanetle karşılamanı istiyorum. İnsanlar doğar, büyür, yaşar ve ölürler... Önemli olan çok yaşamak değil, yaşadığı süre içinde, fazla şeyler yapabilmektir.

Bu nedenle ben, erken gitmeyi normal karşılıyorum. Ve kaldı ki, benden önce giden arkadaşlarım, hiçbir zaman ölüm karşısında tereddüt etmemişlerdir. Benim de etmeyeceğimden şüphen olmasın.

Oğlun, ölüm karşısında aciz ve çaresiz kalmış değildir.

Bu yola bilerek girdi. Sonunda da bu olacağını biliyordu.

Cenaze için, avukatlarıma gerekli talimatı verdim. Ayrıca savcıya da bildireceğim. Ankara'da 1969'da ölen arkadaşım Taylan Özgür'ün yanına gömülmek istiyorum. Onun için cenazemi İstanbul'a götürmeye kalkma.

Annemi teselli etmek sana düşüyor. Kitaplarımı küçük kardeşime bırakıyorum. Kendisine özellikle tembih et. Onun bilim insanı olmasını istiyorum. Bilimle uğraşsın ve unutmasın ki, bilimle uğraşmak da bir yerde insanlığa hizmettir.

Son anda, yaptıklarımdan en ufak bir pişmanlık duymadığımı belirtir, seni, annemi ve kardeşimi devrimciliğimin olanca ateşiyle kucaklarım...

Oğlun Deniz Gezmiş.
Merkez Cezaevi

Yusuf Aslan:

Sevgili Babacığım,

Bu mektubu aldığın zaman ben edebiyyen bu dünyadan göç etmiş olacağım. Ne kadar sarsılacağını tahmin ediyorum. Bir buçuk seneden beri, benim yüzümden nasıl üzüntü içinde olduğunuz malum. Bu son olayı da metanetle karşılamanızı sadece dileyebiliyorum.

Babacığım, bu olayda da annemin ve Yücel'in senin tesellilerine ve desteklerine ihtiyaçları çok. Bunun için ne kadar metin olursan hem senin sağlığın için hem de onlar için o kadar iyi olur. Elbette ki, yıllarca emek verip yetiştirdiğin bir oğlunun bir günde öldürülmesi, kolay göğüslenecek bir olay değildir. Fakat siz benim ne için, kimlere karşı mücadele verdiğimi biliyorsunuz. Ben bu açıdan rahat ve vicdan huzuru içinde gidiyorum. Sizlerin de bu bakımdan rahat ve huzur içinde olduğunuzu ve olacağınızı biliyorum.

Babacığım, annemin ve Yücel'in, senin desteklerine muhtaç olduklarını yukarıda söylemiştim. Onları rahat ettirmek için bütün gücünü kullanacağından zaten eminim. Babacığım, burada şunu ilave edeyim ki, Yücel'in hastalığından kendimi sorumlu hissediyorum. Yücel için her şeyinizi ortaya koyacağınız konusunda da kuşkum yok. Ablamlar için söyleyeceğim: fazla üzülmesinler, olayın sarsıntıları geçtikten sonra normal hayatlarını devam ettirsinler. Mehtap'a ne diyeyim... Benim için her zaman bol bol öpün.

Babacığım, cezaevinde kalan arkadaşları ara sıra yoklarsan, hallerini hatırlarını sorarsan çok memnun olurum. Her birisi oğlun sayılır. Dışarıda bizler için uğraşan dostlarımı ve dostlarını hiçbir zaman unutmayacağını biliyorum.

Mektubum burada biterken sizi, annemi, Yücel'i, ablamı, Aziz Abiyi, Mehtap'ı hasretle kucaklarım babacığım... Sağlıcakla kalın.

T. Yusuf Aslan

Hüseyin İnan:

Babama, anneme, kardeşlerime ve yakın akrabalarıma,

söyleyecek fazla söz bulamıyorum.

Bir insanın sonunda karşılayacağı tabii sonuç, bildiğiniz sebeplerden dolayı erken karşıma çıktı.

Üzüntü ve acınızı tahmin ediyorum.

İleride durumumu çok daha iyi anlayacağınız inancındayım.

Metin olunuz.

Üzüntü ve acılarınızı unutmaya çalışınız.

Bütün varlığımla hepinize kucak dolusu selamlar sevgiler!...

Yazılacak çok şey var, fakat hem mümkün değil, hem de sırası değil.

Candan selamlar.

Hüseyin İnan

19
Genel Af ve Sonrası

Ecevit Hükümeti'nin çıkarmış olduğu Genel Af Kanunu, Mayıs 1974 ayı itibariyle uygulanmaya başladı. 26 Mayıs günü, yani esaret hayatımın üç yılı doldurmasına tam beş gün kala Mamak 1 Numaralı Askeri Cezaevi'nden tahliye oldum. Haberi alan annem ve ablam Samsun Asfaltı'ndaki kışla nizamiyesinde bekliyorlardı. Ama beni hemen bırakmadılar. İki askerle mevcutlu olarak Anafartalar Caddesi'ndeki sivil adliye binasına götürüp savcılıktan, başka bir suçtan tutukluluk kararımın olmadığını öğrenene kadar da serbest bırakmadılar.

Nalan (eşi) ve Tayfur Cinemre

Serbest bırakıldığımda önce özgür olduğuma inanamadım. Sokakta neredeyse ayaklarım dolaşarak yürüyordum. Çok garip bir duyguydu. Demek ki insan özgürlüğe olduğu kadar, esarete de alışabiliyormuş!...

Küçükesat'taki evimize giderken en çok dikkatimi çeken şey, cadde kenarındaki ağaçların ne kadar büyümüş olduklarıydı. İnsan hayatının yıllarının ağaçların büyüklüğü ile ölçülmesi... Ne garip bir algı. Bir de beni çok şaşırtan şey hava kararıp da yıldızlar çıkınca, gökyüzünün görüntüsü oldu. Yıllardır hava karardığında açık havaya çıkmamıştım. O yıldızların ve Samanyolu'nun bu kadar güzel olabileceğini düşünmemiştim o güne kadar.

Yıllar Sonra Yine Çukurova'da

Yıl 1981. O mücadeleli yılların üstünden on yıl geçmiş. *1974 Affı'yla döndüğüm ODTÜ Makina Bölümünü 1978'de bitirmişim,* yani tam on yılda. 1971'de 3. Sınıfta olduğum düşünülürse, yedi yılda iki sınıf geçebilmişim topu topu. Oysa '74 Affı'ndan sonra okuduğum, daha doğrusu okulun sık sık uzun süreli kapanması nedeniyle okuyabildiğim tüm sömestirlerde not ortalamam 4.00 üstünden en az 3.50.

1981'de halen gene aynı bölümde yüksek lisans yapıyorum. Okulu bitirir bitirmez askerlik kararı aldırmışım. Zaten on yılda bitirdiğim üniversiteden sonra daha fazla vakit kaybetmemek için...

Evliyim. Adana'da oturuyoruz. *Eşim Çukurova Üniversitesi İdari İlimler Fakültesinde araştırma g*örevlisi. Ben de bir yandan aynı Üniversite'nin *Mühendislik Fakültesi'nde* öğretim *g*örevlisi olarak çalışıyorum bir yandan da *güneş enerjisi* üzerine araştırmalar yapıyorum. Güneşli su ısıtıcılarının prototipini yaparak bunu *Makina Mühendisliği Odası* aracılığıyla halka tanıtmaya çalışıyorum. Çok basit bir teknolojisi olmasına rağmen, o güne kadar Türkiye'de hiç kullanılmamış olan güneşli su ısıtıcılarının halk arasında yaygınlaşması için seminerler veriyorum. Bir yandan da Ankara-Adana yollarını arşınlayarak, ODTÜ Makina Bölümü'nde "Kömürlü Kazanlarda Verimliliğin Arttırılması" konulu, uygulamalı master çalışmama devam ediyorum. Ülkemiz o yıllarda enerjiye aç. Enerjide yerli kaynakların artırılmasına yönelik yaptığım çalışmalar var.

Cihan (oğlu) ve Tayfur Cinemre

Cihan adında bir oğlumuz var. Cihan Alptekin'in adı onda yaşıyor. Doğduğu gün hayatımın üçüncü sigarasını içiyorum. İkincisini Maltepe Askeri Cezaevi'nde Ömer Ayna'nın elinden tüttürmüştüm. Yaşantımın belli bir döneminde yaşadıklarım hayatıma hiç çıkmayacak bir damga gibi vurulmuş. *Devrimciliğin, hayatında ne yapıyorsan en iyisini yapmak olduğuna inanıyorum.* Bu inançla, ODTÜ'yü 4.00 üzerinden 3.65 ortalama ile bitiriyorum.

Polatlı Topçu Okulu

Askerlik kararı aldırdıktan birkaç ay sonra Yedek subaylar için dört aylık askerlik yasası çıkıyor. Bundan yararlanabilir miyim diye askere gidişimi iki dönem erteliyorum. Bu yüzden "Bakaya" (döneminde askere gitmeyenlere verilen ad) kalıyorum. Ama ne mümkün, bir kere karar aldırtmış olduğum için, artık dört aylık askerlikten yararlanmam mümkün değil. Benden çok sonra karar aldıranlar yararlanıyor ama ben hayır...

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı iseniz hiçbir işte acele davranmayacaksınız. Yoksa cezalandırılırsınız. Verginizi erken yatır-

mayacaksınız, çünkü af gelir. Askerlik kararını erken aldırmayacaksınız, çünkü kısa dönem kanunu çıkar. Bedelli askerlik çıkarsa bedelini hemen ödemeyeceksiniz, çünkü bedel bir süre sonra yarıya iner. Ruhsatsız evinize imar izni alacağım diye uğraşmayacaksınız, çünkü imar barışı gelir. *Kısacası bu ülkede örnek vatandaş olmak her zaman cezalandırılır.* Kanuni yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyenler ise her zaman ödüllendirilir. Her neyse, bunlar şimdi konumuz değil.

Polatlı, 1981

1981 Ağustos tertibinde, yani 170. dönemde askere gitmeye karar veriyorum. ODTÜ'de yaptığım master çalışmasının uygulamalı kısmını, bir yandan Adana'da çalışırken haftada bir Ankara'ya giderek, yorucu bir çalışmayla Temmuz sonunda tamamlıyorum. Geriye bir tek tezin yazılması kalıyor.

Etimesgut Zırhlı Tugay'ında girdiğimiz sınav ve mülakatta, topçu sınıfını tercih ediyorum. Aslında bu, eğitimin ağırlığı yüzünden en az tercih edilen bir sınıf. Onun için tercih edenleri hemen alıyorlar. Benim topçu olmayı tercih etmemin yegâne nedeni, eşimin çalışmakta olduğu Adana'da 6. Kolordu Topçu Grup Komutanlığı olduğunu bilmem. Eğitim sonunda çekilecek olan kurada Adana'yı çekme şansımın olmasını diliyorum.

Ağustos ortasında *Polatlı Yedek Subay Topçu Okulu*'na kapalı zarf içindeki "sülüs"ümü (askerlik sevk belgesi) teslim ediyorum. Dönem 12 Eylül askerî rejim dönemi. Koşullar katı. Eğitimler ağır. Dört ay eğitimden sonra kura çekerek görev kıtalarımıza teslim olacağız. Orada geçireceğimiz on iki aydan sonra toplam on altı aylık askerliği tamamlayarak terhis olacağız.

Topçu okulunda teorik ve uygulamalı birçok ders var. Tıpkı üniversitedeki gibi sınavlara giriyoruz. Bana bu dersler çok kolay geliyor. Ne de olsa topçuluk, temel olarak fizik derslerinde

okuduğumuz "eğik atış" problemlerinin bir benzeri. Sınavlardan yüksek notlar alıyorum, ama bir iddiam yok.

Bir ara eğitim sonrası içtima alanında volta atarken arkamda yürüyen birkaç kişinin konuşmalarına istemeden kulak misafiri oluyorum. İçlerinden biri "Ben bu dönemin birincisi olurum herhalde. Yalnız Tayfur Cinemre diye biri var, notları benimkinden biraz daha yüksek gibi. Ama onu da geçeceğime güveniyorum" diyor yanındakilere. Öğrenci Taburumuzda 700 kişi var. Bu kadar kalabalığın içinde kimin kim olduğunu tanımak mümkün değil.

Bu konuşmaya tesadüfen tanık olduktan sonra notlarımı kontrol ediyorum. Hakikaten de not ortalamam 98'in üzerinde. Kendi kendime, "Hiç çaba harcamadan bu puanı aldığıma göre dönem birincisi olmamam için hiçbir sebep yok gerçekten de" diyorum. Birinci olmak önemli. Dönem birincisi olursam istediğim kıtayı seçebiliyorum çünkü kurada. Tabii ki benim seçeceğim yer belli: Eşimin ve oğlumuzun olduğu Adana.

Bu arada bizlere güvenlik soruşturması amacıyla bir anket dağıtıyorlar. Buradaki yanıtlarımız muhtemelen sevk edileceğimiz kıtayı belirleyecek. Sakıncalı bir geçmişi olanlar doğrudan doğruya, Uğur Mumcu'nun *Sakıncalı Piyade* kitabında anlattığı gibi Yedek Subay'lık hakkını kazanmış bile olsalar *er olarak görev yapacaklar*. Dahası, ya Uğur Hoca gibi Patnos'a ya da daha beter bir yere sevk edilecekler. Burası kesin. Çünkü dönem *12 Eylül faşist cunta dönemi*.

Kararımı veriyorum. Soruların hiçbirine doğru cevap vermeyeceğim. Geçmişimle ilgili sorulara doğru cevapları verirsem daha işin başındayken "sakıncalı" ilan edileceğimi biliyorum şimdiden. Bırak onlar bulsunlar aradıklarını. O yıllarda ne GBT (Genel Bilgi Toplama) ne de bilgisayar kullanımı var Askeriyede. Genelkurmayda bir ekip dosyaları elden geçiriyor sakıncalıları tesbit etmek için. Genelkurmay ya da NATO gibi kritik bir göreve atananların soruşturmasına öncelik veriliyor tabii ki. Ama kritik olmayan bir kıta görevine atanırsanız soruşturmanın sonucunun alınması ayları bulabiliyor. O arada da askerliğin önemli bir bölümü bitmiş olabiliyor. Tabii bu arada anket sorularını doğru yanıtlamadığınız ortaya çıkarsa ya da bir ihbar olursa geçmişiniz hakkında, o takdirde "Ölümlerden ölüm beğen". En hafifinden,

Patnos gibi bir yerde er olarak bitirmek de var askerliği. Ya da daha ağırı, hakkınızda dava açılabilir. Bir durum değerlendirmesi yaptıktan sonra kararımı veriyorum. Doğru yanıtlamayacağım soruları. Anket kâğıdı önüme konulduğunda soruları okuyorum:

"Öğrenci olaylarına karıştınız mı?"

"Hayır."

"Hiç tutuklandınız mı?"

"Hayır."

"Ailenizde hiç tutuklanan oldu mu?"

"Olmadı."

"Siyasi bir örgüte üye misiniz?"

"Değilim."

Sorular bu minvalde sürüp gidiyor. Doldurduğum anketi okuyan olsa "Sütten çıkmış ak kaşık!" der.

Bir de İngilizce sınavı yapıyorlar Topçu Okulu'nda. Soruyorum subaylardan birine bunu ne amaçla yaptıklarını. "Genelkurmay ya da NATO gibi, İngilizce'nin gerekli olduğu yerlerde görevlendirmek için", yanıtını alıyorum. Bu da hiç işime gelmiyor benim. Oysa birçokları için kıta yerine bu gibi yerlerde askerlik yapmak bulunmayacak bir nimet. Çünkü kıtada olduğu gibi ne eğitim alanlarının tozunu yutmak var, ne askerle uğraşmak, ne tatbikat, ne atış... Devlet memuru gibi sabah gidip akşam dönüyorsunuz evinize. Bu rahatlığa rağmen benim işime gelmiyor bu. Çünkü İngilizce bilenler genellikle kritik görevlere atanıyorlar ve bu gibi görevlere atananların güvenlik soruşturması kısa sürede neticelendiriliyor. İşte bu nedenle hiç işime gelmiyor İngilizce sınavından yüksek not almak.

Yapılan İngilizce sınav kâğıdını hemen hemen boş olarak veriyorum. Kâğıdı teslim ettiğim Binbaşı beni tanıyor. Öğretmenlerimizden biri. Her dersten olduğu gibi onun dersinden de çok yüksek notlar almışım o güne kadar. Boş kâğıdı görünce şaşırıyor ve soruyor: "Tayfur bu ne iş? ODTÜ mezunusun sen. İngilizce bilmiyor musun?"

Aklıma, bir zamanlar Sinan Cemgil'in, sınavda İngilizce soruları anlamayan arkadaşlarına tercüme yaparken, onun kopya verdiğini zannederek kendisine çıkışan Amerikalı Öğretim Üyesi'nin "İngilizce bilmiyor musunuz siz?" sorusuna verdiği yanıt geliyor:

"In METU, they taught us only three words in English: Yankee go home!" (Bize ODTÜ'de üç kelime İngilizce öğrettiler: Yankee go home!) demesi geliyor.

Gülümsüyorum ister istemez. "Komutanım" diyorum, "Bende hiç lisan yeteneği yok. Bilirsiniz herkesin belli şeylere yeteneği vardır diğerlerine yoktur. İşte İngilizce de benim hiç yeteneğim olmayan şeylerden." Binbaşı pek inanmış görünmüyor ama başını sallıyor, "Tamam, ama bak sen 170. Dönem birincisi olabilirsin. Diğer derslere yeteneğin var anlaşılan. Onları boşlama bari." "Tamam, Komutanım, merak etmeyin siz!" oluyor yanıtım.

Dört ayın sonunda hakikaten de okul birincisi oluyorum 700 kişi içinde. 170. Dönem Birincisi olarak bir madalya ve bir kol saati alıyorum. Bir de kıta hizmetini yapacağım yeri seçme hakkı tabii ki. Ben *Adana Köprüköy 6. Kolordu Topçu Grubu*'nu seçince salondan bir hayret nidası yükseliyor. Birinci olup da İstanbul'da Anadolukavağı gibi neredeyse turistik bir yerde ya da İnşaat Emlak gibi bir yerde memur gibi askerlik yapmak dururken, Adana'nın sıcağında kıta hizmetini kim tercih eder gibisine.

170. Dönem birincisi olarak yaş kütüğüne altın çiviyi çakıyorum ve kısa bir konuşma yapıyorum. Konuşmamda Mustafa Kemal'e ve Antiemperyalist Kurtuluş Savaşı'na vurgu yapıyorum. Dinleyicilerin içindeki bazı Generallerin yüzleri asılıyor. Genç subayların ise gözlerinin parladığını görebiliyorum.

Sisler Arasından Tanıdık Bir İsim

Aralık ayı başında Adana Köprüköy Topçu Kışlasına teslim oldum. Dönem birincisi olduğum, garnizondaki subaylar arasında duyulmuş. Topçu grup komutanı beni görmek istemiş. Kıta hizmetine kaydımı yapan Binbaşı söyledi. Komutanlık binasına gittiğimde birkaç dakika komutanın odası dışında beklemem gerekti. Kapı üstündeki tabelada komutanın ismi yazıyor. "6. Kolordu Topçu Grup Komutanı: Kurmay Albay Dinçer Erkan."

Bu isim bana hiç de yabancı gelmiyor. Düşünüyorum nereden, nereden diye. O sırada kapı açılıyor içeri alınıyorum. Çakı gibi topuk vurup selam çaktıktan sonra masa başında oturan babacan albay bana önündeki koltuğu işaret ediyor. "Asteğmenim!" diyor, "Haberiniz kendinizden önce geldi. 170. Dönem birincisi olmuşsunuz. Topçu Okulu'nda birinci olmak kolay

değildir. Kara ordusunda en zoru odur. Seni tebrik ederim. Yalnız anlayamadığım bir konu var" diye devam ediyor. "Okul birincisi olarak neden Adana'yı tercih ettin? Buranın sıcağı yazın çekilecek gibi değildir. İstanbul ya da Ankara'da askerliği memur gibi yapacağın bir sürü yer varken.."

"Komutanım!" diyorum, "Eşim Çukurova Üniversitesi'nde asistan olduğu için burayı tercih ettim." "Haa şimdi anlaşıldı, tabii, tabii. Tekrar tebrik ederim, askerliğini ailenle birlikte bitireceksin. Bu arada aklıma geldi. Bu yıl kışla içinde inşaatı yeni biten lojmanlarımızda boş yer var. Orada kalmak ister misin?"

Körün aradığı bir göz, mevlam verdi iki göz misali hemen kabul ediyorum. O sırada eşimin asistan maaşıyla geçiniyoruz kıt kanaat. Ay sonlarında evdeki depozitolu boş şişeleri satarak oğlumuza süt aldığımız çok olmuş. Böyle bir lojman önerisi kabul edilmeyecek gibi değil. Her ne kadar eşimin çalıştığı İdari İlimler Fakültesinin bulunduğu, Topel Son Durak denilen yerden Köprüköy'e yol biraz sapa ise de ne gam...

Oturmakta olduğumuz gecekondu tarzı yapılmış kanal boyundaki evden çıkıp yepyeni, henüz taze boya kokan lojmanımıza taşınıyoruz.

Dinçer Albay devam ediyor. "Bak!" diyor, "Okul birincisi olarak sana önemli bir görev vereceğim. Bu görevin altından ancak senin gibi biri kalkabilir. Seni Üçüncü Topçu Batarya'sında Batarya Subayı olarak görevlendireceğim. Batarya'nın Komutanı olan üsteğmen biraz sorunludur. Onu dengelemeni, gerekirse kontrol etmeni istiyorum senden" diyor. "Nasıl sorunlu yani komutanım?" diyorum ama albay, "Kendin görürsün birkaç güne kadar" diyerek ayağa kalkıyor konuşmamızın bittiğini göstermek için,

"Başüstüne Komutanım!" diye selam çakıp kapıya yöneldiğimde duvarda bir resim görüyorum. Bir aile fotoğrafı. Resimdekiler albay, eşi, kızı ve oğlu. Fotoğraf beş altı yıl önce çekilmiş olmalı. Albayın saçları bu kadar dökülmemiş o zamanlar.

Benim gözüm, albaydan çok resimde gülümseyen genç kıza takılıyor. Tanrım ben bu yüzü bir yerden tanıyorum... Zamanın sisleri ardından bana bakan bu genç kızı tanıyorum.

Daha kapıdan çıkmadan şimşek çakıyor kafamda...

Bu genç kız, *1971'in 31 Mayıs*'ında, Mahir Çayan*'la Hüseyin Cevahir'in*, peşlerindeki polisle çatışarak sığındıkları Malte-

pe'deki bir apartmanın en üst katında rehine aldıkları *Sibel Erkan*'dan başkası değildi. O zaman 14 yaşında olan Sibel, bu resim çekildiğinde olsun olsun 20 yaşlarındaydı.

Kapıdan çıkınca bir kez daha dönüp kapıdaki tabelaya baktım. Evet oydu. O acılı olayların evinde yaşandığı *Binbaşı Dinçer Erkan* albaylığa terfi etmiş, şimdi şu kapının arkasında Garnizon Komutanı yani benim önümüzdeki bir yıllık kıta görevim boyunca en üst düzeydeki komutanım olarak oturmaktaydı.

Okul birincisi olduğum için beni takdir eden, hatta beni Topçu Grubu'nun en problemli Bataryası'na vererek güvenini gösteren Dinçer Albay, acaba karşısındaki bu asteğmenin, kızının rehine olarak tutulduğu o karanlık 31 Mayıs günü yakalanan "anarşistlerden" biri olduğunu bilseydi ne yapardı? Hele de bu anarşistin, kızını rehin tutan kişinin, yani Mahir Çayan'ın hapisten kaçmasını sağlayan tünelin mimarı olduğunu bilse ne düşünürdü?

Ertesi gün başladığım 3. Batarya Subaylığı görevimde tanıştığım batarya komutanı Raşid Üsteğmen hakikaten de psikopatın biriydi. Daha ilk tanışmamızda bana, "Ben bu kışlada asker öldürmüş adamım. Daha Antep Cezaevi'nden yeni çıktım!" diyerek kendince övünmüştü.

Gerçekten de birkaç ay önce kışla nöbetçi amiri olduğu bir gün, sabah içtimasından sonra tüm askerleri Adana'nın o sarı sıcağında koştururken içlerinden biri tökezlemeye başlıyor ve "Komutanım ben koşamayacağım, fena oluyorum" diye yolun kenarına çöküyor. Bizim kahraman üsteğmen de askerin başına giderek onu coplamaya ve hakaretler savurarak koşturmaya devam etmiş. Birkaç kez tekrarlanan bu senaryonun sonunda zavallı asker yere yıkılıyor ve bir daha da kalkamıyor: Kalp krizinden "Görev zayiatı".

Üsteğmeni iki ay kadar Gaziantep Askeri Cezaevi'nde tuttuktan sonra salıvermişler ve bir kahraman gibi gelip gene Batarya'sının başına geçmiş. Bu olaydan sonra kendisine dokunulmazlık atfeden üsteğmen giderek azgınlaşmış, erlere akla gelmeyecek baskı uygulamayı huy edinmiş.

Terhis olana kadar üsteğmenin gazabına karşı bataryanın erlerini korumaya çalışmakla geçti askerlik sürem. Topçu grubu olarak askerliği bütün kurallarıyla uyguluyorduk: Tatbikatlar, top atışları, eğitimler, içtimalar, tadatlar, poligonlar, nöbetler, alarm-

lar, gece yürüyüşleri, teftişler, mıntıka temizliği, haftalık bakım onarımlar, velhasılı askerliğin gerektirdiği her türlü aktivite.

Bu aktiviteler sırasında Üsteğmen ne yapıp eder illaki bir maraza çıkarırdı. Her Cuma öğleden sonra Batarya'nın bakım onarım günüydü. Toplar, araçlar, silahlar, üniformalar, kısacası bir sürü şey bakımdan geçirilir, iş bitince de bütün batarya hazır olda içtima düzenine geçerek üsteğmenle benim teftiş etmemi beklerlerdi. "Sıra aç!" komutunda askerler bir adım ilerleyerek aralarından bizim geçmemize yetecek kadar bir boşluk bırakırlar, biz de üsteğmenle birlikte aralarından geçerek kılık kıyafet, silah vb kontrolünü yapardık. Üsteğmenin elinde bir polis copu. Arkasından dolandığımız hazır oldaki erlerden birinin üniformasından bir iplik sarktığını görse, bizim üsteğmen elindeki copu olanca gücüyle zavallı erin omuzuna indirir bir de hırsını alamayarak ağıza alınmayacak küfürler savurarak eri tekmelemeye devam ederdi. Sırtına inecek coptan habersiz erler bazen darbenin şiddetiyle yere yığılırlardı.

Kılık kıyafet kontrolü bittikten sonra sıra etek tıraşı kontrolüne gelirdi. Üsteğmenin emriyle bütün Batarya pantolonlarını indirip etek tıraşının kontrolünü beklerdi. Kısaca batarya komutanımız üsteğmen, sapık bir sadistten başka biri değildi.

Çavuşlarımızdan biri bir gün ağlayarak bana "Komutanım! Biz askere vatan görevi diye sevinçle koşarak geldik. Ailemiz, köylümüz bizi 'En büyük asker bizim asker' diyerek uğurladı. Ancak burada çektiğimiz şu eziyete bir bakın. Yaptığımız bütün iş küfür işitmek, dayak yemek, mevzi kazıp mevzi doldurmak. İnanın bazen firar etmemek için kendimi zor tutuyorum." Velhasılı kelam, askerliğim süresince bataryamızın er ve erbaşlarıyla üsteğmen arasında bu saf ve temiz Anadolu çocuklarını korumak için çok mücadele verdim.

Yirmi yıl kadar sonra bir gün İstanbul'da yürürken, beni geçtikten sonra ani bir frenle duran bir taksiden atlayan şoför ellerime sarılıp öperek "Tayfur Asteğmenim! Komutanım siz misiniz? Siz olmasaydınız benim askerliğim bitmezdi" diyerek gözyaşlarına boğulmuştu. Ne yazık ki askere vatan görevi diye şevkle, sevinçle gelen bu çocuklar, askerlikten nefret ederek terhis oluyorlar.

Tabii ordudaki subayların tümüne bunu atfetmek mümkün değil. Hatta büyük çoğunluğuna. Bizim batarya komutanının

dışındaki tüm subay ve astsubaylarla aram çok iyi idi. Hatta bitişiğimizdeki 2. Batarya Komutanı Seyit Yüzbaşı ile ailecek görüşüyor, birlikte onun arabasıyla Antalya'ya tatile gidecek kadar samimiyeti ilerletiyorduk. Kaldığımız lojmanda ise bütün subayların aileleriyle samimi bir ilişki içindeydik. Özellikle üniversitede asistan olan eşim, sıcakkanlılığı sayesinde lojmanlardaki bütün subay eşlerinin sevgilisi olmuştu. Aslında benim talihsizliğim böyle sadist bir komutana denk gelmiş olmaktı. Bu gibi tipler belki de çok azdılar ama askerlik imajını bozan ve insanları nefret ettirenler de bunlardı.

Bu arada Topçu Grup Komutanımız Albay *Dinçer Erkan*'ın da sevgi ve güvenini kazanmıştım. Hatta o sıralarda üniversite sınavlarına hazırlanan oğluna ders vermemi rica etmişti benden. Haftada birkaç gün evlerine gidip ders veriyordum bu delikanlıya. Ablası *Sibel Erkan* evlendiği için ayrı oturuyor, arada sırada geliyordu ziyaretlerine. Bu genç kadın yıllar önce yaşadığı olayın travmasını çoktan üzerinden atmıştı.

Hatırladığım kadarıyla, Mahir'lerin THKP-C Davası duruşmasına tanık olarak geldiğinde Mahir'le Hüseyin'in kendisine hiç kötü davranmadıklarını, tam tersine onu dışarıdan atılan kurşunlardan korumak için evin en güvenilir yeri olan banyoya sakladıklarını anlatmıştı.

Askerlikteki süremin on beş ayını tamamladıktan sonra, son aya bıraktığım iznimi 1982'nin Kasım ayında aldım ve lojmanlardaki evimize kapanarak master tezimi yazmaya başladım. Tezimin uygulamalı kısmını askere gitmeden önce son güne kadar çok yoğun bir çaba harcayarak ODTÜ'deki Makina Bölümü Isı Laboratuarında tamamlamıştım.

Eve kapanıp daktiloyla tezimi yazmaya çabalarken kapı çalındı. Baktım gelen bizim bataryanın depo çavuşu. "Hayrola Bayram?" dediğimde, "Komutanım beylik tabancanızı almam gerekiyor" dedi. "Nereden çıktı şimdi bu?" diye sorduğumda "Öyle emrettiler komutanım. Ben de bilmiyorum neden olduğunu" diye yanıtladı beni.

O zaman bende jeton düştü. Anlaşılan benim dosyam kıta hizmetimi yaptığım buraya ancak yeni gelmişti. Bu işin arkası mutlaka gelecekti. Topçu Okulu'nda doldurduğumuz ankette hiçbir siyasi olaya karışmadığımı, tutuklanmadığımı, kısacası sütten çıkmış ak kaşık olduğumu yazmamın faydasını görmüş-

tüm işte. Ayrıca kritik bir görevde de olmadığım için, güvenlik soruşturmamın birliğime gelmesi neredeyse bir yılı bulmuştu. Bu da benim "sakıncalı" olmadan askerliğimi bitirmeme yetmişti. Eğer Polatlı'da dağıtılan ankette işin gerçeğini yazıp siyasi davalardan yargılandığımı ve üç yıl hapis yattığımı yazmış olsaydım ya da İngilizce bildiğim için Genelkurmay veya NATO gibi kritik bir göreve atanmış olsaydım, bu güvenlik soruşturması en geç bir hafta içinde neticelenir ve beni otomatikman "Sakıncalı Piyade" olarak Doğu Anadolu'da bir yerlere er olarak gönderirlerdi, tıpkı Uğur Mumcu'ya yaptıkları gibi.

Her neyse. Topçu Okulu'ndaki bu uyanıklığım sayesinde Yedek subaylığımı ailemin yanında, oldukça rahat koşullarda yapmıştm. Hem de subay lojmanlarında kalarak. 12 Eylül faşizminin tüm ülkeyi kasıp kavurduğu bu ortamda insanlar en küçük bir açıklarından dolayı en hafifinden "Sakıncalı" ilan ediliyorlar ya da içeri atılıyorlardı. Bu rahatlığımı tabii ki o yıllarda GBT (Genel Bilgi Toplama) gibi bir veri merkezinin, polisin ve askeriyenin elinde bulunmayışına borçluydum.

İşte şimdi bu rahatlığın sonuna gelmiştim. Anlaşılan hakkımdaki dosya kıtama yeni gelmişti. Ertesi gün yanılmadığımı anladım. Çalınan kapıyı açtığımda bu sefer karşımda *Merkez Komutanlığından bir piyade asteğmeni* duruyordu. Bana "Asteğmenim Merkez Komutanlığına kadar gelmeniz gerekiyor" dedi. Tamam işte, "Bela geliyorum" demezdi ve şimdi gelmişti.

Merkez Komutanlığı, şehirde valilik binasına yakın bir yerdeydi. Kışlanın önünden bindiğim dolmuşla vaktinde oraya ulaştım. Beni görmek isteyen Yarbay'ın suratı bir karış asıktı. Bana dönerek "Memleketi bu hale siz getirdiniz", gibilerden bir laf etti.

"Yarbayım!" dedim, "Memleketi bu hale getirmek için ne yapmışız? Tebdil, tağyir ve ilga etmekle suçlandığımız Anayasa'yı kucak kucak köylere taşıdığımız için mi? Yoksa Türkiye'nin ithal enerji bağımlılığını azaltabilmek için master tezi yaptığım için mi? Ya da Türkiye'de ilk defa güneşli su ısıtıcısı prototipini yaparak, verdiğimiz seminerlerle mühendislere ve halka bunu tanıttığımız için mi? Ya da Yedek Subay Topçu Okulu'nu birincilikle bitirdiğim için mi? Ben bu memleketin kışlalarında ne kadar onurumla nöbet tuttuysam, hapishanelerinde de o kadar onurumla yattım. Bu memleketi kimin ne kadar sevip ne kadar

sevmediğine gelince bunu kimse bilemez. Vatan görevi aşkıyla gelip askerliği sırasında dayak, küfür ve horlanmadan başka bir davranış görmeyen Anadolu'nun saf çocuklarını askerlikten nefret ettiren sadist subaylar mı bu memleketi daha çok seviyorlar?"

Bunları bir çırpıda söyleyivermiştim. Benden böyle bir yanıt beklemeyen yarbay, önce kızarmış sonra morarmış, ardından öfkeyle "Çık dışarı çık! Bundan sonra terhisin gelene kadar hergün saat 10:00'da buraya gelip imza atacaksın!" diye bağırmıştı.

Ertesi günden itibaren her gün Köprüköy'den dolmuşa binerek Merkez Komutanlığı'na gidip imza atmaya başladım saat 10:00'da.

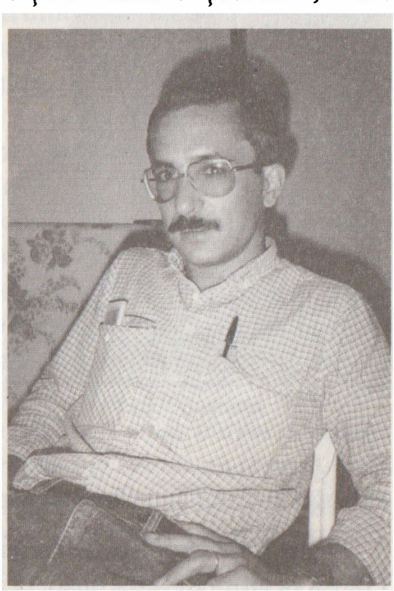
Bir gün dolmuşun geç gelmesi sonucu saat 10:15'te ulaşabilmiştim Komutanlığa. Beni beklemekte olan Nöbetçi Subay, beni görünce "Geciktin. Yarbayımın emri: Bundan sonra günde iki kez gelip imza atacaksın bir saat 10:00'da, bir de saat 14:00'de" demesin mi? Demek ki bizim kahraman yarbay, benim saat kaçta imza attığımı yakından takip etmeyi kendisine bir "Vatan görevi" olarak benimsemişti.

O günden sonra bir yandan eve kapanıp master tezimi yazmaya devam ettim. Bir yandan da günde iki kez Merkez Komutanlığını ziyaret ederek "Vatani görevimi" ifa ettim, ta ki terhis olana kadar.

20
Askerlik Sonrası Mesleki Yaşantım

Askerliğimi tamamladıktan üç ay sonra Mart 1983'te, tezimi ODTÜ Makina Mühendisliği Bölümü'nde jüriye sunarak master derecemi aldım. Bu üç ay içinde Adana ve civarında iş aramış, aralarında Temsa ve Sasa da olmak üzere birkaç şirket tarafından kabul edilmeme rağmen MİT tarafından yapılan "güvenlik Soruşturması"nı geçemediğim için iş başvurularım hep reddedilmişti.

Bunun üzerine bir gazetede çıkan ilana başvurarak, Mart ayı içinde Suudi Arabistan'ın Dhahran kentinde bulunan *University of Petroleum & Minerals (UPM)* (*Petrol ve Maden Üniversitesi*) bünyesindeki *araştırma enstitüsünde* araştırma mühendisi (research engineer) olarak çalışmaya başladım.

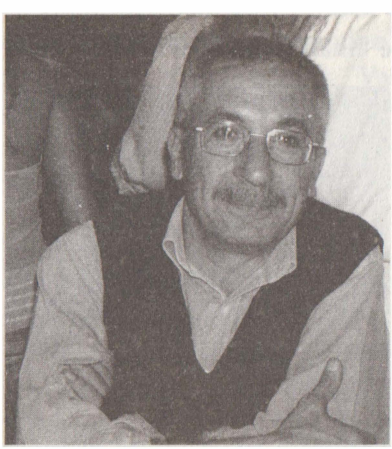

Al Khobar, 1985

Burada çalıştığım üç yıl süresince güneş enerjisi üzerine çalışıp, "Güneş Havuzu" projesini geliştirdim. Bu, tabanında yoğun tuzlu su, yüzeyinde ise tatlı su bulunan 1-1.5 metre derinlikteki bir havuzdan ibaretti. Toprağa kazılan geniş bir çukurun su

sızdırmaz bir membranla kaplanmasıyla oluşturulan havuz, güneş enerjisini tabandaki tuzlu su tabakasında topluyor, yoğunluk farkı nedeniyle ısınan suyun yüzeye çıkması engellendiği için de toplanan bu ısı, tabandaki tuzlu su tabakasında depolanmış oluyordu. Yaptığımız prototip havuzda, taban sıcaklığını 104^0 C dereceye kadar yükseltmeyi başarmıştık. Hedefimiz bu ısıyı kullanarak bir soğutma sistemini çalıştırmaktı. Bu tip bir güneş havuzunun maliyeti o kadar düşüktü ki, böylesine geniş ve depolama kapasitesi fazla olan başka bir güneş kollektörünü bu maliyetle yapmak mümkün değildi. Aslında doğada bunun benzerleri zaten vardı. Örneğin İsrail/Ürdün sınırını oluşturan Ölü Deniz (Dead Sea) ya da Macaristan'daki Fertö Tuz Gölü ya da bizim İç Anadolu'daki Tuz Gölü'müz bu tip bir güneş kollektörü için biçilmiş kaftandı.

UPM Araştırma Enstitüsü'nde üç yıl kadar çalışıp yenilenebilir enerji kaynakları üzerinde birkaç proje yaptıktan sonra Türkiye'ye döndüm. Çalıştığım "Dar Al Handasah Consultants" firmasında, Dünya Bankası'nın "Çukurova Bölgesi Kentsel Gelişme Projesi" ve İstanbul'da "Cemal Reşit Rey Konser Salonu" gibi projelerde çalıştıktan sonra, Çırağan Sarayı Restorasyon projesini yapmakta olan Japon Kumagai Gumi firmasında devam ettim. 1992 yılında tamamladığımız bu keyifli restorasyon projesinden sonra yine bir başka Japon firması olan Kajima tarafından inşa edilmekte olan İstanbul'daki "Hyatt Regency Hotel" projesine transfer oldum.

İstanbul, 2003

Tahditli Pasaport

Hyatt Otel projesinde çalışırken, bir gün iş seyahati için Fransa'ya gitmem gerekmişti. O güne kadar defalarca yurtdışına çıktığım için herhangi bir olumsuzluktan kuşku duymaksızın, sü-

resi biten pasaportumu İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne verdim. Ancak birkaç gün içinde pasaportumu geri almam gerekirken, aradan bir hafta geçmesine rağmen ses seda çıkmayınca nedenini öğrenmek için o tarihte Cağaloğlu'nda bulunan Pasaport Şubesi'ne gittim.

Dosyamı çıkaran polis memuru, içeriğine şöyle bir göz attıktan sonra "Sizin pasaport tahditli!" dedi. O güne kadar bu terimi hiç duymamış olduğum için "Ne demek tahditli?" diye sordum. Polis gayet umursamaz bir tavırla "Yani yurtdışına çıkamazsınız anlamına geliyor." "Ben yıllardır defalarca yurtdışına çıkıp geldim. Şimdi nereden çıktı bu?" diye sorunca da isteksiz bir şekilde dosyanın sayfalarını karıştırarak, "Sizin hakkınızda 1970 yılının Aralık ayında Ankara Yenimahalle 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nin vermiş olduğu şu tarih ve numaralı bir tutuklama kararı var. Aslında bizim şimdi sizi bu karara dayanarak tutuklamamız gerekir ama zaten aradan 24 yıl geçtiği için zaman aşımına uğramıştır bu tutukluluk kararı. Ancak siz, GBT (Genel Bilgi Toplama) bilgisayarımıza girmiş olan bu kararı sildirmezseniz maalesef size pasaport veremeyiz" diyerek açıklama getirdi bu absürd duruma.

"Peki, ne yapmalıyım bu durumda" diye sorduğumda, yine aynı umursamazlıkla, "Yenimahalle 3. Sulh Hukuk Mahkemesi'ne gidip bu tutukluluk kararını kaldırtmanız lazım" diye yanıtladı beni.

Düşünüyorum da, 1970 yılının Aralık ayında ne Yenimahalle ne de başka bir mahkeme ile işim olmamış o güne kadar. "Nereden çıktı şimdi bu tutuklama kararı?" diye düşünüyorum ama bir yanıt bulamıyorum. Üstelik böyle bir dava olsa bile aradan geçen 24 yıldan sonra zaten zaman aşımına uğramış bir dava için yurtdışına çıkış yasağı koymak ne demek? Bunun üzerine kararımı veriyorum ve o akşam Ankara'ya gidiyorum otobüsle.

Ertesi sabah Ankara'ya inip bir taksiye "Yenimahalle Adliyesi" dediğimde şoför "Abi, orası kapanalı yıllar oluyor. Oradaki mahkemeler hep Sıhhiye'deki yeni adliye binasına taşındı. Seni oraya götüreyim" diye yanıtlıyor beni. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin tam karşısındaki yeni adliye binasına geldiğimizde, Yenimahalle 3. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin dosyalarını nerede bulabileceğimi soruyorum danışmadaki görevliye. Bilgisayarı ile biraz uğraştıktan sonra bana üst katlardan birindeki bir

mahkemenin numarasını veriyor ve bu mahkemenin kalemi ile görüşmemi söylüyor.

Söz konusu mahkeme kalemini bulmakta güçlük çekmiyorum. Görevliye, bana istanbul'da verilen dosya tarih ve numarasını veriyorum. Görevli bıkkın bir şekilde "Ohoo, hemşerim senin dosya tarih olmuş, nereden bulayım sana şimdi dosyanı? Bütün o dosyalar arşivde şimdi" diye önündeki işine eğiliyor. "Bu işin bir yolu olmalı ama?" dediğimde de kafasını bile kaldırmadan "Bodrum kattaki arşive git. Belki oradakiler sana yardımcı olabilirler" dedi.

Hiç vakit kaybetmeden bodrum kattaki arşivin kapısına dayanmıştım. Görevliye aradığım bana gerekli olan dosyayı söylediğimde adamın umursamazlığını görünce cebimden çıkardığım parayı adamın eline sıkıştırdım ve kapılar açıldı. Görevliyle girdiğim arşivde binlerce dosya ve kayıt defterleri yerden tavana raflarda yığılı duruyordu. Uzun bir aramanın sonunda, elimdeki tarih ve numaranın kayıtlı olduğu, üzeri tozla kaplanmış koskoca bir defteri raftan çekti görevli.

Koca defteri koltuğunun altına sıkıştırarak üst kattaki mahkeme kalemine yönelen arşiv memurunun arkasına takıldım. Kalemdeki memur bizi görünce işini bırakarak "Buldunuz demek! Şanslısınız gene de. Çünkü belli aralıklarla, eski defterler de dosyalar da SEKA'ya gönderiliyor kâğıt hamuru olmaya" derken, bir yandan da defterin sayfalarını çevirmeye başlamıştı bile.

Sayfalar çevrildikçe benim elimdeki numaraya yaklaşıyorduk. Meraktan bütün dikkatimi çevrilen sayfalara vermiş, sesimi çıkarmıyordum. Acaba benim bilmediğim, 1970 Aralık ayına ait hangi kovuşturmadan dolayı hakkımda tutuklama kararı verilmişti. Hiç hatırlamıyordum. Yoksa hafızamı mı kaybetmiştim? Olur ya hani bazen insanlar hatırlamak istemedikleri kötü hatıralarını hafızalarından silerlermiş. Öyle bir durum mu olmuştu yoksa bana? 1970 yılının Aralık ayından önceki yaşamım gözümün önünden bir film şeridi gibi geçip gidiyordu tozlu kayıt defterinin sayfaları birer birer çevrildikçe. Aradığımız kayıt numarasına yaklaştıkça merakım ve heyecanım artıyordu.

Ve işte!... Kalem memurunun sayfaları çeviren eli durmuş, bu sefer parmağıyla sayfayı yukarıdan aşağıya tarayarak aranan numaraya doğru ilerliyordu. "İşte!" dedi, "İşte bulduk sonunda." Ancak defterdeki kaydı okudukça kaşlarını kaldırarak "Allah

Allah!" diye mırıldanmaya başlayınca dayanamadım, "Memur Bey! Meraktan çatlayacağım. Neymiş şu benim bilmediğim 24 yıl önceki tutuklanma kararının gerekçesi?"

"Yahu böyle bir uygulama olamaz" demesiyle merakım iyiden iyiye artmıştı. Nihayet baklayı ağzından çıkardı kalem memuru. "Hemşerim! Böyle bir davada tutuklama olmaz ki. En fazla para cezası verilir. Sana tutuklama kararı verildiğine emin misin bu davadan?"

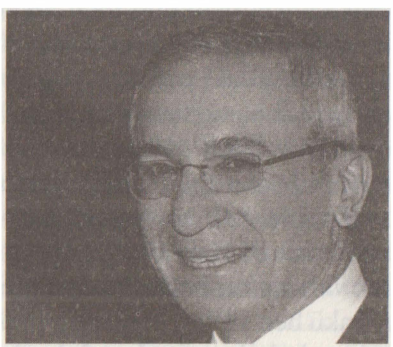
"Hiçbir şeyden emin değilim Memur Bey! O tarihe ait hiçbir şey hatırlamıyorum ki zaten" deyince memur, "Kardeşim bu bir hakaret davası. Sen ... adında birine hakaret etmişsin o da seni şikâyet etmiş. Bu davanın içeriği bu. Böyle bir davadan da kimseyi tutuklamaz mahkemeler." Bu sefer şaşırma sırası bendeydi "Okuduğunuz davacının ismi bana da hiçbir şey ifade etmiyor. Böyle bir davanın sanığı olmam mümkün değil" diye yanıtlıyorum.

Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz

"Hemşerim senin adın ... değil mi?" diyerek defterdeki davalının adını okudu Kalem Memuru. "Sarı çizmeli Mehmet Ağa. Tabii ki benim adım bu değil!" diye yanıtladım şaşkınlıkla. "Ee o halde benim tutuklanma kararım hangi davadan dolayı?"

"Orasını ben bilmem. Git sana bu numarayı verene sor..."

Hoppala, olduk mu şimdi *Yaşar ne yaşar ne yaşamaz?*[35] Aziz Nesin'in mizah hikâyeleri gerçek hayatın yansımalarıdır derlerdi de inanmazdım o hikâyeleri okuyup kasıklarımızı tutarak gülerken. "Bu kadar da olmaz canım" diye düşünürdük hep. İşte şimdi benim başıma da gelmişti bu kara mizah. Neye ve kime ait olduğu belli olmayan bir davadan dolayı yurtdışına çıkışım yasaklanıyor ve o davanın içeriğinde ben yokum. Nasıl olup da kaldırılacak bu "Sanal" tutuklama

Çırağan, 2008

35. Aziz Nesin, *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*, Tekin Yayınevi, 1977. (y.h.n.)

kararı peki? O kalkmadan da ölsem yurtdışına çıkmama izin vermez bu devlet. Bilgisayara girilen bir numara, insanın hayatını mahvetmeye yetip de artıyor. Hiç kimse o numaranın hatalı olduğunu düşünmüyor bile. Tam anlamıyla "Yaşar ne yaşar ne yaşamaz"a dönmüştüm sanki.

Son bir ümitle, bana İstanbul'da verilen numaranın doğruluğunu teyid etmek için önce Dikmen'deki Ankara Emniyet Müdürlüğü'ndeki GBT Şubesi'ne, oradan da Etlik'teki Emniyet Sarayına gittim. Her iki yerde de bilgisayara girilen numaranın doğru olduğunu teyid ettiler. "Ama böyle bir dava yok ki müdür bey" demem, bir anlam ifade etmiyor oradaki görevlilere. "Orası bizi ilgilendirmez" deyip kestirip atıyorlar.

Son olarak İstanbul'da bana bu numarayı veren polis memurunu aramaya karar veriyorum. Tabii o zamanlar cep telefonu falan yok. Bereket versin, o zamanki Cağaloğlu Pasaport Şubesi'nin telefonunu ve benimle muhatap olan polis memurunun ismini almışım. Bir ankesörlü telefon bulup bir avuç dolusu jetonla arıyorum numarayı. İlk aramamda polis memurunun yemekte olduğunu öğreniyorum. İkinci aramamda kendisine ulaşabiliyorum. Telefonu kapatmadan dosyamı bir kere daha incelemesini, bir başka numara varsa onu bana vermesini rica ediyorum kendisinden.

Dakikalar geçiyor. Telefonda çevrilen sayfaların hışırtısını duyuyorum. Tek ümidim, telefonun öbür ucundaki polis memurunun gerçekten benimle ilgili bir dosya numarası vermesinde. Ucundan tutabileceğim gerçek bir numara olursa ondan sonra onu takip etmem mümkün. Aksi takdirde bilgisayardaki o yanlış numaranın silinmesi mümkün değil. Uzun bir bekleyişten sonra karşıdaki polisin sesi geliyor ahizeden "Burada bir tarih numara daha var ama bunun da doğru olduğundan emin değilim doğrusu" diyor. "Olsun!" diyorum, "Verin lütfen onu bana." Ve telefonda okuduğu tarih numarayı bir kâğıda yazıyorum.

Bu sefer verilen numara bana bir şeyler çağrıştırıyor. Çünkü verilen tarih Mart 1971'e ait, yani şu *5 Mart 1971'de ODTÜ yurtlarına yapılan baskınla* ilgili gibi görünüyor. Umarım öyledir. Çünkü ben 1971 Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nde Dev-Genç Davası'nda bu olaydan dolayı yargılanmış ve 1973'te verilen kararla beraat etmiştim. Eğer söz konusu olan dava bu ise, bunu ispatlamam mümkün olabilecekti.

Bir taksiye atlayıp, soluğu tekrar o sabah gittiğim Adliye Binası'ndaki arşivde aldım. Görevliye mutat bahşişini verince, birlikte tozlu rafların arasına yeniden daldık. Biraz araştırmadan sonra ilgili kayıt defterini bulduk.

Üst kattaki mahkeme kalemine girdiğimizde görevli memur, "Yine mi sen?" der gibilerden bir bakış attı. "Bu kez" diyorum "Farklı bir numarayı araştıracağız. Bunun doğru olma ihtimali daha fazla, lütfen bir bakar mısınız?"

Kalem Memuru isteksizce sayfaları çevirmeye başlayınca ben de onun omuzunun üstünden çevrilen sayfalara bakıyorum. Birdenbire sanki bir mucize oluyor ve tanıdık isimler akmaya başlıyor çevrilen sayfalarda. *Akın Dirik*, *Tayfun Mater*... Evet, tam da tahmin ettiğim gibi, bu dava 5 Mart 1971 ile ilişkili. Birkaç sayfa çevirdikten sonra, etrafı kırmızı kalemle çevrilmiş, oklarla sayfa kenarına birtakım notlar alınmış bir kayda rastlıyoruz. Kayıt bana ait. "Nihayet izi yakaladık" diyorum. "Ancak bu olaydan dolayı ben, Sıkıyönetim Mahkemesinde Dev-Genç Davası'ndan yargılanıp beraat etmiştim. Üstelik bana İstanbul'daki polisin söylediği, bu davadan halen aranıyor olarak göründüğüm. Oysa ben o tarihten sonra tutuklu olarak üç yıl hapis yattım. Bu davadan da tutuklu iken yargılandım."

Kalem Memuru, defterdeki ismimin etrafına düşülen notları okumaya devam ederek, "Burada davanın sıkıyönetime devredilmiş olduğu yazıyor. Davanın neticesini ancak onlar bilirler" diyor. Peki, bu davadan beraat ettiğimi nasıl ispatlayacağım diye soruyorum. "O tarihteki dava dosyaları Genelkurmay Adli Müşavirliğindedir" diye yanıtlıyor beni. "Oradan bulabilirsin."

Zaman geçiyor. Birkaç saat sonra mesai saati bitecek ve iş ertesi güne kalacak. Oysa benim üç gün sonra Fransa'da olmam lazım. Zamana karşı yarışıyorum bir anlamda.

Adliyeden çıkıp bir taksiyle Genelkurmay Başkanlığı'na gidiyorum. Sorup soruşturarak Adli Müşavirliği buluyorum ve oradaki görevli subaya derdimi anlatıyorum. Başını olumsuz anlamda sallayarak "Sıkıyönetim dava dosyaları burada değil. Hepsi Mamak'taki 28. Tümen içindeki arşiv binamızda" diye cevaplıyor beni.

28. Tümen... 28. Tümen... Bana hiç de iyi şeyleri hatırlatmıyor bu iki kelime. Askerî Cezaevi, mevcutlu olarak getirilip götürülüşüm, kışla içindeki mahkeme salonları, hapishane

arkadaşlarım, idama götürülen yoldaşlarımız... anılar uçuşuyor kafamın içinde.

Hava karamaya başlıyor. Bir saat kalmış mesainin bitmesine. Aceleyle bir taksiye atlıyorum ve Mamak Samsun Asfaltı üzerindeki 28. Tümen'e çekmesini söylüyorum bir an önce. Şoför tüm marifetini kullanarak mesainin bitmesine yarım saat kala yetişiyor 28. Tümen'in nizamiye kapısına. Nizamiye karakolundaki astsubaya derdimi anlatıyorum ve yardımcı olmasını rica ediyorum. İnsaflı biri çıkıyor astsubay. Yanıma bir Onbaşı vererek taksiyle kışla içine girmemize izin veriyor.

Hava kararmış. Kışla içindeki yolda hızla ilerliyoruz. Yavaş yavaş 20 yıl öncesinin anıları canlanmaya başlıyor gözlerimin önünde. Yıllarımı geçirdiğim cezaevine yaklaşıyoruz. Ben anılara dalmış giderken, birdenbire önümüze bir subay çıkıp durmamız için işaret ediyor. Şoför ani bir frenle duruyor. Yanımıza gelen bir yarbay. "Ne işiniz var sivil araçla kışla içinde?" diye çıkışıyor bize. O sırada ön koltukta bize rehberlik eden Onbaşı'ya takılıyor gözü. Onbaşı arabadan inip, esas duruşta dikiliyor yarbayın karşısında. Hiç beklemediğimiz bir anda yarbay, Onbaşının suratına tokadı basıyor. Bunun üstüne ben fırlıyorum arabadan "Yarbayım! Diyorum, onbaşının bir kabahati yok. Kendisine verilen görevi yapıyor o. Nizamiye karakolundaki astsubay insanlık gösterip mesai bitmeden arşive yetişebilmemiz için bizim taksiyle kışlaya girmemize izin verdi. Siz de anlayış gösterin lütfen."

Yumuşak bir tonla yaptığım bu açıklama etkisini gösteriyor ve "Tamam o halde. Devam edin!" diyor yarbay insafa gelip.

Devam ediyoruz. İşte şimdi cezaevi binasının önündeyiz. Onbaşı, arşivin bu binanın arkasına yeni yapılmış bir binada olduğunu söylüyor. Taksiden iniyorum. Kafamın içinde anılar dönüp duruyor. İster misin diyorum kendi kendime birisi çıkıp da "Eee Tayfur Cinemre, hazır buraya kadar gelmişken birkaç günlüğüne misafir edelim seni. Nasıl olsa yabancısı değilsin buranın" dese diye aklımdan geçiriyorum trajikomik bu durumu.

Arşiv binasında mesaisi bitip çıkmak üzere olan görevliye derdimi anlatıyorum çabucak. "1971 Sıkıyönetim Mahkemelerinin tutanakları burada değil. Bizdekiler 1980 Sıkıyönetim mahkemelerine ait" diyor kısaca. "Sizin aradığınız aşağıdaki yeni yapılan binada" diye ekliyor. Onbaşıyla tekrar taksiye atlayıp sür diyorum şoföre tarif edilen binaya.

Tarif edilen binaya geldiğimizde, görevli arşiv memuru tam kapıdan çıkmak üzereydi. Servisi kaçırmamak için acele ediyordu. İnsaflı biriymiş ki bizi görünce durdu ve kısaca anlattığım derdimizi dinleyerek içeri girdi. Arşiv odasında kısa bir aramadan sonra, *Dev-Genç'in 1973 Aralık* ayında verilmiş olan gerekçeli kararını bir raftan çekti. Hızlı bir şekilde hükmü gözden geçirince, benim adımın yanında "Beraat!" sözcüğünü gördük.

Düğüm çözülüyordu yavaş yavaş. Arşiv memuru, yarın gelip bu kararın fotokopisini alabileceğimi, ancak Arşiv Daire Başkanı Albay'ın raporlu oluşundan dolayı, fotokopinin aslı gibidir yazısını ancak Albay'ın evine gidersem imzalatabileceğimi sözlerine ekledi. Ne gam? Nasıl olsa doğru yol üzerindeydim artık. Ertesi gün erkenden gelmek üzere teşekkür ederek ayrıldım.

Ertesi gün saat 8:00'de Arşiv'in önündeydim. Görevli memur gelince Dev-Genç Gerekçeli Kararı'nı raftan çekerek bana verdi ve oradaki fotokopi makinesinin bozuk olduğunu, mevcutlu olarak Mamak'a gitmem ve orada fotokopi çektirmem gerektiğini söyledi. Yanıma verdiği Onbaşı'yla birlikte Mamak'a gidip gelmem fazla sürmedi. Şimdi sıra arşiv müdürü albayın evine gidip imzasını almaktaydı "Aslı Gibidir" yazısına.

Küçükesat'taki evin kapısını çaldığımda, bu semtin anılarımda ne kadar çok yeri olduğunu düşünüyordum. Kapıyı pijamalarıyla açan albay merakla beni süzerken orada oluşumun nedenini bir çırpıda anlattım. Albay imzasını atarken bir yandan da, bu yazının beni kurtarmaya yetmeyebileceğini söyledi. Moralim sıfırlanırken "Neden?" diye sordum.

Albayın cevabı şöyle oldu: "Şimdi sen bu davadan beraat ettiğini kanıtlayabiliyorsun ama bilgisayardaki dosyanın tarih ve numarası farklı. Bu aldığın yazının o dosyaya ait olduğu nereden belli? Sen iyisi mi, Emniyet'e gitmeden önce tekrar Adliye'ye git ve Savcı'dan, bilgisayara girilen tarih ve numaranın sehven yazılmış olduğunu, esas davanın bu Dev-Genç Davası olduğunu ve bundan da beraat etmiş olduğunun anlaşıldığını yazmasını temin et. Aksi takdirde Emniyet Nuh der peygamber demez ve senin elindeki bu yazı ve beraat belgen bir işe yaramaz."

Albayın söyledikleri son derece mantıklıydı. Ya o sehven yazılmış dosya başka bir davaya aitse diye soracakları aşikârdı Emniyet GBT Şubesi'ndeki görevlilerin.

Albaya teşekkür ederek süratle Sıhhiye'deki adliyede aldım soluğu. Bu konuyla ilgili Savcı'yı bulmam çok sürmedi. Kapısında bir süre bekledikten sonra, kapıyı çalarak odasına girdim ve durumu bir çırpıda anlattım. Savcı kaşlarını çatarak "Olmaz öyle şey!" demesin mi. Sanki başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Yani bu kadar uğraş ve çabadan sonra gene hâlâ *Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz* durumundaydım.

Savcı'nın odasından çıktım ve ne yapabileceğimi düşünmeye başladım. O sırada yanıma gelen Kalem Kâtibi "Ne oldu, tamam mı senin işin?" diye sorunca kafamda bir şimşek çaktı. "Dinsizin hakkından imansız gelir" misali, her türlü riski göze alarak "Tamam!" dedim. "Savcı yazıyı yazmanı istedi!"

Kalem Kâtibi'nin masasına gittiğimizde kendisinin arkasında durarak daktiloda yazacağı yazıyı kelimesi kelimesine dikte ettirdim. Yazıda, "Tayfur Cinemre'nin GBT'sine sehven ... tarih/ nosu ile geçmiş olan dava dosyasının gerçek tarih/ numarasının olduğunu ve bu dosyadaki davadan da .... tarihinde beraat etmiş olduğu Genelkurmay Başkanlığı Adli Müşavirliğinin tarih/ numaralı yazısından anlaşılmış olmakla, GBT'deki söz konusu tahditin kaldırılmasında bir sakınca yoktur. İmza Cumhuriyet Savcısı ..." yazıyordu.

Bunu yazdırma cesaretini aslında Savcı'yla konuşmadan önce kapısında beklerken, kalem kâtiplerinin yazdığı yazıların Savcı tarafından nasıl imzalandığını izlerken edinmiştim. Çeşitli kâtipler tarafından yazılan yazılar biriktirilip belli sürelerle Savcı'nın masasına konuluyor, o da yazılara şöyle bir göz atıp imzayı basıyordu altına.

Benim yazı Savcı'nın önüne gidene kadar yarı açık kapısının önünde beklemeye başladım Savcı'nın. Bir süre sonra, içlerinde benim yazının da bulunduğu bir tomar yazı Savcı'nın masasının üstüne kondu kâtiplerden biri tarafından. Şimdi heyecan had safhadaydı. Savcı farkına varmadan yazıyı imzalayacak mıydı, yoksa daha bir saat önce olumsuz görüş bildirdiği bu konudaki yazıyı yırtıp atacak mıydı?

Kapının aralığından Savcı'nın her hareketini izlerken, o önündeki yazılara kısa bir göz atıp imzalamaya başlamıştı bile. Bir ara Savcı'nın önündeki bir kâğıdı imzaladıktan sonra durakladığını ve okumaya başladığını fark ettim. "Tamam!" dedim kendi kendime, "Benim yazı geldi önüne." Sakin bir şekilde

içeri girdim ve Savcı'nın okumayı henüz bitirdiği yazıyı yavaşça önünden çekerek "Çok teşekkürler Savcı Bey, beni çok zor bir durumdan kurtardınız. Sehven yazılan bu numara yüzünden hayatım kararmıştı!" dedim. Şaşkın bir şekilde yüzüme bakan Savcı, bu yaklaşımım karşısında insafa gelmiş olmalıydı ki "Tamam, tamam çık dışarı", gibisinden eliyle işaret ederek yazıyı alıp gitmeme izin verdi.

Artık elimde sapasağlam bir yazı vardı, GBT'deki tahditi kaldırmak için. Derhal bir taksiye atlayarak Dikmen'deki Emniyet Genel Md. GBT Şubesi'nde aldım soluğu. Daha önce buraya geldiğim için doğrudan ilgili masaya gittim ve gururla elimdeki yazıyı verdim. Yazıyı inceleyen memur önce amirini görmeye gitti, daha sonra ondan olumlu yanıt almış olmalı ki, "Tamam" dedi, "Şimdi son olarak senin İçişleri Bakanlığı'ndaki MİT Arşiv Dairesi'ndeki dosyanda bir maraza olup olmadığını kontrol edeceğiz."

İçimden "Al sepetten bir hıyar daha" diye geçirirken, yanıma gelen bir polis memuru, "Haydi gidiyoruz İçişleri Bakanlığı'na" diye beni uyardı. Birlikte atladığımız bir taksiyle kısa süre sonra, TBMM'nin tam karşısındaki İçişleri Bakanlığı'nın önündeydik. Polis, benim arabada beklememi söyleyerek içeri girdi ve yaklaşık yarım saat sonra elinde yıpranmış bir pembe dosyayla çıktı. Takside yanıma oturunca, "Bir göz atabilir miyim şu dosyaya?" diye sordum. "Aslında olmaz ama hadi bir bak" diye izin verdi.

Dosyanın kapağını kaldırdığımda ilk olarak 1969'un Haziran ayında üniversite giriş sınavları sırasında Ankara Gazi Lisesi'nin girişinde öğrencilere dağıttığımız "Özel Okullar Anayasa'ya Aykırıdır. Kaldırılmalıdır!" başlıklı FKF (Fikir Klüpleri Federasyonu) bildirisini dağıtırken gözaltına alındığımın belgesi vardı. O olayda bir gece gözaltında tutulduktan sonra ertesi gün salıverilmiştim Nöbetçi Savcı tarafından. Demek ki o tarihten beri izleniyordum ve dosyam vardı MİT arşivlerinde. Onun altındaki belgelerde ise, ODTÜ'de okurken köy çalışmalarına katıldığım, 5 Mart 1971'deki yurtlar çatışmasında bulunduğum ve daha sonra Deniz, Yusuf ve Sinan'ın çıktığı o geri dönüşü olmayan yolculukta bulunduğumdan söz ediliyordu. Ve son olarak okuduğum o cümle, yirmi dört yıl önce, bu üç fidana idam cezalarını veren faşist general Ali Elverdi'nin kelimeleriyle bire bir aynıydı:

"O YOLCULUKTAKİ DÖRT KİŞİDEN TEK SAĞ KALANDIR."

Emniyet Müdürlüğü'ne geldiğimizde ben hâlâ o son cümlenin etkisi altındaydım. O sözcükler beni 24 yıl öncesine götürmüştü. Anadolu'nun kuş uçmaz kervan geçmez karlı yollarında giden iki motosiklet ve sırtlarında taşıdıkları dört kişi, zamanın sisleri arasında uzaklaşıp gözden kayboldular.

İçişleri Bakanlığı'ndan getirdiğimiz dosyada da hakkımda pasaport tahditini gerektirecek bir bilgi bulunamayınca, GBT Şubesi nihayet bilgisayardaki o kaydı silmeye razı oldu. Artık hürdüm. Oradan ayrılmadan önce işi garantiye almak için, İstanbul Pasaport Şubesi'ni aramalarını ve hakkımdaki tahditin kaldırıldığını bildirmelerini rica ettim GBT Müdürü'ne.

Telefon edildi ve ertesi gün gittiğim o zamanlar İstanbul Cağaloğlu'nda olan Pasaport Şubesi'nden, zaten hazır olan pasaportumu beş dakika içinde aldım. Nihayet ayağımdaki bu prangadan kurtulmuştum.

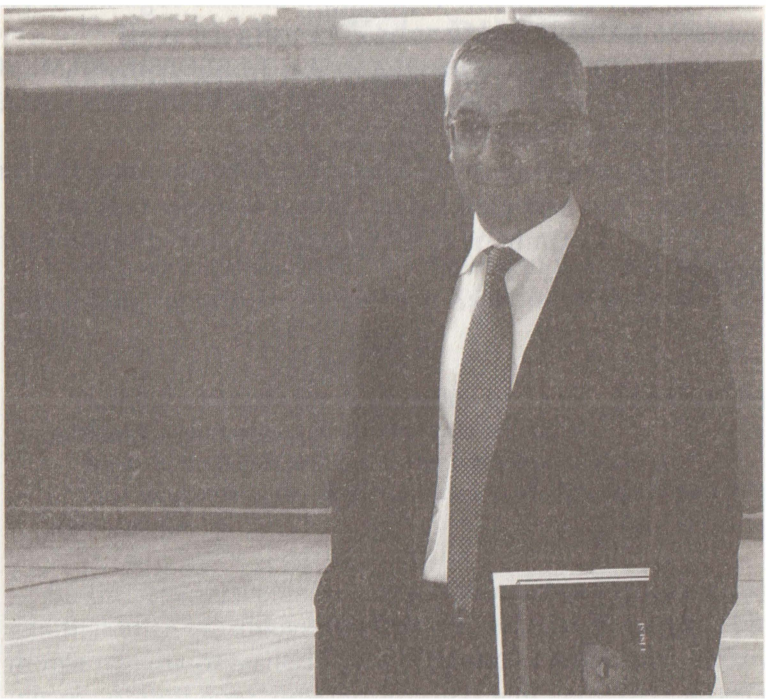
Bu anımı neden böyle uzun uzun yazdım? Bu ülkede yaşayan her TC vatandaşının başına gelebilecek bir öykü olduğu için yazdım bunu. Devletin her ne sebeple olursa olsun, eline düşenin yakasını ölene kadar (hatta bazen öldükten sonra bile) bırakmadığının canlı bir hikâyesiydi benimkisi. Tabii böylesi bir hikâyesi olan herkes benim kadar şanslı olamayabilir de. Doğru dürüst bir gerekçe olmadan kendilerine pasaport verilmeyen, yurtdışında tedavileri bile engellenen, hatta ölüme terk edilen o kadar çok kişi var ki ülkemizde, saymakla bitmez. Benim tanıdıklarımın içinde Ruhi Su ve Harun Karadeniz bunlardan yalnızca ikisi. Her ikisi de yurtdışında tedavileri engellendiği için hastalıklarına yenik düştüler. Bu ülke bunlar gibi nice acılara tanık oldu hâlâ da olmaya devam ediyor.

Hüzün, Bir "Ardından Bakmadır" Yaşanana

50 yıl öncesinin anılarında bu yürüyüşü yaparken içime derin bir hüzün doldu. Anıların bahçesinde gezinirken beni sarıp sarmalayan hüznün ne anlama geldiğini düşündüm farkına varmadan.

Ahmet İnam Hoca'nın dediği gibi, hüzün, aslında bir "ardından bakma"dır yaşanana. Yaşananın tortusuna. Yaşanmış

gerçeklikle birlikte titreşmektir. Yaşanmış üstüne bir yoğunlaşmadır. Yaşanmışın yarı belirsiz değerlendirilmesidir. Kaçırılanlar, yanlışlıklar, acılar, çaresizlikler, geçip giden zamanın bir daha geri gelmeyeceği...

Mayıs, 2008 - Fen Lisesi 40. Yıl

Bir pişmanlık, bir melankoli değildir hüzün. Tutku, kızgınlık, nefret, öfke, coşku, yoktur hüzünde.

Hüzün, gerçekliğin, geçmiş zaman dilimini dingin bir tatla değerlendirme yaşantısıdır. Çığlık yoktur hüzünde, çılgın bir sevinç de. Hüzün, bir talep değildir. Bir beklenti, bir doyurulması gerekli arzu değildir. *Hüzün, "Olduğu gibilik"le çıkılan bir geçmiş yolculuğudur.* Yaşanmışın belli bir ışıkla aydınlatılmasıdır. Yitirdiklerimiz önünde derin acıların hüzne dönüşebilmesi, bizim mahzunluk duyarlılığımızla ilgilidir.

Şöyle Ya Da Böyle, Ne Yaşadım Ama!...

Hüzün, umutsuzluğu, küsmüşlüğü barındırmaz içinde: Dünyadan vazgeçme, geri çekilme değildir. Hüzünde çok alttan alta işleyen bir sevinç bileşeni vardır. Üzüntünün kabalığını hüzne çeviren de bu sevinçtir. Yaşanmışlık önünde soğukkanlı bir tebessümle durabilmektir.

Sanki, "EY YAŞANMIŞ OLAN; SEN NEREDESİN BİLMEM AMA, NE DENLİ YÜREĞİMİ BURKARSAN BURK, BEN HÂLÂ BURADAYIM!... demektir hüzün.

Acı bizi savurmaz, sevinç hoplatmaz, öfke titretmez: Hüzün dingin bir ruh müziğidir içinde kıpırtılı sevinçler taşıyan...

"ŞÖYLE YA DA BÖYLE, NE YAŞADIM AMA!" diyebilmektir hüzün.

SON

Bazı İdealler O Kadar Değerlidir ki, O Yolda Mağlup Olman Bile Zafer Sayılır[36]

Fethiye yöresindeki antik Likya tapınağında, üç bin yıl önce Anadolu'da yaşamış bir filozof olan Xsentius'un şu sözleri görülür:

> Ahlakın temeli özveri ve dürüstlüktür. Özveri, başkaları için fedakârlıkta bulunmak, dürüstlükse aldatmamaktır.
>
> Ahlaksız bir kazanç edinmektense kaybetmeyi tercih et.
>
> Bazı idealler o kadar değerlidir ki, o yolda mağlup olman bile zafer sayılır.

Bu sözler sanki Deniz'lerin yaşamını anlatmak için yazılmış gibidir. Onlar, yaşadıkları toplum için, daha iyi, daha güzel bir dünya uğruna özverilerin en büyüğünde bulundular. Onlar, uğruna ölümü göze aldıkları idealleri için verdikleri savaşta mağlup oldular ama kendilerinden sonraki kuşaklara, halka ve özgürlük savaşçılarına bayrak oldular.

12 Mart 1971'den on gün kadar sonra Hüseyin İnan'la konuşuyoruz. O da, ben de aranıyoruz. Deniz, Yusuf ve Sinan'la çıktığımız yolculukta Deniz'le Yusuf'un benim motosikletimle yakalandıkları için aranıyorum ben. Sinan'la ben kılpayı kurtulmuşuz onlarla birlikte yakalanmaktan. Hüseyin ise THKO'nun lider kadrosundan olduğu için aranıyor aylardan beri.

O konuşmamızda hiç unutmayacağım bir şey söyledi Hüseyin: "Tayfur" dedi, "Biz boynumuzda urganla dolaşıyoruz; ele geçirilirsek ya kurşuna dizilir iz ya da ipe gönderiliriz."

36. ...ıs 2018 akşamı; o tarihte Seferihisar Belediye Başkanı olan Sayın Tunç ...n daveti ile bulunduğum "6 Mayıs İdamları Anma Gecesi"nde yaptığım konuşmadır.

Bu konuşmamızdan birkaç gün sonra Hüseyin yakalandı ve on dört ay sonra inandığı idealleri uğruna darağacına yürüdü. *Bizler '68 kuşağı olarak dünyayı değiştirmek istemiştik. Ama acımasızca yenildik.* Ancak Xsentius'un dediği gibi ideallerimiz o kadar değerli idi ki, o uğurdaki yenilgimiz, bir zafer sayıldı.

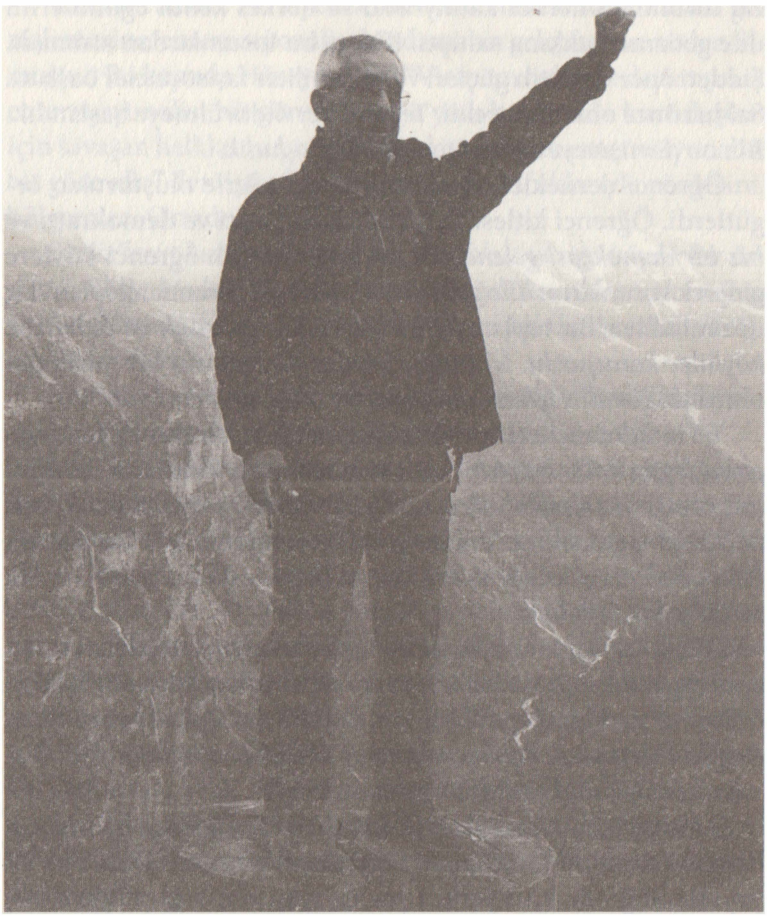
1968 hareketinde yer alanlar sadece sosyalistlerden ibaret değildi. İçinde devrimci sosyal demokratlar, anarşistler ve kendini devrimci olarak adlandıran herkes vardı. *'68 bir dünya hareketiydi.* Bunu görmemiz bizleri derinden etkiledi. Böyle bir gençlik hareketi içinde bulunmak kuşağımız için tarihsel bir misyondu. Kendimiz gibilerin ABD'de, Paris'te, Filistin'de, Vietnam'da, Küba'da varlığını ve mücadelelerini bilmek bizleri heyecanlandırıyordu.

Bu kadar Enternasyonal beslenen bir hareket, elbette Türkiye'de de kendi sınırlarını aşmak isteyen insanlara büyük bir ufuk oluşturuyordu. Çoğumuz Kurtuluş Savaşını yaşamış anne babaların çocukları, torunlarıydık. *Cumhuriyet öğretmenleri bize bağımsızlık bilincini verdiler.* Bizim kuşağımız böyle çıktı ortaya. '68 hareketi kitlelerin hoşnutsuzlukları kadar umutlarından da doğmuştu. Kendinden önce hiç olmadığı şekilde hegemonyaya, otokrasiye ve statükoya karşı bir devrimdi. *Bu anlamda kendi göbeğini kendisi kesmiş bir kuşaktı '68 kuşağı.*

Delikanlım, İyi Bak Yıldızlara[37] Belgeselinde, Deniz'lerin hareketi için bir anlamda "intihar" olarak da yorumlanabilecek bir hareket çerçevesi çiziliyor. *Bu aslında, özveri ve dürüstlükle örülmüş bir çerçeveydi. Tıpkı Xsentius'un söylediği gibi.*

Her ülkenin kendine özgü bir '68'i vardır. Eylemlerin yayıldığı zaman dilimi açısından, eylemlere katılan toplumsal kesimler açısından ve tartışılan sorunlar açısından farklılıklar vardır. Fransa'da '68, milyonlarca işçinin fabrikaları işgal ettiği ve grevlere gittiği bir başkaldırıdır. Bizde ise işçi sınıfının katılımı Fransa'yla kıyaslandığında daha sınırlı olmasına rağmen 15-16 Haziran 1970 direnişiyle işçi sınıfı Türkiye'de de bir destan yazmıştır. Bizde topraksız ve küçük köylülerin de hareketlendiği bir dönemdir '68.

37. *Delikanlım İyi Bak Yıldızlara – Deniz Gezmiş Belgeseli*: Can Dündar'ın hazırladığı, Yunus Nihat Özcan'ın yönettiği, Tuncel Kurtiz'in seslendirdiği belgesel film (2012).

Tayfur Cinemre, doğa gezilerinden birinde.

Bütün bu farklılıklara rağmen farklı ülkelerde gerçekleştirilen eylemleri büyük '68 başkaldırısının parçası haline getiren ortak yanlar vardır. Bunlar *antikapitalist, antiemperyalist, enternasyonalist, antibürokratik* ve *antiotokratik* mücadelemizdir. Ortak sloganlarımız vardı. Bunların içinde bazıları bugüne kadar gelmiştir. Örneğin "Zoru hemen başarırız, imkânsız biraz zaman alır" sloganı o günlerden bugüne miras kalmıştır.

"'68'liler demokrat mıydı?" sorusuna, şu yanıtı verebiliriz: Biz demokrasiyi forumlarda, öğrenci hareketlerinde yaşadık. Bu forumlara herkes katılıyordu ve herkes kendi eğilimlerini dile getirme hakkına sahipti. Kimse bu forumlardan atılmadı. Şiddeti önce devletin güçleri ve paramiliter faşist çeteler başlattı. Saldırı önce onlardan geldi. Teker teker öldürülmeye başlandık. *Biz ise dövüşmeye savunma saiki ile başladık.*

Öğrenci dernekleri demokratik seçimlerle oluşturulan örgütlerdi. Öğrenci kitlesinin kendisi devrimci ve demokrattı ve *biz bir demokrasi geleneğine sahiptik.* Birçok öğrenci köylere giderek sorunlarını dile getirmeleri için açık forumlar/toplantılar düzenlediler. Bu toplantılarda *biz az konuşurduk ve daha çok köylüler konuşurdu.* Mitingleri onlar düzenlerdi biz yardımcı olurduk. *Kendi sözümüz değil, onların sözü önemliydi.*

'68'in devrimcileri devlete başkaldırırken, bir Rus efsanesinde olduğu gibi *halkını karanlık bir ormandan geçirmek için yüreğini çıkartarak meşale gibi yakan ve böylece karanlığı aydınlatan efsane kahramanı* gibiydiler. Onlar, eşitlikçi bir toplum için hayatlarını feda ederken geleceğe ışık tuttular. *Bugüne kadar gelen bir ışık ve bir çığlık oldular.*

Deniz'ler toplumdaki haksızlıklara karşı mücadele ettiler, antiemperyalist mücadelenin en ön saflarında yiğitçe dövüştüler, ödün vermediler ve gerektiğinde dimdik darağacına yürüdüler. *Bugün bunu artık yalnızca onların dostları kabul etmiyor, düşmanları da kabul etmek zorunda kalmıştır.*

Ama ne için mücadele ettikleri sorusuna gelince bu onların dostları tarafından bile çok iyi anlaşılmamıştır. Deniz'in ilk yayınlandığında bazı yerleri yazılmayan son sözlerindeki boş yerler herkes tarafından dilediğince doldurulüveriyor. Örneğin Hüseyin'in son sözlerinin " ben bu bayrağı Türkiye Halkına emanet ediyorum..." bölümü, " ben bu bayrağı Türk Halkına emanet ediyorum..." biçiminde tahrif edilerek buradan Hüseyin'in Türk şoveni olduğu gibi saçma sapan çıkarsamalar yapılıyor. İdam sehpasına yürürken attıkları sloganlar bir yerde onların yaşamının *anlamı ve mücadelelerinin en özlü ifadesidir.* Hiç kimsenin bu sözleri değiştirmeye hakkı yoktur.

Deniz'lerin hareketi '68 hareketinin bağrından doğmuştur ve bu hareketin antikapitalist ve antiemperyalist niteliği çok açıktır.

Mücadeleleri birçok devrimci için esin kaynağı olmuştur. Bugün de esin kaynağı olmaya devam etmektedir.

Vietnam Savaşı Türkiye'deki devrimci hareketin ufkunun genişlemesine, enternasyonalist bir damarın gelişmesine neden olmuştur. Bu konuda Hüseyin İnan "Vietnam halkıyla dayanışmak enternasyonalist bir görevdir, ama yanı başımızda kurtuluşları için savaşan halklar var, onlarla da dayanışmak enternasyonalist bir görevdir" demiştir. İşte bu genişleyen ufuklarıyla yönlerini, bölgemize, Ortadoğu'ya dönmüşlerdir.

Deniz'lerin kurduğu örgüt, küçük, fakat yüreği büyük bir örgüttü. Bölgemizdeki kurtuluş hareketleriyle kucaklaşmak isteyen ve elini dünyadaki devrimci hareketlere uzatan bir hareket, yüreği büyük bir hareketti.

Hepimizin bildiği gibi '68 yenildi. Yenilginin nedenlerini anlamak günümüz ve geleceğimiz açısından önemlidir.

1960'lı yıllarda yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkması, dünya kapitalist sisteminin hegemonyasına karşı olduğu kadar, geleneksel eski sol hareketlerin statükosuna karşı da bir tepki oldu. Önceleri, yeni unsurlar eski solun taktiklerini "reforme" etmeye çalıştılar. Ama daha sonraları onlardan açıkça koptular, hatta cepheden karşı çıktılar. *1968 başkaldırısı, dünya kapitalist sisteminin olumsuzluklarına karşı yürekten gelen bir çığlık ve aynı zamanda eski sol statükonun sorgulanışı olarak ortaya çıktı.*

1968 hareketi, ABD'deki Kara Panterlerden, Mayıs '68 Paris Barikatlarına, Prag '68 Baharından, Türkiye'nin '68'ine kadar uzanan bir süreçti. *1968 hareketi doruğuna ulaştığında yeni sol eski solu "artık çözümün değil, problemin bir parçası olarak"* görüyordu.

Başarı ve başarısızlıklarıyla 1968, gelecekteki olayların açılış taksimiydi; ya da başka bir deyişle provasıydı.

21. yüzyılda ilerlerken, kapitalist dünya, başlıca dört alanda güçlüklerle karşılaşmaya devam ediyor.

Birincisi; devletlerarası sistemde hegemomya, yerini kendi karşıtına yani rekabet durumuna bırakıyor. *Yeni ittifaklar oluşuyor ve ABD hegemonyası henüz kendi yerini alacak açık ve güvenceli bir dünya düzeni olmaksızın aşınıyor.*

İkincisi, sermayenin artan merkezileşmesi sonucunda, işçilerin göreli yoksulluğu derinleşiyor ve eşitsizlikler artıyor. Dünya

kapitalist sisteminin merkezi olan ABD'den alınan aşağıdaki rakamlar bunun en açık göstergesidir:

– Bugün şirket kârları tüm zamanların en yüksek değerindedir.
– Bugün ücretlerin ekonomideki payı tüm zamanların en düşük seviyesindedir.
– Bugün işsizlik, büyük bunalımdan beri en yüksek düzeydedir.
– Son 20 yılda CEO maaşları %300, şirket karları %100 artarken asgari reel ücret %9 düşmüştür.
– Bugün en zengin %1'in toplam gelirdeki payı %80'e ulaşarak, 1920'lerden beri en yüksek düzeye çıkmıştır.

Üçüncüsü, devletlerin kendi sivil toplumlarını denetleme yetenekleri azalıyor ve otoritenin eli giderek daha dar bir alana uzanabiliyor. Dezavantajlı konumdaki statü gruplarının talepleri ise giderek daha fazla güç kazanıyor.

Dördüncüsü, kapitalizmin her şeyi metalaştırarak doğayı yıkıma uğratmasında ve iklim değişikliğinde yolun sonuna gelinmiştir. Bu sistemin devamı halinde gezegenimiz büyük bir ekolojik çöküş yaşayacaktır.

İyi ya da kötü yanlarıyla 1917, dünyanın eski solunun, 1848'i izleyen yıllardaki muazzam kolektif ve bilinçli çabasının sonucuydu. *1968'i izleyen yıllar dünyaya ne getirecektir? Bunun yanıtları, dünya çapındaki sistem karşıtı hareketlerin önümüzdeki on yirmi yıl içinde, kendi stratejilerini oluşturmasına bağlı olacaktır.*

Bu hareketlerin önündeki riskler çok açıktır. Konumları ne denli zayıflamış olsa da, hegemon sınıflar henüz teslim olmuş değildir. Hâlâ muazzam bir güce sahiptirler ve bu gücü, eşitsiz yeni bir dünya düzenini kurabilmek için kullanmaktalar.

Günümüzde kapitalizm son yüzyılın en büyük krizini yaşamaktadır. *Küresel ekonomik ve ekolojik kriz dünyamızı kritik bir yol ayrımına getirmiştir.*

Kâr maksimizasyonu için dünyanın tüm kaynaklarını sorumsuzca ve sınırsızca metalaştırarak tüketen *kapitalizm, gezegenimizin tarih boyunca içinde bulunduğu en büyük ekonomik ve ekolojik krizin sorumlusudur.*

Kötü haber şudur: İnsanlığın, iklim değişikliği sorununu çözebilmesi için önünde çok az zaman kalmıştır. Bozulan iklim parametreleri, giderek hızlanarak (positive feedback) sorunları üstel (parabolik) olarak arttırmaktadır.

İyi haber ise şudur: İklim değişikliğiyle mücadele kapitalizmle mücadele için güçlü bir fırsat yaratmaktadır. İklim değişikliğinin temel nedeninin doymak bilmez kapitalizm olduğunun farkına varan kitleler her geçen gün bu mücadelenin gerekliliğine daha fazla inanmaktadır.

Kapitalizm artık sürdürülebilir değildir. Kâr amacı güden tüketim ekonomisi doğanın sınırlarını zorlamaktadır. Daha önceki dönemsel krizlerden farklı olarak, *kapitalizm nihai bir krizin içine girmiştir. Bilinen krizden* çıkış yöntemleri artık işlememek*tedir.*

Davos'ta bir araya gelen kapitalizmin temsilcileri, artık onu restore etmeyi tartışmıyorlar. Onun yerine geçecek, fakat temel prensipleri olan eşitsizlik, hiyerarşi gibi özelliklerini koruyabilecek alternatif bir sistem arayışı içindeler.

*Bugün paranın dünya çapındaki korkunç a*kışkanlığı ve rekabetine ve meta*laşmanın sınırsız biçimde yaygınlaşmasına kimse artık karşı koyamıyor.*

Bu koşullar altında, rafa kaldırıldığı söylenen Marksizmin yerine, adını alternatif toplantıların yapıldığı Porto Alegre kentinden alan yeni bir hareketin "Yeni Dünyacılık"ın (Altermondializm); yani yeniden yorumlanmış Marksizmin aldığı görülüyor.

Porto Alegre Hareketi kendiliğinden bir biçimde gelişmiş de olsa, özünde kapitalizm karşıtı bir harekettir. Bu Hareket çokuluslu şirketleri, sermayenin uluslararası serbest dolaşımını ve borsaları eleştirmektedir. Porto Alegre Hareketi, dünya ölçeğinde gerçekleştirilen sınırsız metalaşmanın mantığına karşı çıkan, yoksulları, işsizleri, göçmenleri, çevrecileri, kadınları, toplum dışına itilmişleri, uluslararası siyasi bir eko-sosyalist hareket olarak örgütlemek çabasındadır. Kendini Marksizmin mirasçısı olarak görmektedir. Ancak, yapısında "sınıfsallık" yoktur ve örgütlülüğü çok zayıftır.

Bugün "Davos ruhu"nun mu yoksa "Porto Alegre ruhu"nun mu dünyanın geleceğini şekillendireceği bilinmiyor.

"Tarih bizden yanadır" yanılgısından uzak durmalıyız. Daha iyi bir sistem yaratabilmek için bugün yüzde 50-50'lik bir şansımız var.

Bu da iyi bir olasılıktır. Bunun için, 1848'i izleyen yıllarda olduğu gibi muazzam kolektif ve bilinçli bir çabaya ihtiyaç vardır.

Davos ruhu galip gelirse dünya halkları ya sermayenin giderek gaddarlaşan demir ökçesi altında ezilecek veya ge-

zegenimiz nükleer ya da ekolojik bir felaketten dolayı dağılıp gidecektir.

Yahut da dünya, insanların 1848'de ve 1968'de umduğu tarzda yeniden kurulacaktır.

1. Dünya Savaşı'ndan önce Rosa Luxemburg şöyle demişti: "Ya barbarizm, ya sosyalizm, üçüncü bir yol yok."

Bugünkü mücadelenin sonunda da yalnızca iki yol vardır: Ya ekososyalizm, ya barbarizm. Üçüncü bir yol yoktur.

Sözlerimi Fransız ihtilalinin devrimci şairi Beranger'den bir dörtlük okuyarak bitireceğim:

Yolun düşerse kıyıya bir gün
ve maviliklerini enginin seyre dalarsan
dalgalara göğüs germiş olanları hatırla
selamla, yüreğin sevgi dolu
çünkü onlar fırtınayla çarpıştılar eşit olmayan bir savaşta
ve dipsizliğinde enginin yitip gitmeden
sana liman gösterdiler uzakta.

Dizin

A

Alabora, Mustafa 171
Alacakaptan, Uğur 204
Ali, Muhammed 4, 7, 32, 44, 136, 142, 143, 237
Alkan, Seyfi 131, 137
Alptekin, Cihan 11, 24, 65, 140, 142, 143, 149, 155, 169, 174, 176, 182, 193, 196, 208, 216
Altan, Çetin 156, 172
Arif, Ahmed 127, 150, 159, 160
Arolat, Osman Saffet 171, 184
Aslan, Yusuf 7, 65, 88, 123, 124, 211, 212, 213
Ataol, Hasan 92, 95, 138
Avcıoğlu, Doğan 98, 204
Aydemir, Talat 137, 200
Aykutlu, Ilgız 152, 153, 160
Ayna, Ömer 174, 182, 193, 196, 208, 216
Aytaç, Ali Turgut 44
Aznavur, Charles 150
Aznavur, Hosep 150

B

Bağcan, Selda 207
Bahadır, Osman 44, 165, 166, 170, 182
Bardakçı, Ulaş 70, 75, 76, 152, 191, 193, 196
Batu, Alpaslan 24, 102, 106, 110
Batur, Muhsin 98, 100
Beatles 31, 32
Belli, Mihri 58, 61, 103, 119, 127, 146, 150
Benjamin, Walter 16
Beranger, Pierre Jeanne de 27, 248
Beşikçi, İsmail 58
Bronson, Charles 181
Burkay, Kemal 207
Büyüksevinç, Mehmet 59

C-Ç

Caraczi, Richard 88
Carlos, Juan 38, 39, 40
Charriere, Henri 181

Che Guevara, Ernesto 29, 38, 48, 49, 50, 69
Cienfuegos, Camilo 38
Cinemre, Cihan 21, 27
Cinemre, Nalan 26
Cantekin, Mehmet 59, 79
Castro, Fidel 38, 39, 49
Cemgil, Sinan 43, 45, 52, 53, 100, 159, 160, 201, 202, 219
Cevahir, Hüseyin 143, 152, 221
Clay, Cassius 32
Coburn, James 181
Coppola, Francis Ford 172
Çakmak, Vedat 96
Çayan, Mahir 4, 24, 78, 143, 152, 169, 192, 193, 196, 208, 209, 221, 222
Çalışlar, Oral 201
Çelen, Tuncay 94
Çelimli, Halil 42

D

Dadaloğlu 48
Dede, Kamil 153, 195, 197
Demircioğlu, Vedat 79
Demir, İlkay 153, 154
Demir, Necmi 153
Demirtaş, Metin 49, 50
Denli, Metin 199
Dirik, Akın 233
Doyum, Muzaffer 201

E

Engin, Aydın 171, 183
Erdoğan, Ahmet 160
Erdost, İlhan 199
Eren, Gökalp 171
Erim, Nihat 136, 143, 205
Erkan, Dinçer 143, 220, 222, 224
Erkan, Sibel 143, 222
Ertekin, Merih 94
Ertekin, Mete 24, 65, 81, 88, 89, 94
Eşrefoğlu, Metin 171, 174, 175, 187
Evren, Kenan 198
Evrensel, Celaleddin 60, 62
Evrensel, Şemseddin 62
Eygi, Mehmet Şevket 43, 44
Eymür, Mehmet 99

G

Gezmiş, Deniz 10, 19, 23, 41, 65, 88, 97, 109, 110, 115, 116, 123, 128, 129, 195, 211, 212, 242
Gholson, James 88
Göçmen, Mustafa 201
Gökçe, Enver 207
Granada, Alberto 69
Gümüşel, Zeki 138
Günçiner, Ertan 131
Güney, Yılmaz 12, 37, 69, 209, 210
Güngörmüş, Metin 126, 130
Gürcan, Fethi 137, 200
Gürcan, Öner 137
Gürkan, Celil 98, 99
Gürler, Faruk 98, 99

H

Heavner, Larry 88
Hendrix, Jimmy 32

Hikmet, Nâzım 150, 177, 210
Humperdink, Engelbert 32
Hüsnü, Şefik 150

İ

İlhan, Atilla 150, 172, 199
İnönü, Erdal 83, 85
İnönü, İsmet 205
İnan, Hüseyin 23, 40, 43, 46, 57, 79, 88, 89, 94, 100, 125, 130, 211, 213, 241, 245

K

Kanlı Pazar 178
Karaca, Aslı Esma 26
Karadeniz, Harun 79, 171, 238
Karaöz, Veli 56
Karayılan 48, 92
Kaya, Salman 171
Kaynak, Mahir 99
Kaynak, Oktay 24, 26, 150, 167, 182, 183, 193
Kazbek, Orhan 26
Kemal, Yaşar 11, 41, 42, 70, 174, 175, 176, 177, 178, 199, 205, 206, 207, 220
Keskin, Atilla 67, 122, 126, 131
Kılıç, Dündar 11, 172, 173, 174
Koçalak, Kor 95
Koç, Ruhi 102, 206
Komer, Robert 19, 41, 42, 43, 45, 46, 53, 56, 153, 198
Köroğlu 48, 203
Kurdaş, Kemal 41, 42, 43
Kurtuluş, Faruk 23, 49, 64, 65, 78, 103, 132, 134, 171, 178, 190, 220, 242
Kurtuluş Savaşı 178
Kuray, Sarp 154, 172
Kuseyri, Mustafa 81, 82
Kürkçügil, Masis 171

L

Livaneli, Zülfü 70, 208
London, Jack 153
Luxemburg, Rosa 248

M

Madanoğlu, Cemal 98
Manga, Kadir 122, 123, 159
Marti, Jose 39
Mater, Tayfun 97, 233
McQueen, Steve 181
Mehetoğlu, Battal 59, 79
Menteşeoğlu, Haldun 91
Menteşeoğlu, Nahit 129
Morgül, Şafak 64
Mujika, Jose 190
Mumcu, Uğur 12, 204, 205, 218, 225
Mustafa Kemal 176, 177, 178, 199, 205, 206, 220

N

Nakipoğlu, Mehmet 126, 127, 130
Nazım Hikmet 177
Nesin, Aziz 150, 231

O-Ö

Oksay, Semih 96
Özdoğan, Alpaslan 159
Öz, Erdal 97, 98, 110

Özkol, Sedat 91
Öztaş, İbrahim 58
Öztoprak, Mehmet 92, 93

P

Poturna, Burhan 199
Puzo, Mario 172

R

Rıza, Enis 25

S-Ş

Sabuncu, Türkan 142
Sağır, Necati 153, 201
Saldıraner, Mustafa Kemal 199, 205, 206
Sanasaryan, Mıgırdıç 150
Savaşçı, Hayati 99
Sendic, Raul 190
Sexton, Jimie 88
Simavi, Erol 174
Stones, Rolling 32
Savranı, Can 53, 62
Selçuk, İlhan 172
Soysal, Mümtaz 204
Su, Ruhi 47, 48, 52, 71, 113, 126, 144, 150, 238
Sümer, A. Tuncer 2, 4, 27, 56, 57, 65, 100, 101, 102, 122, 123, 143, 179, 203
Şahinyılmaz, Tunca 96
Şener, Erdal 92
Şirin, Remzi 135, 136, 207

T

Tağmaç, Memduh 98, 99, 100
Tatlıbal, Cemil 138, 140
Taylan, Özgür 56, 59, 62, 79, 118, 212
Toker, Metin 141
Töre, Teslim 102, 110, 121, 122, 124, 193
Türkali, Vedat 150
Türün, Faik 99, 136, 197

U-Ü

Uçar, İrfan 153
Ünüvar, Gülay 24, 142, 143

V

Vakıfahmetoğlu, Zerruk 183

X

Xsentius 241, 242

Y

Yağmurdereli, Saygı 56
Yıldırımtürk, Yavuz 182
Yılmaz, Ziya 12, 153, 193, 196, 209, 210
Yücel, Can 23, 212, 213

"İnsan yaşamında bazı dönemler vardır ki içinde yaşarken de önemli olduğunu hissedersiniz ama yıllar geçtikçe bu önem daha da artar. Sizden bağımsızlaşır. Size ait bir anı olmaktan çıkar ve kendi tarihini yaratır."

(Zülfü Livaneli, *Sevdalım Hayat*)

* * *

Bu bir kahramanlık hikâyesi değil. Bu yalnızca, zamanın sisleri ardında kalan bir gençlik hatırası. Bu, aynı yolda yan yana yürüyen, ortak hayalleri, idealleri olan bir avuç insanın hayatın kısa bir diliminde paylaştıklarının hikâyesi.

Çok mu gençtik? Akıp giden hayat karşısında çok mu aceleciydik? İdeallerimiz uğruna çok mu şeyi göze almıştık? Hayallerimiz çok mu ulaşılmaz, vardığımız sonuçlar çok mu acımasızdı?

Aradan geçen elli yıla rağmen bu sorulara cevap vermek hâlâ hiç kolay değil. Gençlik günlerimizin heyecanını bir şölen havasıyla birlikte yaşadığımız dostlarımızın, yoldaşlarımızın çoğu birer birer gittiler. Şimdi yalnız hatıraları var o güzel insanların ve o bayram günlerinin.

Anılar belleğimizin bekçileridir, kalbimizi temizlerler, iyi bakın onlara...

KDV'den mu